UČITEĽSKÉ NOVINY

19/2013, 9. máj 2013 | Dvojtýždenník o školstve a vzdelávaní | Rozširované bezplatne, Ročník LX

Záručný list učiteľskej práce

Mám pár rokov pred dôchodkom, celý svoj profesijný život som prežila v školstve. Často stretávam bývalých žiakov – mladých ľudí, a po rokoch mojej pedagogickej praxe, samozrejme, už i ľudí stredného veku – ktorí pozdravia, prihovoria sa. Slovo dá slovo a s radosťou sa dozvedám o ich úspechoch. Teší ma, že sú väčšine šťastní, majú svoje rodiny, a mnohí z nich i vyššie príjmy ako ja – učiteľka po takmer 40-ročnej praxi s dvoma atestáciami a 60 kreditmi. Napriek tomu som si nikdy nepoložila otázku: Čo robím v školstve? Ba naopak – život bez školy si viem ťažko predstaviť, a najmä po stretnutí so svojimi bývalými žiakmi som vždy nabitá novou energiou.

A verím, že raz, keď už nebudem môcť ráno čo ráno otvárať bránku našej školy, budú spomínať aj oni na mňa v dobrom, tak ako ja dnes spomínam na svojich vynikajúcich učiteľov. K nim patril i pán profesor Ján Struhár (dlhoročný vysokoškolský učiteľ Katedry pedagogiky Pedagogickej fakulty v Nitre), ktorý pred niekoľkými týždňami odišiel do učiteľského neba. Pán profesor Struhár bol jedným z tých učiteľov, na ktorých budem vždy spomínať, ktorého prednášky boli pútavé a poučné, ktorého predmet sme sa radi učili a nesnažili sa z neho „uliať", ktorý rád viedol s nami dlhé rozhovory i mimo prednášok... Pri jednom rozhovore medziiným vyslovil aj vetu: Učiteľ musí byť dobrý pedagóg, psychológ i herec. Samozrejme, že nám to všetko podrobnejšie vysvetlil. Pod pojmom herec nie je myslené to, že by mal učiteľ stvárňovať nejakú rolu, postavu z histórie, filmu... ale to, že vyučovacia hodina nesmie byť ovplyvnená jeho osobným či zdravotným problémom. Hoci prednášal dejiny pedagogiky, dával nám cenné vedomosti pre praktický život, učil nás láske k povolaniu, ktoré sme si vybrali.

Dnes už z praxe viem povedať, že táto jeho veta má svoje – môžeme tak sklbene povedať – psycho-sociálno-profesijné opodstatnenie. Aj učiteľ je človek s bežnými radosťami i starosťami, riešiaci rodinné i zdravotné problémy, čo však nesmie vplývať na jeho prácu. Čo by naučil svojich žiakov, keby väčšiu časť hodiny dumal nad starosťami a nevenoval sa dôsledne svojej práci? To, že učiteľ otvára dvere s pokojným výrazom tváre, resp. s priateľským úsmevom, pre žiakov veľa znamená, pretože vedia, že pred nimi stojí človek, ktorý ich má rád a chce im dať niečo do života, že pred nimi je človek, ktorý nielen pokarhá, ale aj pochváli. A ten úsmev? Samozrejme, nemal by byť umelý. Nie je ani povinný, ale keď je zo srdca, keď má svoje odôvodnenie, pomôže obom stranám – učiteľovi i žiakovi.

Pri dobre fungujúcom vzťahu učiteľ – žiak – rodič sa nám podarí miernejšie vnímať problémy, ktoré sú v súčasnom školstve: finančné podhodnotenie učiteľa, nedocenenie učiteľskej profesie v spoločnosti. Žiaľ, mnohí ľudia stále vnímajú učiteľa ako človeka, ktorý málo robí a má veľa prázdnin.

Pekný vzťah žiaka a učiteľa nielen v čase školskej dochádzky žiaka, ale i roky po nej, je kompenzáciou drobných i väčších problémov, s ktorými sa stretávame v praxi. Je to záručný list učiteľskej práce.

PaedDr. Helena RUSNÁKOVÁ,
učiteľka nemeckého jazyka,
Obchodná akadémia Šurany

Minister školstva počas prestávky pri výmene názorov s prezidentom Asociácie riaditeľov štátnych gymnázií SR Pavlom Sadloňom (vľavo) a prezidentom Asociácie stredných odborných škôl Slovenska Antonom Földesym (v strede). ***Foto Ľubomír PAJTINKA***

Čas rozhovorov o smerovaní školstva

Začiatkom minulého týždňa sa v Bratislave stretlo viac ako 50 reprezentantov profesijných a odborných združení učiteľov základných, stredných a vysokých škôl, zástupcov Združenia miest a obcí Slovenska, Únie miest Slovenska, INEKO, Inštitútu zamestnanosti, združení K8 a SK8, Klubu 500, vysokoškolskej a študentskej reprezentácie a ďalších zväzov, ktoré pôsobia v rámci nášho hospodárstva, aby spolu s ministrom školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušanom Čaplovičom diskutovali o *Správe o stave školstva na Slovensku* a o ďalšom smerovaní v tejto oblasti. Je to po dlhom čase nová situácia, keď sa môže otvorene a koncepčne diskutovať, v akom stave sa nachádza naša školská sústava vo všetkých jej kľúčových parametroch a čo treba urobiť na jej zdokonalenie a priblíženie sa najlepším v Európe a vo svete, kam slovenské školstvo v minulosti nesporne patrilo.

Minister školstva veľmi otvorene vyzval všetkých, aby využili príležitosť a prišli s argumentačne silnými návrhmi, riešeniami a postupmi, ktoré sa môžu dostať do stratégie ďalšieho rozvoja slovenského školstva. Treba odložiť politické okuliare a diskutovať o naozaj najlepších cestách a riešeniach. V diskusii vystúpili takmer všetci prítomní a svojimi podnetmi otvorili širokú škálu tém a problémov, o ktorých riešení sa bude v nasledujúcich dňoch a týždňoch intenzívne na všetkých úrovniach diskutovať. Je naozaj čas, keď treba využiť príležitosť a premeniť kritiku v kuloároch na zmysluplné návrhy a postupy, ktoré majú šancu nájsť svoje miesto vo výslednom dokumente. Diskusia bude prebiehať do konca júna 2013, návrhy a námety možno posielať na ministerstvo školstva, ale aj do našej redakcie či iných pedagogických časopisov.

Očakáva sa, že so správou sa oboznámia všetci učitelia materských, základných, špeciálnych, stredných a vysokých škôl a aktívne sa zapoja svojimi vecnými, odborne vyargumentovanými návrhmi na zlepšenie školskej sústavy, ktorej sú integrálnou súčasťou. Je to obvyklý postup a cesta, akou sa koncipujú stratégie aj v najvyspelejších školských systémoch.

Minister školstva zdôraznil, že je otvorený diskusii, novým názorom, riešeniam a podnetom, pokiaľ sú racionálne a zmysluplné v strednodobom a dlhodobom výhľade. Využiť treba každý návrh a riešenie. Prvá časť diskusie bola venovaná všeobecným témam, druhá časť špeciálnym témam regionálneho a vy-

(pokračovanie na strane 2)

Pilotné overovanie dištančného vzdelávania už v máji

Štátny inštitút odborného vzdelávania (ŠIOV) zabezpečoval v rokoch 2011 – 2012 prostredníctvom vyškolených lektorov (multiplikátorov) vzdelávanie pedagogických zamestnancov k tvorbe školských vzdelávacích programov (ŠkVP) vo všetkých regiónoch Slovenska. Po úvodnom vyškolení lektorov bolo toto vzdelávanie v poradí už druhou etapou vzdelávania učiteľov k tvorbe ŠkVP prezenčnou formou.

Súčasne v školskom roku 2012/2013 začal ŠIOV s prípravou tretej etapy vzdelávania, a to dištančnou formou. O priebehu prípravy dištančného vzdelávania viackrát informoval pedagogickú verejnosť prostredníctvom Učiteľských novín.

Dištančné vzdelávanie pedagogických zamestnancov k tvorbe ŠkVP je už v tomto čase pripravené a v máji sa začína pilotným overovaním na vybranej vzorke pedagogických zamestnancov. Etapa pilotného overovania funkčnosti vzdelávacieho portálu, náročnosti vzdelávacieho programu a zaškolenia tútorov dištančného vzdelávania bude trvať pravdepodobne do konca augusta 2013. Po jej uplynutí budú mať príležitosť prihlásiť sa na vzdelávanie všetci učitelia základných a stredných škôl, ktorí ešte neabsolvovali vzdelávanie v rámci národného projektu *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov*.

Cestou periodika Učiteľské noviny by sme radi priniesli niekoľko informácií o tomto vzdelávaní, aby mali učitelia predstavu o jeho náročnosti, dĺžke trvania a podmienkach.

Na vzdelávanie sa môže prihlásiť:

1. každý aktívny pedagogický zamestnanec základných a stredných škôl,
2. zamestnanec pracujúci v oblasti vzdelávania v priamo riadených organizáciách Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR (Štátny pedagogický ústav, ŠIOV, metodicko-pedagogické centrá, krajské školské úrady), vo VÚC, prípadne v iných.

Podľa zákona NR SR č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 390/2011 Z. z. ide o **kontinuálne aktualizačné vzdelávanie**. Vzdelávanie je spolufinancované z prostriedkov EÚ a pre účastníkov je bezplatné. Vzdelávacie programy pre základné školy, gymnáziá a stredné odborné školy sú akreditované.

Obsah dištančného vzdelávania je rovnako ako v prezenčnej forme zostavený z 3 kurzov a každý kurz pozostáva z modulov. Vzdelávacie moduly sú štruktúrované k celej problematike tvorby ŠkVP osobitne pre jednotlivé cieľové skupiny – základné školy, gymnáziá a stredné odborné školy.

Dištančné vzdelávanie sa bude zabezpečovať on-line formou cez elearningový portál a je koncipované ako **samoštúdium**. Frekventant sa prihlási do systému a po odsúhlasení cieľovej skupiny ná-

(pokračovanie na strane 3)

Operačný program VZDELÁVANIE

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ.
Kód ITMS: 26110130085

Škola má vychovávať víťazov

Ing. Emil Burák, PhD. — Strany 4 a 5

Digitalizácia vzdelávacích obsahov z histórie

PhDr. Samuel Jovankovič

Strana 6

V USA je dobré vzdelanie základom úspechu

Strana 8

Učitelia sa stali „poisťovacími agentmi"

Rozhovor s Mgr. Jozefom Krišákom, víťazom ankety Zlatý Amos 2013

Strany 9 – 11

Správa o stave školstva na Slovensku na verejnú diskusiu

(3. časť) — Strany 25 – 32

STRUČNE

Diskusia o zvyšovaní konkurencieschopnosti

Vo štvrtok 2. mája sa minister školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušan Čaplovič zúčastnil v írskom Dubline na neformálnom zasadnutí Rady ministrov EÚ pre konkurencieschopnosť – časť výskum. Ministri členských štátov EÚ, Chorvátska, Švajčiarska a Nórska diskutovali o dôležitosti a mieste malých a stredných podnikov (*SME*), spoločenských vied a inovácií v rámcovom programe EÚ pre výskum a inovácie *Horizont 2020* (na roky 2014 – 2020). Minister Dušan Čaplovič ocenil vo svojom vystúpení spoluprácu s Európskou komisiou pri tvorbe stratégie „inteligentnej špecializácie" (*smart specialization*) v SR, ktorá bude nadväzovať na stratégie EÚ *Európa 2020* a *Únia inovácií*. Táto stratégia by mala rovnako prispieť v SR k hospodárskemu rastu a tvorbe pracovných miest s pridanou hodnotou. **(mi)**

Celoštátne kolo Dejepisnej olympiády

Pod záštitou ministra školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušana Čaploviča sa v dňoch 3. – 5. mája uskutočnilo v Bratislave celoštátne kolo jubilejného 5. ročníka Dejepisnej olympiády. Súťažilo sa v dvoch kategóriách pre základné školy a dvoch stredoškolských kategóriách. Organizátorom súťaže je IUVENTA - Slovenský inštitút mládeže, ktorá z poverenia Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR finančne a organizačne zabezpečuje všetky celoštátne kolá predmetových olympiád a postupových súťaží v SR. **(mi)**

PREVENCIA

Začiatok národného projektu

Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie v Bratislave začal realizovať národný projekt *Komplexný poradenský systém prevencie a ovplyvňovania sociálnopatologických javov v školskom prostredí*. Riešenie projektu je naplánované do konca roku 2015.

Miestom uskutočňovania projektu sú všetky slovenské samosprávne kraje okrem Bratislavského. Cieľovou skupinou sú žiaci so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, psychológovia, špeciálni pedagógovia, výchovní poradcovia pracujúci v základných školách a v zariadeniach výchovného poradenstva a prevencie, vybraní rodičia a zamestnanci verejnej a štátnej správy. Odborným gestorom národného projektu je PhDr. Štefan Matula, PhD.

Cieľom projektu je zvyšovanie vzdelanostnej úrovne žiakov základných škôl so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami zefektívnením systému výchovného poradenstva a prevencie v záujme uľahčenia sociálnej integrácie týchto žiakov aj prostredníctvom zvyšovania pravdepodobnosti ich úspešného uplatnenia sa na trhu práce. Bude sa tak diať prostredníctvom celoživotného poradenstva, poskytovaného predovšetkým zamestnancami systému výchovného poradenstva a prevencie. Prioritou jednotlivých aktivít je preventívna a poradenská starostlivosť o žiakov ohrozených sociálnopatologickými javmi. Pomoc bude zameraná na podporu ich sociálnej integrácie na základe rozvoja ich sebapoznania a poznania sveta práce, na rozvoj ich študijno-profesijných záujmov zvyšujúcich ich zamestnateľnosť, primeraných vzdelanostných ašpirácií a na ich efektívnu prípravu na vstup na trh práce.

Významnou súčasťou projektu je podpora ďalšieho vzdelávania zamestnancov systému výchovného poradenstva a prevencie. **(do)**

Kvalifikácie - cesta k vášmu zamestnaniu

ŠIOV

Jana má 27 rokov a je vyštudovaná zdravotná sestra. Po dvoch rokoch v slovenskej nemocnici odišla pracovať do Rakúska. Tam jej však neuznali celé vzdelanie, a tak pracuje len ako ošetrovateľka. Peter sa vyučil za pekára, ale už pätnásť rokov sa profesionálne venuje tancu. Žiadne tanečné konzervatórium ho však nezamestná, pretože nemá vzdelanie v oblasti tanca. Aj vy ste sa už stretli alebo počuli o takýchto problémoch? Poznáme na ne riešenie.

Projekt sústavy kvalifikácií

Pod záštitou Štátneho inštitútu odborného vzdelávania (ŠIOV) sa realizuje európsky projekt Národná sústava kvalifikácií (NSK), ktorý má tieto a mnohé podobné problémy vyriešiť.

Pod komplikovaným názvom sa skrýva veľmi jednoduchá myšlienka – zjednotiť hodnotenie vzdelania v Európe a umožniť ľuďom z praxe premeniť svoje skúsenosti na zamestnanie. Ako to chce projekt docieliť?

Každý murár musí vedieť, v akom pomere miešať materiál na maltu, a každý pekár, ako správne pripraviť cesto. Inými slovami, musí byť na danú prácu dostatočne kvalifikovaný. Odtiaľ pochádza aj pojem „kvalifikácie". Sú to zručnosti a vedomosti, ktoré nás oprávňujú na výkon určitého povolania.

Cieľom NSK je tieto kvalifikácie na Slovensku opísať a zjednotiť so sústavami ostatných európskych štátov. Projekt, na ktorom bude pracovať takmer 1 200 odborníkov, popíše tisíc kvalifikačných štandardov. Tie sa stanú základným stavebným kameňom jednotlivých povolaní. Celý systém sa nakoniec začlení do celoeurópskej kvalifikačnej sústavy. V tomto štádiu tvorby sa projekt zameria na formálne vzdelávanie, čím má pripraviť pôdu na uznávanie kvalifikácií získaných neformálnou a informálnou cestou, laicky povedané – mimo škôl.

V budúcnosti sa Jana už nebude musieť báť, že pri hľadaní práce v zahraničí jej nebude uznané vzdelanie. Zahraničné firmy a inštitúcie budú mať k dispozícii jasný a jednotný európsky systém, kde si jednoduchým spôsobom budú môcť pozrieť, na aký druh práce je Jana kvalifikovaná.

Báť sa už nebude musieť ani Peter. Projekt NSK zriadi aj odbornú komisiu, ktorou sa môže nechať preskúšať. Na základe výsledkov testov bude Petrovi vydaný certifikát, ktorý potvrdí, že jeho mnohoročné skúsenosti sú minimálne také kvalitné ako ukončené štúdium na tanečnom konzervatóriu.

NSK nepomôže len zamestnancom, ale aj študentom. Prostredníctvom databázy NSK budú vedieť, aké konkrétne kvalifikácie im štúdium prinesie. Absolventi zasa budú môcť jednoducho identifikovať pracovnú náplň povolania, o ktoré majú záujem. Zníži sa počet pohovorov, pri ktorých sa uchádzač iba dozvie, že daná pozícia nekorešponduje s jeho predstavami.

Národný projekt NSK je zrkadlový projekt zložený z dvoch častí: Konvergencia a Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť. Vychádza z iniciatívy Európskej únie na vytvorenie celoeurópskeho systému kvalifikácií. Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť je menší projekt, ktorý pokrýva Bratislavský kraj, zatiaľ čo Konvergencia sa sústreďuje na ostatné vyššie územné celky Slovenskej republiky. Vzhľadom na to, že výstupy projektu budú využívať všetci obyvatelia SR, dôležité je pokryť celé územie Slovenska.

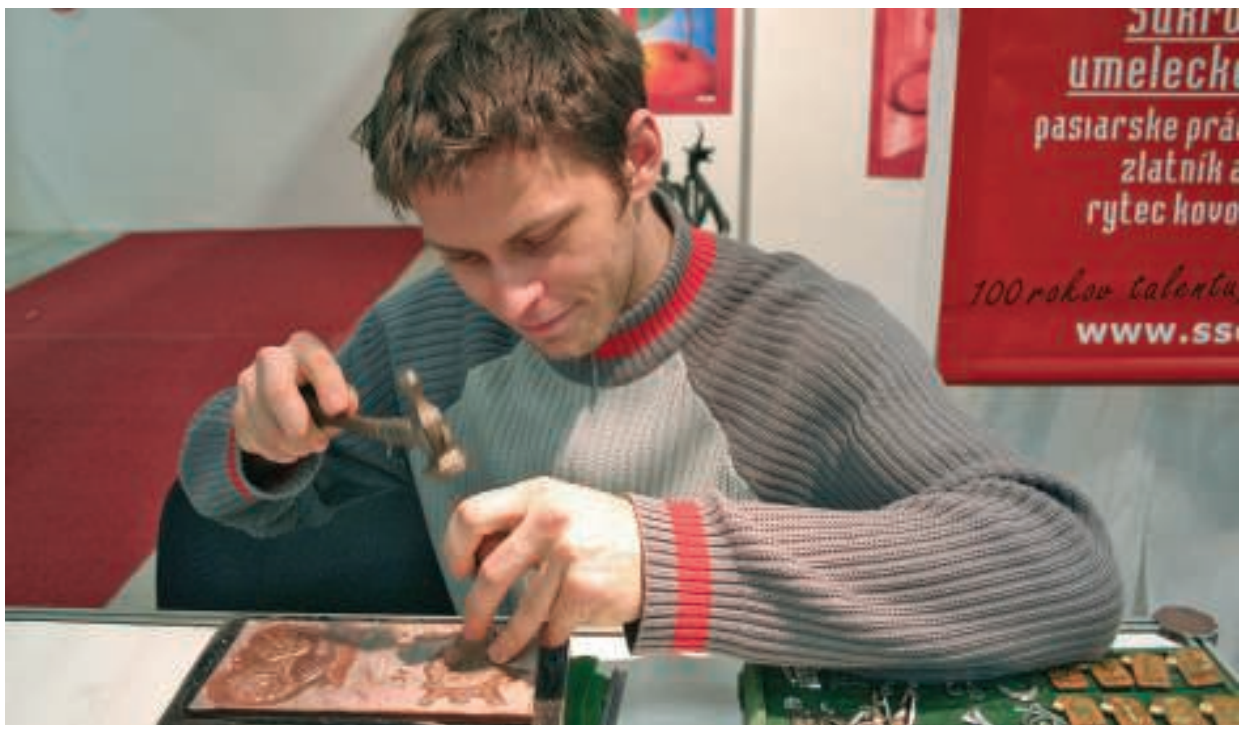

Dvojročný proces

Práca na projekte sa začala v marci 2013 a bude ukončená v októbri 2015, keď bude verejnosti sprístupnená databáza kvalifikácií.

Projekt je rozdelený celkovo do piatich fáz. V prvej bol vytvorený riadiaci orgán, odborné a metodologické štruktúry na tvorbu NSK. Významnou zložkou takto vytvorených štruktúr bude predovšetkým Národná rada pre vzdelávanie a kvalifikácie. Jej členovia budú delegovaní spomedzi zástupcov dôležitých hráčov tak v oblasti vzdelávania, všetkých sektorov hospodárstva Slovenskej republiky, ako aj spomedzi zamestnávateľov. Úlohou národnej rady bude monitorovať situáciu pri udeľovaní kvalifikácií, ich aktualizovaní (čiže identifikovaní novovzniknutých kvalifikácií alebo tých, ktoré sú na trhu práce už nepotrebné), výstupoch projektu, atď. V priebehu projektu budú vytvorené aj sektorové rady NSK a ich odvetvové skupiny. Vzhľadom na to, že cieľom projektu je zosúladiť potreby trhu práce so vzdelávacími obsahmi, zastúpenie v sektorových radách musí byť pestré – svoje slovo v nich budú mať tak pedagogickí a nepedagogickí zamestnanci, ktorí učia, ako aj zamestnávatelia, ktorí zamestnávajú, personalisti, ktorí by mali vedieť identifikovať, akých zamestnancov a s akými zručnosťami daný podnik potrebuje, či metodici, ktorí vedia, ako sa vedomosti, zručnosti a skúsenosti dajú naučiť.

V rámci druhej fázy projektu sa pracovníci zamerajú na analýzu sústav a subsystémov kvalifikácií v ostatných členských štátoch Európskej únie. Na základe výsledkov analýz sa bude koncipovať kvalifikačná sústava pre Slovenskú republiku.

V tretej fáze sa zabezpečuje porovnateľnosť kvalifikačných úrovní v Slovenskej republike a Európskej únii a prenos požiadaviek sveta práce do vzdelávania. Vznikne ucelený register zložený z kariet kvalifikácií, ktoré budú obsahovať všetky požiadavky na dosiahnutie danej kvalifikácie.

Štvrtá časť projektu zabezpečí jeho funkčnosť a dostupnosť. V spolupráci s odborníkmi na informačné technológie sa výsledky projektu prenesú do internetovej databázy a bude ich môcť využívať široká verejnosť.

Záverečná, piata fáza sa zameria na transfer vedomostí, informácií a skúseností získaných počas projektu na pedagogických a nepedagogických pracovníkov, vysokoškolských učiteľov a odborníkov na vzdelávanie, čím sa dosiahne prepojenie so vzdelávacím systémom.

Projekt má dlhodobý charakter. Pracovníci budú komunikovať s prostredím trhu práce a nepretržite aktualizovať register kvalifikácií, aby bol systém schopný pružne reagovať na zmeny na pracovnom trhu.

Mgr. Branislav SKREČKO, manažér publicity

Čas rozhovorov...

(dokončenie zo strany 1)

sokého školstva. Všetky námety budú prerokované v pracovných skupinách. V ďalšom období bude treba prijať návrh doc. Beáty Brestenskej a parciálne diskutovať aj o jednotlivých témach.

Minister zdôraznil, že na jeseň by mal Slovensko navštíviť minister školstva Fínska, ktoré je v mnohých témach pre nás zaujímavou inšpiráciou. Pri nedávnom stretnutí sa dohodli na jeho návšteve Slovenska a prediskutovaní viacerých tém, o ktoré sa zaujímame z hľadiska ich riešení tak, ako ich urobili v tejto severskej krajine.

Diskusie sa zúčastnili viaceré elity strategického myslenia a riešenia rozvoja nášho štátu, ku ktorým patrí prof. Peter Staněk, prof. Libor Vozár, Ing. Jaroslav Holeček, prof. Branislav Pupala a mnohí ďalší.

Podľa ministra Čaploviča „stretnutie nie je len dôkazom toho, že sa nebránime vecnej diskusii, ale doslova ju podporujeme, lebo je nesmierne potrebná. Aj preto nebolo toto stretnutie posledným. Výsledkom všeobecnej zhody je ďalšie podobné stretnutie, ktoré budú predchádzať rokovania v pracovných skupinách a tiež na úrovni Rady pre systémové zmeny v školstve a školskej štvorpartity."

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky na svojom webovom sídle zverejnilo celú *Správu o stave školstva na Slovensku* a na pripomienky zriadilo špeciálnu e-mailovú adresu.

Ľubomír PAJTINKA

O ČOM PÍŠU

Májová Rodina a škola

- Rozhovor so školským psychológom PhDr. Jozefom Ihnacíkom, PhD.
- Radosť zo školy (*Živé slová* prof. Ivana Štúra)
- Filozofia práce reformnej školy vo Fínsku
- *Čítanie o rodinách zo sveta* – ženy námorníkov
- Výchovné metódy, s ktorými u adolescentov nepochodíte
- Prepadol Albert Einstein z matematiky? (o skutočnom vzťahu vedca k matematike)
- Zoznam nositeľov Nobelovej ceny za fyziku
- List Štefana Marka Daxnera z plešiveckého väzenia tisovským učiteľom pred jeho popravou
- Príbeh o tom, ako Juraj Holček otvoril cestu k vzdelaniu Jánovi Lucovi
- Pár námetov na zlepšenie v rámci diskusie k *Správe o stave školstva na Slovensku*
- *Okienko Dušana Jedináka*: Ralph Waldo Emerson a jeho najzaujímavejšie myšlienky
- Májové *Hovory o...* láske, ktorá je najušľachtilejším citom. Má však rôzne podoby
- Ako Karla Gotta v Košiciach zmaľovali
- Stará láska nehrdzavie, aj keď ide o partnerstvá škôl

UČITEĽSKÉ NOVINY
Dvojtýždenník o školstve a vzdelávaní

Vydáva Štátny inštitút odborného vzdelávania.
Adresa vydavateľa: Bellova 54/a, 833 63 Bratislava, IČO: 17314852

Učiteľské noviny vychádzajú ako súčasť národného projektu *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov*.

Adresa na doručovanie pošty:
Vydavateľstvo Parentes
P. O. Box 17, 902 01 Pezinok
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Šéfredaktor:
PhDr. Ľubomír Pajtinka, PhD.,
tel.: + 421 904 700 570,
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Redakčný tím:
Prof. PhDr. Miron Zelina, DrSc.,
e-mail: zelina@fedu.uniba.sk
Dušan Mikolaj,
e-mail: dusanmikolaj@gmail.com
Mgr. Milan Soukup,
e-mail: mgr.milan.soukup@gmail.com
Ľudovít Pomichal,
e-mail: ludo@pomichal.sk
Mgr. Tomáš Mikolaj,
e-mail: mykolight@gmail.com

Fotoreportér: PhDr. Ján Súkup,
e-mail: sukup@stonline.sk

Design: Branislav Malík, ARTWORK

Nevyžiadané rukopisy nevraciame.

Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok príspevku a vykonať v rukopise potrebné štylistické, jazykové a ďalšie úpravy, ako aj rozhodnúť o jeho nezaradení. Redakcia sa nemusí stotožňovať s obsahom príspevkov.

Tlač: Versus, a. s., Moskovská 4, 811 08 Bratislava, prevádzka Pribinova 21, 819 46 Bratislava

Vydávanie Učiteľských novín finančne podporuje Európsky sociálny fond.

Učiteľské noviny sa distribuujú zadarmo.
Zadané do tlače 9. 5. 2013.

EV 2461/08

Europrojekty nás učia o prírode

ASFEU

Agentúra Ministerstva školstva SR pre štrukturálne fondy EÚ

Operačný program VZDELÁVANIE

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ.

Všetky knihy zažltnú, ale kniha prírody má každý rok nové, nádherné vydanie. Výrok Hansa Christiana Andersena je jeden z mnohých, ktoré vyzdvihujú neoddeliteľné univerzum človeka – krajinu, prírodu a svet okolo nás. Ich vzájomná spätosť a potreba rešpektovania prírodných zákonov sa za posledné roky čoraz intenzívnejšie skloňuje s pojmami, ako je globálne otepľovanie, znečistenie, biopalivá, alternatívne zdroje energie a mnohé ďalšie. Nový environmentálny postoj sa prikláňa aj k potrebe vzdelávania v školách. Do vzťahu človek – príroda vstupujú s minimálnymi poznatkami už žiaci prvých ročníkov základných škôl. Práve tie ich prostredníctvom mnohých školských aktivít vedú k poznávaniu krajiny, ekosystému, chránenej prírody. Prvotný kontakt s prírodou je rokmi spájaný s herbármi, so školami v prírode, zberom papiera, lístia, gaštanov či s pestovateľskými prácami. Žiaci sa tak učia vnímať a objavovať okolitý svet. Európska únia cez viaceré medzinárodné vzdelávacie programy apeluje na potrebu rozvíjania podobných aktivít prostredníctvom rôznych projektov, ktoré sa zameriavajú na šetrenie spotreby vody a energií, separovaný zber odpadu, zlepšenie okolia a skrášľovanie škôl. Jednou z možností na vytvorenie zaujímavých ekoaktivít v rámci vzdelávania v školách je aj získanie nenávratného finančného príspevku zo štrukturálnych fondov prostredníctvom Agentúry Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pre štrukturálne fondy EÚ (ASFEU).

Podpornou didaktickou pomôckou na predmete prírodoveda sa môže stať aj víťazné dielo z aktuálne prebiehajúcej súťaže. *„V polovici apríla sme pre vysokoškolákov vyhlásili kreatívnu súťaž Nauč ma o prírode. Ich úlohou je vymyslieť interaktívnu pomôcku na tému príroda, ekológia, ktorá má žiakov prvého stupňa základných škôl zaujať a aj naučiť. Najmenších žiakov treba najmä hravou formou priviesť k chápaniu toho, čo sa deje okolo nás. Oni sú totiž budúcnosť a ich prístup k životnému prostrediu môže raz veľa zmeniť. Príkladom sú školy, ktorým sa v rámci operačného programu Vzdelávanie podarilo nielen obohatiť prírodovedné predmety, ale aj zaujať žiakov prácou v teréne a regióne. Okrem získavania vedomostí si zároveň rozvíjajú priaznivé environmentálne návyky. Verím, že originálny nápad sa nájde a túto pomôcku sprístupníme aj školám a učiteľom,“* uviedol generálny riaditeľ ASFEU Marián Kostolányi.

V rámci článkov *Europrojekty menia naše školy* vám v tomto vydaní predstavíme dva projekty „školy v prírode“.

Modernou školou podporme osobnostný rast žiakov tvorivo chrániacich životné prostredie a rozvíjajúcich región

Na zavedenie netradičných metód a foriem výučby využila Základná škola na Bystrickej ceste v Ružomberku projekt, na ktorý získala 116-tisíc eur. Cieľom bolo využívanie moderných didaktických prostriedkov a informačno-komunikačných technológií (IKT) pri zavedení prierezovej témy *Environmentálna výchova s dôrazom na spoznávanie okolitého kraja* vo vyučovacích predmetoch slovenský jazyk a literatúra, matematika, prírodoveda, anglický jazyk, nemecký jazyk, ekológia, fyzika, informatika primárneho a nižšieho sekundárneho vzdelávania. Vďaka využívaniu moderných pomôcok získali žiaci hravou formou nové informácie, ktoré mohli na základe IKT spracovávať a prezentovať. Na zatraktívnenie vyučovacích hodín sa používali modely, lineárne pomôcky či stavebnice. Netradičné pomôcky využili na prepojenie vzťahov jednotlivých predmetov. Žiaci výsledky svojich pozorovaní a nové poznatky z aktivít *Virtuálny herbár* a *Na potulkách za živočíchmi Liptova* spracovali v trojjazyčných brožúrach pre Informačné centrum Ružomberok, aby oboznámili regionálnu verejnosť so širokospektrálnymi aktivitami školy a s projektom podporeným z Európskeho sociálneho fondu.

Ja človek, súčasť prírody, poznám, chránim, tvorím, viem

Základná škola s materskou školou v Cinobani zastrešila systém učenia témou environmentálnej výchovy. Projekt, na ktorý získala nenávratný finančný príspevok vo výške 68-tisíc eur, realizovala od roku 2009. Učiteľom sa podarilo zmodernizovať vyučovanie tým, že žiaci sa stali spolutvorcami vyučovacieho procesu. Jednou z hlavných aktivít bolo vytvorenie pracovných listov s environmentálno-regionálnou tematikou pre nové predmety environmentálna výchova a regionálna výchova. Keďže projekt bol orientovaný na získavanie vedomostí spojených s prírodou a okolím, žiaci absolvovali mnoho voľnočasových aktivít na rozvíjanie kladného

vzťahu a prístupu k prírode, k ľuďom, rovnako strávili veľa hodín spoznávaním regiónu. Najväčšiu odozvu mal výlet ku geografickému stredu Európy v obci Krahuliach pri Kremnici, ako aj návšteva kremnickej bane a mincovne. Žiaci preskúmali okolité jaskyne, doliny, ale tiež Oravský hrad a absolvovali dobrodružnú plavbu po Oravskej priehrade. Do projektu boli zapojení aj žiaci s poruchami učenia, správania, ako aj deti z rómskeho prostredia. Vďaka projektu mali možnosť porovnať rozličnosť regiónov, fauny a flóry a odniesť si zo vzdelávacích pobytov mnoho poznatkov.

Odbor informovania a publicity ASFEU

SÚŤAŽ

Nauč ma o prírode

ASFEU vyhlásila dňa 15. apríla 2013 súťaž s názvom Nauč ma o prírode. Zapojiť sa do nej môžu všetci študenti vysokých škôl, ktoré prostredníctvom ASFEU realizujú alebo realizovali projekty spolufinancované zo zdrojov EÚ. Úlohou vysokoškolákov je vymyslieť kreatívne riešenie vo forme hry, kvízu či animácie a naučiť najmenších žiakov všetko o prírode a ekológii. Interaktívna edukatívna pomôcka je určená pre žiakov I. stupňa základných škôl na tému príroda, ekológia a má im pomôcť s učivom na predmete prírodoveda. Traja najlepší získajú tablet a ich dielo bude sprístupnené pedagógom na vzdelávacie účely. Viac informácií o súťaži nájdete na webovom sídle ASFEU.

STRUČNE

Beseda s ilustrátorom

Naša pani riaditeľka Janka prichystala pre nás ďalšie prekvapenie. Dvadsiateho štvrtého apríla prišiel medzi nás pán ilustrátor Miroslav Regitko. Veľmi sme sa naňho tešili. Pán Regitko je ilustrátorom kníh Gabriely Futovej. Porozprával nám o svojej zaujímavej práci, nakreslil pekný obrázok, podpísal sa do kníh.

A čo povedali o besede moji spolužiaci?
Dnešná beseda s ilustrátorom Mirom Regitkom sa mi páčila. Ale najviac sa mi páčilo, ako kreslil, bolo to zaujímavé. A ako nám rozprával o svojich knižkách. Mohol by prísť aj nabudúce. (Oliver)
Mne sa páčilo, keď pán ilustrátor kreslil pre nás obraz. (Fionka)
Dnešný deň bol vynikajúci, pretože ujo Miro nám rozprával o knižkách, ktoré ilustroval. Nakreslil nám trpaslíka a podpísal pamätníky. (Laura)
Ujo Miro je skvelý, má fantastické kresby. (Vanesska)
Ja som sa veľmi tešil, keď k nám prišiel pán ilustrátor a nakreslil nám veľmi pekný obrázok, ktorý nám ostal na pamiatku. Veľmi sa mi páčilo jeho vtipné rozprávanie. (Tibor)

Deň Zeme využitý na ekologickú výchovu

Deň Zeme je venovaný našej Zemi. Koná sa každý rok 22. apríla. Tento rok sme v sobotu 20. apríla využili krásne počasie a pustili sa do práce. Popri Váhu bolo smetí viac ako dosť. Rukavice, vrecia a dobrá nálada nás inšpirovali k vyčisteniu aspoň kúska našej prírody.

Kvetom jari a nádeje vyjadriť solidaritu s chorými

Tento rok sa Deň narcisov konal 12. apríla. Jeho symbolom je žltý narcis – kvietok jari a nádeje. Ľudia si ho pripínajú v tento deň na svoj odev. Pani riaditeľka Janka nám vysvetlila, že takto vyjadrujú solidaritu s osobami postihnutými rakovinou. A z nás sa v tento deň znovu stali dobrovoľníci Ligy proti rakovine. Rozdávali sme žlté narcisy obyvateľom našej obce. Do pokladničiek sa nám podarilo vyzbierať 196 eur. Ďakujeme!

Zsófia SZABÓOVÁ, ZŠ Kráľová nad Váhom

KRÁTKO

Rada ministra pre národnostné školstvo

Na pôde Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR sa 30. apríla 2013 uskutočnilo prvé rokovanie Rady ministra pre národnostné školstvo. Za aktívnej účasti zástupcov maďarskej, ukrajinskej, rusínskej, nemeckej a rómskej národnostnej menšiny sa diskutovalo o hodnotiacej správe o stave národnostného školstva, o vypracovaní rámcových učebných plánov a tiež o problematike učebníc a učebných textov. Na rokovaní sa zúčastnil aj splnomocnenec vlády SR pre národnostné menšiny László Nagy, s ktorým sa minister školstva Dušan Čaplovič zhodol na potrebe bilaterálneho rokovania k vzdelávaniu žiakov v národnostných školách.
Rada ministra pre národnostné školstvo je poradným orgánom ministra školstva pre oblasť výchovy a vzdelávania príslušníkov národnostných menšín a implementáciu Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov.

Michal KALIŇÁK, hovorca ministra

Pilotné overovanie...

(dokončenie zo strany 1)

rodným koordinátorom (ŠIOV) sa môže začať vzdelávať. Na vzdelávacom portáli bude mať k dispozícii študijné materiály (vzdelávací program, metodiku tvorby ŠkVP, všeobecne záväzné právne predpisy, doplnkové študijné materiály). Súčasne bude mať počas vzdelávania prideleného tútora, s ktorým môže konzultovať danú problematiku formou četu v on-line diskusii v čase vyhradenom rozvrhom hodín. Vzdelávanie sa uskutoční v dvoch etapách. **Prvá etapa** spočíva v preverení poznatkov z naštudovaného učiva a bude sa zabezpečovať cez testy po každom module a kurze a v záverečnom teste. **Druhá etapa** je zameraná na vypracovanie zadaných úloh, ktoré frekventant vzdelávania spracuje do záverečnej práce. Prácu bude potrebné odovzdať vo forme prezentácie v programe PowerPoint svojmu tútorovi, ktorý ju bude hodnotiť na záverečnej skúške. Celková dĺžka vzdelávania frekventantov je **maximálne 50 kalendárnych dní**. Podľa akreditovaných vzdelávacích programov sa vzdelávanie ukončuje **záverečnou skúškou**, a to **formou on-line diskusie pred tútorom dištančného vzdelávania**. Záverečná skúška spočíva v obhajobe záverečnej práce. Pokyny k obsahu a rozsahu záverečnej prezentácie a následné pokyny na jej odoslanie a vyhodnotenie budú účastníkovi k dispozícii po nastúpení do vzdelávania. Po úspešnom ukončení vzdelávania ŠIOV vydá frekventantovi osvedčenie o ukončení vzdelávacieho programu. V súlade so zákonom NR SR č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 390/2011 Z. z. **frekventant vzdelávacieho programu získa 14 kreditov**.
Vzdelávací portál nájdete na webovom sídle http://siov.cmsromboid.sk/moodle/. Okrem neho sú tu prístupné všetky doposiaľ vydané čísla periodika Učiteľské noviny z roku 2012 a 2013.
Učiteľské noviny vychádzajú za finančnej podpory EÚ a viažu sa na jednu z aktivít národného projektu. Znamená to, že majú vymedzený rámec obsahu, ktorý musí redakcia dodržiavať. Každé vydanie periodika prechádza autorizáciou vydavateľa, ktorý posudzuje súlad každého článku so zmluvou pre prijímateľa nenávratného finančného príspevku. Obraciame sa preto na vás s prosbou, aby ste do redakcie Učiteľských novín zasielali len články s určitou **výpovednou hodnotou** a smerované predovšetkým na vzdelávanie **v sústave základných a stredných škôl**. Články venované vysokoškolskému vzdelávaniu a predškolskej príprave je možné akceptovať len v prípade, ak majú v texte priamu väzbu na spomínané vzdelávanie v základných a stredných školách.
Rada by som sa touto cestou poďakovala všetkým aktívnym prispievateľom, redakcii a súčasne vyzvala aj ďalších čitateľov na širšiu komunikáciu prostredníctvom týchto novín.
V súvislosti so zabezpečovaním všetkých etáp prezenčnej formy vzdelávania a prípravy dištančnej formy vzdelávania v našom národnom projekte by som rada vyslovila poďakovanie za dobrú spoluprácu všetkým multiplikátorom, regionálnym koordinátorom a kolegom z projektovej kancelárie.

Ing. Renáta MAJERNÍKOVÁ

Škola má vychovávať víťazov

ČARO VEDOMOSTÍ

Nachádzať v stále rýchlejšom a náročnejšom životnom štýle dneška sebamotiváciu a dokázať byť úspešný a žiť tak, aby človeka život nezomlel, si vyžaduje aj veľmi dobré výchovné základy od učiteľov. Hlavnou výzvou v treťom miléniu je učiť a vzdelávať sa tak, aby benefitom bolo čo najviac trvácnej pridanej hodnoty a jasná orientácia človeka na dobro.

Hovorí sa síce, že snaha sa cení, ale počíta sa len víťazstvo. Z úmyslu alebo zo snahy sa človek najesť nedokáže. Iné je to z realizácie diela, z výsledkov práce alebo víťazstva v boji (žiť, prežiť).

V trhovej ekonomike je to ako v džungli. Prežívajú a najlepšie sa majú najsilnejší. Nie fyzickou silou, ale komplexnou kombináciou vlastností (múdrosť, šikovnosť, prešibanosť, odvaha, vnútorná sila, atď.). Ako by sa mali k tejto realite postaviť učitelia?

Inšpirácie z prírody pre konanie víťazov

Príroda dala, dáva a bude dávať odpovede, inšpirácie, impulzy a pomocnú ruku na mnohé doteraz nezodpovedané i novozadefinované otázky a problémy človeka.

Len treba, aby ľudia vedeli v prírode dobre kraľovať. Napríklad múdro a zodpovedne hľadať a chrániť si ju, aby neprestala existovať v dnešnej podobe.

Biodiverzita neplatí len v ekologickom zmysle slova, ale i z hľadiska niektorých úžasných a pozoruhodných dominantných vlastností zvierat i rastlín. Napríklad pre človeka je určite systémovoprocesným modelom premyslený husí let alebo organizácia práce mravcov pri stavbe mraveniska, alebo kreatívna hravosť delfínov.

Keď učím môjho malého synčeka rozumieť svetu, často sa ma pýta, akým zvieraťom by som chcel byť, keby som ním musel byť. Odpovedám mu, že mojím vzorom je štvorkombinácia:

1. delfín (múdry ako delfín),
2. pes (verný, nemý priateľ človeka a odvážny, ako strážny pes chrániaci dom majiteľa),
3. kôň (nádherný vzhľadom a rýchly cvalom),
4. líška (dostatočne prešibaný a prefíkaný odolať pascám a nástrahám dnešného brutálneho sveta).

Motto:

„Ľudia súcitia s porazenými, ale nasledujú víťazov. Stojí za to naučiť sa vyhrávať. Nemusíte byť pritom športovcom, stačí stať sa muzikantom. Že prečo? Lebo muzikanti na rozdiel od športovcov stále vyhrávajú :-)“

Znaky múdrosti očami dneška

Skúsený rodič i pedagóg učí deti, žiakov a študentov predovšetkým najsilnejšej dostupnej zbrani pre človeka vôbec. Je ňou múdrosť. Vnímanie múdrosti je však aj v dnešnom náročnom svete mimoriadne rozpačité a nesúrodé.

Všeobecne sa za tých, čo vynikajú v múdrosti, považujú ľudia, ktorých potenciál i výbava (dôkazy úspešnosti) obsahuje čo najviac z tohto „arzenálu“:

- prirodzená autorita,
- uznanie okolia,
- filantropizmus a humanizmus,
- hodnotový kompas (byť je viac ako mať),
- etická buzola (ži a nechaj žiť),
- nadštandard materiálneho bohatstva,
- víťaz,
- schopnosť eliminovať riziká,
- vedieť dobre žiť,
- rozum, dôvtip, inteligencia, nadhľad, systémovoprocesné myslenie, atď.

Múdrym sa možno stať

Múdrym sa človek nemusí narodiť, ale dokáže sa ním stať, ak bude, pravda, veľmi chcieť a aktívne sa o to usilovať. Hlavnou múdrosťou je vedieť sa rýchlo nielen učiť, ale najmä poučiť z chýb druhých, nielen vlastných. Je to lacnejšie a menej to bolí.

Odvekým rivalom a konkurentom a protipólom múdrosti je hlúposť. Ak sa chcú mať ľudia lepšie, bolo by dobré čo najskôr sa naučiť nielen ľúbiť, ale aj uctievať múdrosť. Múdri ľudia patria do znalostnej spoločnosti. Tá je šancou na vyššiu prosperitu biznisu, podnikania i národa všade na svete, nielen na Slovensku.

Prebúdzanie

Prebúdzanie sa k múdrosti poznaním, vedomosťami, zrelosťou, skúsenosťou a kombináciou teórie i praxe je u každého človeka rozdielne.

Zmúdrievanie sa zvyčajne deje cez vzdelávanie, čítanie kníh (lepšie cibrenie predstavivosti ako pri filme alebo televízii), sledovanie a analyzovanie informácií z médií, porovnávanie, hranie šachu, meditovanie, cvičenia, tréningy, účasť na vedomostných súťažiach, poučenia z odkazov predkov (básne, piesne, porekadlá, príslovia, posolstvá) a vlastnú tvorbu a aktívny prístup k životu.

Čaro múdrosti je dobrý kult a jeden z mála pozitívnych vírusov, ktorý by bolo treba čo najviac rozšíriť do celého sveta, aby svet žil lepším a krajším životom.

Medzi vychýrené manipulatívne techniky patrí asi 30 rôznych postupov. Súhrnne sa tajnostkársky nazývajú aj ako zakázaná rétorika a jednou z nich je manipulatívna charizma alebo neurolingvistické programovanie.

Ohúrenie ostatných

V živote si najviac zapamätáme ľudí, ktorí pôsobia očividne neštandardne a vysielajú sympatické signály na našej vlnovej dĺžke. Niečím na nám páčia... Alebo hĺbkou hlasu, spôsobom reči, chôdzou, oblečením, múdrosťou, alebo komplexne mimoriadne príjemným zjavom a presvedčivosťou. Vedia nás ohúriť, teda fascinovať, zaujať, osloviť, zapáliť pre niečo, mimoriadne sa niečím zapáčiť. To niečo je vždy viac vnútro (psychická krása) ako vonkajšok (fyzická krása). Najviac a najsilnejšie zapôsobia tí, ktorí najviac voňajú človečinou. Takýmto ľuďom zvyčajne hovoríme, že sú charizmatickí.

Uznanie okolia patrí charizme a pokore

My ľudia milujeme tých, ktorí sú veľmajstri svojho života, žijú v pokore, majú dar charizmy a vedia vyžarovať. Na takej vlnovej dĺžke, ktorá je príjemná a vzbudzuje sympatie.

Charizma je podľa definície súbor vlastností uznávaných okolím. Človek, ktorý nimi oplýva, sa môže stať vodcom ovplyvňujúcim svojím konaním široké vrstvy bez toho, aby ho formálne ustanovili za svojho predstaviteľa.

Charizmatická osobnosť má zvyčajne tieto vlastnosti: sama cíti silné emócie, dokáže ich vyvolať aj v ostatných ľuďoch a bez problémov odoláva vplyvom ostatných ľudí.

Ľudia milujú tých, ktorí vzbudzujú sympatie. Sú v niečom nielen neopakovateľní a výnimočne dobrí, ale majú aj charizmu (kazatelia, motivační rečníci, tréneri komunikačných zručností, špičkoví športovci, herci, speváci a iné hviezdy šoubiznisu, národné osobnosti, najmúdrejší vedci, atď.).

Charizma môže byť v niektorých prípadoch získaná aj geneticky, teda vrodená, ale väčšinou sa musí vypestovať a vytrénovať – cez čítanie hodnotných kníh, cez rozvíjanie zručnosti v komunikácii a rétorických cvičeniach, cez moderátorské praktiky a politické prejavy, cez spoznanie základov psychologických techník a technológií na zaujatie poslucháča, čitateľa alebo diváka.

Charizma – desať tipov na tréning

1. **Nezvyčajnosť a úsmev:** Konajte neobyčajne a trénujte úprimný úsmev.
2. **Sólo výstup:** Demonštratívne „kašlite“ na názory ostatných.
3. **Posolstvo:** Vyhlasujte, vyžadujte, vydávajte nové prikázania.
4. **Originalita:** Vynikajte nekonvenčným myslením.
5. **Príťažlivosť a herectvo:** Zdokonaľujte osobný magnetizmus. Tvrďte, že odmietate všetku byrokraciu, a naučte sa byť sympatickým.
6. **Zásadovosť:** Konajte vždy z presvedčenia, nie kvôli malichernému úspechu.
7. **Charakter:** Nedajte sa podplatiť. Prijímajte len peniaze na realizáciu svojich nápadov.
8. **Vzory:** Učte sa od charizmatických osobností.
9. **Humanita:** Pestujte vôňu človečiny a rozvíjajte ľudskosť.
10. **Človek, nie stroj:** Ste živý organizmus, nie neživý mechanizmus.

Konanie víťazov – vzorec 9 (písmen víťazstva) + 10 (víťazných bodov)

Devätoro víťazstva

Vízia, vôľa, viera. Víťaz musí mať víziu, vieru v seba a vôľu prekonať prekážky.

Inakosť, informovanosť, inteligencia, inovatívnosť: Víťaz je inakší ako ostatní. Preto je víťazom, lebo je osobitý.

Teší ho práca, činnosť, konanie. Má rád, doslova miluje svoje dielo, výtvory a výsledky.

Alternatíva, ambícia, asertivita, automotivácia. Ambiciózne a asertívne alternuje. Ponúka viac alternatív, z nich vyberie a precizuje najlepšiu.

Zúročenie, zárobok, zisk, zmysel, zásadovosť. Zúročiť dokáže všetko, čo sa naučil. Zisk používa pozitívne, ako zmysel každého zárobku – v podobe efektu, prínosu, príjmu, osohu a úžitku (profitu i benefitu).

Sen, sloboda, skvalitnenie, svojráznosť, sila, stimulácia, sebariadenie. Sila sna v slobode a svojráznosti je najvýkonnejší osobný hnací motor víťaza. Sebariadenie na báze stimulov skvalitňujú ciele a zvyšujú výkon.

Túžba, tlak, tréning, top. Túžba tlačí na tréning, lebo ide o ťažký cieľ – top (vrchol).

Vedomosti, vyskúšanie, varianty. Vedomosti z teórie treba vyskúšať v praxi. Viac variantov s vedomím silných a slabých stránok ponúka vždy lepšiu voľbu a múdrejšie konečné rozhodnutie a správnejšie závery.

Odvaha, obeť, obozretnosť, osobnosť. Bez odvahy a obetí obozretných osobností niet veľkých činov a nevznikli by ani najlepšie diela.

Desatoro zásadných impulzov

Konanie víťazov má svoje špecifické know-how aj v ich vlastných myšlienkových vzorcoch – kde dominuje viera vo vlastné sily a favorizuje sa najmä húževnatosť, vôľa, skromnosť a pracovitosť.

Spoločnosť, naše najbližšie okolie a dokonca i niektorí vedci denne prízvukujú a prezentujú, že k základným princípom trhovej ekonomiky patrí okrem konkurencie a rivality schopnosť víťaziť nad problémami, výzvami, partnermi i súpermi.

Vedomosti, silu vôle a cieľavedomosť musí človek neustále rozvíjať, ak sa chce stať úspešný v živote i v povolaní. Víťaziť v sebarealizácii znamená vedieť dobre podnikať s vlastnými zdrojmi – s umom, so silami, schopnosťami, s potenciálom.

Desatoro v konaní víťaza

Ako inšpiratívny príklad know-how na víťazstvá možno využiť aj odskúšané rady predstavené v nasledujúcom texte:

1) Víťaz nepozná neúspechy, lebo tie preňho neexistujú. Existuje len poznanie, že daná cesta nebola správna. Neexistujú problémy, len šance (učiť sa, zlepšovať sa, chápať). Neexistujú problémy, sú len príležitosti (na dokázanie niečoho nového).
2) Víťaz myslí maximálne kreatívno-invenčno-obozretne, a preto má vždy na riešenie problému pripravených viac alternatív. Aj v prírode platí, že zvíťazí jedinec, ktorý sa v danej situácii môže zachovať rôzne. Ten, kto môže vykonať len jedinú reakciu, je v nevýhode. Jediná reakcia na daný stimul je nebezpečným obmedzením, ktoré nás znevýhodňuje voči ostatným jedincom, ktorí dokážu reagovať viacerými spôsobmi.
3) Víťaz sa nebojí chýb – lebo z každej z nich sa poučí.
4) Víťaz má svoj sen – nie je však rojko: vie, že dosiahnuť cieľ nie je ľahké, ale je to reálne.
5) Víťaz hľadá nové varianty.
6) Víťaz robí nátlak sám na seba. Koná tak podľa zásady: Vždy chcem, môžem, urobím to!
7) Víťaz je očarený svojím cieľom. Jeho túžba je hnacím motorom snahy.
8) Víťaz pozná svoju hodnotu. Nepozná odmietanie a hľadá vždy cesty, ako sa vec dá vyriešiť, podľa hesla: Kto chce riešiť, hľadá spôsoby, a kto nie, ten hľadá dôvody.
9) Víťaz má rád svoje konanie – oceňuje vlastnú prácu a vie sa z nej tešiť viac ako z finančnej odmeny.
10) Víťaz plánuje. Plánuje aktivity a pripravuje si argumenty – lebo aj šťastie praje len pripraveným.

Radšej vodca ako ovca!

O trhovej ekonomike a kapitalizme existujú desiatky definícií. Hoci v učebniciach politickej ekonómie ju nenájdete, najtrefnejšie (hoci drsne) a presvedčivo najmúdrejšie znie táto: Na trvalé bohatnutie menšiny je potrebné neustále ochudobňovanie väčšiny. Preto všetci, ktorí doteraz v histórii vládli (od kráľov po politikov a oligarchov), radšej velia poslušným ovciam a všetkého schopným, ako by mali veliť najmä kreatívnym rebelom a skutočne schopným vodcom (v štýle „velím si sám a automanažment i svedomie sú moji jediní, najvyšší šéfovia“).

Žiakov a študentov, naše i cudzie deti je múdre vychovávať nielen k skromnosti a pokore, ale aj k zdravému sebavedomiu a správnej asertivite, ktorá im dodá odvahy na ceste životom. Lebo každá (i tá najdlhšia) cesta k úspechu za dosiahnutím cieľa sa začína prvým krokom. A mnohým potenciálne schopným na vykročenie chýba práve odvaha.

Víťazom svojho života by chcel byť každý človek; víťazstvo v zmysle nájdenia spokojnosti v živote (radosť, šťastie, pohoda, prosperita, pokoj). Ľudí zaujíma spokojný a pohodový, radostný i šťastný, jednoducho úžasný, fascinujúci a nádherný život. Víťazov vždy nasledujú ako vzory a vzorce úspechu.

Vidia často len konečné efekty, ale nechcú vidieť odriekanie, mozole, obete, drinu, pot a tisícky hodín tréningu, ktoré víťazi museli najskôr absolvovať, aby sa stali víťazmi.

K priblíženiu sa k víťazstvu (nad sebou samým) určite prispieva aj schopnosť vedieť viac dávať ako brať, schopnosť odpúšťať, prestať závidieť, nenávidieť a nadarmo sa zlostiť, rozčuľovať, kritizovať. Nadovšetko však k pokoju a vnútornému mieru v duši prispieva schopnosť pomáhať druhým. Rozdeliť sa s nimi o čas (know-how, schopnosti, skúsenosti, atď.) víťaza a nenechať si všetko len pre seba.

Záver

Prvá otázka človeka v dramatickej situácii, keď ide o všetko, znie: Ako prežiť? Ale logicky hneď nadväzuje druhá: Ako sa mať lepšie?

Učme sa žiť lepšie, čo znamená aj budovať prosperitu, trvalý rozvoj a múdru komunitu ľudí okolo seba, v rodine, spoločnosti, krajine i vo svete.

Každá kríza (i tá, ktorú žijeme dnes z hľadiska finančno-hospodárskej recesie na väčšine trhov) je výkričníkom! Znamená zmenu. Ale i šancu, výzvu a príležitosť na odbúranie alebo zníženie pasív a negatív či na rast alebo zdokonalenie aktív, na rekapituláciu, bilancovanie, alebo inventúru.

I na zamyslenie a prehodnotenie vlastného modu vivendi. Dnešná nepríjemná kríza je určite aj príjemnou výzvou na vydanie sa človeka za novými víťazstvami. A na to sa žiada aj zamyslenie učiteľov nad spôsobom výchovy i vzdelávania svojich žiakov.

Ing. Emil BURÁK, PhD.
Ilustračné foto Ján SÚKUP

Historické poučenia

O KRÍZE

Európska spoločnosť sa topí v krízach, ktoré traumatizujú veľkú časť populácie. Bežný občan ekonomickú krízu nemá možnosť ovplyvniť, zato na ňu dennodenne dopláca znižovaním životnej úrovne, strachom zo straty zamestnania, strachom o budúcnosť svoju a svojej rodiny, strachom z ochorenia.

S ekonomickou krízou ide ruka v ruke kríza duše, strata mravných hodnôt, zmena rebríčka životných priorít, morálny úpadok spoločnosti, dekadencia medziľudských vzťahov.

Túto chorobu súčasnej spoločnosti my lekári duše, nositelia vzdelania a pokroku, sa musíme pokúsiť ak nie liečiť, tak aspoň zastaviť. Nič nové nepoviem, keď zdôrazním, že na výchovu má veľký vplyv rodina, škola a prostredie.

Čo je však dominantné? Kde treba hľadať chyby, ak sa mladý človek ocitne tam, odkiaľ je len ťažký, takmer nemožný návrat? Pri riešení výchovných problémov rodičia najčastejšie hľadajú vinu v negatívnom vplyve prostredia a v zlých kamarátoch. Temer nikdy nehľadajú chybu doma, neanalyzujú roky výchovy, keď deti rodičov najviac potrebovali, keď sa vo výchove „lámal chlieb“.

Je pravda, že na mladú generáciu číha nebývalé množstvo nástrah, ktorým bez pomoci rodiny a školy nie je schopná čeliť. Komerčné televízie, internet, prostredie zamorené drogami len ťažko môže mladého človeka nasmerovať správnym smerom.

Koľko percent rodín je takých, v ktorých je možná plnohodnotná, zdravá rodinná výchova? Veľa rodín je rozvedených, veľa takých, kde nepracuje jeden alebo dokonca obaja rodičia. Je aj menšia časť rodín, ktoré žijú v blahobyte a ekonomickom prebytku, čo však nie je zárukou dobre fungujúcej rodiny, často je to pre výchovu detí skôr hendikep.

Zostáva ešte škola, od ktorej sa často očakáva, že bude suplovať aj rodinnú, aj spoločenskú výchovu. Škola však, so svojimi špecifickými problémami, nedokáže sanovať to, čo by mala dať mladému človeku rodina a vzory z blízkeho okolia. Mladý človek potrebuje na správny duševný rast nielen materiálne zabezpečenie, ale aj pocit bezpečia, láskavé, usmerňujúce slovo, musí vidieť pozivítne vzory doma i mimo domu a najmä musí vidieť zmysel v získavaní vzdelania pre svoju budúcnosť.

Je kríza. Kríza ekonomická, ale aj kríza spoločenská. A či sa spoločnosť po prvýkrát ocitá v takých ťažkostiach?

Dostala sa mi do rúk korešpondencia Ctiboha Zocha, jedného zo známych štúrovcov, so svojimi štyrmi študujúcimi synmi. Aj pred 150 rokmi bolo nesmierne ťažké nechať študovať štyri deti, často i za cenu vlastného šťastia a zdravia. A predsa to dokázal. Vychoval dvoch výnimočných učiteľov a dvoch národnej veci oddaných ľudí.

(List synovi – krátené)

Syn môj drahý!

Písal som včera Brankovi, píšem teraz tebe. Tomu som poslal 10 zlatých na pomoc, keď chudák nedostal ani už nedostane toho roku štipendium. Posielam i tebe 10 zlatých, abys na január a február za hospodu zaplatil, ačpráve si mi ešte účty na strovené predošlé peniaze neposlal, čo urobiť je povinnosť tvoja nepremeškanlivá.

My sme sviatky strávili v úplnej domácej tichosti a spokojnosti pri dobrom zdraví. Branko tiež prežil sviatky v dobrých spoločnostiach.

Synku môj! Čo Ti napíšem teraz, to si pre seba zadrž k naučeniu a výstrahe. Dobrý chýr vraj ďaleko ide a zlý ešte ďalej! Varuj sa, synku môj, hriechu každého, ako hada jedovatého, lebo kto sa raz hriechom otroví, ťažko z neho vyzdravie. Nemravného kamarátstva sa varuj, vyhýbaj mu. Lepšie sa varovať ako banovať! A kto si dobrej rady neváži, tomu niet pomoci. Ver celým srdcom, že je to tak, a nepochybuj, ak by si chcel skúsiť osteň hriechu. Chráň sa, abys nás nezarmútil žiadnam zlým činom. Ja si prajem a modlím sa Bohu za vás všetkých i s matkou vašou ľubovernou, aby sa žiaden z vás nestratil, ale aby ste všetci štyria okolo nás sa ligotali ako hviezdy životom čistým, svätým, bezúhonným, bohumilým! Tak, syn môj, bude radosť naša v trampotách života tohto najväčšia, keď sa vo vás zdravých synoch našich ako v čistom zrkadle nazerať budeme!

Viac peňazí ti teraz nemôžem poslať, až len z počiatku marca, keď dostanem moju angariu. Vypíš mi potom, čo, koľko a našo budeš potrebovať, abych vedel popredku dľa toho moje inšie finančné záležitosti sporiadať.

Revúčania nám písali a poslali svoje polročné svedectvá, z ktorých máme úplné potešenie.

Stanko je medzi 52 žiakmi tretí a má prvú klasu – výlučne zo všetkých naúk. Zameškanú hodinu žiadnu. Pavlík medzi 17 žiakmi siedmy. Mravnosť príkladná, pozornosť bystrá, pilnosť vytrvalá. Zameškaných hodín 5 pre nemoc. Chudák Paľko je veľmi utrápený, že nedostal vo všetkom výtečne. Ale aj som spokojný, ba ani to som od neho neočakával, lebo dľa mojej vôle mal do druhej klasy ísť, tam by bol neomylne prvý býval.

Akože sa vy máte? (Cyril a Branko) Chudák Cyril, nehladuješ? Odpíšte nám hneď po obdržaní listu.

Srdešne vás pozdravujeme, bozkávame a do ochrany božej porúčame, vaši verní rodičia.

Anna Zochová
Ctiboh Zoch

Nesmierny význam pre výchovu mladého človeka má rodinná výchova. Z môjho pohľadu možno najväčší. Učí správať sa, vážiť si iných, dodržiavať spoločenské normy, slušne a poctivo žiť, byť ústretový k iným, starať sa o svoje zdravie, vážiť si rodinné zväzky, viesť usporiadaný rodinný život, vážiť si aj materiálne hodnoty.

Známy redaktor a publicista pri odchode do Bratislavy svojim rodičom povedal: „Keď budem chcieť piť – budem, keď budem chcieť drogovať – budem. Neovplyvníte to. Zostáva vám spoľahnúť sa na to, ako ste ma vychovali.“ Je to možno tvrdé, možno kruté, vstupujúce do svedomia až na dno rodičovskej duše. Niekoľkokrát som si prečítal tie posledné slová... ako ste ma vychovali.

Základ výchovy, tvorbu životných postojov a v neposlednom rade stanovenie rebríčka životných hodnôt dostávame každý doma. Bez dobre fungujúcej rodiny nemôže dobre fungovať žiadna spoločnosť. Na pevných morálnych základoch získaných v rodine môže stavať a ďalej ich vo výchove a vzdelávaní rozvíjať učiteľ. Takto formovaná mladá osobnosť môže úspešnejšie odolávať negatívnym vplyvom, ktoré na neho číhajú za bránami školy, domova.

Mgr. Slavomír ZOCH,
riaditeľ SOŠ vinársko-ovocinárskej Modra

Digitalizácia vzdelávacích obsahov z histórie vo vyučovaní

DEJEPIS

O digitalizácii vzdelávacích obsahov – digitalizovaných učebniciach – sa v našich školách, ale aj vo verejnosti hovorí už dlhšie. Každý však rozumie pod týmto pojmom niečo iné. A najmä – každý si hneď predstaví digitalizáciu toho, s čím najčastejšie prichádza do kontaktu alebo čo práve potrebuje zachrániť či sprístupniť tým, že informácie z nosiča istým spôsobom zakóduje.

Úvod

Digitalizácia je proces konverzie dát do digitálneho formátu na spracovanie cez počítač. V informačných systémoch digitalizácia obyčajne znamená konverziu tlačeného textu alebo obrazov (fotografií, ilustrácií, máp a podobne) do binárnych kódov, ktoré používajú skenovacie prístroje tak, že umožňujú, aby bol výsledok zobrazený na obrazovke počítača.

Digitalizácia historických dokumentov, teda historických prameňov, slúži na vytvorenie digitálnych „kópií" dokumentov, ktoré umožňujú prístup k ich obsahu širokej verejnosti, a zároveň nedochádza k poškodeniu originálu. Avšak na potreby vyučovania dejepisu sú potrebné nie iba historické pramene, ale aj iné objekty: historické mapy, geografické mapy, dokumentárne historické filmy, hrané historické filmy, fotografie, obrázky, maľby, zvukové nahrávky, grafy, tabuľky, štatistické údaje, porovnávacie tabuľky, doplňovačky, interaktívne objekty, animácie, kresby, videosekvencie, úlohy, testy.

Otázka znie: ako všetky uvedené objekty, alebo aspoň väčšinu, zoskupiť do jedného celku s cieľom zlepšiť, zrýchliť, skvalitniť učebný proces našich žiakov. Uvedený digitalizovaný obsah, ktorý môžeme nazvať aj digitalizovanou učebnicou dejepisu bez ohľadu na to, na ktoré historické obdobie je zameraná, poslúži aj učiteľom a rodičom. Ako to urobiť?

Problém je možné riešiť tak, že sa autori digitalizovaných učebníc dejepisu zamerajú na vytvorenie alternatívnej učebnice, ktorú by si študent čítal cez počítač a potom plnil rôzne interaktívne úlohy. Vytvoriť digitálny obsah totiž neznamená zdigitalizovať jestvujúce učebnice dejepisu, naskenovať ich, prepísať text a doplniť obrázkami – ide o vytvorenie obsahu úplne nanovo. To znamená, že nestačí poznať obsah toho, čo chceme digitalizovať. Je treba vytvoriť metódy, ako učivo efektívne odovzdať žiakovi v tejto novej podobe a s novými možnosťami, ale aj úlohami. Multimediálne spracovanie si vyžaduje vizuálne vysvetľovanie, kde je text podporený obrazom, názornosťou.

Tento spôsob prezentácie informácií je v našej didaktike v úplných začiatkoch. Urobiť digitálnu učebnicu dejepisu znamená poslúžiť učiteľovi a žiakovi tým spôsobom, že sa zmysluplne integruje formou digitalizácie upravený dejepis do triedy a školy medzi učiteľa a žiaka, a to premietnutím obsahu na plátno alebo na interaktívnu tabuľu.

Digitalizovanú učebnicu dejepisu, samozrejme, môže žiak využiť ako pomôcku v škole, na hodinách dejepisu, ale aj na výučbu pomocou dištančného vzdelávania. Napríklad prostredníctvom úloh, interaktívnych cvičení, ktoré učiteľ zadáva na prácu v škole alebo ako domácu úlohu.

Tvorba a používanie digitalizovanej učebnice dejepisu si vyžaduje aspoň tieto tri požiadavky:

- celý obsah štátneho vzdelávacieho programu dejepisu v digitálnej podobe,
- integráciu vyučovacieho procesu s učiteľom v triede,
- dostupnosť počítača pripojeného na internet na prácu žiaka v škole, ale aj doma.

Digitalizovaný vzdelávací obsah a dejepis

Každý vyučovací predmet je špecifický, a preto si pri digitalizácii vyžaduje aj špecifický prístup. Prírodné vedy sú ideálne na spracovanie v digitálnej podobe. Mnoho vzdelávacích obsahov sa dá ukázať simuláciami, matematické a fyzikálne úlohy s dosádzaním správnych odpovedí a veličín sú priam stvorené na interaktívne spracovanie. Dejepis a matematika postupujú odlišnými metódami. Kým v matematike je interaktivita pomerne jednoducho dosiahnuteľná, v dejepise si to vyžaduje od začiatku odlišný prístup.

Proces digitalizácie vzdelávacích obsahov z dejepisu obsahuje pre nás ešte veľa neznámych aktivít a spôsobov realizácie. Tu sa dostávame na neznámu pôdu počítačovej interakcie, ktorú nemáme dostatočne zmapovanú.

Podstatná otázka znie: Ako byť v dejepise interaktívny, aby to bolo aspoň porovnateľné s prírodovednými vyučovacími predmetmi? Odpoveď na túto otázku musíme nájsť spoločne: autori digitalizovaných učebníc, učitelia, počítačoví experti a iní zainteresovaní jedinci. To si však vyžaduje odhodiť všetky predsudky a zvyky a pozrieť sa na obsah dejepisu novými očami. Žiadne kopírovanie už jestvujúcich učebníc dejepisu, netreba text písaný v učebniciach dejepisu dávať do digitálnej verzie, treba vytvoriť niečo úplne nové. Prečo je to také dôležité? Pretože jestvujúce učebnice dejepisu a didaktické pomôcky neboli vytvorené na to, aby sa s nimi pracovalo interaktívne a cez počítač. Neobsahujú možnosti, ako interaktivitu rozvinúť. Môžeme z nich vychádzať, ale nie ich duplikovať.

Okrem rizika preberania jestvujúcich materiálov, ktoré sa nachádzajú v učebniciach dejepisu, stojíme pred zodpovedaním otázky, ako členiť vyučovací obsah, ktorý chceme digitalizovať. Je zrejmé, že obsah sa bude nejako členiť. Ale bude to členenie podľa vyučovacích hodín? Podľa tém, podľa modulov, podľa úloh? Ako máme štruktúrovať obsah dejepisu?

Model digitalizovanej učebnice dejepisu

Ak sa zhodneme na tom, že správnou formou digitalizovaného vzdelávacieho obsahu z dejepisu je tvorba alternatívnej učebnice, vyplynú z toho aj základné možnosti štruktúrovania obsahu.

Jednoznačne nemôže ísť o tvorbu paralelnej digitálnej učebnice, ktorá by mala mať rovnaké všetky obsahy a didaktický aparát, ako má učebnica v tlačenej verzii. Situácia v triede si vyžaduje niečo iné než duplicitu písaného textu, len v digitálnej podobe.

Môžu to byť napríklad rôzne multimédiá z archívov a časti dokumentárnych filmov. Alebo primárne písomné pramene zhromaždené a pripravené pre potreby štátneho vzdelávacieho programu dejepisu. Ďalej analytické úlohy, ktoré zatraktívnia informácie a prinesú interaktivitu do výučby dejepisu, prípadne materiál, ktorý vhodne prehlbuje vedomosti v dôležitých témach.

V každom prípade, v digitalizovanej učebnici dejepisu by mal byť jednoznačne znížený výkladový text na minimum. Z jediného dôvodu: cieľom vyučovania dejepisu je naučiť žiakov základné informácie o téme, a to má za úlohu učiteľ. Digitalizovaná učebnica má možnosti vzdelávanie rozšíriť, spestriť a priniesť interakciu. Čím menej výkladového textu, zato tým viac podnetov, prameňov, multimédií a interaktívnych hier.

Tematické celky, moduly, lekcie, didaktická časť

Na tvorbu štruktúry digitalizovanej učebnice dejepisu sú dve možnosti: od tematického celku k jednotlivým modulom a lekciám alebo od lekcií k modulom a tematickému celku. To znamená, že tematický celok by obsahoval niekoľko modulov a každý modul niekoľko lekcií. Lekcia v tomto prípade neznamená, že je to učebná látka, ktorá sa má prebrať na jednej vyučovacej hodine.

Postup od tematického celku k modulom a následne k lekciám by mohol byť takýto: tematický celok *Konflikt ideológií*, jeden z modulov by bol *Politické krízy vo svete* a jedna z lekcií by mohla byť *Berlínsky múr*. Postup od lekcií, ktoré patria do tematického celku, je opačný. Vytvorili by sa menšie prvky, teda lekcie, viacero týchto lekcií by tvorilo modul a viacero modulov by sa neskôr – vďaka jestvujúcej, dopredu zadanej štruktúre – spojilo do tematického celku. Vytvoria sa napríklad lekcie *Príčiny objavenia nových území* a *Krištof Kolumbus* a tieto dve lekcie utvoria modul, niekoľko ďalších modulov z uvedenej tematiky vytvorí tematický celok *Zámorské objavy*. Výsledkom v tomto druhom prípade nebude v pilotnom programe jeden alebo dva tematické celky, ale viacero lekcií.

Z časových dôvodov na tvorbu digitalizovanej učebnice dejepisu výhoda prvého prístupu je tá, že vznikne ucelený tematický celok, ktorý môže učiteľ používať počas výučby danej témy. Nevýhodou môže byť to, že proces výroby je komplikovaný a vyžaduje si silné finančné zázemie, a je možné, že sa nepodarí digitalizovať celý vzdelávací obsah dejepisu, ale napr. iba tri tematické celky.

Druhý prístup – od lekcií k tematickým celkom – sa týmto nepríjemnostiam vyhne. Nevznikli by napr. tri veľké témy, ale väčšie množstvo menších lekcií. Od analytických úloh (napríklad lekcia *Svätá aliancia* alebo *Divadlo v stredoveku*) cez väčšie celky, ktoré sme nazvali moduly, po už spomínané tematické celky. Okrem toho sa nebude musieť spracovávať celý tematický celok do všetkých podrobností (na čo autori nemusia mať dostatok multimédií, dejepisných obsahov).

Avšak oba prístupy predpokladajú, že na tvorbu digitalizovanej učebnice dejepisu musí byť dopredu vypracovaná rámcová štruktúra jednotlivých tematických celkov. Mala by mať jednotnú a zrozumiteľnú terminológiu:

Tematický celok je celok v bežnom poníman, napr. *Európa na ceste k moderným národom* a podobne. Je to pojem, ktorý zastrešuje menšie celky.

Modul je menší celok, viacero modulov tvorí tematický celok. Napr. v tematickom celku *Európa na ceste k moderným národom* jeden z modulov by mohol byť *Vek rozumu*.

Lekcia je najmenšia jednotka v štruktúre. Rozvádza jeden problém v danom module. Napr. v uvedenom tematickom celku *Európa na ceste k moderným národom* a jednom z jeho modulov *Vek rozumu* môže byť jedna z lekcií *Encyklopedisti*.

Koľko digitalizovaných objektov, koľko prekliknutí by mala obsahovať jedna lekcia? Aké objekty, koľko možností na prepojenie objektov a utvorenie kompaktného celku by tam malo byť, akú minutáž by mal mať jednotlivý digitalizovaný objekt? To sú otázky, na ktoré je v súčasnosti veľmi ťažké dať správnu odpoveď. Závisí to od mnohých faktorov.

Uvedieme iba niektoré: možnosť výberu a používania digitalizovaného objektu (fotografia, historický prameň, časť dokumentárneho filmu a pod.), autorské práva autorov, ktorí už prezentovali digitalizovanou formou nejaký objekt a tento je na sieti, je dostupný cez počítač alebo ho vypracovali v knižnej alebo inej podobe. Okrem toho netreba zabúdať, že výroba digitalizovanej učebnice dejepisu bude vyžadovať aj animácie na dokreslenie historických skutočností a dejov a vytvorenie solídneho prepojenia medzi nimi, lebo školský dejepis je o vzťahoch, príčinách a dôsledkoch historických udalostí, a nie iba o faktoch. Animácia je finančne nákladná, a preto je možné predpokladať, že animovaných sekvencií v digitalizovanej učebnici dejepisu bude ako šafranu. Z uvedených dôvodov je dnes veľmi ťažké, priam nemožné povedať, napr. koľko minút by mala obsahovať jedna lekcia. Čo však dnes môžeme prezentovať, je naša predstava, akú štruktúru by mala mať každá lekcia:

1. **informačná časť** – samotný obsah lekcie; základné informácie potrebné na zorientovanie sa, prípadne prehlbujúce už predpokladané vedomosti,
2. **interaktívna časť** – interaktívne prvky, analytické úlohy, hry a podobne; tieto nadväzujú na predpokladané vedomosti a obsah informačnej časti,
3. **metodická časť** – manuál pre učiteľa, ktorý obsahuje pokyny a podnety na prácu s multimediálnym a interaktívnym obsahom.

Digitalizovaná učebnica dejepisu by mala spĺňať aspoň tieto požiadavky:

- mala by byť v súlade so štátnym vzdelávacím programom,
- tematické celky, moduly a lekcie by mali byť vybrané zo štátneho vzdelávacieho programu ISCED 2 a ISCED 3, príloha dejepis,
- lekcie by mali obsahovať pojmy z obsahového štandardu a prostredníctvom tohto obsahu by mali umožňovať dosiahnuť výkonový štandard,
- lekcie by nemali ísť nad rámec štátneho vzdelávacieho programu,
- mala by povzbudzovať a usmerňovať žiakov do samostatnej práce pomocou mnohých objektov, ktoré by mali byť interaktívne, aby žiak bol čo najviac aktívny,
- mala by byť primeraná veku žiaka a mala by byť pre neho zaujímavá,
- mala by sa zamerať na vysvetľovanie významu pojmov, historických procesov a javov, ako aj historických udalostí.

Záver

Z uvedeného možno uzavrieť, že vypracovať digitalizovanú učebnicu dejepisu je reálne. Jej prvoradou úlohou má byť, aby slúžila žiakovi, podporovala jeho samostatnú prácu a umožnila mu postupovať vlastným tempom. Žiaci ju budú môcť používať aj pri príprave na vyučovanie, lebo bude dostupná na počítači.

Poslúži aj rodičom, ktorí budú mať možnosť sledovať prácu, spôsob a možnosti učenia sa svojich detí a tešiť sa z ich pokrokov. Digitalizovaná učebnica dejepisu musí dať veľký dôraz na spätnú väzbu, ktorú bude môcť použiť učiteľ na korekciu svojho vzdelávacieho pôsobenia v triede, ale aj samotný žiak na korekciu svojho vzdelávania.

Všeobecným cieľom zavádzania nových interaktívnych digitalizovaných prostriedkov do našich škôl je modernizovať vzdelávanie a urobiť ho zaujímavejším tak pre žiakov, ako aj pre učiteľov. Učiteľ získa výnimočnú možnosť na skvalitnenie svojho výchovného a vzdelávacieho pôsobenia. Bude môcť veľmi ľahko upravovať a prispôsobovať vyučovací proces na mieru svojich žiakov.

Žiaci si pomocou digitalizovanej učebnice dejepisu rozšíria možnosti samostatnej práce, budú môcť používať väčší počet historických objektov, a čo je najdôležitejšie, v procese učenia sa budú môcť používať nie iba tlačený text vo forme klasickej učebnice, ale multimediálne a interaktívne prostriedky.

PhDr. Samuel JOVANKOVIČ,
Štátny pedagogický ústav
Ilustračné foto Ján SÚKUP

Hasme, čo nás páli

NA DISKUSIU

Reforma školstva sa nedá uskutočniť zdola ani zhora. Tak teda odkiaľ? Jedine od každého z nás, pokúsiť sa o verejnú diskusiu a tak hľadať cesty, ako ďalej. Ale to tu už bolo niekoľkokrát, a vždy sa všetko odložilo na neskôr, až to všetko ostalo kdesi...

Ale aspoň sa teda pokúsme poukázať na najpálčivejšie problémy nás z úplného dna – obyčajných učiteľov.

„Reforma“

Žiadna reforma nemá šancu na úspech, ak si nezíska podporu tých najdôležitejších. Ľudí, ktorí budú reformné kroky uskutočňovať (celá pedagogická verejnosť) a ktorým bude určená (žiaci a ich rodičia). A práve tieto dve základné podmienky neboli splnené. Veď ako sme boli my pedagógovia vtiahnutí do tohto diania? Hádam tých niekoľko seminárov, článkov, a zrazu iba informácia o už pripravenom štátnom vzdelávacom programe (ŠVP) a – prekvapenie – tvorbe vlastného školského vzdelávacieho programu (ŠkVP). Chápete?

Štát ma za úlohu vytvoriť kvalitný ŠVP a vo veľkej časti jednotný, pretože dnes je veľká migrácia rodín za prácou a deti by mali bez problémov dostať rovnaké vzdelanie kdekoľvek. To je pekná teória, ale prax je desivá. U nás sa totiž urobila strašná chyba – síce sa urobil rámcový ŠVP, no jedným dychom štát povedal školám, aby všetko ostatné urobili učitelia, teda aby si každá škola vypracovala vlastný ŠkVP. Ale my učitelia nie sme odborníci na tvorbu vzdelávacích programov!!! Jednoducho tejto zodpovednosti sa zbavil Štátny pedagogický ústav (ŠPÚ), ktorý je garantom vzdelávania na Slovensku. Táto inštitúcia by mala presne určiť, aké učivo sa v ktorej triede má prebrať, k tomu garantovať tvorbu učebníc a určiť príslušný počet hodín. Tak by to malo byť, ale nie je. Ústav sa dodnes tvári, že nám v duchu demokracie umožňuje byť tvorivými, vraj si to máme v školách pripraviť sami. Ale to nie je demokracia! Demokracia je o tom, aby sa dodržiavali dané pravidlá. Pýtate sa aké? Odpoveď je jednoduchá – nijaké, pretože štát v tejto oblasti nevytvoril žiadne!

Učebné osnovy – reformne štátny vzdelávací program

Tvoriť najdôležitejší dokument školy nami pedagógmi, ktorí sme naozaj neboli pripravovaní na takúto úlohu... Veď v normálnom svete to tvoria tímy zložené z najlepších didaktikov, psychológov a pedagógov, ktorí vytvoria hádam najdôležitejší dokument – učebné osnovy, teda ŠVP, v ktorom je presne určené základné učivo z daného predmetu a jeho hodinová dotácia. Na to potom nadväzuje tých našich 30 % učiva, ktoré si určí škola vo svojom ŠkVP a rozpracuje ich na jednotlivé témy a počty vyučovacích hodín. O predloženom diskutuje ŠPÚ s odbornou verejnosťou, overuje sa na vybranej vzorke škôl, a ak sa splnia požadované kritériá, dostane sa projekt do škôl, nech sa to už nazve akokoľvek.

Učebnice

Po tejto fáze nasleduje druhý dôležitý krok – tvorba učebníc. Postup je rovnaký ako pri tvorbe ŠVP. Najlepší teoretici a praktici z daných predmetov študujú podobné učebnice už vydané vo svete, spoločne tvoria danú učebnicu, testujú ju priamo v školách, hodnotia výsledky a výstupom je učebnica, ktorá by mala približne desať rokov vydržať na trhu (poprípade pri ďalšom vydávaní byť doplnená o najnovšie poznatky z daného odboru). Jednoduché, nie? Má to však jednu zásadnú chybu – celý proces je transparentný a nedá sa v ňom donekonečna vyberať autorské kolektívy, dopĺňať všakovakými dodatkami, vyhlasovať opätovné tendre... A nikdy by sa nemohlo stať, že tu máme veľkú skupinu detí, ktoré za deväť rokov povinnej školskej dochádzky nemali ani jeden školský rok učebnice, ktoré by zodpovedali požiadavkám, ktoré rámcovo vytvoril ŠPÚ a školy ho doplnili vo svojom ŠkVP!!!

Bolo to hrozné tak pre žiakov, ako aj pre učiteľov. Tam bola len jedna možnosť – zobrali sme staré učebnice, časti, ktoré nevyhovovali, sme nepoužívali. Avšak nové informácie neboli, tak sme sťahovali z internetu, rozmnožovali. Deväť rokov! Každý učiteľ bol tvorcom učebnice pre svojich žiakov. Ale pozor, toto mal dávno urobiť niekto iný! A to si predstavte, že učitelia na I. stupni to robili na všetky predmety celé štyri roky! Ja keby som bol na ich mieste, určite by som zo školstva odišiel. Keď to zhrniem, úprimne poviem, že učitelia by si zaslúžili nie vyššie platy, ale zlaté tehličky.

A stalo sa vôbec niečo? A stalo sa vôbec zodpovednému pracovníkovi alebo pracovníkom niečo?

Hodnotenie žiakov, hodnotenie školy

Je neuveriteľné, do akých absurdít sme doviedli hodnotenie žiakov a škôl hlúpym systémom „monitoringu“, kde zlyhalo všetko – príprava, distribúcia, podozrievania, trestné oznámenia na úniky úloh z testov... a pritom v mnohých „normálnych“ krajinách to funguje bezproblémovo, iba na princípe zdravého rozumu.

Každý žiak je „monitorovaný“ každoročne dvakrát štátom a štyrikrát školou. Testovania sa porovnajú, a ak sú výsledky jednotlivých testov na približne rovnakej úrovni hodnotenia žiaka i pedagóga, sú žiaci i pedagógovia riaditeľom školy zaradení do vopred určených „levelov“ v systéme školy – žiak do A, B, C, D triedy a pedagóg má pridelený úväzok v jednotlivých triedach A, B, C a D:

- A level = 90-% úspešnosť testov (možnosť štúdia na gymnáziu, resp. zo strednej školy na univerzite),
- B level = 75-% úspešnosť testov (štúdium na strednej škole, resp. vysokej škole),
- C level = 30-% úspešnosť testov (možnosť štúdia na „učňovke“),
- D level = manuálne práce.

Netreba vymýšľať nič nové, stačí sa pozerať okolo seba a poučiť z toho, čo inde vo svete funguje – jasné vzdelávacie programy, kvalitné učebnice a pravidelné priebežné testovanie vedomostí žiakov. A potom by sa už nikto nemohol sťažovať, že na ňom učiteľ „sedí“ a nehodnotí ho objektívne. Čísla nepustia – tu máš test, urob ho a potom sa uvidí, na čo máš. Ak si žiak navykne na takéto testovanie, nie je to stres (ako to v našej škole tvrdila vedúca inšpekcie). Žiak vie, čo ho čaká, otázky má rovnaké ako spolužiak, musí ukázať, čo je v ňom. Všetky úlohy a otázky v teste sú iba z učebnice a je to istota i pre učiteľov, že ak preberú základné učivo, nebudú testy o tom, čo žiaci nevedia, ale o tom, čo sme žiakov naučili. Myslím si, že je to veľmi férové.

V takomto systéme absolútne neexistuje ústne skúšanie, pretože je nepredstaviteľne neobjektívne!!!

Počty žiakov v triedach

Veľká dilema do budúcnosti – mestské školy majú okolo 30 žiakov, v obciach okolo 10 až 15 alebo oveľa menej. Podľa posledných zverejnených údajov ministerstva školstva pripadá na jedného pedagóga iba 12 žiakov! Problém, ktorý musíme riešiť okamžite od budúceho školského roku.

Okrem toho sa v triedach veľmi zvyšuje počet detí s rôznym postihnutím, či už mentálnym, so sociálnym, alebo s telesným. Deti so sociálnym postihnutím sú z rodín, kde je hmotná núdza, teda chudoba. Tieto deti jednoducho nemajú vytvorené základné podmienky. Poviem jeden extrémny príklad – mali sme žiaka, ktorý so svojou rodinou býval v garáži bez elektriny. O tom sme nevedeli týždeň-dva. Chudák, nehovoril o tom, bol ticho, lebo sa hanbil. Uznáte, že je ťažké od takéhoto žiaka vyžadovať kvalitnú prípravu do školy. Žiaľ, takých detí pribúda. Ďalej treba hovoriť o deťoch na hranici mentálneho postihnutia. Tie sú zaradené do bežnej základnej školy, ale sústavne potrebujú špeciálny prístup a asistenta. A to je problém, pretože takýchto asistentov niet. Teraz si predstavte, že v triede je 30 detí a medzi nimi dvaja-traja žiaci, z ktorých jeden môže byť dyslektik, má problémy s čítaním, druhý je napríklad dysgrafik, teda má problémy s písaním, ďalší má zase iný problém a každý z nich potrebuje špeciálny plán. Kto ho urobí? Kto iný, ak nie učiteľ, za pomoci metodičky, ktorá je v našom okrese len jedna. V takom prípade sa nedá rátať s inou pomocou, nedá sa vyhľadať čosi na internete, jednoducho takýto plán sa šije na mieru na každé takéto dieťa zvlášť. Treba dodať, že učitelia počas štúdia na vysokej škole nie sú dostatočne pripravovaní na prácu s takýmito žiakmi, pretože to sa učia špeciálni pedagógovia. Ale my nemáme učiteľov-špeciálnych pedagógov v každej triede, nemáme ich ani v škole, no takýchto žiakov máme takmer v každej triede.

Ďalšie vzdelávanie pedagógov

To je oblasť, pri ktorej príprave odznelo zdola hádam najviac pripomienok, pretože každý riadiaci pracovník vedel, aké je to „umelé a násilné“ – nalákať ľudí na peniaze, nech sa deje, čo sa deje. A veru sa aj dialo. Kredity a druhá atestácia cez vyučovanie (zastupoval, kto mohol, lebo skúste znemožniť odborný rast tomu množstvu vzdelaniachtivých kolegov a kolegýň), kredity a druhá atestácia popoludní až večer, keď únava bola naozaj viditeľná, kredity a druhá atestácia cez soboty, resp. prázdniny... A i tak sa nevyriešila tá základná potreba – pravidelné celoživotné vzdelávanie. Kto jednoducho nechce peniaze, vzdelávať sa nebude!

V normálnom svete je zaužívaný systém pravidelného prázdninového vzdelávania pedagógov spojeného s relaxačno-zdravotným pobytom. Frekvencia závisí od možností jednotlivých krajín a pohybuje sa v intervale troch až piatich rokov. Po absolvovaní, ktoré je povinné, sa pedagógom zvýši základný plat. Všetko. Funguje to.

Školstvo stratilo mnoho rokov, pretože „tam hore“ boli a, ako čas ukazuje, stále sú neschopní ľudia. A rozhodovali!

Ako ďalej?

Podľa posledných informácií sa 13. septembra 2012 zapojilo do jednodňového štrajku, resp. v dňoch 26. – 28. decembra do trojdňového 100-tisíc pracovníkov školstva. Chceli nimi upozorniť na vážne nedostatky v rezorte. O niektorých požiadavkách je verejnosť informovaná viac, niektoré sú v úzadí. Nestranný pozorovateľ môže získať dojem, že ide iba o platy. No to je len vrchol ľadovca. Problém je oveľa hlbší, širší a hrozivejší. Viete o tom? Nie? Sčasti za to môže slabá komunikácia pracovníkov školstva s verejnosťou, čoho výsledkom je zdanie, že ide iba o platy. Sčasti tomu „pomohli“ médiá, ktoré len okrajovo spomenuli, čo všetko v školstve nefunguje. Ale najväčším problémom sme my sami, pedagógovia – vždy sme totiž všetko zvládli, dokázali aj nemožné, ale najmä sme boli ticho! Takmer vždy! Problémy v školách sa tak stali iba našimi problémami. Ale dnes je to už naozaj problém spoločnosti, pretože samo školstvo to už riešiť nevie (alebo ešte stále nechce). Horšie je, že na našu stranu nevieme získať rodičov a ostatnú verejnosť. Prečo sme všetci ako voliči dopustili, aby sa dlhodobo nenaplňovali predvolebné sľuby o podpore vzdelávania? Prečo netlačíme na politikov, aby sa urobila náprava? Prečo výrazne stúpajú investície do niektorých rezortov (predovšetkým silových), ale do školstva nie? Ale aj reakcie verejnosti na tieto problémy sú – slušne povedané – zvláštne. Dlhoročná „reality šou“ o školstve nás občas zdvihne zo stoličiek, potom náš záujem opadne a všetko beží ďalej po starom. Problémy však ostávajú. Riešenie mala, má a bude mať v rukách vláda a parlament.

Teraz napíšem, čo je asi veľmi silné, ale mám dojem, že všetkým doterajším vládam vyhovoval model spoločnosti najhorších diktátorov: najľahšie sa ovláda štát chorých a hlúpych občanov.

Nedá mi, aby som na záver necitoval Georgea Friedmana z jeho knihy *Nasledujúce desaťročie*:

„Jediným riešením je zvládnuť to, čo sme už vytvorili. Ako prvý krok treba morálny princíp spoločnosti uviesť do súladu s politikou vlády. To, čo potrebujeme, je dohodnúť sa na spoločnom chápaní reality a morálky.“

„Keď som bol dieťa, hovoril som ako dieťa, poznával som svet ako dieťa, rozmýšľal som ako dieťa. Keď som sa stal mužom, zanechal som detské spôsoby.“

Čo myslíte, dospeli sme už?

Sme už dospelí?

Mgr. Karol KAJAN,

Ilustračné foto Ján SÚKUP

Reforma pre budúcnosť

USA

Pri sledovaní postojov k téme výchovy a vzdelávania v krajine s najsilnejšou ekonomikou musí byť každému jasné, že v USA je dobré vzdelanie základom osobného úspechu každého jednotlivca i ekonomickej prosperity celej krajiny. K tejto téme sa pravidelne vyjadruje nielen prezident Barack Obama, ale aj predstavitelia parlamentu, jednotlivých štátov, samosprávy a, samozrejme, predovšetkým biznisu a manažmentov najväčších spoločností. Na webovom sídle amerického Bieleho domu možno nájsť výrazný oznam: *„Sila americkej ekonomiky je neoddeliteľne spojená s pevnosťou a kvalitou amerického vzdelávacieho systému. Americká ekonomika potrebuje pracovnú silu, ktorá je adaptabilná, kreatívna a pripravená na úspech na globálnom trhu.“*

„Schopnosť USA konkurovať sa začína každý deň v triedach v celej krajine,“ hovorí prezident Obama. Na všetkých verejných fórach upozorňuje, že americký školský systém treba ešte viac posilniť a reformovať, aby bola krajina úspešná v 21. storočí. O tom, že ekonomika a školstvo musia byť pevne prepojené, nemožno jednoducho pochybovať. Zabezpečenie toho, aby každý študent v krajine získal čo najvyššie vzdelanie, ktoré mu poskytne najlepšiu prípravu na ďalšie štúdium a úspešnú kariéru, je štátnou prioritou. *„Je to zásadná vec pre obnovu nášho hospodárstva a zabezpečenie dobrej ekonomickej budúcnosti pre všetkých Američanov,“* informuje Biely dom.

Preteky na vrchol

Americká vláda je smerom k školstvu veľmi aktívna, ponúka školám mnoho projektov, napríklad aj iniciatívu *Preteky na vrchol*. Ide o historický okamih v americkom školstve. V rámci iniciatívy sú výrazne stimulovaní tí, ktorí sú ochotní podnietiť a realizovať systémové reformy s cieľom zlepšiť vzdelávanie v amerických školách. *Preteky na vrchol* ohlasujú významné zmeny v školstve, najmä vo zvyšovaní štandardov a v zladení politík a štruktúr k hlavnej úlohe každej jednej školy – profesionálnej pripravenosti absolventov na prax. Projekt pomáha na celoštátnej úrovni zlepšovať štandardy vzdelávania, zlepšovať efektívnosť práce učiteľov, efektívne využívať informácie a analýzy, prijímať nové stratégie na pomoc školám, ktoré sa usilujú o pokrok.

Posilňovanie orientácie na vedu

Prezident Barack Obama vytrvalo vyzýva na zlepšenie stavu vzdelávania v oblasti vedy a predovšetkým prírodných vied. Cieľom je umožniť všetkým študentom učiť sa kriticky myslieť v oblasti vedeckého poznávania a matematiky, rozšíriť ich možnosti hlbšie sa vzdelávať v oblasti prírodných vied všeobecne. Vláda podporuje niekoľko iniciatív na dosiahnutie tohto cieľa.

Dosiahnuť obrat v slabo fungujúcich školách

Prezident sa rozhodol venovať viac ako 4 miliardy dolárov na uskutočnenie odvážnych reforiem na transformáciu výkonnosti najslabších amerických škôl. Viaceré granty až do výšky 6 miliónov dolárov pre jednotlivé školy majú pomôcť posunúť ich pedagogickú výkonnosť na uspokojivú úroveň, na ktorej dokážu študenti prosperovať. Financie sú vyčlenené na všetkých 50 štátov a ďalšie lokality. Vedenia viac ako 1 300 najslabších škôl budú mať možnosť vybrať si jednu zo štyroch možností, ako dosiahnuť zásadnú zmenu vo svojej práci. Školy, učitelia, miestne komunity budú spoločne pracovať na budovaní takej atmosféry vzdelávacieho prostredia škôl, kde učitelia a žiaci chcú byť a chcú sa učiť.

Investície do inovácií

Ďalšie fondy podporujú programy založené na výskume, ktoré pomáhajú študentom a školám v problémoch. V 13 programoch sa investuje do inovatívnych postupov v školských obvodoch, do neziskových organizácií a inštitúcií vyššieho vzdelávania, ktoré majú preukázateľný vplyv na dosahovanie zlepšenia úrovne študentov, na ich úspech, na riešenie ich problémov, v dôsledku ktorých študenti predčasne opúšťajú školy, čo znižuje percento tých, ktorí končia štúdium maturitou. Tieto granty umožňujú zavádzať inovácie vo vzdelávaní, rozširovať a rozvíjať partnerstvá so súkromným a s dobrovoľníckym sektorom, identifikovať a zdokumentovať osvedčené postupy s preukázateľným úspechom, ktoré môžu prebrať ďalšie školy a subjekty. Záujemcom bolo poskytnutých a je k dispozícii 800 miliónov dolárov a ďalších 150 miliónov dolárov v doplňujúcich formách.

Transformácia spoločenstva na učenie

Ďalší program poskytuje komplexný prístup k zabezpečeniu kontinuálneho prístupu detí k vzdelávacím aktivitám, ktoré podporuje komunita. Je to vzdelávanie pre úspech celej oblasti. Ide najmä o kariérne poradenstvo s cieľom zlepšiť výsledky študentov s ťažkosťami a problémami či z chudobných štvrtí. Tieto granty poskytujú kľúčovú podporu plánovaniu a realizácii komplexných služieb v období od raného detstva až po začiatok profesionálnej kariéry mladého človeka vrátane programov na zlepšenie zdravia, bezpečnosti a stability jednotlivých štvrtí, rovnako ako na podporu rodín zapájajúcich študentov do učenia a na zlepšenie prístupu k vzdelávacím technológiám. Program zapadá do širšieho spektra aktivít revitalizácie dobrého susedstva – stratégií a programov zameraných nielen na politiky a programy, ale aj ľudí a miesta podporujúce pozitívne zmeny. V minulom roku bolo v ňom k dispozícii 60 miliónov dolárov.

Efektívna kariéra a technické vzdelávanie

Programy podpory úspešnej kariéry s orientáciou na technické vzdelávanie sú koncipované v súlade s potrebami zamestnávateľov s cieľom poskytnúť študentom podporu v oblastiach so žiadanými odbormi štúdia na trhu práce a s možnosťou a veľkou šancou okamžite po skončení štúdia získať zamestnanie. Programy podporujú aktivity učenia v reálnych životných situáciách. Pomáhajú študentom nadobudnúť zručnosti, ktoré potrebujú na dosiahnutie úspechu v oblasti najmodernejších technológií 21. storočia, ktoré sú dôležité pre hospodársky rast krajiny.

Zabezpečenie príležitostí pre všetkých

Vláda sa ambiciózne rozhodla dosiahnuť obrat vo výkonnosti najslabších škôl v USA a zároveň poskytnúť jednotlivým štátom flexibilnú možnosť vyvinúť nové a inovatívne politiky, ktoré budú hnacím motorom lepších výsledkov škôl a pripravia študentov na dosahovanie vysokých štandardov. Prezident Obama a federálny minister školstva Arne Duncan potvrdili stratégiu posilňovať a rozširovať vzdelávacie príležitosti pre všetkých – od kolísky až po koniec kariéry.

Už vo februári 2011 americké ministerstvo školstva vytvorilo 27-člennú komisiu zloženú z expertov z oblasti vzdelávania, daní, práva, štátnej správy, podnikateľského prostredia, samosprávy, ktorej úlohou je skúmať stav vecí a navrhovať riešenia na odstraňovanie bariér v príležitostiach vzdelávať sa a nadobúdať zručnosti a kompetencie na všetkých úrovniach. Komisia pripravuje odporučenia pre federálnu úroveň na zlepšenie vzdelávacích príležitostí pre všetkých.

Posilnenie učiteľského povolania

Učiteľskú profesiu považuje americký prezident za jednu z najdôležitejších pre úspech Ameriky. V posledných mesiacoch urobil viacero krokov zameraných na podporu učiteľov vrátane náboru špičkových talentov na štúdium pedagogiky. Okrem toho sa zvyšuje zodpovednosť za kvalitu prípravy budúcich učiteľov. Ministerstvo školstva tiež začalo viesť s učiteľmi, s vedúcimi oddelení školstva na všetkých úrovniach, so združeniami učiteľov, s odbormi, so štátnymi a s národnými vzdelávacími inštitúciami dialóg, ktorý má posilniť a udržiavať transformáciu učiteľskej profesie v USA. Na podporu reforiem učiteľskej profesie vláda vyčlenila 500 miliónov dolárov. Efektívne hodnotenie a podporné systémy učiteľskej profesie sa stali kľúčom k jej posilneniu a kvalite.

Keby bol Barack Obama slovenským prezidentom

Čo by sa stalo, keby bol Obama slovenským prezidentom? Čo by asi povedal našim politikom a školám, učiteľom, rodičom? Zrejme by nemenil stratégiu z USA, a tak môžeme jeho myšlienky trochu transformovať:

Sila slovenskej ekonomiky je neoddeliteľne spätá s pevnosťou vzdelávacieho systému. Teraz viac ako inokedy potrebuje pracovnú silu, ktorá je kvalifikovaná, adaptabilná, kreatívna a pripravená na úspech na globálnom pracovnom trhu.

Schopnosť Slovenska konkurovať každý deň na trhu iným je podmienená komplexným posilňovaním a reformou vzdelávacieho systému, aby jeho absolventi boli úspešní v hospodárstve 21. storočia. O tom, že pevnosť našej ekonomiky je spätá s kvalitou vzdelávacieho systému, aby sme boli v 21. storočí úspešní, je vecou našej vnútornej dohody a zhody. Zabezpečenie toho, aby bol každý absolvent slovenskej školy pripravený na úspešné pôsobenie pri obnove nášho hospodárstva a zabezpečení perspektívnej ekonomickej prospešnosti a úspechu na trhu, je zásadnou témou celej spoločnosti, nás všetkých. Myslime na to každý deň a pracujme urýchlene na zmene k lepšiemu – na zásadnej zmene. Stav, keď len 6 či 7 percent absolventov odborných škôl pracuje v oblasti, na ktorú sa pripravovali, je neprijateľný. Deväťdesiatdva percent absolventov škôl končí v iných zamestnaniach, na ktoré nemajú kvalitnú stredoškolskú prípravu – to je pre nás všetkých výzva na zásadný obrat.

Alebo má niekto iný názor? Ak áno, prosím, nech ho predloží spolu s argumentmi. Ak by sme boli vo vojnovom stave a konštatovali takýto nepriaznivý stav nášho školstva, museli by sme uvažovať, že je výsledkom premyslenej záškodníckej činnosti.

Ľubomír PAJTINKA
Ilustračné foto autor

Zlatý Amos 2013: Učitelia sa stali „poisťovacími agentmi“

„Pán učiteľ Jozef Krišák bol pôvodne aktívny športovec, hokejista, hrával aj v slovenskej extralige, i v zahraničí. U nás začal pracovať ako tréner športového strediska ľadového hokeja pri HK 91 Senica. Keď nám stúpali počty športových tried so zameraním na ľadový hokej, prešiel k nám učiť. V súčasnosti máme dve športové triedy, kde vyučuje telesnú výchovu a športovú prípravu. Ale učí aj telocvik na druhom stupni, vyučuje etickú výchovu i výchovu umením.“

Takto si na príchod Zlatého Amosa 2013 do IV. Základnej školy v Senici na Mudrochovej ulici spomína jej riaditeľ Mgr. Marián Krištofovič. Škola, kde je Zlatý Amos Mgr. Jozef Krišák doma, má 341 žiakov a zo 40 zamestnancov je 26 pedagógov. IV. Základná škola v Senici stojí už štvrťstoročie neďaleko mestského parku, v susedstve najväčšieho sídliska a blízko futbalového štadióna, kde FK Senica hrá úspešne najvyššiu slovenskú futbalovú ligu a patrí k slovenskej klubovej špičke. Je ani nie dvesto metrov od „kotla“ s druhou najvyššou slovenskou hokejovou súťažou, kde vlastne aj Zlatý Amos (vtedy ešte na korčuliach ako hokejista) písal prvé kapitoly svojej športovo-pedagogickej kariéry smerujúcej k uznaniu. Oficiálne vyhlásenie výsledkov, že sa stal najlepším z ôsmich finalistov, bolo len potvrdením jeho výchovno-vzdelávacích kvalít. Aký je Zlatý Amos, čo o sebe prezradil?

V 7. ročníku ankety o najobľúbenejšieho učiteľa Zlatý Amos hlasovalo na celom Slovensku 3 730 žiakov. Čo vás osobne v tejto súťaži najviac prekvapilo?
Že vôbec taká súťaž o vzťahu učiteľa a žiaka existuje a o čom je. Teší ma, že si získava čoraz väčšiu popularitu. Koľko fantastických ľudí na čele s Renátkou Vadásyovou, Evou Klikáčovou sa snaží zviditeľniť prácu učiteľa...

Boli ste už dakedy na takéto ocenenie navrhnutý?
Na takéto ešte nie, iba za najlepšieho športovca mesta Senice za ľadový hokej.

Mali ste obľúbeného (najobľúbenejšieho) učiteľa?
Nie. Mal som však viacerých výborných pedagógov, ktorí ovplyvnili aj môj výber povolania.

Čo ste si najviac na tých výborných cenili?
Každý učiteľ ma niečím zaujal, a snažím sa odovzdávať to ďalej. Keď nad tým spätne premýšľam, na mojom formovaní majú zásluhu aj učitelia, ktorým to nešlo, nevedeli zaujať, vysvetliť učivo a predpisovali nám len to, čo bolo v učebnici. Viem, že takto učiť nikdy nebudem, lebo ma to nebavilo. A asi by to nezaujalo ani mojich žiakov.

Čo rozhodlo, že ste sa stali učiteľom?
Chcel som sa venovať v prvom rade športu, ale zároveň som chcel mať aj vzdelanie. Aktívny šport sa nedá robiť do smrti. A po skončení som chcel mať niečo, o čo sa môžem v budúcnosti oprieť. Najbližšia profesia, aby som získané poznatky mohol odovzdať ďalej, bolo učiteľstvo. Baví ma práca s ľuďmi.

Profesia učiteľa je zodpovedná, no na druhej strane spoločnosťou nedocenená a finančne poddimenzovaná. Čo by ste vy v tomto zmenili, keby mal Zlatý Amos kompetencie napravať chyby?
Jednoznačne by som zvýšil platy. Nie je to len práca na vyučovaní, ale ešte väčšie množstvo práce a príprav mimo neho. Zvýšil by som nároky na žiakov, zrušil normatívy, veď učitelia sa stali „poisťovacími agentmi“, ktorí verbujú žiakov na svoje školy, lebo od toho sa odvíja, ako bude škola hospodáriť. Musíte každému ustúpiť, len aby neodišiel na druhú školu, lebo stratíte dotáciu. Potom trpí kvalita.

Váš najveselší zážitok so školou alebo s pedagógom?
Bolo ich veľa. Keby som si ich zapisoval, asi by nám tento priestor nestačil. Keď sme boli na sústredení, bol som siedmak, jeden spolužiak sa hral na žongléra. Vzal si metlu a ukazoval, ako ju udrží na dvoch prstoch. Ako na tej chodbe balansoval, zrazu sa objavila pani riaditeľka, on vo veľkej eufórii len zakričal: „Kukajce, kukajce,“ a metla sa razom ocitla medzi očami pani riaditeľky. To len bolo – kukajce, kukajce...

Máte aj najsmutnejší zážitok spojený so školou?
Asi len raz, keď ma na gymnáziu preradili z angličtiny na nemčinu s argumentom, veď tebe to môže byť jedno, aj tak hlavný jazyk je ruština...

Keby sa dalo ešte raz narodiť, chceli by ste byť opäť učiteľom?
Nie, chcel by som vyskúšať niečo iné. Mám rád nové výzvy.

> „Nie je to len práca na vyučovaní, ale ešte väčšie množstvo práce a príprav mimo neho. Zvýšil by som nároky na žiakov, zrušil normatívy, veď učitelia sa stali ‚poisťovacími agentmi‘, ktorí verbujú žiakov na svoje školy, lebo od toho sa odvíja, ako bude škola hospodáriť. Musíte každému ustúpiť, len aby neodišiel na druhú školu, lebo stratíte dotáciu. Potom trpí kvalita.“

Spojené cesty, spojené nádoby

Manželka Zlatého Amosa Mgr. Silvia Krišáková je zástupkyňou riaditeľa susednej III. Základnej školy v Senici na Sadovej ulici. Sú manželmi 18 rokov, majú troch synov, 17-ročného Adriána, 14-ročného Mária a najmladšieho 5-ročného Lea. *„Spoznali sme sa na vysokej škole v Nitre a do Senice nás zavial hokej. Ja som rodáčka z Handlovej,“* popisuje pani Silvia časť spoločnej púte za pedagogickým šťastím. Jej pohľad na manžela je niekedy až veľmi kritický, nuž ale – ktorá manželka sa na toho svojho pozerá inak?! *„Ešte pred pár rokmi bol pre neho najdôležitejší – po rodine – hokej. Prispôsobovali sme mu takmer všetko. A takmer všetci. Aj svadby v rodine sa plánovali podľa jeho zápasov a tréningov.“*
Kým boli deti malé, bolo to celkom prirodzené, rýchlo sa prispôsobovali zmenám. Keď nastúpil do školy ako učiteľ, konečne do ich života vstúpilo trošku istoty. *„Pomaly sme si začali užívať rodinný život. Jožko má rád deti a je dobrák. Má len problém v tom, že je skúpy na slovo. Niekedy ho treba nenápadne dotlačiť k tomu, aby vyjadril svoje pocity, a to ma vie nahnevať,“* vtipkuje na adresu manžela pani Silvia.
Zlatý Amos je rodinne založený. Má rád deti a má zmysel pre humor. *„Nie je výbušný, skôr pokojnej povahy, rozvážny, no niekedy až príliš pomalý, čo je občas na škodu veci, inokedy výhodou,“* priratuje plusy k mínusom životná partnerka Zlatého Amosa, aby nám vyšiel plastický obraz manžela, otca i pedagóga. *„Vo chvíľach, keď by väčšina z nás bola ‚vo vytržení‘, on je pokojný a s chladnou hlavou. V domácnosti sa snaží... Na ‚chlapské‘ práce som ho začala navádzať ešte na začiatku nášho manželstva – zakúpením úžasného kufríka s náradím. A tak to pokračovalo vŕtačkou a rôznymi praktickými drobnosťami. Dnes sa rád vyhrá najmä s trávnikom v našej malej záhradke. Niekedy to až preháňa.“*

Pomôcť, podržať sa a podporiť...

Mgr. Jozef Krišák má rád spoločnosť ľudí, no pri pracovnom vyťažení dvoch učiteľov v rodine na stretnutia s priateľmi toľko času neostáva. *„Ja som skôr ten pecivál a nespoločenský typ. Preto sa väčšinu voľného času z toho mála, čo máme, snažíme tráviť doma spolu s deťmi. A cez prázdniny vyrážame za našimi najbližšími na západe, strede a severovýchode Slovenska,“* komentuje pani Silvia chod rodinného života vo chvíľach, keď je čas na relax. A pripája to, čo aj iné učiteľské rodiny dôverne poznajú: *„Že sme obaja učitelia, nie je príliš veľká sláva. Obaja sme v jednom kolotoči, aby sme nejako, aj keď poskromne, zvládli domácnosť, postarali sa o deti a poplatili všetky účty. No práve vďaka tomu, že máme rovnaké zamestnanie, máme jeden pre druhého viac pochopenia, keď občas jeden z nás príde z práce s nejakým problémom. Skúšame hľadať riešenie spoločne, pomôcť si, podržať sa a podporiť. Rozprávame sa nielen o vlastných deťoch. Bolí nás trápenie aj tých detí, čo nám sedia v laviciach. Tešíme sa z ich úspechov, smejeme sa na ich huncútstvach. Smútime nad ich problémami. Je nám veľmi ľúto, keď deti trpia nedostatkom lásky a pochopenia z domu. Na to sa už potom veľmi ľahko nabaľujú problémy v škole a nepochopenie zo strany niektorých učiteľov. Je to začarovaný kruh, v ktorom sme veľakrát bezmocní.“*

Byť otcom je úžasné...

Keď boli prví dvaja synovia malí, otec takmer nevidel, ako rástli. Bol veľa na cestách, mimo domova.
„Tretieho syna, ktorý sa narodil práve po skončení jeho hokejovej kariéry, si však konečne užil. Až vtedy som zistila, že Jozef je aj celkom starostlivý a citlivý otec, že vie aj prebaľovať, kŕmiť, kúpať. A najlepšie zo všetkého sa vie s deťmi vyhrať na čerstvom vzduchu,“ hovorí pani Silvia.
Ihriská pre deti Zlatý Amos navštevuje dnes oveľa častejšie ako manželka. Snaží sa viesť Lea k športu a odvahe (aby bol ako lev?). Nie celkom sa mu to vraj darí, keďže deti získali aj kus ženinej pokojnej povahy. *„Ja som športové drevo a z lopty a športovania mám takmer panický strach,“* vtipkuje o sebe pani Silvia a možno to raz zachytí aj na papier. *„O tom by som zasa mohla veľa písať. Užili sme si pre tieto naše rozdielne záujmy aj celkom veľa humorných situácií. Ja antišportovec a on antivýtvarník zdieľame spoločnú domácnosť, a napriek tomu to klape.... Ja sa venujem najmä tvorivým aktivitám – výrobe*

(pokračovanie rozhovoru na strane 10)

Rozhovor s osobnosťou

JOZEF KRIŠÁK

Zlatý Amos 2013: Učitelia sa stali „poisťovacími...

(dokončenie rozhovoru zo strany 9)

dekoratívnych predmetov, maľovaniu, foteniu, písaniu kroník, výtvarným krúžkom v škole aj v centre voľného času.“

Zhrnuté a podčiarknuté z pohľadu manželky: *„Jožko je dobrý nielen učiteľ, ale aj manžel a ocino. Snaží sa. V podstate je to veľký dobrák, len ho treba lepšie spoznať. Mala som veľké šťastie, že som ho stretla. A on tiež, že stretol mňa... Naše deti sú naším splneným snom a sme taká normálna, šťastná rodina. Tak obyčajne, prosto šťastná. Je veľa materiálnych vecí, ktoré by sa nám zišli, no to najdôležitejšie máme a sme za to vďační!“*

Výhody a nevýhody súžitia

Ste v rodine učitelia – manželka je zástupkyňou riaditeľa na susednej základnej škole, vy tiež pedagóg. Považujete fakt, že máte rovnakú profesiu, skôr za výhodu alebo nevýhodu? pýtam sa opäť Zlatého Amosa 2013 Mgr. Jozefa Krišáka.

Výhodou je, že si vieme navzájom pomôcť v problémoch, aké nastávajú v práci s deťmi, ale z finančného hľadiska je to veľká nevýhoda, ak máte na krku ešte hypotéku, úver. Sme prinútení hľadať si ďalší zdroj prímov pre rodinu.

Čo rád robíte, keď práve neučíte?

Keďže voľného času veľa nemám, snažím sa ho venovať svojej rodine. Upratujem pred domom, i keď nám to nepatrí, zabávam sa v záhradke. Potrebujem psychicky vypnúť, a preto zamestnávam svoje telo. Snažím sa vytiahnuť mojich dvoch synov do posilňovne. S najmladším chodievam plávať. Snažím sa športovať a nahovoriť na to aj svoju manželku. Dvakrát začala posilňovať, a vždy sa to skončilo tak, že otehotnela. Tak si musím dávať pozor, na čo ju nahovoriť. Venujem sa svojej rodine a športujem.

„Keď sme boli na sústredení, bol som siedmak, jeden spolužiak sa hral na žongléra. Vzal si metlu a ukazoval, ako ju udrží na dvoch prstoch. Ako na tej chodbe balansoval, zrazu sa objavila pani riaditeľka, on vo veľkej eufórii len zakričal: ‚Kukajce, kukajce,‘ a metla sa razom ocitla medzi očami pani riaditeľky. To len bolo – kukajce, kukajce...“

Zlatý Amos 2013 Mgr. Jozef Krišák „na domácej scéne“.

Čo bolo pre vás najťažšie v priebehu finále Zlatého Amosa, kde víťaz vzišiel z ôsmich finalistov?

Nič. Všetci pätnásti súťažiaci sme boli úžasná partia. Navzájom sme sa podporovali. Ja som si to celé užíval. Šli sme do súťaže predovšetkým pobaviť sa. A pobaviť ľudí, ktorí nás budú sledovať. Veril som deťom, že spolu dokážeme veľa. Mal som šťastie pri vyžrebovaní voľnej disciplíny, s ktorou mi pomohla manželka a Alenka Nemčeková.

Víťazstvom v ankete ste získali na celý rok aj putovné kráľovské amosovské insígnie. Kde budú umiestnené, prípadne kedy ich budete nosiť so sebou?

Mal som ich už na vyučovaní a budú umiestnené v škole, aby si ich mohli prezrieť aj druhí.

Ktoré boli vaše obľúbené predmety v školách?

Najobľúbenejšia bola vždy telesná výchova a biológia.

Učiteľský ideál

Aký by podľa vás, Zlatého Amosa 2013, mal byť ideálny učiteľ?

S prirodzenou autoritou, vyžarujúcou charizmou a kreatívny jedinec. Mal by vedieť načúvať a zaujať správny postoj. Byť kamarátsky, dôveryhodný, priateľský, empatický, nepoľaviť z nárokov, veselý. Dokázať vysvetliť učivo pre žiaka priateľnou formou. Dokázať žiakom otvoriť oči a pripraviť ich do reálneho sveta. A vedieť si priznať chybu, ak ju urobí.

Víťazstvo v ankete Zlatý Amos je nepriamo aj uznaním vašim žiakom a ich schopnosti presvedčiť iných, že ste muž-učiteľ na svojom mieste. Ako ste „oslávili“ víťazstvo s tými, ktorí vám takýto prívlastok k nemu – najlepší učiteľ – pomohli pričleniť?

Boli sme na výlete na Spišskom hrade, na spoločnom obede, mali sme tortu a pôjdeme na spoločnú večeru s celou triedou.

Keby ste mohli ovplyvniť priebeh už 8. ročníka ankety Zlatý Amos, čo by ste vo finále zmenili, doplnili, zrušili a prečo?

„Modernizácia škôl a predovšetkým vybavenie telocviční náradím, pomôckami, ale aj modernizácia a budovanie školských športovísk, či už atletického areálu, multifunkčných ihrísk... Ak budú deti viac športovať, vyplavia sa tie správne hormóny a budú pokojnejšie na hodinách. Vychováme zdravšiu populáciu.“

Normálna, šťastná rodina.

Nič by som nemenil. Je to jedinečná súťaž, ktorá má svoje pravidlá. Je to určite iný pohľad na prácu učiteľa vo vzťahu k žiakom. Som rád, že existuje a zviditeľní prácu učiteľov v inej rovine.

Z učiteľa robí osobnosť nielen samotný pedagogický proces, ale aj aktivity mimo školy či v osobnom živote, podľa ktorých človeka posudzujú iní. Čo priznávate ako svoje plusy, ktoré rozhodli o vašom víťazstve?

Som prístupný všetkým, vypočujem každého a som ochotný mu pomôcť, poradiť, ak je to v mojich silách.

Život podľa Zlatého Amosa

Dnes, aj vzhľadom na finančné suchoty škôl a chýbajúce prostriedky na školy v rozpočtoch rezortu či žúp, je profesia učiteľa skôr v úzadí. Čo by sa dalo urobiť pre nápravu – oprášenie učiteľskej profesie vo vedomí širšej verejnosti?

„Prijal by som mužov-učiteľov, aby sa v škole vyrovnalo zastúpenie učiteľov a učiteliek. V škole by bol väčší rešpekt a práca by bola zaujímavejšia. Myslím si, že aj deti by chodili do školy radšej. V rodine sú tiež potrební obaja rodičia.“

Je smutné, že všetci sme chodili do školy, a nevieme posúdiť prácu učiteľa. Asi by súťaže ako Zlatý Amos mali byť viac medializované, aby sa dostali do povedomia ľudí. Som pevne presvedčený, že vynikajúcich učiteľov máme na Slovensku veľa.

Ste podľa vašich žiakov učiteľ, ktorý vie deti nadchnúť, motivovať, podnietiť do súťaživosti... V čom vidíte svoj recept na úspech?

Snažím sa počúvať ich, zistiť, čo ich zaujíma, pochopiť, prečo sa správajú tak či onak, nájsť východisko a pretransformovať to do vyučovania.

Máte osobné krédo alebo zásadu, ktorej uplatňovanie vám pomáha prekonávať problémy a zvládať ťažké úlohy?

Ak nejde o život, všetko sa dá zvládnuť.

Mať Amosa v škole...

Má Zlatý Amos vôbec čas sám na seba, nájde veľa voľného času na svoje koníčky? spýtal som sa Mgr. Mariána Krištofoviča, riaditeľa IV. Základnej školy v Senici, kde Mgr. Jozef Krišák učí.

Práca, ktorú vykonáva v škole aj pri trénovaní so žiakmi, a cestovanie na zápasy, to sú soboty, niekedy aj nedele. Vedie u nás dva krúžky a viem, že aktívne. Aktívny bol aj v minulosti pri činnosti v HK 91. Myslím si, že na osobné záujmy mu – podobne ako väčšine pedagógov – veľa času nezostáva. Všetci sme v podobnej situácii. Hobby pestujeme jedine cez prázdniny alebo až vtedy, keď poľavia naše každodenné školské povinnosti...

Keby mal Zlatý Amos kompetencie, že by mohol urobiť niečo v prospech školy, na ktorej učí, čo by asi urobil?

Ja si myslím, že by, tak ako aj ja, keďže on je športovec, a navyše aktívny, určite rád vložil značnú sumu financií do modernizácie telocvične, jej vybavenia tréningovými pomôckami... V tomto smere by sa vedel realizovať.

Jablko a strom

Pri niektorých profesiách možno hovoriť aj o dedičnom povolaní. U vás, pán Krišák, je predpoklad, že aj vaši synovia sa budú chcieť stať učiteľmi. Odrádzali by ste ich od tohto rozhodnutia? Alebo naopak, podporovali ich pri ceste za úspechom v učiteľskom povolaní?

Mám troch synov. Adrián si vybral svoju cestu – navštevuje Hotelovú akadémiu Ľudovíta Wintera v Piešťanoch a chce sa venovať oblasti služieb. Mário hrá futbal za FK Senica, ale chcel by byť zubárom. A najmladší Leo – čas ukáže, kam ho zaveje. Najpodstatnejšie je, aby ich to, čo si vyberú, bavilo. Vidia, aké to je žiť z učiteľského platu, takže asi sa týmto smerom nevyberú.

Kde si najlepšie odpočiniete od školy?

V prírode. Na mieste nezáleží. Ide o to, s kým ste tam.

Reforma podľa Zlatého Amosa

Dnešná škola je iná, ako bola škola vašich rodičov. Ak by ste mohli ovplyvniť pokračovanie školskej reformy, čo by ste odporučili medzi zásadnými rozhodnutiami ako priority?

Myslím si, že nie všetko nové je lepšie. Korektúry áno, vývoj ide dopredu. Ale všetko meniť? A výsledkom je, že učitelia nevedia, podľa čoho učiť. Najprv bolo potrebné všetko nachystať, a až potom sa to malo spustiť.

Máte pred sebou nejaké učiteľské sny? Čo by ste v tejto profesii chceli raz dosiahnuť?

Môj sen je, aby každý z nás bol spravodlivo ohodnotený za vykonanú prácu. Viac uznania v spoločnosti a medzi ľuďmi.

Senica je z hľadiska vašej pedagogickej aprobácie mestom viacerých športov. Ako je to s vaším vzťahom k športom?
Jednotkou je jednoznačne hokej. S hokejom som začínal v Poprade, keď ma otec brával ako chlapca pozerať sa na hokej a mamina ma vodila na ľad, aby som sa naučil korčuľovať. Veľmi ma, aj môjho brata, podporovali. A snažili sa nám vytvoriť ideálne podmienky na šport. Venujem sa mu odmalička už asi tridsaťpäť rokov, pätnásť som hrával profesionálne hokej, trénoval som mládež... Je to moja srdcovka.

Máte obľúbenú knižku, ku ktorej sa vraciate?
Čítam najmä odbornú literatúru, ktorej poznatky využívam pri trénerskej práci.

Jan Amos Komenský a Zlatý Amos 2013

Zlatý Amos je anketa o súčasníkoch. Keby ste mohli spätne takéhoto Zlatého Amosa udeliť niekomu z vašej školskej cesty k učiteľskej profesii, kto by to bol a prečo?
Asi mojim telocvikárom Štefanovi Bohunčákovi, Alexandrovi Gundelnfingenovi, ktorí ma naučili, že každá prekážka sa dá prekonať. A viem, že ak je vôľa, ide všetko, čo mi pomáha pri riešení problémov v dnešnom svete.

Ste Zlatým Amosom roku 2013. Jan Amos Komenský zanechal posolstvo o význame učiteľského poslania aj v tejto myšlienke: *„Ak chcete mať rozzelenané, skvelé obce, cirkvi, domy, založte napred školy! Škola je dielňou ľudskosti.“* Z jeho duchovného odkazu si môžeme vybrať aj takúto radu: Nezáviď nikomu, dopraj všetkým, zavďačuj sa, kde len môžeš, a zapáčiš sa všetkým dobrým ľuďom! Že by to vyjadrovalo aj vašu cestu k titulu Zlatý Amos 2013? Alebo ste iný?
S tou myšlienkou sa plne stotožňujem. Možno mi pomohlo to, že sme s deťmi našli k sebe cestu.

***„Maj v nenávisti iba chyby svojich blížnych, nie ich osoby. Usiluj sa pomôcť im!“* odkázal nám tiež Komenský. Čo by bolo treba podľa vás ešte v medziľudských vzťahoch riešiť ako prioritu, ktorá by ľudstvu mohla priniesť osoh?**
Úctu k starším, zdravú sebadôveru s patričnou pokorou, aby začala fungovať základná jednotka spoločnosti – rodina.

Na čo by ste sa Zlatého Amosa spýtali vy, keby ste mali šancu položiť jednu otázku vášmu budúcoročnému nástupcovi?
Komu by sa poďakoval ako prvému.

A znova Komenský: *„Človek vycvičený rozumom a umením, ale bez mravnosti, podobá sa zlatej pošve, v ktorej sa drží olovený meč.“* Ktoré neduhy školy by sa mali riešiť medzi prvými a bezodkladne?
Modernizácia škôl a predovšetkým vybavenie telocviční náradím, pomôckami, ale aj modernizácia a budovanie školských športovísk, či už atletického areálu, multifunkčných ihrísk... Ak budú deti viac športovať, vyplavia sa tie správne hormóny a budú pokojnejšie na hodinách. Vychováme zdravšiu populáciu.

Ak by titul Zlatý Amos bol spojený s právomocou niečo pozitívne zmeniť v škole, v ktorej pracujete, čo by to bolo a prečo?
Prijal by som mužov-učiteľov, aby sa v škole vyrovnalo zastúpenie učiteľov a učiteliek. V škole by bol väčší rešpekt a práca by bola zaujímavejšia. Myslím si, že aj deti by chodili do školy radšej. V rodine sú tiež potrební obaja rodičia.

Milan SOUKUP
Foto autor a archív J. K.

Hodnotu lesa nemožno vyčísliť v nijakej mene

PREMÝŠĽAJME PRI POTULKÁCH PRÍRODOU

Každý deň dochádza na Zemi k výrubu niekoľkých kilometrov štvorcových vzácneho tropického pralesa, ktorý má pre kolobeh látok v mozaike celosvetových ekosystémov Zeme nenahraditeľnú funkciu. Podobne pod zubami motorových píl či pod čepeľami sekier po celej zemskej súši, kde sa počas mnohomiliónovej evolúcie lesné spoločenstvá vyvinuli, padajú dennodenne do lona matky Zeme milióny stromov.

Človek, ktorý sa pasuje za vrcholového manažéra prírody, takto drasticky zasahuje do prírodného ekosystému a narušuje zložitú sieť vzťahov vyvinutých medzi jeho jednotlivými zložkami. Nehovoriac už o tom, že s jeho likvidáciou dochádza k hubeniu rastlinných a živočíšnych organizmov, ktoré sú naň naviazané. Je alarmujúce, že každý deň vyhynie na našej planéte nejaký rastlinný a živočíšny druh, a „zásluhu“ má na tom aj necitlivé drancovanie zeleného bohatstva našej planéty – lesov...

Nenarušujme rovnováhu ekosystému lesa!

Človek akoby v pretechnizovanom svete celkom zabudol na to, že sám vzišiel z lona prírody. Že aj on ako živý tvor je spojený so svojou rodičkou Zemou pupočnou šnúrou, ktorá sa však každým dňom stenčuje. Človek klčuje lesy podľa toho, ako mu to vyhovuje. Ťaží nerastné suroviny bez ohľadu na to, či to poškodí prírodné prostredie. Uspokojuje svoje prehnané potreby lovom vzácnych a ohrozených živočíchov a nezaujíma ho, že ich možno už zajtra vyhubí. Solventní lovci si dokážu vybaviť poľovačku aj na tie najohrozenejšie druhy zvierat. A keď to nejde „zákonne“, potom sa pre dobre speňažiteľné trofeje lovia slony, hrochy, levy, tigre, medvede, rysy, hluchá-ne... načierno.
Je neodpustiteľným hriechom ľudstva, že dopustilo, aby ekonomika určovala jeho správanie sa k prírode. Stromy, zvieratá, vtáky, kvety a všetky živé i neživé súčasti lesného ekosystému sú pre človeka-manažéra len predmety finančne ohodnotené na určitú sumu. Tristoročná jedľa v doline Chytrô vo Veľkej Fatre je pre neho len drevo v objeme tridsiatich kubíkov, ktoré predstavuje hodnotu azda aj viac ako tisíc eur... Je to naozaj neodpustiteľný hriech, že v jedli, ktorá si pamätá obdobie sedemnásteho storočia, človek nevidí živý organizmus, ktorý je nenahraditeľnou súčasťou prírodného ekosystému, na ktorý je naviazané početné spoločenstvo živočíchov a rastlín. Posledného hlucháňa, ktorý ešte prežíva na hrebienku Zamrlô v Starohorských vrchoch, vníma človek-ekonóm tiež len cez prizmu peňazí. Je to trofej, ktorú možno speňažiť alebo si ňou vyzdobiť poľovnícku sieň...
Ekonomicky mysliaci človek vníma les len cez drobnohľad peňazí. To je však neodpustiteľný hriech. Les, to nie je len množina stromov na určitej ploche, ktorá tam rastie bez akýchkoľvek vzťahov medzi sebou a k iným komponentom prírodného systému a ktorej hodnotu možno vyčísliť v peňažnej mene. Les je zložitý prírodný systém, ktorého hodnotu nemožno vyčísliť nijakými peniazmi. Ak do lesného ekosystému zasahujeme, narúšame jeho rovnováhu, ktorú si tento systém vytváral niekoľko desiatok rokov so stanovištnými pomermi danej lokality.
Ekonóm si myslí, že keď niekde vyrúbe plochu lesa, nič sa nestane. Nie je to však vôbec pravda. Čím drastickejšie zasiahneme do lesného prostredia, tým výraznejšie narušíme jeho rovnováhu a vzťahy medzi jeho jednotlivými súčasťami. Preto obhospodarovanie lesa si vyžaduje mimoriadne citlivý prístup založený na tom, čo tento ekosystém potrebuje, a nie na tom, čo potrebuje jeho manažér – človek. A tak obhospodarovanie lesov musí vychádzať z ekologickej, a nie z ekonomickej podstaty. Ak tomu tak nebude, potom kedysi nedozerné plochy tohto zeleného zázraku našej modrej planéty zničíme a s nimi aj nespočetné množstvá živočíšnych a rastlinných druhov, ktoré nie sú schopné jestvovať mimo lesného interiéru.

Ekonomika a ekológia musia byť v harmónii

Národohospodári s absolútnou samozrejmosťou a bez patričnej úcty k príro-de rátajú s tým, že aj v budúcnosti budú akosi automaticky rásť stromy, ktoré budú prinášať prírastok a ten bude možno speňažiť... Kto však chodí po lesných chodníčkoch s otvorenými očami, vie, že zdravotný stav lesov sa nielen u nás, ale na celej Zemi za ostatné desaťročia povážlivo zhoršil. Ak bude človek svojimi aktivitami – posvätenými len **ekonomikou**, a nie **ekológiou** – znečisťovať prírodné prostredie stále väčším a väčším tempom, rapídne zhoršovať sa bude aj zdravotný stav lesov. A následne všetkého živého, ktoré je na tento ekosystém naviazané kolobehom látok, človeka nevynímajúc... V globálnom meradle však svojím neuváženým počínaním narušíme aj kolobeh látok v mozaike celosvetových ekosystémov Zeme, čo sa môže prejaviť v zmene klimatických pomerov (zvýšený výskyt extrémnych klimatických javov – častejšie suchá, prívalové zrážky a s nimi súvisiace povodne).
O tom, ako bezcitne sa správame k stromom v lese alebo i v mestskom parku, sa máme možnosť presvedčiť všetci na vlastné oči. Mnohé kmene „zdobia“ ornamenty v podobe iniciálok a dátumov pobytu. Iné stromy majú poolamované vetvičky. Pri svojich každodenných prechádzkach prírodou nachádzam negatívne pobytové známky človeka aj v tých najodľahlejších lokalitách, hlboko v lesných komplexoch. Spomínam si, ako som sa v lese pod Rakytovom vo Veľkej Fatre, ďaleko od rodnej dediny, v starom spráchnivenom pni porezal na hrdzavej plechovici pri kontrole hniezda červienky...
Ak sa ľudstvo čoskoro nespamätá, potom svoje neuvážené manažovanie zložitých prírodných systémov už nezvládne. Musíme sa prestať pozerať na prírodu cez drobnohľad peňazí. Všetky zásahy do nej musíme vykonávať až po starostlivom zvážení ich dopadu na život všetkých jej živých i neživých súčastí. Nie prírodu znásilňovať, čiže robiť len to, čo je dobré a prospešné pre nás a prinesie do pokladnice momentálne najviac peňazí. Manažment prírody sa musí opierať nie o ekonomické výstupy, ale výsostne o ekologické. Ako bolo povedané, je neodpustiteľným hriechom ľudstva, že ekonomika určuje jeho správanie sa k prírode a zaťahuje kosílku na pomyselnom hrdle ekológie, aby jej nedovolila prehovoriť a napokon ju celkom zaškrtila. Na zmenu nášho postoja a správania sa k prírode je naozaj už najvyšší čas!

Pomôže triezva ľudská skromnosť

Všetci túžime po prosperite a blahobyte. Zvažujeme však dostatočne, akým spôsobom sa k tomuto cieľu dostať, aby sme Zemi čo najmenej ublížili? Neodplaví voda pôdu, ktorá sa na príkrych svahoch vytvárala tisíce rokov, keď tam vyťažíme všetky stromy? Na koho budeme hromžiť, keď nám domy zasype lavína z iného svahu, kde sme tiež neuvážene odstránili les, len aby sme mali kde vybudovať krásnu trať na zjazdové lyžovanie? Ako na nás budú môcť v dobrom spomínať budúce pokolenia, keď lesné studničky, kde sme si my uhášali pri potulkách prírodou smäd, krátko po vyťažení stromov načisto povysychajú? A ako sa budeme cítiť na cintoríne lesa, na ktorom pozadúšame exhalátmi a kyslými zrážkami nastojato všetky stromy a z priezračných bystriniek učiníme smrtonosné stoky?
V záujme vlastnom, ale obzvlášť budúcich generácií by ekologické povedomie každého z nás malo byť na takom stupni, aby sme existenciu života na našej planéte chápali ako najväčší zázrak. Potom nám bude dúšok priezračnej vody z bystrinky v tôni stromov cennejší ako značkový alkohol a svieži dych priamo z pľúc zelenej jedličky hodnotnejší ako najomamnejšia voňavka.
Ak chceme chrániť les a všetky prírodné systémy, nesmieme byť nároční na svoje každodenné potreby. Aby aj budúce generácie našli na Zemi jedľu, smrek, topoľ, konvalinku, papučku, sýkorku, dážďovku a mohli vnímať všetkými zmyslami blahodarné účinky týchto prírodnín na ľudský organizmus. Triezva skromnosť každého z nás je v tomto prípade viac ako namieste. Je to šetrenie pitnou vodou – najvýznamnejšou, nenahraditeľnou prírodninou, drevom, papierom, elektrinou a vôbec všetkými obnoviteľnými i neobnoviteľnými prírodnými zdrojmi. Takýmto prístupom každý jeden z nás môže pre ochranu a záchranu lesa a celej prírody urobiť počas života ohromne veľa...
Vzorom hodným nasledovania, ako sa starať o les, je pre nás všetkých Jozef Dekret Matejovie. Tento vôbec jeden z prvých lesných hospodárov na svete, rodák z Dobroča, v 18. a 19. storočí v okolí baníckych osád na Starých Horách, kde po prelestných prírodných lesoch zostali len nedozerné holiny, doslova kriesil les z mŕtvych, aby naplnil svoje krédo „Zachovať lesy potomstvu“. Pri pohľade na chradnúce stromy pod náporom exhalátov alebo na čerstvé rúbanisko mi vždy napadne otázka, čím by sa asi naplnilo srdce tohto do lesa nekonečne zamilovaného človeka... Určite by ho zovrel smútok podobný tomu, aký sa zmocní pri pohľade na trpiaci les toho môjho... Haldy hlušiny po vyťaženej rude vzbudzovali totiž u neho pocit, akoby stál nad čerstvým hrobom...
Na úsvite tretieho milénia nezostalo už ani na Slovensku veľa lesných zátiší, ktoré odolali čepeliam sekier niekdajších drevorubačov či zubom motorových píl človeka dvadsiateho storočia, kde by srdce tejto našej veľkej lesníckej osobnosti ešte pookrialo...

Doc. Ing. Miroslav SANIGA, CSc.
Ilustračné foto stock.xchng

Impozantná budova SPŠ S. Mikovíniho v Banskej Štiavnici, ktorú predchádzala SPŠ chemická a v predhistórii slávna štiavnická Banícka akadémia.

údolie kaskád a uličiek na náprotivnú Dolnú ružovú, priam je celý bez seba z toľkého zmyslového adrenalínu. Oči i dušu, svoju roztancovanú pocitovosť si nechá vyznieť v zázračnom súzvuku človeka s prírodou, keď vojde do ešte zarosenej botanickej záhrady. Aby čochvíľa, keď ju obíde, minúc za lesníckou akadémiou krehké lekná v malej fontánke, pozvoľna postál pred majestátom jednej z budov školy, ktorá písala práve tu, v Banskej Štiavnici, svoju svetovú históriu. Otváram si mohutné dvere Baníckej akadémie, v ktorej vo finiši školského roka 2012/2013 doznieva sviatosť 250. výročia prvej vysokej školy svojho druhu na svete. Pretože nebyť tu znamená nectiť si kus slávy a histórie, ktorou nás toto mesto obdarilo po toľké stáročia...

V priestrannom a vysokom foyeri cítiť povestný duch času, akoby závan rešpektovanej vzdelanostnej alchýmie. Namiešať jej špécie v akurátne fajnovom súvzťahu znamená inšpirovať sa, vdýchnuť elixír poznania. Nuž, tak aspoň úchytkom, kým vojdeme do riaditeľne Ing. Jána Totkoviča, bezprostredného šéfa súčasnej Strednej priemyselnej školy Samuela Mikovíniho, ktorá sa usadila v týchto veľkorysých a históriou i skutkami osobností ozdobených priestoroch, si zalistujme v 250-ročnom príbehu slávnej predchodkyne tejto školy s 11 odbormi, v ktorých 43 pedagógov pripravovalo v pomaly sa končiacom školskom roku 308 žiakov.

Genius loci v odlesku záhybov školskej duše pod Paradajsom

250 ROKOV BANÍCKEJ AKADÉMIE V BANSKEJ ŠTIAVNICI

Banská Štiavnica. Skúste vysloviť tieto slová nahlas. Zaznieva v nich cveng zlatého i strieborného kovu. A ak sa vám raz podarí vyškriabať na svahy Paradajsu a pozrieť sa dolu, stanete sa majiteľmi malého zázraku, ktorý je celkom skutočný. Uvidíte mesto. Aký čarovný pocit, že je to mesto naše, mesto, v ktorom žijú možno vzdialení, a predsa blízki ľudia. Potomkovia premiešanej krvi, potomkovia Keltov, starých Germánov i Slovanov, s ktorými sa dnes zhovárame prostredníctvom našej súčasnosti.

Dom, portál, arkier, starodávne štôlne, technické pamiatky, pripomienky na významné udalosti, očarujúco múdrych a užitočných ľudí, náramne hrdé kultúrne skutky. Národný umelec Ľudovít Fulla raz povedal, že v Banskej Štiavnici sa cíti tak úžasne ako v Andersenovej rozprávke... A spisovateľ Anton Hykisch vo svojej najnovšej knihe *Moja Štiavnica* rozprávkovosť svojho rodného mesta ešte umocňuje: *„Ako dospelý som bol desiatky rokov mimo Štiavnice. No každý návrat je divadlom fantázie. Z hociktorej svetovej strany sem prichádza pútnik, znova a znova sa mu zakrúti hlava nad nečakanými menlivými obrazmi, pohyblivou panorámou. Akí to boli architekti a urbanisti, tí starí Štiavničania! Akí to boli čarodejníci! Kto ich inšpiroval? Genius loci je tu v Banskej Štiavnici. Pochodil som kus sveta a mnohí cestovatelia mi to dosvedčia: máloktoré mesto na svete má takúto čarovnú atmosféru, objatie prírody a umenia. Preto sa neostýcham nazvať Banskú Štiavnicu večnou.“*

Po dumkách barda slova iba sťažka čosi „vyperliť“, dosýtiť. A tak, keď už si to človek po obligatórnej obchôdzke z Trojičného námestia cez Klopačku, „veršovaným“ pohľadom na Marínin belostný náhrobný mramor v evanjelickom cintoríne a sviežosťou rána nadýchaným orgovánom pri Novom zámku nasmeruje vzápätí cez

Keď sa Mária Terézia na tróne rozhodla...

Štiavnická akadémia mala kedysi vo vyučovaní banských vied, chémie či metalurgie aspoň taký cveng ako parížska Sorbonna v štúdiu teológie alebo talianska Bologna v príprave právnikov. O zriadení akadémie rozhodla 13. decembra 1762 vtedajšia panovníčka Mária Terézia na základe návrhu Dvornej študijnej komisie. Tá pre cisárovnú pripravovala reformné kroky v školstve a pedagogike. Niektoré sa osvedčili viac, iné menej, ale založením Banskej akadémie reformátori nesporne udreli klinec po hlavičke. Napokon, práve Banícka akadémia bola vyše 150 rokov (až do zániku

Štiavnické pookriatia v zmyselnosti stáročí

MESTO VEČNÝCH NÁVRATOV

Kto si aspoň raz v živote vychutná čaro „genia loci“ Banskej Štiavnice, sprevádzajú ho pri odchode z nej pohľady na majestát k nebu sa týčiacej Kalvárie s horným kostolom. Mizne za horizontmi posledných zákrut pred „šúsami“ na všetky strany – Sklené Teplice, Štiavnické Bane a Počúvadlo, Vyhne, Levice, Zvolen či Krupinu. S odstupom stáročí tu vyvolávajú rozmanitosť vnemov dotyky s históriou, vyšperkovanou banskou slávou, ktorá pozlátila a postriebrila kedysi jedno z kľúčových ekonomických, vedeckých a intelektuálnych centier na území súčasného Slovenska (v 18. storočí bola Banská Štiavnica v počte 21-tisíc duší tretím najväčším mestom Uhorska), aj pulzujúcou snahou vlastencov v mnohonárodnostnom koktaile Slovákov, Nemcov, Maďarov a Židov.

Na jednej strane záchvevy hrdosti na predkov a ich činy, na druhej ľútosť z toho, že pridlho trvá, aby sme im splatili daň z „pridanej slovenskosti“ a povzniesli slávu Sládkovičovými veršami ospievaných a Kollárovými olejmi na plátne zvečnených zákutí jedného z najväčších skvostov Slovenska na zušľachtený drahokam historicko-kultúrneho a duchovno-intelektuálneho posolstva celosvetového významu. „Oficiálne“ dejiny sa tu po voľakedajšom keltskom osídlení začali písať od roku 1238, keď boli Banskej Štiavnici udelené privilégiá kráľovského mesta. Hrdí sa viacerými svetovými primátmi (roku 1627 sa v miestnych baniach po prvýkrát na svete použil pušný prach na odstrel slojov, o Baníckej akadémii a jej zrode píšeme na inom mieste, nevraviac o jedinečnom banskom vodohospodárskom systéme pozostávajúcom zo 60 vodných nádrží-tajchov, vybudovaných v 18. a 19. storočí – do súčasnosti sa ich zachovalo 23, slúžia na rekreačné účely).

Do Banskej Štiavnice sa oplatí vojsť, vdýchnuť pôsobivosť jej zázraku. Za každého prístupu do mesta cítiť zakaždým inú príchuť. Z Kalvárie pri pobožnosti za dobrého počasia oko dovidí až k Nízkym Tatrám. Pri zostupe z hrebeňa vrcholu Paradajsu, ústiaceho k najvyššie položenému tajchu Ottergrund, sa roztvára scenéria Námestia Svätej Trojice s vežami a strechami kostolov, stáročiam odolávajúcich meštianskych domov a kúrií, banských inštitúcií a slávou a históriou opradených budov škôl. Sú v architektonicko-krajinnom obkľúčení „štiavnických bardov“ – Starého i Nového zámku a ich baníckych, protitureckých i monarchistických príbehov. V susedstve je Glanzenberg, kedysi banská šachta uprostred mesta, do Klopačky, zvolávajúcej po stáročia baníkov do práce, dnes lákajú vône čajovne.

V rôznych ročných obdobiach nadobúda štiavnický kolorit rôznu radosť – tu jarnú, šteklivou vôňou príjemne zmysly dráždiacu príchuť rozkvitnutých ovocných stromov na stráňach kaskádových záhrad, tam zasa jesennú melanchóliu v rozprávkovo usporiadaných terasovitých uličkách v opojení neskonalej bázne objavných štiavnických príbehov. Veď tu každý kút, každý kameň, priehlbina či úbočie má svoj pátos, význam,

roku 1919) pýchou mesta pod Sitnom i celej krajiny. Stala sa totiž nielen prvou vysokou školou tohto typu na Slovensku, ale aj v celej habsburskej ríši, v Európe a dokonca i na svete.

Ako prvá vznikla katedra metalurgie a chémie. Jej prvým profesorom sa stal významný vedec Mikuláš Jozef Jacquin, ktorý predtým prednášal hutnícku chémiu na Viedenskej univerzite. Aby

Vestibul školy.

profesora vôbec dostali z európskej metropoly do hornouhorských vrchov, stanovili Jacquinovi plat 2-tisíc zlatých ročne. Hlavný komorskogrófsky úrad, čo bola vtedy najvyššia inštitúcia v baníctve, mu dal k dispozícii takzvaný Krečmáriho dom v centre mesta (dnes je obytným domom). Prenajal ho za 300 zlatých ročne a profesor v ňom nielen býval, ale aj prednášal svojim prvým 40 poslucháčom.

Len na dokreslenie dobovej zvláštnosti: profesor Jacquin strávil celý prvý rok pobytu v Štiavnici nie prednášaním, ale zariaďovaním chemického laboratória a prípravou prednášok. Vyplatilo sa to. O rok neskôr začal totiž Jacquin uplatňovať v Banskej

Samuel Mikovíni – podobizeň na reliéfe pred budovou Mestského úradu v Banskej Štiavnici.

akadémii vyučovaciu metódu založenú na bezprostrednom spájaní prednášanej teórie s praktickými cvičeniami v laboratóriách. Klobúk dolu... Veď pred takmer 250 rokmi to bolo nielen čosi neobvyklé, ale aj mimoriadne prestížne až moderné. Nie náhodou sa Francúzi pri koncipovaní svojej školskej reformy roku 1794 nechali inšpirovať práve systémom výučby na štiavnickej akadémii... Jacquin dal navyše novej škole do vienka ešte jeden smer – v prenesenom význame dnešnej terminológie, a to orientáciu na „výskumnú univerzitu". Bol nielen pedagógom, ale aj vedcom, v laboratóriu robil vlastné vedecké výskumy a nabádal do nich aj svojich poslucháčov.

Ak škola začínala roku 1763 s jednou katedrou, o sedem rokov neskôr ich už mala tri. Najprv pribudla katedra matematiky, mechaniky a hydrauliky, neskôr katedra náuky o banských dielach. Od roku 1770 prednášali na akadémii na želanie panovníčky aj lesníctvo. Roku 1846 dokonca školu premenovali na Banskú a lesnícku akadémiu. Okrem toho, že brány akadémie za roky jej pôsobenia opustilo viac ako 10-tisíc absolventov, dodajme, že tu odjakživa kypel aj spoločenský študentský život. Možno taký, o akom sa súčasným pokračovateľom slávy školských čias zlatej či striebornej Banskej Štiavnice vari ani nesníva. Budúci vzdelanci tu totiž významne spoluvytvárali spoločenskú a kultúrnu klímu vtedajšej Banskej Štiavnice. Okrem iných aktivít a cností je napríklad všeobecne známe, že poslucháči akadémie založili tradíciu salamandrových sprievodov. Našťastie, aspoň tento sviatok dožil dneška a pravidelne v septembri ním Štiavničania vzdávajú hold banníckemu dielu a vkladu študentskej miazgy do príchutí mesta.

charakter času. Očisťujú priezor mysle, primajú človeka k súzvuku s pokorou v časopriestore súčasníka, ktorý, hľadajúc harmóniu výziev a skutkov, práve tu a teraz môže do sýtosti dobíjať svoju energiu. Poznávacími vychádzkami v starom meste, kolektívnym objímaním dvestoročných kanadských sekvojí v Botanickej záhrade (v kmeni sú totiž také statné, že na oblapenie načim aj zo štyri-päť párov rúk...), pri káve v pribúdajúcich kaviarničkách v historickom centre, v sviatočnom čase v modlitbách a rozjímaní na koncertoch v chrámoch Božích, na turistických chodníkoch v tôni listnáčov na výstupe na Sitno či voľkaním si pri vode na Počúvadle.

Banská Štiavnica a jej posolstvá sa prelínajú s cnostnými individualitami – štiavnickými rodákmi či tými, ktorí v meste tvorili, zveľaďovali jeho slávu. Sochy, busty, náhrobné kamene, pamätné tabule či múzeá vedno s historickými domami asociujú atmosféru, v akej sa velikáni profilovali. Krok za krokom: Matej Kornel Hell a jeho syn Jozef Karol Hell – banskí konštruktéri a vynálezcovia, Samuel Mikovíni – zememerač, banský inžinier, kartograf, polyhistor a prvý profesor Baníckej akadémie, katolícky farár Andrej Kmeť – archeológ, geológ, mineralóg, paleontológ, historik, botanik a etnograf, ktorého súčasníci povýšili na slovenského Schliemanna, evanjelický farár Andrej Sládkovič – štúrovský básnik, ktorý cestou z lýcea, kúsok pod Sv. Trojicou, objavil v meštianskom dome svoju múzu Marínu – Máriu Pischlovú... Aby po nich vzišli a formovaní túžbou Sládkoviča, ktorý chcel vidieť Štiavnicu „centrom slovenských síl", napĺňali víziu ďalší: výtvarníci Jozef Kollár a Edmund Gwerk, spisovateľ Jozef Horák, s úľubou sa vracajúci pod Sitno, a súčasníci – spisovateľ, publicista a diplomat Anton Hykisch, „grande" dámy slovenského divadelného i filmového hereckého kumštu Emília a Magda Vášáryové... V znamenitom štiavnickom evanjelickom lýceu a neskôr gymnáziu študovali majstri slova a veršov Andrej Sládkovič, Alexander Petőfi či Emil Boleslav Lukáč, herci Gustáv Valach a Július Pántik, v školách pôsobili profesori a národovci Andrej Radlinský, Ján Palárik, Pavol Dobšinský.

Aj preto, keď človek zmyslami vycíti nevyhnutnosť nadčasovej zážitkovosti, prichádza sem, pod Sitno. Aby sa mu pri opätovných návratoch, ktorým nikdy niet konca, odvíjali pred očami zakaždým znovu objavené a zdanlivo nepostihnuteľné príbehy a obrazy jedného z najsugestívnejších klenotov nášho Slovenska.

Ján Totkovič: Naša škola má jedinečné postavenie

TVORIVO POD BOTANICKOU ZÁHRADOU

Ing. Ján Totkovič, riaditeľ Strednej priemyselnej školy Samuela Mikovíniho v Banskej Štiavnici, verí v návrat niekdajšieho študentského fenoménu.

Štiavnica a jej slávna Banícka akadémia i dnes, hoci v nostalgickom temporytme, snuje napriek ekonomickým problémom v našom školstve svoje plány, túžby, vízie. Jej riaditeľ Ing. Ján Totkovič, štiavnický rodák a absolvent tunajšej kedysi chýrnej chemickej priemyslovky, bez okolkov vraví: *„Škola musí byť stále v niečom jedinečná a dobrá, inak sa o nej nehovorí... Potom akoby ani nejestvovala. A my na Mikovíniho? Po dvesto päťdesiatke Baníckej akadémie, našej predchodkyne, na ktorej oslavách sme sa vlani významne podieľali, sme stihli osláviť aj iné, hoci oveľa menšie výročie. Päť rokov úspešnosti projektov, prostredníctvom ktorých sa naše decká v rámci programu Mobilita Leonardo da Vinci dostávajú do sveta. Je pre nich skvelá možnosť, že majú šancu navštíviť odborné pracoviská, zväčša chodia do Nemecka a do Anglicka, do Londýna. Väčšinou ide o tretiakov z umeleckých odborov, ale ako chutí život a práca vonku, aspoň na obdobie štrnástich dní, okúsili aj chemici. V náročnom zahraničí ich pochválili, videli, čo dokážu, že sú zruční a flexibilní... Lepšej devízy pre mladých u nás v súčasnosti niet, ako keď zaujmú vzťah k pracovnému nasadeniu, k budúcej profesii,"* hovorí riaditeľ o prospešnej aktivite školy. Veď čo lepšie už škola okrem kvalitného vzdelania a ľudského zázemia môže dať? Takýmto spôsobom, keď sa študenti dostanú von, si zároveň siahajú aj na pracovné posty, možnosti uplatnenia sa. Musí to byť pre nich ohromná vzpruha a zároveň aj motivácia pre všetkých v nižších ročníkoch...

„V tomto sme skutočne jedineční. Vždy v septembri sa po pätnásť žiakov dostáva na obdobie dvoch týždňov na odborné pracoviská v zahraničí. Takže ak hľadať nejakú výnimočnosť v našej škole, potom určite v tomto. Je to najlepší spôsob, ako dostať školu do povedomia ešte viac nielen na Slovensku, ale aj v zahraničí. Iste, každý musí objektívne uznať, že keď pribúdajú na konto školy úspechy v takých krajinách, akými sú Veľká Británia a Nemecko, znamenajú niečo aj pre celkovú úroveň výučby na našej škole Samuela Mikovíniho a že nášmu takpovediac patrónovi, po ktorom škola nesie meno, hanbu určite nerobíme... Naopak, pri každej príležitosti sa prístupom študentov snažíme ešte viac ozvučiť znamenitosť tohto vedca a pre Banskú Štiavnicu jednu z najväčších historických osobností."

Čiže, aj skrze odbornosť a jednotlivé učebné odbory sa darí na Strednej priemyselnej škole S. Mikovíniho motivovať žiakov školy, aby na piedestál svojich snažení kládli okrem odbornosti svoj záujem o cudzí jazyk?

„Vskutku je to tak, badám na nich, že ich úspechy starších kolegov ťahajú a interes o cudzí jazyk sa stáva pre nich jednou z dominánt, berú ho veľmi vážne. Cítia, že im ľahšie otvorí ich profesijnú bránu do sveta. Cez prizmu dotykov s cudzím prostredím i jazykov sa im otvára tento obzor. Myslím si, že pre novú mladú generáciu je to veľmi dôležité. Zisťujú potrebu prehovoriť, prejaviť sa – nuž a keď vedia cudzí jazyk, je to pre nich plus," načrtáva Ján Totkovič, pričom v podtexte pyšnosti v jeho hlase zaznieva, že projekt je dominantou tých najlepších. *„Predsa tu aj musíme robiť nejaký výber. Veď reprezentujú školu, mesto, Slovensko. Musia si uvedomiť diel svojej zodpovednosti. Na jednej strane sú nespochybniteľne prioritné samotné jazykové predpoklady, ale na druhej aj to, aby študent nezlyhal ľudsky, aby sme sa za neho ani trošilinku nezahanbili. Potrebujeme mať ako pedagógovia, nesúci kľúčový diel zodpovednosti za mladých ľudí pred vekom dospelosti, jednoducho istotu, aby nebodaj niečo nevyviedli, niečoho sa nedopustili, veď dnešný svet je plný všakovakých nástrah i pokušení... Výber sa robí v spolupráci s rodičmi, následne sa totiž aj musí vybaviť a potvrdiť kopec rôznych formalít."*

Ing. Ján Totkovič, riaditeľ Strednej priemyselnej školy Samuela Mikovíniho v Banskej Štiavnici.

A na otázku, či má riaditeľ aj priamu skúsenosť z takýchto pobytov svojich žiakov v zahraničí, odpovedá: *„Roku 2011 som ich bol pozrieť v Londýne, kde som si obzrel niektoré pracoviská. Naši študenti – chemici a farmakológovia – pracovali v lekárňach, ďalší podľa odbornosti v archívoch. Boli nadšení touto možnosťou a pre mňa ako riaditeľa bolo podnetné vidieť študentov v akcii a najmä v atmosfére, ktorá, ako som mal možnosť spoznať a precítiť spoločne s nimi, im viditeľne prospela."*

V tejto súvislosti mi nedalo – cíti riaditeľ, že má v škole dostatočne erudovaných „jazykárov", teda že je v ich silách pripravovať žiakov v súčasných kvalitatívnych trendoch tak, aby jazyk zvládli aktívne a tvorivo?

„Že či! Všetci do jedného sú odborníci, dokonca aj študovali v zahraničí. Zázemie, aké tu máme vytvorené, možno žiaci a niektorí rodičia ani nevedia doceniť. Je tu mocný a tvorivý pedagogický duch a kvalita – či už učiteľská, ale aj ľudská, tie tu zostali... Štiavnica, našťastie, v tomto má čo mladým ľuďom stále dať, napriek tomu, že sa rôznymi zásahmi, i zbytočne umelo vytvorenými, sila i poslanie niekdajšieho vysokokvalitného banskoštiavnického školstva zbytočne a nenahraditeľne oslabila."

Možno netradičný vstup do debaty a prechádzky po škole, ktorá je nositeľom mnohých dobrých štiavnických tradícií. Hoci už aj harmónie remeselného fortieľa a zručnosti s presnými zadaniami s fantazírovaním, obrazotvornosťou, flexibilitou, povznesenou tvorivosťou. Nie div, že takýto pevný bod, v ktorom si mladí ľudia do vienka okrem vzdelania odnášajú spod Sitna aj pocit prináležitosti k mestu svojej mladosti, ktorý pretrváva, ba v duši sa zakoreňuje, cibrí...

„Toto je fenomén, onen povestný študentský genius loci pod Kalváriou," veľavravne zaihrá úsmev v očiach Jánovi Totkovičovi a ihneď ladí na strunu spolupatričnosti jeho už mnohých bývalých absolventov tak k mestu, ako aj k škole... *„Mnohí z nich, ba priam väčšina, čo a kam mi pamäť siaha, sa neustále vracajú. Mám pocit, že týmto sa u nás nikde inde školy hrdiť nemôžu. Tu pôsobí akoby nadpozemský rozmer študentského podvedomia, žitia v inom rozmere. Je to genius loci tohto mesta, tejto školy, ktorý zázračne funguje. Bývalí absolventi sa nám sem vracajú akoby inštinktmi poštových holubov. Cestu poznajú spamäti a vedome ich sem zakaždým čosi priťahuje, láka. Nostalgia, spomienky na krásne časy študentskej mladosti, ale – a to je pre nás pedagógov veľmi podstatné a aj zaväzujúce – mnohí prichádzajú poďakovať. Za to, že práve v našej škole – či už niekdajšej chemickej, baníckej, ale potom i v ďalších, ktoré v Štiavnici máme či sme mali, napríklad v niekdajšom ‚hornom' gymnáziu, kde v 70. a 80. rokoch skvele fungoval maturitný ročník pre tých študentov z celého Slovenska, ktorí sa rozhodli pre štúdium vo vtedy socialistickom zahraničí – sme ich vypravili do života. A zrejme aj dobre, keď nezabúdajú,"* zvažuje v príjemnom intermezze riaditeľ. Aby vzápätí myšlienku návratov sprítomnil v reálnosti užitočnej veci: *„Veľmi dobre sa darí spolupráci školy s chalanmi, ktorí skončili odbor odevný dizajn a už majú svoje centrá dizajnu, dielne. Tí sem prichádzajú, aby našich študentov inšpirovali a prizývali na spoluprácu: chcú od nás modely, nápady... Takto podporujú aj fantáziu a túžbu po tvorbe medzi našimi študentmi, je to vzácna a obojstranne prospešná spolupráca, my si ju ceníme."*

Vyšli sme na chvíľu do chodieb a učební. Ján Totkovič vraví, že nie každý z návštevníkov mesta vie, že kultúrnu pamiatku Baníckej a lesníckej akadémie tvorí komplex až 11 budov, v ktorých sa vyučovalo. Niektoré z nich boli postavené ako pôvodné meštianske domy a následne prispôsobené potrebám vyučovania. My sme, pravda, zotrvali v dvoch na výsosť impozantných budovách – či už v novorenesančnej budove lesníckeho odboru v tvare písmena E, ktorú slávnostne otvorili roku 1892, ale najmä v budove chemických laboratórií, ktorú postavili roku 1912.

Práve tu sa človek môže priam pokochať impozantnou prednáškovou aulou s kapacitou 200 miest. Zachovala sa takmer v pôvodnom stave aj s digestóriom, za ktorým sa nachádzala prípravovňa na chemické pokusy pre potreby prednášok: *„Tento palác sa otváral aj za prítomnosti vtedajších ministrov. Nuž a schodište, ktorým k nemu vystupovali, zhodnotili dokonca ako mohutnejšie a krajšie ako na technike v Pešti,"* pridá z útržkov histórie Ján Totkovič.

(pokračovanie na strane 14)

Študijné odbory na SPŠ Samuela Mikovíniho v Banskej Štiavnici

Škola pod Botanickou záhradou kultivuje, rozširuje a podporuje vo svojich celkovo 11 študijných odboroch – štyroch technických a siedmich umeleckých – všestrannú zručnosť, budúci profesijný fortieľ, kreativitu, fantáziu a napokon v celkovom odbornom usmernení svojich absolventov aj šance na ich životnú, teda individuálno-ľudskú a najmä profesijnú, sebarealizáciu.

TECHNICKÉ ODBORY

2840 6 biotechnológia a farmakológia

Ide o inovovaný študijný odbor, ktorý pripravuje žiaka na činnosť v oblasti výroby biotechnologických, potravinárskych a farmaceutických produktov a v oblasti laboratórneho výskumu. Obsah vzdelávania reaguje na nové trendy rozvoja farmaceutického a biotechnologického priemyslu, mikrobiológie, biochémie, ochrany životného prostredia, medicíny a výživy.

Žiaci získajú vedomosti o technológiách, pri ktorých sa využívajú mikroorganizmy, rastlinné a živočíšne bunky, poznatky o baktériách, plesniach, kvasinkách. Osvoja si, ako je možné pripraviť užitočné geneticky modifikované organizmy, naučia sa robiť biochemické analýzy, ktoré sú nevyhnutné pri stanovení diagnózy chorých ľudí. Zároveň dáva štúdium možnosť získať vedomosti o tom, že biotechnológie je možné využiť aj pri zhodnocovaní odpadov, v energetike, pri ťažbe kovov a v iných oblastiach. Žiaci získajú vedomosti aj o liečivých látkach a liekoch, naučia sa pripravovať liekové formy a analyzovať liečivá. Štúdium je určené pre tých, ktorým sa páči práca v modernom laboratóriu. Počas praxe mimo školy majú žiaci možnosť aplikovať nadobudnuté teoretické vedomosti pri práci v chemických, biochemických a mikrobiologických laboratóriách, v lekárňach, v čističkách odpadových vôd, v biotechnologickej výrobe, a to podľa vlastného záujmu.

3692 6 geodézia, kartografia a kataster

Odbor je určený žiakom so záujmom o prírodné vedy, informatiku, výpočtovú techniku a technické vedy. Štúdium rozvíja a rozširuje všeobecné schopnosti študentov, orientuje ich v riešení problémových úloh, učí ich identifikovať, analyzovať a navrhovať optimálne riešenia.

Odbor dáva široký základ na výkon rozmanitých činností v oblasti zememeračstva (zameriavanie terénu a stavieb), vyhotovovania máp a náčrtov, spôsobu evidovania vlastníctva k pozemkom a stavbám, zameriavania terénu pomocou prístrojov na princípe fotografovania a špeciálnych meračských prác (poklesy terénu, posuny priehrad, mostov) a zameriavanie kultúrnych pamiatok. Príprava sa uskutočňuje v spolupráci so súkromným sektorom, zohľadňujúc meniace sa požiadavky na vedomosti vzhľadom na rýchly vývoj v danom odbore v oblasti vedy a techniky. Študenti vykonávajú v teréne merania pomocou špeciálnych meracích prístrojov (totálne stanice, GPS prístroje) a výsledky následne spracúvajú na modernej výpočtovej technike (vytvárajú mapy, plány, 3D modely). Študenti tiež dokážu vyhodnocovať letecké a satelitné snímky povrchu Zeme, vytvárať z nich výstupy vo forme máp. Absolventi odboru geodézia, kartografia a kataster sú stále žiadaní na trhu práce. Uplatnenie nachádzajú nielen vo svojom odbore, ale aj v geoinformatike, ochrane životného prostredia, architektúre alebo ochrane pamiatok. Môžu pokračovať v štúdiu geodézie, kartografie a katastra aj na vysokej škole.

2848 6 chemická informatika

Nejde o klasické štúdium chémie. Zato žiadnu chemickú profesiu dnes už nemožno vykonávať bez pomoci chemického informatika. Tento študijný odbor otvorili na SPŠ Samuela Mikovíniho od školského roku 2004/2005.

Pripravuje študentov na činnosti stredných technicko-hospodárskych pracovníkov pre oblasť získavania a spracovávania informácií a využitie informačných a komunikačných technológií v technologicko-ekonomickej príprave a riadení chemickej výroby, v obchode, službách a súkromnom podnikaní. Absolvent odboru je odborník schopný samostatne získavať informácie o moderných technológiách, progresívnych výrobkoch, ako aj informácie o cenách surovín, medziproduktov a výrobkov, využívajúc pritom jazykové vedomosti, prácu s odbornou literatúrou, informatickými databázami a modernými komunikačnými prostriedkami – počítač, internet. Možnosti uplatnenia absolventa sú v podnikoch chemického, biotechnologického, potravinárskeho a farmaceutického priemyslu, v chemickom výskume, v súkromnom podnikaní, vo vysokoškolskom alebo v inom štúdiu.

3916 6 životné prostredie

V odbore životné prostredie má SPŠ S. Mikovíniho najdlhšiu tradíciu a najviac skúseností spomedzi stredných škôl v rámci celého Slovenska. Štúdium sa zaoberá zložkami prírody – rastlinami, živočíchmi, vodou, pôdou, ovzduším (znečistením životného prostredia priemyslom), poľnohospodárstvom, dopravou, bežnou činnosťou a zásahmi človeka. Žiaci sa počas štúdia zoznamujú s aspektmi likvidácie odpadov, ako aj využívania alternatívnych zdrojov energie.

Absolvent odboru je kvalifikovaný pracovník v oblasti ochrany a tvorby životného prostredia. Je pripravený na výkon kontroly kvality životného prostredia, kontroly a posudzovania projektov a územného plánovania a pripravený riadiť zásahy pri ekologických haváriách. Absolventi tiež nájdu uplatnenie ako referenti v štátnej správe a samospráve. Odbor pripravuje žiakov aj na štúdium na vysokých školách. Škola organizuje s inštitúciami, ktoré sa zaoberajú životným prostredím a organizujú pre žiakov prednášky, exkurzie v teréne a odbornú prax. Výhodou školy je aj jej lokalizácia priamo v Chránenej krajinnej oblasti Štiavnické vrchy, navyše sídli priamo v areáli Botanickej záhrady, niekoľko kilometrov od nej sa rozprestiera Národná prírodná rezervácia Sitno. Tieto atribúty a prírodné cennosti sú otvorenou učebnicou na štúdium odboru v Banskej Štiavnici.

Na hodine kaligrafie...

Ján Totkovič: Naša škola má...

(dokončenie zo strany 13)

Ale – čím všetkým žije a dýcha škola dnes? Čo všetko pomáha vylepšovaniu študentskej atmosféry a pocitu sebarealizácie tak žiakov, ako aj pedagógov Strednej priemyselnej školy Samuela Mikovíniho?

„Nuž, musíme zapojiť všetko, čo sa len dá, aby sme uspeli: um, zmysly, dostupné financie, ale aj kontakty. Všetky projekty v rámci umeleckých odborov sú totiž najmä finančne veľmi náročné. Ale dokážeme sa obracať, potvrdením je úspešnosť projektu Ex libris. *Aby sme rozširovali tvorivé aktivity našich študentov, potrebujeme financie na materiál. Bez nich sa nepohneme, študenti by sa nerozvíjali. Vidíme, že dychtia po tom, aby niečo vytvorili, aby cítili, že niekto má o ich prácu, nápady a inšpiráciu záujem, že sú hodní obdivu. A* Ex libris? *Pomáhame pri reštaurátorských projektoch niektorým múzeám. Múzeám, ktoré získajú grant, knihu zreštaurujeme, pričom študent robí túto prácu už ako maturitnú. Pod vedením odborníka, ktorý je členom Komory reštaurátorov, robia s materiálom, ktorý je zakalkulovaný v cene grantu. To sú dôležité veci pre školu i jej budúcich absolventov. Robíme to s vedomím, že ide o dobro veci a budúci fortieľ a s ním aj o uplatnenie sa našich študentov v odbore, ktorí študujú.“*

Čo funguje skvele – to je podľa Jána Totkoviča najmä spolupráca so Štátnym ústredným banským archívom. Vraj je doslova vzorová. Tu sa uplatňuje princíp vzájomnej potreby a užitočnosti: potrebujú reštaurovať mapové dokumenty, kopu iných písomností, doslova už cennosti...

„A keďže nemajú na samotné reštaurovanie potrebné peniaze, sme naporúdzi. Zakaždým sa snažíme v niečom pomôcť, pričom to robíme najmä z toho dôvodu, že ide o našu, takpovediac štiavnickú vec: robí sa to pre Štiavnicu. Na druhej strane to pomáha našim študentom, veď kde inde by dostali takú šancu robiť na reštaurovaní historických vzácností, pritom ešte tu, hľa, rovno pod nosom...“

Ján Totkovič nastúpil ako čerstvý absolvent vysokej školy roku 1976 do Banskej Štiavnice do vtedajšej Strednej priemyselnej školy chemickej. Najskôr prešiel ako učiteľ viacerými ekonomickými predmetmi, potom učil aj odborné chemické predmety. Až nastúpilo veľmi zaujímavé obdobie – bolo spojené po roku 1989 s podnikaním, rozhodol sa, že sa začne trochu hľadať aj inde. Roku 1991 si do nájmu zobral čerpacie stanice v Banskej Štiavnici a v Hontianskych Nemciach. Nechal si však v škole úväzok, aby nestrácal kontakt so školstvom, ktoré bolo, prirodzene, v tých rokoch v ustavičnom pohybe.

„Celkovo som podnikal trinásť rokov, až som si roku 2003 povedal, že už bolo dosť. V obchode platí najmä to, aby sa partneri dohodli na podmienkach, a keďže to sa neudialo a naskytla sa mi možnosť pomôcť škole, ku ktorej som permanentne cítil svoj vzťah, a teda aj zmysel a vnútornú potrebu niečo jej odovzdať, v čase, keď to tu príliš nešlo a vznikli aj problémy s vtedajším vedením školy, kolegovia ma presvedčili, aby som prijal kandidatúru do výberového konania na riaditeľa školy.“

A či neľutuje svoje rozhodnutie? *„Sotva by som bol dodnes riaditeľom od roku 2004, teda čochvíľa už celé desaťročie. Táto škola má silu absolventov – máme rektorov, vysokoškolských profesorov, viacerých bývalých ministrov. Čo ma však obzvlášť teší, nie je ani tak hrdosť či nostalgia, ale najmä fakt, že sa sem napriek tomu, že doba nie je príliš žičlivá, žije sa tu ťažko, neustále vracajú bývalí študenti a absolventi. Vracajú sa k nám diplomati, významní riaditelia podnikov, akciových spoločností a firiem, špičkoví manažéri. A čo ma teší náramne, je skutočnosť, že sa sem vracajú aj fundovaní pedagógovia, bez ktorých by to nešlo.“*

Riaditeľ si, celkom prirodzene, ťažká na znížený záujem o kedysi prestížnu odbornosť – chémiu, so všetkým, čo bolo s ňou spojené... *„Ako vyštudovaný chemik musím, žiaľ, povedať, že došlo k útlmu chemickej výroby – jednak v šalianskom Dusle, v Strážskom, v Považských chemických závodoch. A keďže tieto niekdajšie piliere slovenského chemického priemyslu zrazu prestali naberať nových absolventov, všetko sa začalo utlmovať, zmenili sa vlastnícke vzťahy, prišla privatizácia... Až nastal špeciálny fenomén – ľudia začali robiť to, čo sa im zazdalo, že je ľahšie. Nastúpil boom ekonomických škôl, ktoré sa postupne nazvali obchodnými akadémiami, kadejakých dievčenských škôl, a začalo byť postupne veru aj hlbšie do vrecka. V regióne, v ktorom je aj Banská Štiavnica, tobôž.“*

S čím všetkým to súvisí v kontexte stredného školstva? Štiavnica má vôbec prekérne súvislosti s profilovaním pracovnej sily a aj možností. Je akoby chrbtom od diania, odrezaná od vhodných prístupových ciest. *„To je na jednej strane,“* prikyvuje Ján Totkovič a dodáva: *„Na druhej sú tu však aj školy, akýsi genius loci, ktoré tu školstvo dokázalo vytvoriť. A tak, našťastie, výnimočné prostredie škôl, ktoré tu bolo zasadené a akoby zrástlo s históriou Štiavnice, pretrvalo. Hoci v oveľa menej výraznom zábere.“*

A tak sme sa dostali práve k roku 2004, v ktorom sa ujal funkcie riaditeľa. Snažil sa čím skôr vyriešiť problémy, najmä však nastaviť manažovanie školy s rukopisom štiavnického rodáka, ktorý v sebe cíti a ctí zmysel pre povinnosť urobiť pre svoje mesto a jeho odozvu, či už doma na Slovensku, ale aj v zahraničí, maximum...

„Mal som záujem, zápal. Začali sme do života uvádzať nové študijné odbory, program školy sme rozširovali v príťažlivých umeleckých odboroch. Akcent sme dávali napríklad na propagačné výstavníctvo, s ktorým sme sa snažili podchytiť záujem študentov. Predsa ide o výsostne tvorivý a kreatívny odbor, pričom Štiavnica i v dobrom invenčné prostredie sú preň skvelým myšlienkovým i inšpiratívnym fundamentom. Rovnako vznikol aj odbor propagačnej grafiky a ťažiskovým sa stal postupne odevný dizajn spolu s konzervovaním a reštaurovaním papiera a knižných väzieb. Umelecké odbory tu vôbec mali pevne zasadenú tradíciu.“

Mgr. Radoslav Blaho, učiteľ odboru reštaurovanie a konzervovanie papiera, prezentuje vzácne historické artefakty písomníctva.

A o čo javia prichádzajúci žiaci najväčší záujem v súčasnosti? Napríklad v končiacom sa školskom roku? *„Najviac sa hlásili na propagačné výstavníctvo, propagačnú grafiku a grafický a priestorový dizajn. O tie ostatné už bol menší záujem. Ale my ich naďalej chceme rozvíjať. A musíme ďalej zveľaďovať*

to, v čom sme jedineční. A to je konzervovanie a reštaurovanie papiera a knižných väzieb. Ja som si urobil na jeseň minulého roka pekný a najmä užitočný výlet do Veľkých Losín za Šumperkom na Morave, kde je najstaršia ručná papiereň a tiež múzeum papiera. Nebolo to náhodné, zašiel som si akoby aj po inšpiráciu, pretože aj my si v škole vyrábame papier ručne sami, dokonca moji kolegovia vyrábajú aj pergamen. Nuž a na ručnom papieri robíme aj krásne veci. Naposledy sme pripravovali grafiku pri príležitosti 250. výročia vzniku Banskej akadémie."

Nielen formálny, ale aj obsahový prelom nastal roku 2008, keď sa škola zlúčila s baníckou školou. Pribudli tak zaujímavé a podľa Jána Totkoviča aj podnetné odbory – geodézia, kartografia a kataster, rovnako aj odbor životné prostredie. Nuž a k nim pridali aj ďalší umelecký – konzervovanie a reštaurovanie omietok a štukovej výzdoby. Či práve tento netradičný zabral? V očiach riaditeľa nastalo chvíľkové sklamanie...

„Nádejal som sa, ale márne. Je na škodu, že posledné dva roky nevieme tento odbor otvoriť, lebo žiaci, najmä však zrejme ich rodičia, nejavia o odbor záujem. Pritom je to fantastický, tvorivý a z hľadiska sebarealizácie a aj výsledného hmotného a zároveň estetického aspektu skvostný odbor."

Zaujímala by ma príčina nezáujmu, veď práve takému odboru sa priamo tu, v Banskej Štiavnici, kde roky rokúce pokračujú rôzne rekonštrukčné práce na exteriérových fasádach historických budov, meštianskych domov, ale aj v ich interiéroch, predsa musí zadariť. *„Ide, povedal by som, o povrchný, prvoplánový pohľad rodičov. Vraj, prečo by sa mal ich syn povedzme špiniť maltou, nechcú mať nejakého murára. Alebo nechcú mať dieťa, ktoré bude robiť na lešení. Akoby ani len netušili, že ide o profesiu a odbornosť v súčasnosti aj veľmi žiadanú a cenenú, na druhej strane môže pri ambíciách ich dieťa pokračovať aj v štúdiu na vysokej škole doma či v zahraničí. Robíme všetko pre to, aby odbor nezanikol, pretože u nás v Štiavnici svoju tradíciu i opodstatnenosť jednoducho má."*

Napokon, sama Štiavnica má inšpirujúce podnety pre umelcov rôznych smerov a žánrov. *„Iste. Záujem by sa mal teda očakávať. Ale, viete, dnes je hlboko do vrecka. Súvisí to aj s tým, že rodičia iba ťažko púšťajú svoje deti mimo, keďže všetko je spojené so stále väčšími finančnými nákladmi, výdajmi, pritom takými, ktoré sa nedajú zoškrtať. Ide napríklad o cestovanie, úhradu za internátne ubytovanie. Všetko ide ohromne do peňazí, rodičia v mnohých prípadoch nedokážu takúto záťaž uniesť."*

Súvisí to potom zrejme aj s tým, z akých lokalít prejavujú o odbory vo vašej škole žiaci záujem? *„Chemikov máme z bývalého veľkého Stredoslovenského kraja, ale aj zo Západoslovenského kraja – to znamená biotechnológov a farmakológov. A ‚umelcov' máme najmä z nášho kraja. Ale chceme, aby školu bolo cítiť aj vo väčšom rozsahu, a teda aj vo väčšej dialke. Robíme rôzne prezentácie, chodíme na besedy na základné školy, na burzy práce, kde prezentujeme naše odbory i výsledky našich absolventov v praxi, máme na to aj dostatok propagačných materiálov, podnetné video. Pravidelne usporadúvame aj deň otvorených dverí, výstavy rôzneho druhu. Snažíme sa o aktívny prístup. Takže aj náš príspevok v rámci dvesto päťdesiateho výročia vzniku Baníckej akadémie, keď do Štiavnice i k nám do školy prišlo množstvo významných ľudí, bol mimoriadny. Snažili sme sa prezentovať v čo najlepšom svetle. Aby nás bolo vidieť, počuť. A v tom najlepšom úmysle aj inšpirovať a osloviť potenciálnych záujemcov o štúdium či spoluprácu s našou školou."*

Ján Totkovič zľahka vyratúva všetky klady, ktoré okrem zaujímavých študijných odborov Stredná priemyselná škola Samuela Mikovíniho núka: krásnu historickú školu v dvoch impozantných budovách, navyše v čarokrásnom prostredí botanickej záhrady... *„Nie sme síce nositeľmi akademického ducha, iba jeho nasledovníkmi. Sme síce iba strednou školou, ale akademické tradície sa snažíme stále udržiavať. Aj preto sa usilujeme, aby študenti k nám do školy chodili s vážnosťou, s akousi pokorou, ku ktorej nás všetkých, celkom prirodzene, zaväzuje výnimočnosť niekdajšieho postavenia štiavnickej Baníckej akadémie, jej dosah, ako aj osobnosti, ktoré tak v akadémii, ako aj v celej Banskej Štiavnici pôsobili."*

Vráti raz školstvo samotné, teda aj s prispením vašej priemyselnej školy, Banskej Štiavnici jej bývalú študentskú slávu? *„Žiaľ, iba ťažko a dlho sa naprávajú mnohé nesystémové veci, ktoré sa urobili v školstve v našom meste pod kepienkom ‚všeobjímajúceho' hesla, že vraj trh všetko vyrieši. Horkýže. Vlastne pootvárali sa súkromné školy po okolí a doslova sa porozdávali odbory aj na také školy, kde jednoducho nemali na to ani personálne a odborne vybavené kapacity, nemali k dispozícii ľudský, pedagogický potenciál. O materiálnom vybavení nehovoriac."*

Školské vitríny – nemí svedkovia slávnych čias Baníckej akadémie.

Čo teda nové pohnútky, aby sa aj školstvu v Banskej Štiavnici, kedysi pýche študentských snáh a aktivít, podarilo vymotať zo zložitej, najmä ekonomicky, situácie a naznačiť trendy k lepším časom? *„Očakával by som väčšiu podporu odborného školstva od samotného štátu. Povedzme, aby štát prispieval na niektoré výdaje, aby si ľudia mohli vôbec dovoliť posielať deti na kvalitné odborné školy. Ono sa to dá aj vcelku jednoducho vyčísliť. Napríklad systémom zliav. Povedzme, že rovno na dopravu, pretože tieto finančné položky značne zaťažujú rodičov detí. Aby nebolo problémom, že by sa v Banskej Štiavnici s radosťou učili, ako tomu bolo kedysi, aj deti zo Žiliny, Žilinského kraja či z iných častí Slovenska. Prichádzame o veľa – tak študenti a pedagógovia, ako aj mesto Banská Štiavnica. Pretože okrem vzdelania – a v podmienkach Štiavnice vždy kvalitného – zbavujeme nové generácie aj možnosti poznávania a súžitia s takými slovenskými lokalitami a perlami histórie i prírodných scenérií a zvláštností, ktoré dokážu v mladom človeku rozvíjať dôležité a pre naše mladé Slovensko i citlivé danosti, akými sú prirodzené vlastenectvo a hrdosť na krajinu, v ktorej žijú."*

Autorsky pripravil Ľudo POMICHAL
Foto autor

UMELECKÉ ODBORY

8221 6 11 grafický a priestorový dizajn

Ide o jeden z výtvarných odborov, ktorého devízou je tvorivá hra. „Hraj sa, vytváraj" je heslo, ktorým sa študenti budú riadiť, ak sa rozhodnú pre štúdium tohto odboru. Naučia sa tímovej práci, vycvičia zmysly na precíznejšie definovanie javov vôkol seba.
Zdokonalia sa v technike kresby a vo vytváraní priestorových modelov z rôznych materiálov. Odbor rozširuje obzory aj v práci s počítačom, v grafických a 3D programoch. Teoretické štúdium pomôže žiakom v lepšej orientácii sa v umení. Úloha stmeliť požiadavku efektívneho používania veci s jej vizuálnou príťažlivosťou do celku je výzvou pre tvorivú myseľ. Táto úloha je pre prakticky mysliacich umelcov alebo umelecky cítiacich technikov, ktorí majú odvahu prekračovať hranice konvenčného myslenia. Odbor rozvíja kreativitu a samostatné myslenie. Študenti riešia teoreticky a prakticky zadania, ako návrh plagátu, reklamnej tlačoviny, návrhy prvkov firemnej identity, realizáciu obalového dizajnu, návrhy interiérových a exteriérových riešení. Vo sfére dizajnu sa absolventi uplatnia vo vývojových pracoviskách, v štúdiách dizajnu, v spotrebnom priemysle, pokračovať môžu aj v štúdiu na vysokej škole s výtvarným zameraním.

8260 6 propagačné výtvarníctvo

Študijný odbor otvorili od školského roku 2006/2007 ako nový výtvarný odbor s ambíciou, aby absolventi boli pripravení na uplatnenie sa na rôznych postoch stredoškolsky vzdelaných výtvarných pracovníkov na činnosť v oblasti výtvarnej propagácie a reklamy.
Študent si osvojuje navrhovanie a riešenie interiérov a exteriérov architektúry v plošnej aj priestorovej realizácii. Okrem základných znalostí zo všeobecnovzdelávacích predmetov, z cudzích jazykov, psychológie a informatiky získa najmä základy výtvarného jazyka a estetických zásad úžitkovej tvorby, základy anatómie, proporcií a zobrazovania ľudského tela (figurálne kreslenie), osvojí si základy fotografovania, využitia písma, jeho kreslenie a konštruovanie, technologické postupy využívané v propagačnom výtvarníctve, základy dejín výtvarnej kultúry a pod. Naučí sa používať výrazové prostriedky a zdroje tvorivosti, navrhovať účelové a úžitkové tvary a predmety, písať, kresliť a konštruovať písmo, výtvarne riešiť texty, kompozície s využitím fotografie, ako aj práce propagačného charakteru, ako sú plagáty, logotypy či plošné a trojrozmerné propagačné objekty. Študent nadobudne výtvarné zručnosti pri práci s materiálmi a osvojí si využívanie programov na PC. Uplatní sa v oblasti výtvarnej propagácie, priemyselného alebo grafického dizajnu, môže pokračovať aj na vysokej škole s výtvarným zameraním v SR, ale aj v zahraničí.

8261 6 propagačná grafika

Študenti si osvojujú prácu v oblasti grafického dizajnu zameraného na propagáciu a vizuálnu komunikáciu. Naučia sa orientovať v tvorbe vektorových obrázkov a bitmapovej grafiky, získajú základy na prácu s rôznym grafickým softvérom, ktoré môžu rozvíjať pri tvorbe propagačnej grafiky pre rôzne štúdiá, reklamné agentúry, printové médiá a pod.
Absolvent odboru si osvojí realizáciu návrhov na plagáty, logá, vizitky, hlavičkové papiere, orientačné a informačné systémy. Naučí sa ovládať jednotlivé technologické a digitálne postupy až po konečnú realizáciu, ktorú dokáže aj multimediálne prezentovať. Osvojí si spracovanie úloh v oblasti typografie, knižnej sadzby, ale aj voľnej umeleckej grafiky. Bude ovládať prácu s počítačom a osvojí si všetky profesionálne grafické programy vrátane používania písma, fotografie a grafiky. Vytvára zároveň vizualizáciu návrhov v 2D a 3D aplikácii. Absolventi odboru propagačnej grafiky sa uplatnia v propagačných a grafických firmách, v informačných centrách, dizajnových štúdiách, v štúdiách vizualizácie interiérov a exteriérov, v reklamných agentúrach, ako aj vo vlastných firmách.

8298 6 00 odevný dizajn

Študijný odbor je umelecký smer, na ktorý sú žiaci prijímaní na základe výsledkov talentovej skúšky. Absolvent študijného odboru odevný dizajn je kreatívny výtvarník pripravený na uplatnenie sa v odevnej, divadelnej, filmovej a reklamnej tvorbe. U študentov sa vyvíja vzťah ku všetkým formám umenia, pričom sa kladie akcent na orientáciu v oblasti odevného dizajnu.
Počas štúdia majú žiaci značný počet vyučovacích hodín výtvarnej prípravy, figurálneho kreslenia, dejín výtvarnej kultúry, navrhovania a modelovania odevov, praxe, ale aj odborných odevných predmetov: technológiu, konštrukciu odevov, náuku o materiáli, ekonomiku. Študenti odboru získavajú zručnosti v navrhovaní a modelovaní odevov a v odevnom dizajne, osvoja si prvky výtvarného jazyka a estetické zásady výtvarnej úžitkovej tvorby, získajú vedomosti o vlastnostiach a použití odevných materiálov, ako aj znalosti z oblasti organizácie a riadenia odevného priemyslu. Absolventi sa uplatnia ako návrhári a dizajnéri odevných výrobkov v odevných firmách či v súkromnom sektore, v oblasti umenia ako kostýmoví výtvarníci, ale aj ako štylisti či tvorcovia rubrík v módnych časopisoch. Kvalitu absolventov SPŠ. S. Mikovíniho potvrdzuje aj to, že viacerí úspešne pokračujú na vysokých školách výtvarného alebo humanitného zamerania nielen na Slovensku, ale aj v zahraničí.

8264 6 01 konzervátorské a reštaurátorské práce – papier, staré tlače a knižné väzby

Štúdium je špecializované na reštaurovanie papiera a knižnej väzby, pričom je to jediný stredoškolský odbor tohto zamerania na Slovensku. Na SPŠ S. Mikovíniho vznikol v školskom roku 1995/1996. Študenti sú do prvého ročníka prijímaní na základe úspešného absolvovania talentových skúšok, na ktorých sa overuje ich výtvarné nadanie a všeobecný prehľad z dejín výtvarnej kultúry.
Počas štúdia žiaci absolvujú predmet dejiny výtvarnej kultúry, získavajú komplexné znalosti zo všetkých oblastí výtvarného umenia aj z histórie umeleckého remesla. Na doplnenie vedomostí absolvujú dejiny knižnej kultúry, základy fotografie alebo technologickú dokumentáciu, ktoré využijú neskôr pri reštaurovaní knižnej väzby. Študenti získavajú praktické zručnosti vrátane výroby ručného papiera priamo v školskej papierni. Naučia sa všetky klasické knihviazačské techniky, obohatia si aj teoretické vedomosti z pomocných vied historických, ktoré môžu uplatniť pri identifikácii historických kníh a listín. So samotným reštaurovaním začínajú v treťom ročníku, už počas štúdia reštaurujú originálne historické knižné väzby a listiny. Na konci štúdia musí absolvent zvládnuť už rozsiahlejšiu záverečnú prácu, ktorá ho preverí zo všetkých praktických zručností nadobudnutých počas štúdia. Pedagógovia úzko spolupracujú s inštitúciami zaoberajúcimi sa reštaurovaním papiera a knižnej väzby, a tak sa snažia sprostredkovať študentom nové poznatky formou exkurzií a návštev výstav, zabezpečením odborných stáží v zahraničí. O absolventov je záujem zo strany archívov, múzeí a knižníc.

8245 6 05 konzervátorstvo a reštaurátorstvo – omietky a štuková výzdoba

Pre žiakov, ktorí majú radi výtvarnú výchovu, históriu či architektúru, sú trpezliví a majú zmysel pre manuálnu prácu s materiálom, je určený odbor konzervátorstvo a reštaurátorstvo. Pripravujú sa tu umeleckí remeselníci, ktorí sa uplatnia v oblasti starostlivosti o architektonické pamiatky – ich vonkajšiu a vnútornú výzdobu, ale aj o starožitnosti, pričom si svoje miesto zastanú aj v múzejníctve.
Žiaci sa oboznamujú s dejinami výtvarnej kultúry a so zásadami ochrany pamiatok. Učia sa kresliť a modelovať, aby boli schopní podľa predlohy alebo podľa torza nakresliť, doplniť alebo vymodelovať vernú kópiu originálu. Zoznamujú sa s historickými remeselnými technikami a s postupmi konzervovania a reštaurovania historických remeselno-výtvarných diel, zhotovených použitím rôznych materiálov (sadry, štuky, kameňa) a s rôznymi povrchovými úpravami, pričom spoznávajú výhody a úskalia použitia novodobých materiálov a technológií. Žiaci sú prijímaní na základe talentovej skúšky. Absolventi nájdu uplatnenie ako umeleckí remeselníci pri údržbe, obnove alebo reštaurovaní pamiatok a historických budov. Získajú zručnosti a vedomosti, vďaka ktorým sú schopní zhotoviť architektonické dekorácie a umeleckoremeselné diela, pracovať pri konzervovaní archeologických lokalít, v administratívno-technickom zabezpečení ochrany pamiatok či ako lektori v múzeách. Absolventi odboru sú pripravení aj na štúdium na vysokej škole výtvarného zamerania.

8245 6 02 konzervátorstvo a reštaurátorstvo – kovy

Novootvorený študijný odbor je jediný svojho druhu na Slovensku, takže jeho absolventi nájdu uplatnenie všade, kde bude potrebné reštaurovať objekty obsahujúce kovové prvky – teda také kovové prvky architektúry, akými sú zábradlia, mreže, dverné zámky, kovania a pod. Základným predpokladom prijatia na štúdium je výtvarné nadanie a manuálna zručnosť.
Počas štúdia sa budú zdokonaľovať aj vo výtvarnej príprave a v dejinách výtvarnej výchovy, aby ambicióznejší absolventi mohli prípadne pokračovať v ďalšom štúdiu na vysokej škole. Absolventi odboru budú pripravení konzervovať okrem iného aj kovové archeologické nálezy, historické zbrane, nástroje a nábytkové kovania. Uplatnia sa aj pri renovácii historických dopravných prostriedkov (automobily, motorky, koľajová technika, motory...), ktoré v súčasnosti nadobúdajú zberateľskú hodnotu. Absolventi budú mať aj znalosti z ochrany pamiatok a legislatívy, aby mohli po splnení podmienok začať pracovať samostatne, prípadne po absolvovaní vysokej školy sa mohli stať členmi Komory reštaurátorov.

Rozprávkové putovanie KR.ajinou V

DANIEL HEVIER MEDZI NAMI

Pozvánku na besedu s našimi žiakmi zo Základnej školy na Škultétyho ul. v Topoľčanoch dostal pán Daniel Hevier už v októbri. Žiaci štvrtého ročníka sa v školskom klube postupne oboznamovali s jeho tvorbou, čítali knihy, besedovali o nich a sami sa pokúšali podľa vzoru spisovateľa tvoriť vlastné verše a príbehy.

V rámci projektu **Rozprávkové putovanie KR.ajinou V** sa naši žiaci tretieho až piateho ročníka v utorok 23. apríla stretli na besede so známym slovenským spisovateľom Danielom Hevierom v priestoroch našej ZŠ na Škultétyho ulici v Topoľčanoch. Autor prijal pozvanie a prišiel predstaviť svoju najnovšiu knihu *KR.V alebo Krajina V, čiže kráľovná Viktória*, ktorá vyšla vo februári. Vydanie knihy podporilo okrem iných aj Slovenské hemofilické združenie, pretože kniha vznikala spolu s deťmi s diagnózou hemofílie. Séria besied a interaktívnych hodín biológie sa uskutočnila v 18 školách a knižniciach po celom Slovensku.

Kniha, ktorá okysličí poznanie detí

Cieľom besedy bolo zvýšenie informovanosti verejnosti o vzácnom ochorení hemofílii, rozvíjanie empatie, vzájomných priateľstiev a dobrých vzťahov medzi deťmi a dospelými. Pán spisovateľ predstavil nielen svoju knihu, ale aj porozprával o tom, ako vznikala v rámci rehabilitačného tábora pre detských hemofilikov v júli 2012. Práve ilustráciami týchto detí je kniha doplnená. Ilustrácie zdobili aj miestnosť, kde sa konala beseda, aby pomohli vytvoriť tvorivú atmosféru a priblížiť osudy detí, ktorých detstvo je poznačené vzácnou chorobou.

Hovorené slovo Daniela Heviera dopĺňal výklad lekára, ktorý deti zábavnou formou oboznámil s funkciou krvi v ľudskom tele, s jej zložením a problémami chorých detí. Zaujímavým spestrením boli aj tematické piesne v podaní Daniela Heviera, ktoré oživili besedu a roztlieskali vďačné publikum. V závere čakali na pána Heviera zvedavé otázky detí, ktoré sa týkali jednak jeho literárnej tvorby, jednak funkcií krvi v našom tele.

Súčasťou stretnutia bola aj autogramiáda. Pán spisovateľ sa zapísal do školských kroník a podpísal množstvo kníh. Po prehliadke priestorov školskej knižnice a čitárne podpísal aj svoj portrét, ktorý zdobí prístupovú chodbu do knižnice.

Veľmi srdečne a úprimne prijali besedu s pánom Hevierom aj deti zo Spojenej školy internátnej na Tovarníckej ul., ktoré sme tiež pozvali na Rozprávkové putovanie KR.ajinou V. Do svojho albumu si uložia fotografiu so všetkými hosťami stretnutia.

Celkový dojem z podujatia umocnilo milé a ústretové správanie všetkých hostí, charizma pána Daniela Heviera a výborná atmosféra, ktorú dokážu vyčariť len zvedavé a tvorivé deti, ktorých máme v našej škole neúrekom.

Ďakujeme za príjemné predpoludnie a pánu Hevierovi prajeme rovnako úspešnú cestu na východné Slovensko, kde sa zberal ďalej predstavovať knihu, a veľa ďalších tvorivých nápadov, ktoré potešia jeho verných čitateľov.

Mgr. Daniela VYSTRČILOVÁ
Foto autorka

Ako ozdraviť ovzdušie v škole?

COMENIUS – MULTILATERÁLNE PARTNERSTVÁ

Žiaci a učitelia Gymnázia sv. Andreja (GSA) v Ružomberku sa počas šiestich dní v polovici apríla v rámci programu Comenius Multilaterálne partnerstvá zúčastnili už druhého vzájomného projektového stretnutia, ktoré sa konalo tentoraz v Španielsku.

Dvojročný projekt *We aren't problematic* – teda „nie sme problematickí" – sa koná na medzinárodnej úrovni, pričom ostatného stretnutia sa zúčastnili učitelia a žiaci z rôznych krajín: Turecka, Nemecka, Talianska, Bulharska, Rumunska, Litvy, zo Slovenska a z domáceho Španielska. Učitelia spoločne premýšľali nad eliminíciou problémových prejavov žiakov v školách, nad ich príčinami a navrhovali možné riešenia. Príspevok GSA do oblasti prevencie problémov so žiakmi bol zameraný na príkladné ovzdušie školy a školských kolektívov od tried až po učiteľov.

Ružomberčania sa už tešia na október

Týždeň bol zameraný na jednej strane na spoznávanie a vzájomnú výmenu skúseností učiteľov spomínaných krajín, na druhej strane na spoznávanie kultúrneho a duchovného dedičstva Španielska. Študenti aj učitelia mali možnosť zblížšia nazrieť na kultúru, históriu, školský systém či zvyky krajiny, v ktorej boli, a porovnať ich s krajinou, z ktorej každý pochádzal. Program bol skutočne veľmi bohatý. Tvorili ho stretnutia v škole, návštevy iných škôl, návšteva historických, náboženských či kultúrnych pamiatok, múzeí, koncertov. Počas pobytu žiaci navštívili aj najznámejšie pútnické mesto Santiago de Compostela.

Už teraz sa žiaci a učitelia tešia na najbližšie stretnutie v októbri tohto roku, keď bude hostiteľskou školou práve naše Gymnázium sv. Andreja v Ružomberku.

PaedDr. Kamil NEMČÍK, riaditeľ
Foto archív školy

Optimálna gymnastika rúca bariéry

METODICKÝ DEŇ V ZŠ RASLAVICE

Štvrtok 18. apríla bol v Základnej škole (ZŠ) Raslavice metodickým dňom pre učiteľov telesnej výchovy. Odborného a nepochybne aj užitočného programu sa zúčastnili učitelia zo ZŠ, Sídlisko Vinbarg, Bardejov, ZŠ s MŠ, Pod Vinbargom, Bardejov a ZŠ Raslavice.

V prvej časti metodického dňa Mgr. Dana Stoláriková, učiteľka ZŠ Raslavice, prezentovala pre prítomných učiteľov otvorenú hodinu so žiakmi 5. ročníka. Témou vyučovacej hodiny boli cvičenia so švihadlami a s fitloptami. Priebeh vyučovacej hodiny bol veľmi dynamický, žiaci pod vedením pani učiteľky disciplinovane predvádzali cvičenia s náčiním, navonok prejavovali radosť a spokojnosť z cvičenia. V druhej časti metodického dňa prítomní učitelia pod heslom „Zacvičme si spolu, milí kolegovia" realizovali hry na spoznávanie sa, kreativitu, cvičenia vo dvojici.

Ako skvalitniť hodiny telocviku

V obsiahlej diskusii v rámci rozboru otvorenej hodiny učitelia telesnej výchovy veľmi kladne hodnotili prípravu a priebeh podujatia v prospech zdokonaľovania učiteľského povolania a skvalitňovania výchovno-vzdelávacích výsledkov žiakov. Zhodli sa, že je potrebné prelomiť bariéru, ktorá stále existuje medzi ľuďmi v ponímaní gymnastiky. Gymnastika je vhodná pre každého, a teda jej rozmanité prvky, cviky a aktivity sú optimálne pre zdravý vývoj človeka.

Toto podujatie je jedno z desiatok, ktoré pravidelne pripravuje už niekoľko rokov školské metodické oddelenie s občianskym združením Modrý motýľ pri Základnej škole Raslavice. Zamerané je najmä na výmenu a odovzdávanie skúseností medzi učiteľmi v oblasti metodiky a didaktiky vyučovania jednotlivých predmetov základnej školy a tiež na využitie učebných pomôcok a informačno-komunikačných technológií vo vyučovacom procese.

PaedDr. Mikuláš DENIS,
školský metodik
Foto autor

ŠKOLSTVO ODBORNE

19/2013, 9. máj 2013 | Príloha UN | Rozširované bezplatne, Ročník LX

Normatívy so sociálnymi zvýhodneniami

Aj keď viem, že sa dočkám veľkého nesúhlasu kolegov-pedagógov, politikov aj širšej verejnosti, vyslovím svoj názor na niektoré problémy v školstve. Súvisia so zle nastavenými normatívmi určenými na žiaka pre viaceré kategórie škôl. Napríklad v zdravotníckych školách je trojnásobne vyšší normatív ako na žiaka gymnázia (pritom z 26 zdravotníckych škôl na Slovensku 14 vychováva v dosť vysokom počte masérov). Ďalšie prehnané normatívy idú pre stredné školy s dvojročnými odbormi, kde niekedy majster ani nemá s kým ísť na pracovisko, pretože žiaci počas školského roka v škole často chýbajú. Veľmi ťažko získavajú pracovné návyky, len niektorí končia školu aj s výučným listom a je malý predpoklad, že sa uplatnia na trhu práce.

Samostatnou kapitolou sú špeciálne školy. Počet žiakov v nich je nízky a aj z tohto mála väčšina príde do školy až pred obedom, pretože ten dostanú takmer zdarma. Pritom sú mnohokrát lepšie vybavené ako gymnáziá. Zarazí, keď sa mentálne zaostalým žiakom nakúpia špičkové počítače a na neďalekom gymnáziu majú kvalitatívne oveľa nižšie vybavenie IKT. A normatívy sú nastavené tak, že špeciálne školy majú pre svojich zamestnancov financie na zvýšenie platov, na vyššie osobné ohodnotenia a na odmeny aj počas školského roka a gymnáziá majú ťažkosti vykryť základné platy a nájsť financie na prevádzku školy.

Uvediem konkrétny príklad. Na špeciálnej základnej škole je 111 žiakov, na gymnáziu 290. Rozpočet špeciálnej školy je 277 598 eur ročne a gymnázia 441 686 eur, čo vytvára pri prepočte na žiaka nie najspravodlivejší pomer. Pritom učitelia gymnázií vychovávajú budúcich lekárov, učiteľov, ekonómov, technikov, vedcov a ďalších odborníkov, ktorí budú tvoriť hodnoty tohto štátu. Zo špeciálnych škôl vychádzajú (až na individuálne výnimky niektorých absolventov) adepti na poberanie sociálnych dávok.

Na ďalšie porovnanie: v dvojročnom štúdiu, kde je v odbore 83 žiakov, je celkový rozpočet 205 494 eur ročne, takže na jedného žiaka sa vynakladá 2 475,8 eur. Na štvorročnom gymnáziu študuje v menšej škole 234 žiakov a celkový rozpočet je 346 924 eur, čiže na žiaka pripadá 1 482,6 eur. V prospech dvojročných odborov ide teda na žiaka takmer o tisíc eur viac ako na žiaka gymnázia (čo pre školu s kvalitnejšou prípravou percentuálne znamená len 60 % normatívu).

To sú rozdielne hodnoty nášho vzdelávania. Niekto bude oponovať, že na špeciálnych školách majú iný, vyšší mzdový normatív – pracovníci sú zaradení v 12 platových triedach. No ja tvrdím, že už aj v ostatných školách sú pedagógovia zaradení v týchto platových triedach, a normatívy v jednotlivých kategóriách to nezohľadňujú. A už vôbec neviem pochopiť, prečo v špeciálnych školách sú aj prevádzkové normatívy nastavené tak vysoko, že veľká väčšina stredných škôl nedosahuje prideľovanú výšku normatívu ani v prevádzkovej oblasti.

A chcel by som upozorniť aj na ďalší problém. Pri rušení detských domovov

(pokračovanie na strane 18)

Šperk Anežky Gúberovej obdivoval aj Ing. Robert Schmidt, predseda trnavskej zložky Slovenskej živnostenskej komory, vpravo je Ing. Dušan Zliechovec, zástupca riaditeľa Súkromnej strednej umeleckej školy z Hodruše-Hámrov. **Foto Ján SÚKUP**

Zamestnávatelia bližšie ku školám

V tomto duchu napísala do redakcie Alena Janátová z Ministerstva hospodárstva SR, ktoré je tradične hlavným organizátorom celoslovenskej prezentačnej výstavy stredných odborných škôl Mladý tvorca. Ostatnému ročníku sme už venovali pozornosť, A. Janátová zdôraznila podporu a propagáciu stredoškolského odborného vzdelávania, zvýšenie záujmu oň zo strany rodičov a žiakov základných škôl, ktorí sa rozhodujú o voľbe svojho budúceho povolania: „Na veľtrhu práce Job Expo mali možnosť prezrieť si ponuku žiadaných profesií aj s preverením platových podmienok a benefitov ponúkaných zamestnávateľom. A hneď v susediacom pavilóne na výstave Mladý tvorca sa mohli zorientovať v ponuke učebných a študijných odborov jednotlivých škôl a vybrať si na štúdium tú najkvalitnejšiu."

Ing. Dušan Zliechovec, zástupca riaditeľa Súkromnej strednej umeleckej školy z Hodruše-Hámrov, nám poslal „rodný list" víťazného *Šperku indickej nevesty* žiačky 4. ročníka Anežky Gúberovej v súťaži TOP výrobok tohto podujatia v kategórii Umelecké spracovanie výrobkov. Uvádzame o ňom niekoľko základných údajov. Dátum narodenia: 20. 2. 2013. Váha: náhrdelník 96,05 g, náušnice 25,30 g, tikka 12,35 g. Trvanie práce: 310 hodín. Materiál: mosadz + syntetický rubín, brúsené sklo; zlato na pozlátenie. Dĺžka spracovaného drôtu: 6 m + 1 m plechu. Počet kameňov: 40 ks. Počet použitých krúžkov: 212. Počet krapní na kamene: 184 ks. Počet spájkovaných spojov: 172.

Nuž, odmena je zaslúžená, gratulácia nech smeruje ako povzbudenie k všetkým maturantom na ich praktických skúškach.

Dušan MIKOLAJ

Kde je „chvost" a kde TOP odborného vzdelávania?

Vraciame sa k aprílovej konferencii *Odborné vzdelávanie – možnosti transferu a implementácie prvkov duálneho vzdelávacieho systému*, o ktorej sme písali v minulom čísle. Ak na podobne významných podujatiach nesedíte za predsedníckym stolom, dostávajú sa vám priamo počas hlavných referátov do uší prvé poznámky, cez prestávky vážnejšie vyjadrenia. A ako to na Slovensku chodí – aj suverénne frflania, že podobných rečí tu bolo, prvé „novodobé" koncepcie sa predkladali už pred dvadsiatimi rokmi, a tak táto čoskoro zapadne do zabudnutia podobne ako predchádzajúce. Som za zdravú skepsu a chápem osobné ambície politikov sediacich ani nie tak dávno povedzme priamo v školskom ministerskom kresle – ale iba v tých prípadoch, ak sa sebakriticky obzrú na svoje vlastné skutky alebo nečiny. Ešte menej teší, ak bývajú spokojní sami so sebou tí, ktorí celý čas po roku 1989 boli pri výrazných zmenách na dôležitých pracovných pozíciách. Museli predsa vidieť a vedieť, čo sa deje v samotnom epicentre odborného školstva, no neprejavili profesionálnu odvahu vytrvalo hľadať a navrhovať pragmatické východiská zo zložitých a hromadiacich sa problémov. Ak za ich kritikou „z nadhľadu" je vskutku najmä byrokratická ľahostajnosť, potom sa o to väčšmi žiada fandiť tým, ktorí prišli 25. apríla do Bratislavy s vnútorným presvedčením, že odborné vzdelávanie na Slovensku potrebuje praktické riešenia a systémové opatrenia.

Potešilo, že medzi nimi boli riaditelia viacerých odborných škôl, ktoré obstáli v tvrdých a neraz politicky motivovaných „transformačných opatreniach" a v súčasnosti ponúkajú vo vnútornom systéme výučby a odbornej praxe dosť príkladov na to, ako sa nezdržiavať teoretizovaním o duálnom vzdelávaní. Takisto nemusíme urputne hľadať významných investorov a prosperujúce firmy dokladajúce konkrétne spôsoby pomoci aktívnym odborným školám. Ak sa predsa vraciame k bratislavskej konferencii, robíme to predovšetkým preto, čo som spomenul na úvod. V zákulisí je dosť

(pokračovanie na strane 21)

Ute Hippach-Schneider a Isabelle Le Mouillour z nemeckého spolkového ministerstva školstva a výskumu viedli na bratislavskej konferencii jeden zo štyroch workshopov venovaný zdrojom financovania duálneho vzdelávania.

Medzinárodný pentatlon geodetov

Strana 19

Na pracovných „skusoch" v Nemecku

Strana 19

Inovácie v spojení s tradíciami posúvajú ďalej

Rozhovor s Ing. Danou Mažgutovou, PhD., riaditeľkou odboru školstva a športu Úradu ŽSK

Strany 20 a 21

Energiu Nápadov, Empatiu, Rozum, Slnko... Obhospodariť Lepšie

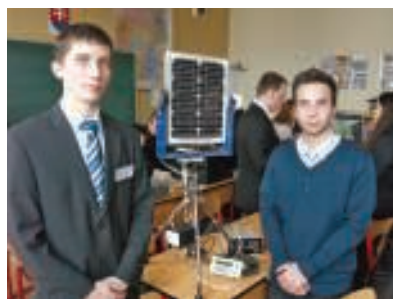

Strany 22 a 23

Potravinárstvo ako nosný vzdelávací program

Strany 22 a 23

Drel som a chcel som byť dobrý

Tibor Koblíček

Strana 24

Medzinárodná tvorba mladých maliarov-natieračov

SŠI KYSUCKÉ NOVÉ MESTO

Od stredy 17. apríla si už druhý raz vymieňali pracovné skúsenosti žiaci a pedagógovia učebného odboru maliar-natierač Spojenej školy internátnej v Kysuckom Novom Meste a Odborného učilišťa a praktickej školy z českého Hlučína. Prvé stretnutie sa uskutočnilo pred rokom v Hlučíne, tentoraz malo miesto v centre dolných Kysúc.

Počas troch dní žiaci učebného odboru maliar-natierač porovnávali svoje teoretické vedomosti a praktické zručnosti a vymieňali si svoje skúsenosti. Pri ukážke praktických zručností školu z Hlučína zastupovali žiaci Pavol Bolacký (2. ročník) a Petr Heglas (1. ročník), naše učilište zas Tomáš Krško (2. ročník) a Lukáš Chlebek (1. ročník).

Dvaja žiaci – z každej školy jeden – pracovali na náročných zadaniach, pri ktorých bolo úlohou zväčšenie obrazca na stenu. Zadanie dostali žiaci s predstihom, preto sa mohli vopred pripraviť a zvoliť si vhodný pracovný postup. Ďalší dvaja v spoločnom česko-slovenskom družstve vytvárali

na stenu dekoráciu, pri ktorej mali použiť aspoň tri rôzne dekoratívne techniky. Zadaní sa žiaci zhostili na výbornú, k veľkej spokojnosti svojich pedagógov.

Pracovný program mali aj učitelia, ktorí žiakov sprevádzali. Prezreli si priestory našej školy na teoretickú výučbu i na odborný výcvik. Navzájom sme si vymenili skúsenosti o spôsoboch vyučovania a ich vylepšovaní. Spoznať mohli aj naše mesto a jeho blízke okolie. Navštívili sme kaštieľ v neďalekej Radoli a hrad Strečno. Počas

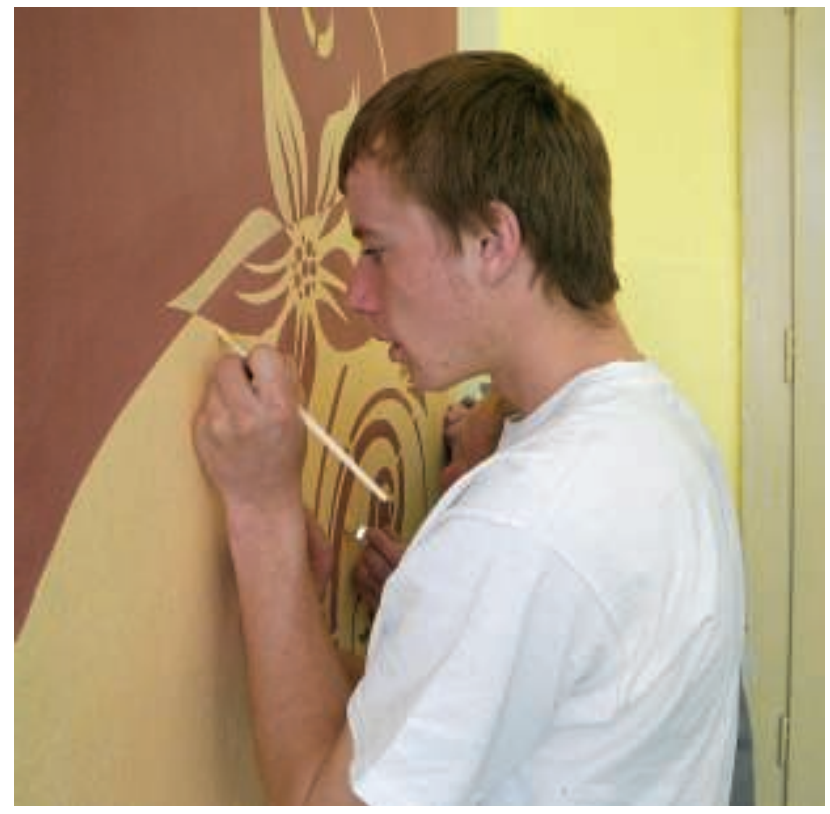

podvečerných prechádzok sme oboznámili našich hostí s históriou i súčasnosťou Kysuckého Nového Mesta. Zo všetkého najviac ich fascinoval výhľad z časti mesta Suľkov na zasneženú Malú Fatru.

Táto partnerská výmena sa uskutočnila v tvorivej a priateľskej atmosfére. Tešíme sa na ďalšiu, ktorá bude v Hlučíne počas akcie organizovanej našou partnerskou školou pod názvom Stretnutie mladých maliarov-natieračov v Hlučíne. Koncom mája sa jej zúčastnia družstvá z Českej republiky a dve naše družstvá. V rámci sprievodného programu, v ktorom sa budú prezentovať aj ostatné učebné odbory, sa predstavia aj naši žiaci učebného odboru murár.

Poďakovanie za uplynulé stretnutie patrí predovšetkým hlavným aktérom, teda žiakom, a tiež zúčastneným pedagógom, vedeniu našej školy, obzvlášť riaditeľke Mgr. Štefánii Vnukovej.

Bc. Ondrej TOMAŠČIN,
majster odborného výcviku

Normatívy so...

(dokončenie zo strany 17)

s centrálnym umiestnením detí a ich umiestňovaní v takzvaných satelitoch a pestúnskych rodinách sa dosiahol opačný efekt, ako sa predpokladalo. Žiaci z detských domovov boli predtým slušnejší, ľahšie zvládnuteľní a snaživejší. Aj my máme pár žiakov z detských domovov, ktorí ukončili vysoké školy alebo na nich úspešne študujú – teraz sú sebavedomí, arogantnejší, je s nimi podstatne viac problémov. Predtým s nimi nebol problém pri manuálnych prácach – teraz sa od nich odťahujú. V detských domovoch pracovali v záhradkách, v skleníku, pestovali zeleninu pre svoju potrebu, kosili trávniky v areáli. Teraz im ho musí prísť k satelitom pokosiť údržbár z ešte veľmi málo obsadeného detského domova. Kde sú predsavzatia o tzv. rodinnom type výchovy, o ktorej snívali niektorí politici, ktorí presadili typ výchovy detí nazývaný rodinné spoločenstvá?

Podľa posledných skúseností deti utekajú z pestúnskych rodín. Dôvody, prečo tak robia, sú na zisťovaní sociálnych pracovníkov úradov práce, sociálnych vecí a rodiny. Je dosť zvláštne, že z detských domovov prideľujú deti aj do rodín zlyhávajúcich pri výchove vlastných detí, ktoré z nich nie ojedinele odchádzajú po ukončení povinnej školskej dochádzky. Majú takíto rodičia právo vychovávať deti z detských domovov?

Ing. Michal GIČ,
riaditeľ SOŠ obchodu a služieb
v Sobranciach

Priatelia Zeme v porýnskom Solingene

SOŠE POPRAD

V dňoch 13. – 22. apríla vycestovala trojica študentov Dávid Zoričák z I. A triedy, Martin Floriančič z I. C a Ľubomír Hríž zo IV. E Strednej odbornej školy (SOŠ) elektrotechnickej v Poprade-Matejovciach v sprievode pedagógov do nemeckého Solingenu na druhé pracovné stretnutie v rámci programu Comenius, kde prezentovala tému projektového stretnutia: *Odlesňovanie a vyrubovanie stromov s jeho negatívnymi následkami*. Výnimočnosťou projektu je aj skutočnosť, že študenti majú po prvýkrát možnosť priamo v rodinnom prostredí spoznať ľudí a ich spôsob života v danej krajine.

Projekt *Priatelia Zeme*, financovaný z prostriedkov EÚ, sa venuje tematike ochrany životného prostredia. Okrem SOŠ elektrotechnickej sú do neho zapojené stredné školy zo španielskeho mesta Águilas na stredozemnom pobreží, z nemeckého mesta Solingen a poľského mesta Szamotuły.

Komunikačným jazykom je angličtina. Práce na projekte trvajú od septembra 2012 a s ich ukončením sa ráta v júni 2014. Obsahom projektu sú činnosti a aktivity, ktoré by mali zvýšiť záujem ľudí o ochranu životného prostredia. Z množstva plánovaných alebo už uskutočnených aktivít možno spomenúť fotografovanie a vyhodnocovanie stavu skládok komunálneho odpadu, čističiek odpadových vôd, návštevu chránených území a národných parkov, propagáciu zdravšieho spôsobu života a cestovania do práce či školy, skrášľovanie okolia, nákup tovarov, ktoré produkujú menej obalových materiálov, tvorbu prezentácií na určenú tému, ale aj aktivity z umeleckej oblasti, ako súťaž o najlepší text piesne či najzaujímavejší príbeh s environmentálnou tematikou, a v neposlednom rade zoznámenie sa s novými priateľmi z partnerských krajín, rozvíjanie zručností a rečových schopností v anglickom jazyku počas jednotlivých projektových návštev.

A takto v spleti kultúr štyroch národov prebiehala návšteva Solingenu, plná nezabudnuteľných okamihov, dojmov, zážitkov a nových poznatkov. Účastníci pracovnej cesty spoznali nielen najvyspelejšie priemyselné mestá regiónu, ako Frankfurt nad Mohanom, Kolín nad Rýnom a Düsseldorf, nachádzajúci sa 20 kilometrov od cieľového Solingenu, známeho výrobou najkvalitnejších domácich potrieb z ocele a cukríkov značky Haribo, ale aj nasávali atmosféru, spôsob školského a rodinného života nemeckých študentov v škole nazývanej Vogelsang (typu tzv. Realschule a gymnázia), vzdelávajúcej okolo 1 500 študentov.

Prezentácie krajín sa konali v honosnej aule školy. Naši študenti predstavili spomínanú tému odlesňovania a vyrubovania stromov. Súčasťou prezentácie bola videonahrávkou spracovaná beseda s Ing. Róbertom Dulom, riaditeľom Mestských lesov Poprad, a dokumentárny film o katastrofálnej víchrici vo Vysokých Tatrách z roku 2004 s následným lesným požiarom, ktorý zachvátil 260 hektárov kalamitného lesa roku 2005. Po zhliadnutí filmu bolo vidno na tvárach prítomných, ako hlboko ich zasiahlo prírodné nešťastie, ktoré zmenilo tvár Tatier na nepoznanie. Aj v záverečnom hodnotení aktivít bol práve náš dokumentárny film kvalifikovaný ako citovo najsilnejší moment celého podujatia.

V druhej polovici júna sa bude konať tretie stretnutie projektu, ktorého hostiteľom a organizátorom bude práve Slovensko, nádherný kraj pod Tatrami, na ktorý sa naši zahraniční partneri už veľmi tešia, pretože uvidia na vlastné oči to, čo ich tak hlboko dojalo, spoznajú zvyky, tradície a študentský život našich chlapcov z SOŠ elektrotechnickej v Poprade-Matejovciach.

PaedDr. Miroslava NESTOROVIČOVÁ

Hrou k rozvoju tvorivosti

ROBOCUP

Celoslovenská súťaž pre základné a stredné školy v stavbe a programovaní robotov RoboCup 2013 sa uskutočnila minulý mesiac v košickom Gymnáziu na Alejovej ul.

Cieľom súťaže je rozvoj záujmovej činnosti, tvorivosti, vedomostí a zručností detí a mládeže v oblasti konštrukcie a programovania automatizovaných a kybernetických systémov riadenia technologických procesov. Vyhlasuje ju Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, Slovenská spoločnosť elektronikov a organizuje košické gymnázium.

Na tohtoročnom 18. ročníku súťažilo 136 účastníkov v 46 družstvách z celého Slovenska v dvoch hlavných kategóriách: Konštrukcia a RoboCup Junior. V prvej kategórii je cieľom súťažiacich skonštruovať robota z prinesenej stavebnice na zadanú tému. Kategória RoboCup Junior je rozdelená do troch častí – Futbal s elektronickou loptou, Záchranár a Tanec robotov. Porota hodnotí v dvoch samostatných vekových kategóriách: *Primary* (do 14 rokov) a *Secondary* (od 14 do 19 rokov).

Víťazné družstvá v kategórii RoboCup Junior postúpia na 17. majstrovstvá sveta v programovaní robotov RoboCup 2013, ktoré sa uskutočnia koncom júna v holandskom Eindhovene. Na vlaňajších majstrovstvách sveta v Mexico City Slovensko úspešne reprezentovalo práve družstvo z košického Gymnázia na Alejovej ulici, ktoré zvíťazilo v kategórii *Superteam secondary dance*. RoboCup je súťaž pre mladých nadšencov robotiky, no výsledky ich práce sú zaujímavé aj pre dospelých. Žiaci základných škôl i študenti stredných škôl dokážu postaviť a naprogramovať malého robota na tému, ktorej zadanie dostanú až na súťaži. Pri robotickom futbale musia vyhrať nad súpermi v turnaji na robotickom futbalovom ihrisku. V súťaži robotov-záchranárov musia prejsť modelom budovy, prekonávať prekážky a vyhľadávať obete. Tancujúce roboty súťažia na zvolenú hudbu s použitím kostýmov, kulís aj svetelných efektov.

„Pre začínajúcich mladých elektronikov je najjednoduchšie zapojiť sa do týchto aktivít s bežnou robotickou stavebnicou. Ak majú trochu tvorivosti, nadšenia pre vec a základy programovania, majú v súťaži dobré šance. Okrem programovania pridajú aj vedomosti z elektroniky a riadenia. Mladým odporúčame začať so stavbou a s programovaním robotov čo najskôr," povedal predseda poroty Pavel Petrovič z Katedry aplikovanej informatiky Fakulty matematiky, fyziky a informatiky Univerzity Komenského v Bratislave.

Princípom súťaže RoboCup je zdieľanie poznatkov, ktoré tímy nadobudnú, s ostatnými tímami aj ich zverejnenie. Prezentuje sa tak šikovnosť každého jednotlivca aj družstva a podporuje duch spolupráce.

Zuzana BOBRIKOVÁ
Ilustračné foto robocup2013.org

Do areálu kameňolomu na Dunivej hore pribiehajú súťažiaci k ďalšej súťažnej úlohe – určeniu výmery parcely.

Medzinárodný pentatlon geodetov

SPŠS O. WINKLERA LUČENEC

V dňoch 19. a 20. apríla sa už tradične v Lučenci a jeho širšom okolí uskutočnili medzinárodné preteky geodetov a geoinformatikov z Českej republiky, Maďarska a zo Slovenska. Súťaž pod názvom International Geodetic Pentathlon, ktorá vznikla na pôde jej výhradného organizátora, Strednej priemyselnej školy stavebnej O. Winklera v Lučenci, slávila 8. ročník a zúčastnilo sa jej 19 stredných škôl zo stredoeurópskeho regiónu.

Zaujímavá hraničná trasa

Na štart v obci Somos z maďarskej strany hradu Šomoška sa postavilo 32 trojčlenných zmiešaných družstiev. Trasa orientačno-odborného preteku viedla cez hrad Šomoška, kameňolomy Mačacia a Dunivá hora až pod Pohanský hrad.

V piatok po registrácii a úvodných pokynoch pre súťažiacich sa slávnostný sprievod presunul na Námestie republiky, kde súťažné tímy a ich sprievod privítala primátorka mesta Lučenca PhDr. Alexandra Pivková a súťaž otvoril viceprimátor Mgr. Pavol Baculík, pedagóg usporiadateľskej školy. Otvorenie sprevádzalo hudobné vystúpenie žiakov umeleckých škôl v Lučenci. Piatkový podvečer sa niesol v znamení spoznávania sa, príprav tímov na preteky a hudobného koncertu pre účastníkov v mieste spoločného ubytovania.

Na samotnej súťažnej trase dlhej zhruba 12 km sa súťažiaci, ktorí na štarte v sobotu ráno dostali len zoznam súradníc, navigovali pomocou GPS navigácií. Na piatich stanovištiach ich čakali medzinárodné rozhodcovské komisie a preverili ich odbornú zdatnosť pri riešení praktických úloh. Hodnotila sa rýchlosť a presnosť vykonania úlohy, za čo pribúdali k celkovému času trestné, resp. bonusové časové hodnoty. Organizátori vybrali praktické úlohy z vopred známej databázy.

Súťažný tím meria optickým teodolitom výškové uhly na výpočet výšky objektu.

Štrnásť jarných kilometrov

Na hrade Šomoška na súťažiacich čakalo stanovište č. 1 a na ňom centrácia a horizontácia geodetickej totálnej stanice – laicky postavenie meračského prístroja nad určeným bodom. Hodnotil sa čas a presnosť vykonania úlohy.

Zelená turistická značka a, samozrejme, súradnice vo formáte WGS-84 zaviedli súťažné družstvá na stanovište č. 2. Stanovište sa nachádzalo v blízkosti parkoviska pod hradom Šomoška zo slovenskej strany, kde sa začína náučný chodník. Tu súťažiaci mali za úlohu určiť pomocou nivelačného prístroja výškový rozdiel medzi vopred označenou dvojicou bodov (malou zaujímavosťou bolo, že jeden z bodov bol na slovenskej strane a druhý už u našich južných susedov).

Po vykonaní druhej súťažnej úlohy viedla trasa cez kameňolom Mačacia, kde bola jedna z kontrolných rozhodcovských komisií (bez vykonávania odbornej úlohy). Výstupom nad kameňolom, otočením sa a postupom na východ sa účastníci pretekov dostali do zhruba polovice pretekov. Tu ich na šiestom kilometri čakalo ďalšie hodnotené stanovište – výpočet výmery vytýčeného pozemku (k dispozícii mali vlastné pásmo a kalkulačky) a výpočet úlohy v súvislosti s praktickým využitím pozemku. Stanovište sa nachádzalo v bezprostrednej blízkosti kameňolomu na Dunivej hore.

Ďalšia cesta viedla chvíľu na juh a potom opäť východne na svah s krásnym výhľadom na krajinu nad obcami Tachtami a Večelkovom... Na slnečnom svahu mali súťažiaci určiť trigonometrickým meraním (vopred pripravené prístroje) a výpočtom výšku objektu, ktorý bol signalizovaný dvojicou terčov pripevnených na poľovníckom posede.

Odtiaľto viedli navigačné prístroje pretekárov na severovýchod, kde ich po prudkom klesaní čakalo druhé kontrolné stanovište.

Po kontrole viedla trasa kľukatým stúpaním husto zarastenými stržami do sedielka, odkiaľ bolo už na dosah posledné, piate súťažné stanovište. Nad obcou Starou Baštou na ostrovčeku jazera čakalo súťažiacich menšie prekvapenie. Miesto tradičného teoretického testu (každoročne iné otázky z odborov geodézia, kartografia či geoinformatika) mali za úlohu poskladať (samozrejme, v časom limite) mapu Európy z dreveného puzzle.

Posledných súťažných približne 700 m tvorilo stúpanie na jedno z odpočinkových miest pod Pohanským hradom. Tu v cieli tímy odovzdali rozhodcovskej komisii súťažný list s výsledkami na jednotlivých stanovištiach, tak ako im ich počas pretekov zapísali rozhodcovské komisie.

V príjemnom počasí čakal súťažiacich ešte prechod k zbernému autobusu (necelé 2 km), a tak mali v jarnej prírode v nohách zhruba 14 km.

Po obede v kultúrnom dome boli preteky vyhodnotené. Okrem dobrého pocitu a diplomov si súťažiaci odnášali aj vecné ceny. Tu sa oficiálna časť pretekov pre súťažiacich skončila a po návrate na spoločné ubytovanie sa mohli s novými priateľmi podeliť o zážitky.

Preteky sa mohli uskutočniť aj vďaka partnerom, reklamným partnerom, sponzorom a práci desiatok dobrovoľníkov, ktorým organizátori ďakujú.

Výsledky 8. ročníka podujatia International Geodetic Pentathlon

Kategória A	
(hodnotil sa celkový čas družstiev, ako aj presnosť a rýchlosť vykonania úloh)	
1. Lučenec B	1:43:54 hod.
2. Brno A	1:56:45 hod.
3. Žilina A	2:00:26 hod.

Kategória B	
(hodnotila sa len presnosť a rýchlosť vykonania úloh)	
1. Lučenec A	1:12:24 hod.
2. Lučenec B	1:13:40 hod.
3. Žilina A	1:31:03 hod.

Ing. Pavol FODOR,
autor pretekov a hlavný organizátor

Na pracovných „skusoch“ v Nemecku

SOŠ KRUPINA

Žiaci Strednej odbornej školy Krupina sa s finančnou podporou Európskej únie v rámci Programu celoživotného vzdelávania, podprogram Leonardo da Vinci, zúčastnili v dňoch 24. februára až 23. marca pracovnej stáže v nemeckom Lipsku. Náš nemecký partner zabezpečil odborné vzdelávanie v podnikoch adekvátnych ich štúdiu.

Automechanici vykonávali v autoservisoch bežnú údržbu vozidiel, ako je výmena súčiastok, kvapalín, demontáže, merania, čistenie interiéru a exteriéru. Obrábači kovov si svoje zručnosti a znalosti testovali v dielni, ktorá bola zameraná na ručné obrábanie kovov (pílenie, vŕtanie, brúsenie a zváranie) pri vyhotovovaní stavebných a interiérových doplnkov. Cukrári pracovali v podstate s rovnakými druhmi surovín ako doma, ale predsa len odlišne používanými a s trochu inými vlastnosťami, v spoločnom podniku pekárne a cukrárne, ktorého súčasťou bola predajňa vždy zásobená čerstvým pečivom a lahodnými zákuskami. Vyskúšali si pekársku prácu, ktorá je náročná najmä z časového hľadiska (každodenné skoré ranné vstávanie) – miesili a tvarovali chlieb, pečivo, piekli zákusky, ktoré sú v porovnaní so slovenskými jednoduchšie, zdobené najmä ovocím a pripravované nie na piškótovom korpuse, ale korpuse podobnom lineckému cestu. Naučili sa nové postupy pečenia koláčikov, spôsoby prekladania a tvarovania pečiva, plnenia a zdobenia cukrárskych výrobkov. Na záver pracovnej stáže im oficiálne udelili certifikáty v nemeckom jazyku s referenciami a pracovnou náplňou. Tie im pomôžu pri ich ďalšom pracovnom smerovaní.

Orientácia v priestore i jazyku

Práca v podnikoch si vyžadovala od žiakov ustavičnú komunikáciu – opýtať sa, čo všetko a ako majú spraviť, kde nájdu potrebnú surovinu alebo prístroj, kedy môžu ísť na prestávku, či je všetko v poriadku. Museli premôcť svoju ostýchavosť a neistotu v cudzom jazyku. Vyskúšali si reálnu pracovnú činnosť so všetkým, čo k nej patrí, teda aj s každodenným dochádzaním za prácou do vzdialenejších miest a v nepriaznivom počasí. Rýchlo sa naučili orientovať, doprava v Nemecku je dobre nastavená, s krátkymi intervalmi medzi spojmi.

Jedným zo základných pravidiel prijímajúcej organizácie je, aby žiaci a učitelia vychádzali ako jedna rodina, cítili sa bezpečne a spokojne. K tomu musel prispieť každý, hostitelia i hostia. Stáže trvali dva až štyri týždne, skupiny sa každý týždeň menili, niektorým sa pobyt končil, iným sa začínal. Ubytovanie bolo na netradičnom mieste – v opravenom bývalom rytierskom sídle s uchovanou pôvodnou podobou. Žiaci mohli v izbách, na chodbách a v jedálni nadväzovať nové známosti a priateľstvá s vrstovníkmi z Poľska, zo Slovinska, z Rumunska, Portugalska, Chorvátska. Večer sa žiaci aj učitelia stretávali v bare pri biliarde, elektronických šípkach, četovali, diskutovali, navzájom sa spoznávali.

Rozdelená, a predsa spoločná história

Mimopracovný program bol načasovaný na víkendy. Využívali sme ich na prehliadku významných miest východného Nemecka. S turistickým sprievodcom sme si prezreli architektúru Berlína, osobitne Berlínsky múr, spojený s totalitným režimom. Pripomenulo nám to nedávne desaťročia na Slovensku, keďže náš osud bol podobný... Dôležité miesta späté s históriou 20. storočia boli popri múzeách doplnené billboardmi, na ktorých sme si mohli prečítať dôležité fakty z vojnového a povojnového obdobia v angličtine a v nemčine a vidieť fotografie asi z najťažších čias nemeckého národa. Rozdelený Berlín je viditeľný v architektúre budov – komunistický štýl verzus historické budovy zo skorších období.

Naši obrábači a automechanici boli zvedaví na technické múzeum. Mohli sme v ňom stráviť nekonečne veľa času, a aj tak by sme detailne nestihli prezrieť vývoj automobilov, lietadiel, lodí, mikroskopu, výroby papiera, šijacieho stroja, lokomotív, tlačiarne, tkáčskeho a iných strojov.

Drážďany zbombardované na konci druhej svetovej vojny – ďalší míľnik v nemeckej histórii. Prehliadka zvyškov historickej architektúry mesta so zaujímavým výkladom – hrad, námestia, kostoly, Martin Luther a nádherný trh s množstvom látok, gombíkov, spôn, zipsov, tkaničiek, nití, vlny, aký na Slovensku nenájdeme. Aby sme čo najviac potešili chlapčenské „technické“ srdcia, navštívili sme letisko Lipsko/Halle z pozície nie bežného pasažiera, ale zamestnanca letiska. Absolvovali sme jeho dvojhodinovú prehliadku, opäť s odborným výkladom, a vidieť užasnuté tváre žiakov stálo za to. Poslednou atrakciou Lipska bola jeho veľká a zaujímavá zoologická záhrada s nádhernou džungľou, pripomínajúcou prostredie Južnej Ameriky, Afriky či Ázie. Podľa orientačných šípok sme prechádzali popri každom zvieratku ZOO.

Chlapci v obrábačskej dielni produkujúcej stavebné a interiérové doplnky.

Áno zahraničným skúsenostiam

Pracovnú stáž v Nemecku by som zhodnotila podľa príslovia „Najprv práca, potom zábava“. Pracovné povinnosti sa prelínali s oddychom, takže žiaci zakúsili Nemecko naplno. Otestovali si svoju prirodzenú schopnosť orientovať sa v cudzom prostredí, čo nie je vôbec ľahké, hovoriť, aj keď si nie som istý, či si budeme rozumieť, a byť ďaleko od rodiny, blízkych a kamarátov, čo pre dospievajúce srdcia nie je až také ľahké. Keby ste sa ich však opýtali, či by sa vrátili, odpovedali by áno. Keby ste sa opýtali, či ich to v živote posunulo ďalej, odpovedali by áno. Každá prežitá ťažkosť, radosť, sklamanie či príjemný zážitok sa zapísali v ich životoch, okresali osobnosť a aspoň trošku usmernili ich mladý život.

Ing. Anna KULICHOVÁ,
učiteľka odborných predmetov
Foto archív školy

Inovácie v spojení s tradíciami posúvajú ďalej

ROZHOVOR

O aktuálnom stave, víziách i potrebách odborného vzdelávania sa rozprávame s Ing. Danou Mažgútovou, PhD., riaditeľkou odboru školstva a športu Úradu ŽSK a podpredsedníčkou Rady vlády SR pre odborné vzdelávanie a prípravu.

Pani riaditeľka, popri svojej pracovnej pozícii ste aj podpredsedníčkou orgánu starajúceho sa o odborné vzdelávanie na celonárodnej úrovni. Z tohto širšieho zreteľa začneme i rozhovor. Nepochybným zámerom každej fungujúcej a do budúcnosti hľadiacej spoločnosti je snaha vytvárať podmienky na efektívne fungovanie vzdelávania. Čo znamená z koncepčného hľadiska napríklad to, že vzdelaný mladý odborník – absolvent strednej odbornej školy – neodkráča s „remeslom v ruke" na úrad práce, kde rozšíri armádu nezamestnaných. Týmto smerom sa totiž uberá už nejaký čas aj reforma stredoškolského odborného školstva...

Naším cieľom je, aby sme vytvárali také podmienky vo vzdelávacom procese, kde je rešpektovaná a rozvíjaná individualita každého žiaka, podnecovaná a podporovaná jeho zvedavosť po poznaní, objavovaní nového, nepoznaného. Aby sme naučili našich žiakov hľadať súvislosti medzi javmi, naučili ich správne sa rozhodovať aj niesť zodpovednosť. Chceme, aby sa žiaci v našich školách naučili mať radi vzdelávanie pre poznanie, ktoré je ich zaslúženou odmenou. Chceme vychovávať a vzdelávať žiakov, rozvíjajúc ich možnosti a schopnosti tak, aby boli absolventi strednej odbornej školy žiadaní na trhu práce. Aj keď to z pohľadu dnešných módnych sloganov môže znieť idealisticky, zo zreteľa praktických potrieb výchovy mladých ľudí i celoživotného vzdelávania je táto predstava nevyhnutnou skutočnosťou. Preto je potrebné ju vnímať intenzívnejšie, hovoriť o nej v celej spoločnosti a, samozrejme, aj konať v jej prospech.

Vzdelávacia „legislatíva" i prax Žilinského samosprávneho kraja je zameraná na dlhodobo strategické investovanie do vzdelania a do profesií, ktoré potrebuje trh práce v súčasnosti, ale zároveň odborné analýzy a reálny vývoj ukazujú, že si ich bude žiadať aj v blízkej budúcnosti. Aké konkrétne nástroje, programy a stimuly využívate pri napĺňaní predmetných cieľov?

Cieľom Žilinského samosprávneho kraja v oblasti rozvoja výchovy a vzdelávania je akcentovať dôraz na vzdelávanie ako najvyššiu hodnotu. Vychovávať vzdelaného, zdravého a sebavedomého jedinca s pozitívnym vzťahom k sebe a prostrediu, podieľajúceho sa na budovaní prosperujúcej spoločnosti. V oblasti odborného vzdelávania a prípravy je dôležité pripravovať žiakov stredných odborných škôl na úspešné uplatnenie sa na trhu práce. Pri napĺňaní tohto cieľa máme k dispozícii niekoľko nástrojov. Prvým z nich bolo schválenie zákona o odbornom vzdelávaní a príprave roku 2009, ktorý upravuje podmienky na zabezpečenie odborného vzdelávania a prípravy, ako aj postavenie orgánov štátnej správy, zriaďovateľov, zamestnávateľov, stavovských a profesijných organizácií a zároveň nezabúda ani na finančné a hmotné zabezpečenie žiakov. Celospoločenská ekonomická situácia a požiadavky trhu práce však poukazovali na nesúlad v ponuke stredných odborných škôl s dopytom a potrebami zamestnávateľov, preto nedávna novela zákona posilňuje nástroje koordinácie odborného vzdelávania a prípravy s cieľom prispôsobiť odborné vzdelávanie a prípravu požiadavkám trhu práce, zvýšiť počet absolventov stredných odborných škôl, zvýšiť záujem žiakov základných škôl o štúdium na stredných odborných školách a podporiť štúdium v študijných a učebných odboroch, ktoré sú požadované trhom práce, no v súčasnosti majú nízky počet absolventov. Ďalším dôležitým nástrojom je *Koncepcia rozvoja výchovy a vzdelávania v Žilinskom samosprávnom kraji na roky 2010 – 2013*. Tento dokument definuje priority a stanovuje strategické zámery v oblasti stredoškolského vzdelávania na území celého kraja. Nemenej dôležitým nástrojom je aj zapájanie sociálnych partnerov, zamestnávateľov a zástupcov komôr a zväzov do výchovno-vzdelávacieho procesu. Je dôležité, aby žiaci pri vzdelávaní v stredných odborných školách získali nielen kľúčové kompetencie, ale i zručnosti na efektívne uplatnenie sa na trhu práce, ktoré nebude viesť k ich nezamestnanosti a sociálnej izolácii. Účinná je činnosť Krajskej rady pre odborné vzdelávanie a prípravu v Žilinskom samosprávnom kraji ako poradného orgánu predsedu kraja a korektné vzťahy odborných škôl so strategickými, ale aj s menšími zamestnávateľmi, ktoré umožňujú aktívne zapájať podnikateľskú sféru do obsahu vzdelávania s cieľom zvýšiť praktické zručnosti žiakov (tvorba školských vzdelávacích programov stredných odborných škôl) a prispôsobovať praktickú výučbu žiakov potrebám zamestnávateľov. Stimulom z našej strany ako zriaďovateľa je aj podpora stredných odborných škôl v zapájaní sa do projektov a ich spolufinancovanie, organizovanie podporných aktivít, súťaží a propagácia odborného vzdelávania a prípravy.

„Jazyk je zložitý systém dorozumievacích prostriedkov. Ak chceme vyjadrovať svoje myšlienky, ak sa chceme dohovoriť, komunikovať, musíme tento systém ovládať. A je jedno, či ide o materinský jazyk, alebo jazyk iného národa. Jazyk otvára cestu k ľuďom, k poznaniu. Nie nadarmo hovorievame: koľko rečí vieš, toľkokrát si človekom. Hovoriť s obchodnými partnermi v ich vlastnom jazyku výborne prelomí ľady a ušetrí veľa času a peňazí, hovoriť s priateľmi v ich vlastnom jazyku otvára srdcia a rozširuje poznanie."

Určite nezanedbateľnou časťou procesu prebiehajúceho na úsečke škola – prax je zapojenie sociálnych partnerov, zamestnávateľov a zástupcov komôr a zväzov do výchovno-vzdelávacieho procesu. Ako sa vám konkrétne darí v tejto časti?

Spomenula som, že korektné vzťahy a spolupráca stredných odborných škôl so zamestnávateľmi, aktívna činnosť viacerých riaditeľov našich škôl na rôznych pozíciách v stavovských a profesijných komorách a zväzoch len pozitívne formuje a ovplyvňuje prepojenie teórie a praxe, väzby školy a zamestnávateľa. Za konkrétne príklady spomeniem počiny zamestnávateľov v oblasti materiálno-technického vybavenia stredných odborných škôl (SOŠ). Napríklad Kia Motors Slovakia darovala autá, motory, prevodovky pre potreby výučby SOŠ technickej v Čadci, Spojenej škole v Martine, Dopravnej akadémii v Žiline, SOŠ strojníckej a Spojenej škole v Kysuckom Novom Meste. Vienna International zas darovala CNC stroj, zriadila stredisko praktického vyučovania v priestoroch INA Kysuce na účely SOŠ strojníckej v Kysuckom Novom Meste.

Ďalšou nevyhnutnosťou je pokračovanie v zmene štýlu práce pedagógov tak, aby vyučovací proces (vo všetkých podrobnostiach, ale aj ako sofistikovaný celok) zodpovedal potrebám súčasnej spoločnosti, neustále sa rozvíjajúcim technológiám a potrebám žiakov. Čo nové máte v tejto časti viacvrstvového procesu?

Chceme vychovávať mladých ľudí s láskou k vzdelávaniu sa, doslova naučiť ich učiť sa. Na ceste za získavaním vedomostí stojí pri žiakovi učiteľ: sú vedľa seba proti problému. Učiteľ, vzhľadom na skutočnosť, že on sám je sprostredkovateľom vedomostí a zručností, musí byť vždy v odbornosti a kvalifikovanosti vpredu. Musí sám na sebe pracovať, neustále sa vzdelávať a sledovať vývoj a zmeny vo svojej oblasti. Jednou z ciest k rozširovaniu poznatkov bolo i je vzdelávanie učiteľov. Aj Žilinský samosprávny kraj podporuje vzdelávanie pedagógov i majstrov odborného výcviku. Prostredníctvom projektu *Rozvoj tradičnej a prínos modernej gastronómie v stredných odborných školách* sa majstri odborných výcvikov zúčastnili na školeniach pod vedením skúsených a uznávaných kuchárov. Mali možnosť naučiť sa v nich nové metódy v odboroch kuchár, čašník, cukrár. Naše stredné školy realizujú aj množstvo iných projektov v rámci operačného programu Vzdelávanie, ktorých aktivity zahŕňajú aj školiace kurzy pedagógov v oblastiach, ktoré im pomôžu v pedagogickej činnosti. Kraj realizoval aj projekt *Pilotné centrá odborného vzdelávania v Žilinskom samosprávnom kraji*, počas ktorého sa pedagogickí zamestnanci vzdelávali v oblasti tvorby didaktických pomôcok, čo takisto napomôže skvalitňovanie vyučovacieho procesu. Pedagógovia vytvorili učebnice odbornej angličtiny a nemčiny pre elektrotechnikov, stavbárov, lesníkov a strojárov. Naši absolventi budú tak pripravení nielen na domáci, ale aj zahraničný trh práce. Projekt YES – *Youth Entrepreneurship Strategies*, voľne preložené Stratégie podnikania pre mládež – svojou integráciou výchovy k podnikaniu do vzdelávacieho procesu podporuje postoje a zručnosti mladých ľudí k samostatnej zárobkovej činnosti a pomáha im nadobúdať príslušné podnikateľské kompetencie na to, ako si založiť vlastnú firmu a podnikať. Našimi projektmi a aktivitami sa snažíme rozvíjať kľúčové kompetencie žiaka – zodpovednosť, kreativitu, podnikateľské know-how, riskovanie, riešenie problémov a prácu v tíme. Snažíme sa pripraviť žiakov na reálny, nielen pracovný, ale aj praktický život. Aj preto pozývame do škôl odborníkov z praxe, ktorí ich v rámci prednášok, respektíve workshopov učia finančnej gramotnosti či orientácii na trhu práce a realít (získanie „realitného vodičáku"). Nezabúdame ani na žiakov a učiteľov základných škôl, ktorí realizujú svoje praktické vyučovanie alebo technickú výchovu priamo v dielňach našich stredných odborných škôl spolu s majstrami odborného výcviku.

Hovoríme, samozrejme, aj o žiakoch, ktorí takisto musia byť pri vyučovaní aktívnejší a zo školského prostredia by si mali dokázať priniesť nielen aktuálnu silu vedomostí a zručností, ale aj vnútornú potrebu všetko nadobudnuté využívať v procese celoživotného vzdelávania a osobného napredovania. Vidíte aj u cieľovej skupiny – pretože tou žiaci z pohľadu pedagóga i vzdelávacieho systému rozhodne sú! – posuny k lepšiemu?

Všetko so všetkým súvisí. Skutočnosť, že sa žiaci pripravujú priamo v prostredí, v ktorom možno neskôr budú pracovať, im dáva príležitosť ukázať svoje kvality, svojimi výkonmi a prístupom zabojovať o pozíciu na trhu práce. Nie je nezvyčajné, že zruční, šikovní žiaci dostávajú od zamestnávateľov, kde vykonávajú prax, ponuky na zamestnanie. Napríklad šikovní elektrotechnici z Liptovského Hrádku v spoločnostiach, v ktorých pracujú, môžu uzavrieť dohodu o zamestnaní ešte pred maturitou aj vďaka usilovnej príprave a vlastnej snahe počas odbornej praxe. Podobné príklady by sme našli u mnohých ďalších zamestnávateľov, ale i v oblasti služieb.

Veľkou výzvou a zároveň akýmsi „hnacím motorom" odborného školstva v kraji je od roku 2011 postupné zriaďovanie a práca centier odborného vzdelávania a prípravy so zreteľom na potreby celoživotného vzdelávania. Aké sú vaše doterajšie skúsenosti s týmto reálnym nástrojom a stimulom?

Myšlienka zriaďovať centrá odborného vzdelávania a prípravy vo všetkých historických mikroregiónoch kraja na základe stanovených kritérií – ako centrá odborného vzdelávania pre žiakov školy, iných škôl v regióne, zamestnávateľov i širokú verejnosť – bola zreálnená v našom kraji roku 2011 zriadením troch centier odborného vzdelávania a prípravy. Pre strojárstvo a ostatnú kovospracúvaciu výrobu od 1. septembra 2011 pri Spojenej škole v Martine, v novembri toho roku pri Strednej odbornej škole technickej v Čadci a pre elektrotechniku pri Strednej odbornej škole elektrotechnickej v Žiline. V tomto školskom roku boli otvorené ďalšie dve centrá odborného vzdelávania a prípravy: pre automobilový priemysel v Dopravnej akadémii v Žiline a pre služby a gastronómiu v Hotelovej akadémii v Liptovskom Mikuláši. V školskom roku 2013/2014 plánujeme otvoriť Centrum odborného vzdelávania a prípravy pre stavebníctvo v SOŠ stavebnej v Žiline. Po roku existencie centier odborného vzdelávania a prípravy vnímame ich činnosť ako pozitívny prínos najmä pre žiakov, ktorí sa pripravujú v týchto stredných odborných školách, a zároveň pre pedagógov. Projekty centier prispeli k modernizácii výchovno-vzdelávacieho procesu v ťažiskových odborných predmetoch a k zlepšeniu materiálno-technického vybavenia škôl. Majú veľký podiel na propagácii a podpore odborného vzdelávania a prípravy a ich činnosťou sa zintenzívnila spolupráca škôl so zamestnávateľmi v jednotlivých regiónoch. Naše školy nadväzujú spoluprácu s úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny, ponúkajú im akreditované rekvalifikačné kurzy. Škola sa tak stáva skutočne otvorenou školou, poskytujúcou vzdelávanie nielen našim žiakom, ale i verejnosti

v rámci celoživotného vzdelávania. Dôležité pritom je, že vzdelávanie poskytujú naši kvalifikovaní pedagógovia.

Ďalšou osobitou kapitolou je jazyková pripravenosť, resp. vzdelávanie študentov v cudzích jazykoch. Viem, že tu máte jedno špeciálne koliesko ukuté v ohni každodennej vzdelávacej reality...

Jazyk je zložitý systém dorozumievacích prostriedkov. Ak chceme vyjadrovať svoje myšlienky, ak sa chceme dohovoriť, komunikovať, musíme tento systém ovládať. A je jedno, či ide o materinský jazyk, alebo jazyk iného národa. Jazyk otvára cestu k ľuďom, k poznaniu. Nie nadarmo hovorievame: koľko rečí vieš, toľkokrát si človekom. Hovoriť s obchodnými partnermi v ich vlastnom jazyku výborne prelomí ľady a ušetrí veľa času a peňazí, hovoriť s priateľmi v ich vlastnom jazyku otvára srdcia a rozširuje poznanie.

Nedostatočná odborná cudzojazyčná príprava absolventov stredných odborných škôl je jedným z dôvodov nižšieho percenta ich uplatnenia sa na trhu práce už aj na Slovensku, nielen v zahraničí. Absolventi bezprostredne po skončení štúdia ovládajú cudzí jazyk len na všeobecnej úrovni, bez dostatočných zručností odbornej komunikácie v ňom. Posilnenie cudzojazyčnej odbornej zložky vo výchovno-vzdelávacom procese je nevyhnutným predpokladom posilnenia odbornej jazykovej vybavenosti, preto je potrebné uvedený stav riešiť. Ako som už spomínala, podarilo sa nám vytvoriť pre našich žiakov dvojjazyčné učebnice, ktoré ich pripravia na medzinárodný trh práce. V súvislosti so zlepšovaním jazykových kompetencií nemôžeme zabudnúť ani na vyučovanie odborných predmetov v cudzom jazyku, kde je využívaná metóda CLIL. Naším hlavným cieľom je, aby sa cudzí jazyk stal prirodzeným komunikačným prostriedkom, aby neostával iba vyučovaným predmetom.

Nedávno pri oceňovaní pedagógov Žilinského samosprávneho kraja pri príležitosti Dňa učiteľov ste vyzdvihli fakt, že „každá spoločnosť vždy kládla na prácu učiteľa a vychovávateľa vysoké nároky s cieľom vychovať z detí vynikajúce osobnosti a kvalitných odborníkov, čo si vyžaduje veľkú mieru pedagogického citu a tvorivé myslenie vychádzajúce zo sústavného vzdelávania sa a z analýz výsledkov vlastnej práce". Naznačte na záver nášho rozhovoru aktuálny stav sociálneho vzťahu študent – pedagóg – spoločnosť.

Študent a pedagóg sú v rôznych sociálnych pozíciách, majú rôzne sociálne roly, ale pracujú spoločne. Vo vzdelávacom procese učiteľ a žiak nemajú stáť proti sebe, ale vedľa seba. Ich vzťah ovplyvňuje nielen priebeh, ale i výsledok vyučovania a kvalitu tejto spolupráce. Mal by byť vybudovaný na princípoch vzájomného rešpektu, uznania a úcty. Pozitívne vnímam skutočnosť, že naši žiaci sú ctižiadostiví, šikovní, múdri a cieľavedomí. Učiteľ popri výchovno-vzdelávacej práci, ktorá je založená na odbornosti a kvalifikovanosti, ako aj pedagogickom majstrovstve musí neustále rozširovať portfólio svojich vedomostí, pretože pôsobí predovšetkým v oblasti výchovy a vzdelávania detí a mladej generácie. Nesmieme zabúdať ani na úlohu a postavenie rodiny ako základnej bunky spoločnosti, ktorá je pre deti vzorom a nesie veľkú časť zodpovednosti za budúcnosť našej spoločnosti. Spoločnosť sa neustále vyvíja, evolúcia je nevyhnutná pre jej pokrok. No ako pevný základ nespochybniteľne zostávajú v každom čase tradičné hodnoty: rodina, zdravie, vzdelanie, čestnosť, morálka. Nie vždy však majú prioritné postavenie v hodnotovom rebríčku dnešného človeka. Úlohou školy je neustále ovplyvňovať vedomie spoločnosti a ukázať mladej generácii, že práve tieto hodnoty dávajú životu človeka pravý zmysel. Iba návrat k nim môže spoločnosť posúvať kvalitatívne ďalej.

Igor VÁLEK
Foto Ján SÚKUP

Predstavitelia odborov školstva samosprávnych krajov, ktorí sú zriaďovateľmi väčšiny stredných odborných škôl v Slovenskej republike.

Kde je „chvost" a kde TOP...

(dokončenie zo strany 17)

teoretikov a politikov pripravených spochybňovať úsilie terajšieho ministra školstva o hľadanie východísk priamo vo vnútri stredných odborných škôl, v hospodárskej praxi Slovenskej republiky a v dôkladnej analýze dlhoročných skúseností z uplatňovania jednoznačných pravidiel duálneho vzdelávania v európskych štátoch.

„Prvá päťročnica"?

Ak sa nebodaj uspokojíme s tvrdením, že terajší minister môže za „všetky dvadsaťročné hriechy školstva", potom sa ľahkovážne znižuje celospoločenská vážnosť odborného vzdelávania. Dobre vieme, že sa netýka iba jedného rezortu a že sa to už legislatívne zdôrazňuje aspoň jednu „päťročnicu". Konkrétne od roku 2009, keď národný parlament schválil zákon o odbornom vzdelávaní a príprave. V ňom sa definovala potreba nadrezortnej spolupráce a „privolávali" sa na spoluprácu hospodárske a ďalšie ministerstvá, ktoré mali ešte na začiatku 90. rokov minulého storočia priamu zriaďovateľskú, praktickú a zamestnávateľskú väzbu na vtedajšie učilištia a priemyslovky. Zainteresovaná účasť sa očakávala od firiem, zamestnávateľov, cechov a ďalších subjektov podieľajúcich sa na Slovensku priamo na výrobnej produkcii a na poskytovaní služieb. Každodenná prax a pretrvávajúce zvyklosti však čoskoro ukázali, že legislatíva nenašla takú ústretovú odozvu, ako jej tvorcovia očakávali, a tak po troch rokoch nasledovala novelizácia zákona o odbornom vzdelávaní.

Nie je náhoda, že táto sa začína aktívne uplatňovať už v prvej etape volebného obdobia súčasnej slovenskej vlády, ktorá oproti liberálnym tendenciám presadzuje koncepčnú stratégiu celospoločenských riešení – prepojenie vzdelávania s praxou a podporu takých učebných a študijných odborov stredoškolského vzdelávania, ktorých absolventi majú príležitosť nájsť si zamestnanie priamo vo „svojom fachu". Téme ako výsostne vážnej a aktuálnej sa venuje Ministerstvo práce,sociálnych vecí a rodiny (MPSVaR) SR, pretože nezamestnanosť absolventov stredných odborných škôl sa priamo odráža v zrkadle postojov k vzdelávaniu „povinnému" plne vychádzať v ústrety predstavám rodičov a ich neplnoletých detí končiacich základné školy – bez ohľadu na ich pracovné perspektívy. Snahy o zmenu takýchto novodobých zvyklostí nie je politikum súčasnej vlády Slovenskej republiky. Trh práce na Slovensku vnímame v európskych súradniciach, a tak ani percento nezamestnanosti absolventov slovenských stredných odborných škôl nie je „internou" záležitosťou nášho štátu. Viaceré programy na podporu zamestnanosti mladých ľudí sú a budú vďaka iniciatíve Európskej komisie financované z prostriedkov Európskej únie (na obdobie rokov 2014 – 2020 vyčlenila Európska komisia 6 miliárd eur). V UN pravidelne publikujeme skúsenosti žiakov a pedagógov desiatok stredných odborných škôl na Slovensku, z ktorých viaceré už dve desaťročia udržiavajú praktickú spoluprácu s partnerskými školami v podstate vo všetkých členských štátoch únie.

Spoločná Európa, podobné ciele

Slovenský minister školstva Dušan Čaplovič zdôrazňuje: Ak nebude v rámci celoeurópskeho priestoru kvalitné odborné vzdelávanie, Európa sa nepohne dopredu. *„Na poslednej Rade ministrov EÚ pre vzdelávanie sa všetci európski ministri jasne dohodli na zjednotení a zrovnoprávnení akademického a odborného vzdelávania,"* konkretizuje pripravované zámery v priestore Slovenskej republiky. Na panelovej diskusii v rámci odbornej konferencie o trhu práce začiatkom apríla v Nitre uviedol, že už v čase, keď sa ujímal svojej funkcie, mal stanovené dve priority, ktorých podpora a kvalita sú kľúčové pre uplatnenie sa mladých ľudí na trhu práce: odborné vzdelávanie a prípravu a celoživotné vzdelávanie. Týmto koncepciám nemožno pripisovať zúžený národný obsah. Obe sú totiž podobné so stavom stredného odborného školstva pretrvávajúcim v európskom priestore počas posledných 15 rokov.

Pri inej príležitosti sa minister školstva SR vyjadril, že v dnešnej situácii charakterizovanej rastúcou nezamestnanosťou (najmä mladých ľudí) a slabým hospodárskym rastom je naliehavé využívať všetky dostupné vzdelávacie možnosti. Popri štátnych a školských vzdelávacích programoch má na zreteli aj neformálny systém vzdelávania, ak umožňuje získavať mladým ľuďom potrebné a na trhu práce uplatniteľné zručnosti. Európa potrebuje dosiahnuť súlad medzi zručnosťami a pracovnými miestami v záujme zvýšenia konkurencieschopnosti a prosperity. Konkrétne: Na trhu práce je neustály dopyt po nových pracovných zručnostiach a spôsobilostiach, pritom je však potrebné aktualizovať a neustále rozvíjať aj tradičné zručnosti, aby vzdelávacie a kvalifikačné systémy poskytli všetkým občanom možnosť zviditeľniť to, čo sa naučili mimo školy, a využiť to v povolaní alebo ďalšom vzdelávaní. Ohodnotenie skúseností nadobudnutých formálnym, ale aj neformálnym vzdelávaním či informálnym učením sa má v členských štátoch EÚ kľúčový význam z hľadiska napĺňania ambície dosiahnuť inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast stanovený v stratégii *Európa 2020*.

Národná stratégia priamo do vzdelávania

Vláda Slovenskej republiky sa preto vo svojom programovom vyhlásení na roky 2012 – 2016 zákonite zameriava na oblasť zvyšovania zamestnanosti absolventov stredných škôl. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR prijalo v poslednom období tri novely zákonov, ktoré významným spôsobom ovplyvňujú proces odborného vzdelávania a prípravy. Popri spomínanej novele zákona o odbornom vzdelávaní a príprave sú to zákony o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení aj o celoživotnom vzdelávaní.

Ich obsah tvorí „spojené nádoby", v ktorých má nezastupiteľné miesto práve stredoškolské odborné vzdelávanie. *„V záujme zosúladenia vzdelávania a odbornej prípravy s potrebami trhu práce považujem za kľúčové vytvoriť podmienky na operatívny tok aktuálnych informácií medzi školami, zamestnávateľmi a podnikateľským sektorom, a to v regionálnom i národnom rozmere,"* konštatuje minister školstva a konkretizuje: Legislatívnym základom na zabezpečenie spolupráce všetkých zainteresovaných v oblasti odborného vzdelávania a prípravy na Slovensku je zákon o odbornom vzdelávaní a príprave. Jeho cieľom je vytvoriť podmienky na zabezpečenie stredoškolského odborného vzdelávania a prípravy žiakov v súlade s potrebami trhu práce. Zákon predpokladá dve úrovne koordinácie odborného vzdelávania a prípravy a potrieb trhu práce, a to celoštátnu úroveň a úroveň samosprávnych krajov. Na celoštátnej úrovni plní koordinačnú úlohu Rada vlády SR pre odborné vzdelávanie a prípravu ako poradný orgán vlády. Na krajskej úrovni sú koordinačnými orgánmi krajské rady ako poradné orgány predsedov samosprávnych krajov.

Vychádzajúc zo zákona o odbornom vzdelávaní a príprave, sú základom koordinácie odborného vzdelávania a prípravy na oboch úrovniach analýzy a prognózy o vývoji trhu práce. Tvorba týchto analýz a prognóz je úlohou Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny v spolupráci s ostatnými subjektmi zainteresovanými na odbornom vzdelávaní a príprave.

Na základe jej výsledkov má Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR v spolupráci s ostatnými zainteresovanými subjektmi regulovať sústavu študijných a učebných odborov. Samosprávne kraje si majú vytvárať regionálne stratégie výchovy a vzdelávania v stredných školách a v súlade s nimi určovať počty tried prvého ročníka stredných škôl. Týmto mechanizmom určovania počtu tried prvého ročníka stredných škôl v územnEj pôsobnosti krajov, financovaných zo štátneho rozpočtu, bol vytvorený priestor na adekvátnejšie prepojenie vzdelávania s potrebami trhu práce, a teda na zníženie počtu absolventov študijných a učebných odborov, ktorých trh práce nepotrebuje, a zároveň zvýšenie počtu absolventov študijných a učebných odborov, ktorí sú pre trh práce potrební.

Prax, počet tried, vybavenie škôl

Na ostatnom zasadnutí Rady vlády SR pre odborné vzdelávanie a prípravu, ktoré sa konalo 4. marca 2013, zástupca rezortu práce potvrdil, že informácie o miere nezamestnanosti absolventov stredných škôl zverejní MPSVaR SR už tento mesiac a analýzy a prognózy o vývoji na trhu práce v júni. Minister školstva charakterizoval zmysel novely zákona o odbornom vzdelávaní a príprave v tom, aby pomohol zvýšiť počet absolventov stredných odborných škôl, zvýšiť záujem žiakov základných škôl o štúdium na stredných odborných školách, podporiť štúdium v študijných a učebných odboroch, ktoré sú požadované na trhu práce, a reagovať na riešenie situácie v prípade nadbytočných študijných odborov, o ktorých absolventov trh práce nemá záujem.

Zákon ustanovil nový mechanizmus určovania počtu tried prvých ročníkov stredných škôl normatívne financovaných z rozpočtovej kapitoly rezortu školstva pre prijímacie konanie v nasledujúcom školskom roku. Predovšetkým ide o vytvorenie tlaku na všetky stredné školy a ich zriaďovateľov, aby prispôsobili svoju ponuku odborov vzdelávania požiadavkám trhu práce.

Ďalšími zmenami sú: zverejňovanie informácií o uplatnení absolventov stredných škôl podľa jednotlivých stredných škôl a odborov vzdelávania; povinnosť samosprávnych krajov vytvárať regionálnu stratégiu výchovy a vzdelávania v stredných školách; podpora, resp. útlm odborného vzdelávania a prípravy vo vybraných študijných a učebných odboroch; úprava účasti zamestnávateľov na ukončovaní štúdia v stredných odborných školách; vydávanie školského vzdelávacieho programu pre odborné vzdelávanie a jeho prerokovanie so zamestnávateľmi; zavedenie možnosti získania nižšieho stredného vzdelania aj na strednej odbornej škole.

V nasledujúcich číslach UN uverejníme – na porovnanie s aktuálnou národnou stratégiou odborného vzdelávania – konkrétne príklady uplatňovania duálneho systému v štátoch, ktorých zástupcovia sa zúčastnili 25. apríla v Bratislave medzinárodnej konferencie nazvanej *Odborné vzdelávanie – možnosti transferu a implementácie prvkov duálneho vzdelávacieho systému*.

Dušan MIKOLAJ
Foto Ján SÚKUP

Pracovníčky Štátneho inštitútu odborného vzdelávania, ktorý organizačne zabezpečoval prípravu konferencie Odborné vzdelávanie – možnosti transferu a implementácie prvkov duálneho vzdelávacieho systému.

Energiu Nápadov, Empatiu, Rozum, Slnko... Obhospodáriť Lepšie

ENERSOL SK

Čo by bolo ideálne? Pozrieť sa na to zo strany pedagóga, ekonomiky alebo z pohľadu žiaka vtiahnutého do súťaže zameranej na využívanie alternatívnych zdrojov energie? V UN 17/2013 sme priniesli výsledky národnej súťaže Enersol SK z 11. a 12. apríla v Strednej odbornej škole (SOŠ) v Senici. Dnes pripájame ďalšie postrehy a námety vrátane informácie, že na medzinárodnom Enersole v českom Tábore sa náš slovenský súťažný tím v konkurencii rovesníkov zo šiestich štátov (Česko, Slovinsko, Nemecko, Poľsko, Rakúsko) nestratil a obstál viac ako čestne.

Medzinárodný úspech

Predseda Enersolu SK, riaditeľ SOŠ Senica Mgr. Pavol Paradeiser výborné umiestnenie Slovákov v Česku okomentoval takto: *„Sme veľmi spokojní, že s naším národným tímom sme v Tábore v medzinárodnej konfrontácii získali druhé miesto. Slovenské družstvo zastupovali tri najlepšie práce, a teší ma, že medzi nimi aj od študentky našej školy Eleny Plešovej. V súťaži jednotlivcov pri účasti 32 súťažiacich Lucia Pavlíková z Obchodnej akadémie Trnava obsadila celkovo tretie miesto. Slovenskú delegáciu prišiel podporiť i tajomník Veľvyslanectva Slovenskej republiky v Českej republike Martin Kalinka. Prínosom boli i neformálne stretnutia. Všetky delegácie prijal 19. apríla starosta mesta Tábor Jiří Fišer v historických priestoroch radnice. Patrí sa nám poďakovať i riaditeľovi Strednej priemyselnej školy v Tábore Mgr. Marcelovi Gausemu a jeho kolektívu za program a pohostinnosť a predsedovi českého Enersolu Ing. Jiřímu Herodesovi za gestorstvo nad slovenskou delegáciou.“*

Spojiť, znásobiť

Enersol v celoslovenskom kole ocenil tvorivosť, zanietenie mladých. RNDr. Jozef Klinda z Ministerstva životného prostredia SR, ktorý pracoval v hodnotiacej komisii hlavnej kategórie, prirovnal ich prínos k vynájdeniu žiarovky Edisonom (odmalička mal fóbiu, bál sa tmy). Pri odovzdávaní cien najlepším v Senici vystihol princíp súťaže: *„Na Enersole robíte všetko pre to, aby boli v energetike naporúdzi aj iné možnosti na svietenie, využívanie energie nielen na Slovensku, ale aj vo svete, a to aj vtedy, keď príde kríza fosílnych palív... To, čo dnes vymýšľate alebo naučíte svoje deti, bude perspektíva ľudstva...“* V súťaži boli príklady využitia biomasy, zelený dom, pasívny dom, využitie energie vetra... Aj vo vedľajšej kategórii (s nepísaným prívlastkom umeleckej) sa nachádzali alternatívne zdroje energie: *„Práce boli vysoko umelecké, boli tam filmy, fotografie, krásne prezentácie, plagát, nádherná básnička, z každého rožka troška,“* sumarizoval ich pri oceňovaní hodnotiteľ Ing. Ľudovít Šimun zo Strednej priemyselnej školy (SPŠ) Trnava. Komisie v ťažiskových kategóriách (v hlavnej a tvorivej) uprednostnili novátorstvo, myšlienkovú nadstavbu, pridanú hodnotu, že práce neboli len kompiláciami alebo komparáciami.

Čo z Enersolu zúročiť?

Ambície našich pred medzinárodným Enersolom v Tábore charakterizovala Ing. Vlasta Púchovská, vedúca odboru tvorivosti mládeže Štátneho inštitútu odborného vzdelávania (ŠIOV) v Bratislave, cieľom *„prezentovať práce, ktoré sú veľmi dobré... tie najkreatívnejšie, najtvorivejšie, najzaujímavejšie a najpraktickejšie využitím v praxi“*.

Čo by sa dalo z pohľadu ŠIOV-u urobiť v školách, ktoré sa touto problematikou zaoberajú, aby úspechy pribúdali a úrovňou rástli?

„Myslím si, že zmeniť by sa malo azda to, že sa im budú viac venovať pedagógovia. Viac sa budú zaujímať o problematiku. Lebo niekedy si myslím, že žiaci prichádzajú s nápadmi sami. Len by mali mať v školách trošku viac túторov. Nakoniec aj pri výsledkoch vidieť, kto je iniciatívny, ktorá škola má záujem presadiť sa v tejto oblasti a ktorá nie.“

Ako vidíte šance Enersolu v školstve v najbližšej budúcnosti?

„Je to zamerané na odborné vzdelávanie, je to zamerané na tematiku využitia alternatívnych zdrojov energie a je to technické vzdelávanie, čo je, myslím si, momentálne nosný program,“ zhrnula V. Púchovská. Enersol sa teda javí ako dobrá investícia do budúcnosti.

Mgr. Zuzana Chynoranská s najúspešnejšou Slovenkou na medzinárodnom Enersole v Tábore Luciou Pavlíkovou po súťaži v Senici.

Recept úspešných?

Oceneniami na celoslovenských kolách Enersolu sú v posledných rokoch vari najúspešnejší žiaci SPŠ elektrotechnickej Piešťany. Čomu to pripisuje zástupca riaditeľa školy Ing. Ľubomír Tuchscher?

„V prvom rade musí byť študent, ktorý má záujem. A keď je záujem, stačí ho podchytiť, správne viesť a určiť mu mantinely... Mal som šťastie, že vždy som natrafil na študentov, ktorí mali záujem, nechali sa viesť a vedeli rozvinúť novú vec. A za päť rokov, čo sa zúčastňujem Enersolu, sme zakaždým mali tému, ktorá bola zaujímavá – veterná, slnečná energia, biomasa. Vždy to boli témy zaujímavé a vysoko hodnotené.“

Dali sa využiť spracované témy aj v škole?

„Ako učebná pomôcka je využitá trebárs Veterná veža študentov Ľ. Bukovčana a D. Smolinského. Ide o zmenšený model Wind Tower zo Spojených arabských emirátov, študenti nám ju nechali v škole. Alebo študent A. Danáč robil meranie v aerodynamickom tuneli, kde porovnával dvojlistové a trojlistové veterné turbíny. Vo svojich bádaniach došiel dokonca tak ďaleko, že mu slúžili ako podklady na neskoršiu bakalársku prácu. A čo vlastne urobil? Otcovi zobral zo starej škodovky ventilátor, postavil si vlastný aerodynamický tunel, potom zašiel na letisko, odkiaľ si požičal aerodynamické prístroje na meranie sily vetra, rýchlosti prúdenia vzduchu, a urobil krásne merania a vyhodnotenia. Prezentoval to aj na Technickej olympiáde, aj na súťaži v Bruseli a všade s tým zaujal.“

Darí sa škole získať podporu pre technickú tvorivosť od sponzorov, z firiem zamestnávajúcich absolventov školy?

„Myslím si, že podpory od firiem by mohlo byť viac. V posledných dvoch rokoch Západoslovenská energetika podporuje súťažný projekt Najlepší nápad, ale inak je záujem súkromných firiem o túto oblasť v našom segmente stále malý. Väčšinou musia byť žiaci nadšenci, ísť do toho sami...“

V čom chýba podpora?

„Skutočne neviem, prečo firmy viac nezapoja týchto talentovaných a šikovných študentov. Bude treba venovať tomu väčšiu pozornosť. Už len z toho dôvodu, že Európska únia prijala smernicu o ‚dvadsiatkach‘ – do roku 2020 má byť 20 percent energie práve z alternatívnych zdrojov energie. To sa dá naplniť len za väčšieho využitia slnka, vetra, malých vodných elektrární, biomasy, geotermálnych zdrojov... Nedávno oznámili, že na južnom Slovensku v okrese Galanta idú postaviť prvú geotermálnu elektráreň. Skutočne by sa to malo rozhýbať... V škole sme už mali úspešnú prácu o malej vodnej elektrárni v Sokolovciach pri Piešťanoch. Možnosti sú. Ale zatiaľ to bolo tak, že žiaci propagovali skôr alternatívne zdroje, ktoré fungujú, a nie naopak. Cesta by však mala byť opačná. Firmy alebo záujemcovia by mali prichádzať zvonka. Áno, takýto nápad tu je, posuň to ďalej!“ zamýšľa sa nad zúročením prínosov Enersolu prepojením medzi školou a praxou Ľ. Tuchscher.

Využívať sa dá, ak to príroda umožní

Ing. Pavol Kuchárek z SOŠ Stará Turá, ktorá mala na celoslovenskom Enersole 2013 dvoch reprezentantov a v hlavnej kategórii získala piate miesto, konštatoval: *„Úroveň súťažných prác sa sústavne zvyšuje, pretože súťaž sa viac spropagovala medzi školami aj medzi ľuďmi. Aj naši žiaci dokážu urobiť prácu, ktorú môžu prezentovať na verejnosti – či už základným školám, starším ľuďom, ale aj iným obyvateľom mesta a dediny. Môžu im povysvetľovať, čo sú to tie alternatívne zdroje energií.“*

Mrzelo, ho však, že mnohé zaujímavé prezentácie, ktoré sa konali v rovnakom čase na rôznych miestach, nevidel. Veď námety zo súťažných prác sa dajú realizovať v praxi: *„Snažíme sa rozvíjať našu školu cez sponzorov alebo nadácie. Príkladom je fotovoltaické zariadenie na budove našej školy. Rozmýšľali sme aj nad veternou elektrárňou, nie je to však také jednoduché. Na našom území je slabá veternosť na to, aby mohla byť vrtuľa poháňaná vetrom... Využívať by sa dalo, len to musí umožniť aj príroda.“*

Konkurencia, kolegialita, synergia

Na Enersole boli cenné dialógy, výmeny názorov a inšpirácie. V tvorivej kategórii plodnú diskusiu žiakov a hodnotiteľov na-

Potravinárstvo ako nosný vzdelávací program

SOŠ BRATISLAVA

História Strednej odbornej školy (SOŠ) na Farského ulici v Petržalke siaha 40 rokov do minulosti. Počas tohto obdobia prešla mnohými zmenami, až sa transformovala na úroveň modernej a odborníkmi uznávanej vzdelávacej inštitúcie. Od 1. januára 2009 sa stala nástupníckou organizáciou zrušenej bratislavskej SOŠ na Harmincovej ul., čím rozšírila ponuku vzdelávania v rámci potravinárstva o študijný odbor potravinárstvo – podnikanie v potravinárstve, o trojročný učebný odbor pekár a štvorročné učebné odbory cukrár-kuchár a cukrár-pekár.

Škola je zameraná na odbory, ktoré vyžaduje súčasná doba a trh práce v rámci potravinárstva, gastronómie, marketingu, obchodu a hotelových služieb. Svoje dobré meno neustále potvrdzuje aktivitami v jednotlivých potravinárskych odboroch. Prezentácia našich potravinárskych výrobkov na akciách, súťažiach či v rámci cateringu je dôkazom kvality pripravenosti našich žiakov pre trh práce.

Škola pripravuje žiakov v troch školských vzdelávacích programoch: *Potravinárstvo*, *Gastronómia* a *Služby v gastronómii a marketing*.

Príprava v odbore potravinárstvo

V príprave žiakov v potravinárskych učebných a študijných odboroch má škola dlhoročnú tradíciu a skúsenosti. Pripravila stovky kvalitných odborníkov v profesiách cukrár, pekár, mäsiar, cukrovinkár, biochemik. V reakcii na výzvu Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komory (SPPK) prejavila záujem pôsobiť ako centrum odborného vzdelávania a prípravy (COVP) komplexne pre skupinu odborov č. 29 potravinárstvo. Tento zámer SPPK v plnom rozsahu podporila, momentálne schvaľuje projekt zriaďovateľ školy.

COVP má zabezpečovať najmä praktické vyučovania žiakov SOŠ v rámci celého Slovenska v totožných alebo príbuzných odboroch, akreditované rekvalifikačné kurzy, služby pre zamestnávateľov, prípravu učiteľov odborných predmetov a majstrov odbornej prípravy, ich preškolenie na nové technológie, prípravu odborníkov na základe požiadaviek firiem, súčinnosť procesu výchovy a vzdelávania COVP a SOŠ podobného zamerania prostredníctvom súťaží, vyhľadávanie talentovaných a nadaných žiakov, poskytovanie odborného poradenstva v odbore potravinárstvo, zabezpečenie koncepčnej a odbornej činnosti v oblasti kvalifikácie učiteľov odborných predmetov a majstrov odbornej prípravy v spolupráci so zamestnávateľmi.

Príprava v školskom vzdelávacom programe *Potravinárstvo* v učebných odboroch 2964 H cukrár, 2955 H mäsiar, lahôdkar a 2962 H pekár a v študijnom odbore 2952 K výroba potravín zahŕňa teoretické a praktické vyučovanie a prípravu.

Teoretické vyučovanie je realizované v budove školy na Farského 9 v Bratislave. Praktická príprava sa uskutočňuje v jej školských dielňach a odborných učebniach, na pracovisku odborného výcviku Na pántoch 20 a v zmluvných pracoviskách zamestnávateľov. Ďalšie odborné zručnosti získavajú žiaci pri akciách usporadúvaných stavovskými organizáciami, podnikateľmi a partnerskými odbornými školami. Takéto podujatia sú pre nich lákavé, motivujúce a inšpirujúce.

Trojročné štúdium je koncipované homogénne ako odbor profesijnej prípravy pre úsek cukrárskej, mäsiarsko-lahôdkarskej a pekárskej výroby so všeobecným prehľadom o celej oblasti potravinárstva a základnými predpokladmi na výkon obchodno-podnikateľských aktivít. Dvojročné nadstavbové štúdium je koncipované ako nadväzné odborné vzdelávanie poskytujúce vyšší stupeň vzdelania v oblasti potravinárstva.

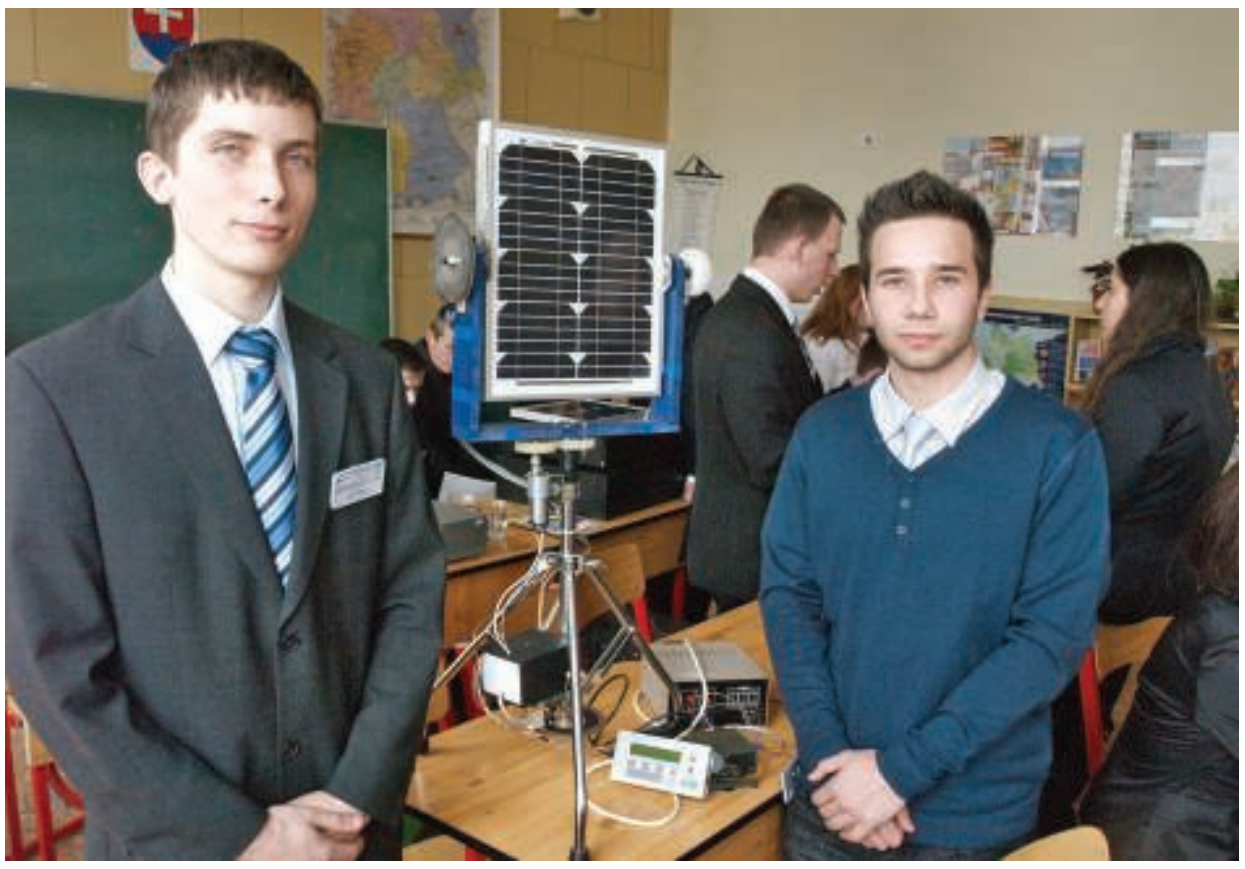

Ondrej Hlaváč (vľavo) s Martinom Turským z SOŠ elektrotechnickej Žilina (3. miesto v tvorivej kategórii za Automatizovaný solárny tracker).

vzájom rozprúdili súťažiaci z Trnavy a zo Žiliny. V prezentáciách riešili podobné veci – využitie otočného princípu pri solárnych paneloch. Môžu spojením, znásobením, synergickým efektom posunúť túto tému bližšie k praxi?

Diskusiu rozvinul súťažiaci Vladimír Hireš z Veľkých Kostolian, žiak SPŠ Trnava. *„Ide tu o natáčanie solárneho panelu za slnkom a využitie jeho čo najvyššej efektivity... Chcem sa tomu venovať aj v budúcnosti. Keď osud dá, možno sa tým aj uživím,“* vraví mládenec, ktorý svoju ideu prihlásil na grant u energetikov v Najlepšom nápade. *„Mal som na to dostať dvesto eur. Spätne mi to však nechceli vyplatiť a nechceli mi zaplatiť ani do budúcna. Nuž som to odmietol... Ono sa im to pozdávalo. Aj to schválili, ale odmietol som. Lebo jediné, čo by mi mohli zaplatiť, sú regulátory otáčok, čo je dvadsať eur. A pre dvadsať eur hovoriť, že ma podporovali, je smiešne...“* trpko spomínal Vlado, ale potešil ho záujem o jeho tému a prácu na Enersole. Ocenil tiež skúsenosti a prezentáciu konkurentov v súťaži – Martina Turského a Ondreja Hlaváča z SOŠ elektrotechnickej Žilina (3. miesto v tvorivej kategórii), ktorí využili podobný princíp, ale... *„Naše projekty sú dosť rozdielne. My to máme riadené PLC, on väčšinou elektronikou. Viac sa zaoberáme softvérovým riadením, a nie elektronickým... Každý z projektov má výhody aj nevýhody. Náš projekt je riadený softvérom, tak si myslím, že je omnoho spoľahlivejší. Najmä, keď sa vonku zamračí. Alebo sa náhodou jeho senzory natočia na iný zdroj svetla...“* dopĺňali sa Martin a Ondrej.

Roman Písečný (vľavo) z SOŠ Stará Turá preberá diplom za 5. miesto na celoslovenskom Enersole v Senici od RNDr. Jozefa Klindu z Ministerstva životného prostredia SR.

Chlapci počuli svoje prezentácie navzájom. Dalo by sa s tou Vladovou posunúť problematiku k realizácii?

„Určite. On má zase prepracovanú elektroniku. Keby sa to spojilo s naším programovaním, mohlo by to byť skvelé...“

Čiže na budúci rok vznikne spoločná práca?

„Dalo by sa. Lenže my obaja sme už štvrtáci a ideme na vysoké školy... Uvidíme, čo sa bude dať. Určite si vymeníme kontakty a budeme spolu komunikovať.“

Martin s Ondrejom sa veľmi potešili postupu na medzinárodnú súťaž: *„Dúfame, že sa bude dariť. Každopádne, radi predstavíme náš projekt pred medzinárodným publikom.“*

Úspechy a perspektíva

Posunie národný alebo medzinárodný Enersol niekam aj tvoju tvorivosť? Spýtal som sa viacerých.

„Určite áno. Môžem prezentovať a ukazovať mladým ľuďom alternatívne zdroje energie, ich princíp a využívanie. Aby sa v nich mohli zdokonaliť. A v budúcnosti si ich aj pripevňovať na svoje domy. Šetriť tým energiu i životné prostredie,“ povedal Roman Písečný z SOŠ Stará Turá, piaty na celoslovenskom kole, náhradník pre medzinárodnú súťaž.

A ako vnímala už na národnej súťaži vynikajúce umiestnenie študentky Lucie Pavlíkovej z Obchodnej akadémie Trnava jej učiteľka Mgr. Zuzana Chynoranská?

„Veľmi ma potešila, sme nadšení. Projekt je to veľmi pekný a dúfame, že bude mať aj budúcnosť.“

Predpokladám, že Lucia si celkovým tretím miestom aj na medzinárodnom Enersole nielen zvýšila sebavedomie, ale určite bude mať šancu splniť svoje predsavzatie vyslovené v Senici: *„Medzinárodná súťaž bude pre mňa určite nová skúsenosť a zároveň mi pomôže rozšíriť ďalej môj projekt a pracovať na ňom.“*

Úspešným blahoželáme a držíme palce všetkým, ktorí Enersol nevnímajú iba ako šancu, ale trpezlivo, systematicky, cieľavedome, krôčik za krôčikom premieňajú témy a pojmy z oblasti využívania alternatívnych zdrojov energie na čosi hmatateľnejšie, aby čoskoro uskutočnili aj tie dnes ešte najnepredstaviteľnejšie sny, túžby a vízie: *„Ešte Niečo, Ešte Raz... Slnko Obdarúva Lásky hodných.“*

Snažíme sa nájsť...

A ešte praktická skúsenosť Ing. Aleny Haštovej, členky Celoštátnej odbornej komisie Enersol SK, zo Strednej odbornej školy dopravnej v Martine-Priekope:

„Sme školou, ktorá má lepšie výsledky v uplatniteľnosti absolventov na trhu práce ako iné stredné odborné školy (podľa nedávno publikovanej štatistiky). Vlani u nás ukončilo štúdium 155 žiakov, z nich sa v septembri len 14 hlásilo na úrade práce. A hoci cez zimu sa ich počet mierne zvýšil, myslíme si, že je to veľmi priaznivé číslo, aj vzhľadom na momentálnu úroveň nezamestnanosti v našom regióne.

Čomu pripísať dobrý výsledok? V škole ponúkame odbory, ktoré sú žiadané na trhu práce. Volíme ich na základe našich skúseností a aj po konzultácii so zamestnávateľmi z podnikov, do ktorých naši žiaci chodia na prax počas štúdia. Snažíme sa žiakov motivovať a smerovať tak, aby odborná školská príprava bola spojená s praxou, teda s reálnym životom. Z tohto pohľadu je v súčasnosti v našej škole najlepšie uplatniteľný odbor mechanik-elektrotechnik.

Podniky oslovujeme aj pri organizovaní súťaží technickej tvorivosti, napr. Enersol alebo ZENIT. Spolupracujeme pri nich s každým, kto prejaví ochotu. Nie je totiž automatické, aby prišli za vami do školy z podnikov s otázkou: Nechceli by ste? Nemali by ste záujem? Skôr sa o to snažíme my. Ale presvedčila som sa už, že keď oslovíme tých správnych, spolupráca reálne funguje. Veľmi sa v tejto oblasti angažuje mesto Martin, SSE, ŽOS, všetko subjekty, ktoré vedia, že pre svoju výrobu potrebujú objaviť schopných ľudí. A vidia aj zmysel takýchto súťaží. Prispeli finančne, sponzorsky, darmi... Súťaže sú aj pre nich motiváciou, skúsenosťou, získavajú rôzne inšpirácie – čo sa dá, čo by sa dalo urobiť. Zástupcovia podnikov pracujú v porote. Posudzujú práce, vyjadrujú sa k nim. Žiaci zas na ich účasti oceňujú, že sa môžu dozvedieť veľa nového, že boli so skúsenými odborníkmi, ktorí im vedeli poradiť, usmerniť ich, čo by sa mohlo riešiť v budúcnosti. Takúto spoluprácu jednoducho vnímame ako prínosnú pre všetky zúčastnené strany. Podpora odborníkov má svoj význam, prináša lepší výsledok v uplatniteľnosti absolventov na trhu práce.“

V Tábore za Slovensko v súťaži jednotlivcov najlepšie bodovali Lucia Pavlíková, ktorá skončila na 3. mieste (jej prezentácia *World EcoTales Cup* získala 67 bodov), Richard Melichar spolu s Adriánom Kollárom z SPŠ elektrotechnickej Košice, ktorí skončili celkovo ôsmi (57 bodov za prácu *Porovnávanie svetelných zdrojov*), a treťou najlepšou reprezentantkou Slovenska a celkovo 13. bola Elena Plešová (51 bodov za *Pasívny dom*).

Filip Šíma (2. v tvorivej kategórii) zo Strednej priemyselnej školy v Piešťanoch preberá diplom a pohár od Ing. Aleny Haštovej z SOŠ dopravnej v Martine-Priekope.

Rebríček úspešnosti krajín v Tábore vyzeral takto:

1. Česká republika	197 bodov
2. Slovensko	**171 bodov**
3. Rakúsko	154 bodov
4. Nemecko	79 bodov
5. Poľsko	53 bodov
6. Slovinsko	50 bodov

Milan SOUKUP, foto autor

V odbornom vzdelávaní je príprava zameraná na oblasť technológie výroby, zloženia a skladovania potravín, výživy, ekonomiky, spoločenskej komunikácie. V rámci odborného výcviku žiaci získavajú teoretické a praktické zručnosti na úseku pekárskej, cukrárskej a mäsiarsko-lahôdkarskej výroby. Veľký dôraz sa kladie na rozvoj osobnosti žiaka, na formovanie jeho osobnostných a profesionálnych vlastností, postojov a hodnotovej orientácie. V rámci praktickej prípravy v nadstavbovom štúdiu žiaci získavajú teoretické vedomosti a praktické zručnosti v potravinárskych podnikoch na úsekoch riadenia, zásobovania a výroby.

Študijný odbor 2952 K výroba potravín je koncipovaný homogénne a pripravuje žiakov ako samostatných odborných pracovníkov.

Ing. Brigita ŠUHAJDOVÁ

UČEBNÝ ODBOR

2964 H cukrár, 2962 H pekár, 2955 H mäsiar, lahôdkar

Dĺžka štúdia: 3 roky
Forma štúdia: denná

Nevyhnutné vstupné požiadavky na štúdium: podmienky prijatia na štúdium ustanovuje vykonávací predpis o prijímacom konaní na stredné školy a zdravotná spôsobilosť uchádzača o štúdium
Spôsob ukončenia štúdia: záverečná skúška
Doklad o dosiahnutom vzdelaní: vysvedčenie o záverečnej skúške, výučný list, dodatok k výučnému listu
Poskytnutý stupeň vzdelania: stredné odborné vzdelanie ISCED 3C
Možnosti pracovného uplatnenia absolventa: výrobný pracovník v cukrárskej, pekárskej a mäsiarsko-lahôdkarskej prevádzke, živnostník, stredný riadiaci pracovník v potravinárskych prevádzkach a obchodnej sieti
Nadväzná odborná príprava (ďalšie vzdelávanie): študijné odbory nadstavbového štúdia pre absolventov trojročných učebných odborov nadväzujúce na predchádzajúci odbor štúdia – úplné stredné odborné vzdelania ISCED 3A

ŠTUDIJNÝ ODBOR

2952 K výroba potravín

Dĺžka štúdia: 2 roky
Forma štúdia: denná

Nevyhnutné vstupné požiadavky na štúdium: podmienky prijatia na štúdium ustanovuje vykonávací predpis o prijímacom konaní na stredné školy a zdravotná spôsobilosť uchádzača o štúdium
Spôsob ukončenia štúdia: maturitná skúška
Doklad o dosiahnutom vzdelaní: vysvedčenie o maturitnej skúške, dodatok k vysvedčeniu o maturitnej skúške
Poskytnutý stupeň vzdelania: úplné stredné odborné vzdelanie ISCED 3A
Možnosti pracovného uplatnenia absolventa: kvalifikovaný pracovník v potravinárstve a súvisiacich službách, v prevádzkach a laboratóriách, majster, laborant, technicko-hospodársky pracovník v potravinárskom priemysle, v distribúcii a predaji potravín
Nadväzná odborná príprava (ďalšie vzdelávanie): vzdelávacie programy vysokoškolského vzdelávania na úrovni ISCED 5B alebo ďalšie vzdelávacie programy zamerané na rozšírenie kvalifikácie, jej zvýšenie alebo zmenu

Drel som a chcel som byť dobrý

TIBOR KOBLÍČEK

Takto by sa dal charakterizovať životný postoj Tibora Koblíčka (1937), jeho pracovná kariéra, remeselnícka vášeň ústiaca do umeleckých prejavov hodných pozornosti a verejného uznania. Dlhodobo patrí medzi uznávaných majstrov Ústredia ľudovej umeleckej výroby. Drží sa nepísaného odkazu svojich predkov a v poctivom remeselnom duchu vytvára známe i dávnejšie pozabudnuté hudobné nástroje. Spája v nich úžitkovosť a výtvarnú parádu do nedeliteľného celku, takže jeho fujary (dvojačky a neodškriepiteľne originálne trojačky), fujarky, píšťaly a píšťalky, trombity a trúby, husle, korýtkové husle, lesné rohy, gajdy či dôkladné repliky muzeálnej ninery potešia rovnako zberateľov, ako aj aktívnych muzikantov. V nadchádzajúcich mesiacoch si môžete jeho hudobno-výtvarné diela pozrieť, ohmatať či zahrať si na nich na folklórnych festivaloch, remeselníckych trhoch a jarmokoch. Zo svojej novohradskej obce Turíčok to má najbližšie – i srdcom – do Detvy, ktorá sa považuje za „kolísku“ (alebo jedno z nenahraditeľných rodných hniezd) fujary. Zvuky čarovného nástroja, od roku 2005 zapísaného v zozname Svetového ústneho a nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva, zaleteli z Podpoľania ponad sopečný kotol do susedných dolín. Hanbu prvotným fujarášom nerobili ani chlapi v kraji terajšieho neveľkého Poltárskeho okresu, donedávna spomínaného s úctou ďaleko za hranicami Slovenska najmä majstrovskými výrobkami sklárov.

Z kraja sklárskeho remesla

Obe remeslá – to svoje „drevené, kožené, rohovinové, kovové“ aj „sklárskych hutníkov“ z Katarínskej Hute, Utekáča, Poltára Zlatna, Málinca a okolitých fabričiek – poznával Tibor Koblíček zblízka, vážil si prácu tých, čo jej dôkladne rozumeli. K jeho dlhoročnej záľube pridajme niekoľko spomienok z „vnútorného zápisníka“ – ako jeden z pohľadov na formovanie učňovského školstva na Slovensku od 50. rokov minulého storočia a na to, ako sa jeho absolventi „uplatňovali na trhu práce“ – povedané dnešným jazykom. Pretože stále citlivo vníma to, čomu sa venoval celý svoj učňovský, študentský a pracovný život.

Čo výrobok, to originál, na každom značka TK.

Tibor Koblíček sa vyučil za sústružníka – zameranie obrábač kovov. Vtedy na získanie výučného listu stačili dva učňovské roky, až neskôr sa štúdium rozšírilo na trojročné. „Ale my sme už tri-štyri mesiace pred ukončením ťahali vo fabrike aj dvanástky, cez deň i v noci. Bolo to tak, ja som v živote furt drel. Po skončení učňovky som mohol ísť k nám do Utekáča do sklárne robiť sústružníka, druhú možnosť ponúkali pre stovku chlapcov a dievčat do Detvy, kde práve vznikal podnik Podpolianskych strojární. Výroba ešte nebežala, ale vtedy sa plánovalo dopredu,“ spomína. A ešte lákala mladé sily strojárska Sigma Závadka nad Hronom na Horehroní. Lenže on popri škole hrával aktívne volejbal, tak ho majster nahovoril, aby ostal v Trenčíne. Tam sa stretli viacerí jeho spolužiaci a vrstovníci od podobných strojárskych remesiel, čo sa venovali športu. Robil tam vyše roka, ale predsa sa vrátil do svojho kraja, do Cinobane.

Štúdium popri zamestnaní

„Chcel som robiť, lebo som potreboval peniaze na živobytie. Tak sa to vtedy patrilo, pomôcť rodičom, myslieť na vlastnú strechu nad hlavou, na rodinu. A chcel som byť v robote dobrý. Urobili zo mňa majstra, mal som vtedy dvadsaťosem rokov. Štyridsať ľudí mať v merku, murárov, zváračov aj nekvalifikovaných robotníkov, to bola zodpovednosť. Aj drina, dohliadať na kvalitu, poriadok, nervy boli neraz vyšponované. A príde za mnou vedúci a hovorí mi, v septembri začína v Lučenci večerná priemyselná škola s maturitou. Ak pôjdeš, zvýšiš si kvalifikáciu a pridáme ti na plate. Ak nepôjdeš, majstra ti necháme, ale plat nezvýšime. Tak som sa dal na štúdium. Popri riadnej robote. Začínali sme ráno o piatej, o štvrtej som už vstával. K tomu tri roky školy, tri razy do týždňa. Odtiaľto dvadsať kilometrov do mesta. Hneď v treťom mojom ročníku, prvom na večernej v Lučenci, sme z tridsiatich troch vybraných ostali iba siedmi, ostatní vypadli. Nechceli sa alebo sa im nechcelo učiť. Profesorky boli pri skúšaní prísne, vynadali vám ako faganovi. Ja som nemal problémy, aj učenie ma bavilo, mal som svoje roky, s nimi skúsenosti, vedel som sa zorientovať aj v matematike, ktorá nepatrila medzi najobľúbenejšie. Na konci školského roku prišiel za nami triedny učiteľ. Hovorí, mrzí ma to, je vás už málo, buď počkáte rok a budete môcť pokračovať s tými, čo prídu do prvého ročníka, alebo prejdete na školu do Zvolena. Povedal som si, do roka ktovie čo bude, mnohé z učiva zabudnem, zas sa budem trápiť, tak som súhlasil. Štvrtý a piaty ročník som dochádzal do školy namiesto dvadsiatich šesťdesiat kilometrov. Pred maturitami sme s kamarátom trikrát prerátali 150 príkladov z matematiky, lebo profesorka nám povedala, ak nevyrátame aspoň tri z piatich, teda stovku dohromady, nepripustí nás na maturitu. Dostal som z matematiky dokonca dvojku a skončil som s vyznamenaním. Zato mi dal riaditeľ školy ako jedinému absolventovi odmenu – *Strojnícke tabuľky*. Doteraz si ich odkladám.

S (ne)straníckou trpkosťou

Ako pracovitého a s maturitným vzdelaním vzali Tibora Koblíčka do komunistickej strany. Po členstve zvlášť netúžil, radovo vyššie postavení podobných „pracantov“ potrebovali, aby sa sami nemuseli nadmieru namáhať. A práve tí sa vedeli včas zorientovať aj v normalizačných časoch po roku 1968, keď sa od straníkov zvlášť vyžadovala lojálnosť s augustovou okupáciou Československa vojskami Varšavskej zmluvy. Kto mal prirodzený vzťah ku kraju nazývanému vlasťou, ten sa s touto agresiou nemohol nijako úprimne zmieriť. Koblíček sa preto ocitol na zozname vylúčených zo strany. Vyhodili ho z pozície majstra. V dielni ho síce milostivo ponechali, ale on sa rozhodol prejsť do modelárskej dielne a vyhotovovať kovové odliatky na sklené výrobky. Tam ho za pol roka vyhodnotili ako najlepšieho robotníka, ale i to bolo prevereným straníkom tŕňom v oku. Odišiel do Poltára, kde roku 1971 otvorili ďalšie sklárne v kraji.

Koblíčkove fujary sčasti zakrývajú jeho maliarsku tvorbu.

Tam sa mu zišlo, čo sa za tri roky naučil popri maturitnom štúdiu vo Zvolene. Odtiaľ dochádzal aj do Banskej Bystrice, kde v akadémii vzdelávania bežali kurzy výtvarníctva. Tie v ňom utvrdili vzťah k výtvarnému umeniu a pomohli mu kvalifikovane vykonávať vo fabrike potichu túto činnosť na propagačnom oddelení. Po roku 1989 takéto oddelenie už nebolo potrebné, a tak svoju pracovnú kariéru v deň odchodu do dôchodku ukončil ako zámočník-prípravkár.

Región po neslávnych zmenách

Poltársky región je jedným z tých, kde vlastnícke zmeny hospodárskych podnikov v 90. rokoch viedli k značnej alebo doslovnej likvidácii tradičnej výroby. Koblíček spomína, že v tomto kraji bolo zo tristo učňov, ktorí sa pripravovali na prácu v sklárskych podnikoch v Poltári, Katarínskej Hute, Málinci, Utekáči, Zlatne. V súčasnosti poltárska Spojená škola vo svojom programe ponúka aj odbory 2738 H 04 operátor sklárskej výroby – maľba skla a keramiky, 2738 H 02 operátor sklárskej výroby – obsluha sklárskych automatov, a 2738 H 06 operátor sklárskej výroby – brúsenie skla. V minulom školskom roku v štúdiu nefiguroval ani jeden žiak, otvorenou preto ostáva otázka pred prijímacími pohovormi do nadchádzajúceho, aký záujem prejavia absolventi základných škôl o toto vzdelanie do budúcna. Ale platí tu dosť podobne to, čo sa dá zovšeobecniť celoplošne: všeobecný nezáujem mladých ľudí o robotnícke, remeselné a technické povolania sa násobí nízkou perspektívou konkrétnych výrobných odvetví. Sklárstvo medzi „študijné lákadlá“ nepatrí.

Niet perspektívy? Ani v týchto svojských časoch netreba odhadzovať tradičné hodnoty, oddá sa mať na zreteli nadväznosť. Hovorili sme o zvolenskej drevárskej škole, kde učili žiakov vyrábať husle a drevené hudobné nástroje. Odbor viedol uznávaný majster husliar Slovák zo srbskej Vojvodiny Ján Nemček. Jeho skúsenosť bola darom azda pre všetkých, ktorí pri ňom maturovali. O jeho kvalitách dobre vedel aj Tibor Koblíček, a tak poslal k nemu „do učenia“ svojho syna. Bolo to múdre rozhodnutie, dnes má v ňom pokračovateľa rodinnej remeselnej línie.

Ktovie, možno sa zmení vzťah mladých ľudí k remeslu, zručnosť zase nájde v spoločnosti vážnosť, do zvolenskej školy sa opäť budú hlásiť žiaci, ktorí sa chcú dôkladne naučiť husliarskemu remeslu a vypracovať na majstrovských výrobcov ľudových nástrojov charakteristických pre kraj pod Poľanou. Som presvedčený, že nezaškodí o týchto „ideáloch“ písať ani v čase, keď sa začína diskutovať o duálnom vzdelávaní ako o potrebe pripravovať absolventov stredných odborných škôl predovšetkým pre veľkovýrobu. Remeselná zručnosť ostáva aj nenahraditeľnou citovou, sociálnou či estetickou hodnotou.

Foto Tomáš MIKOLAJ

KALENDÁRIUM

František Jurga

(✻ 12. apríl 1909 Čadca – † 18. november 1963 Košice) – matematik. Študoval matematiku a deskriptívnu geometriu na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe. Začínal ako stredoškolský profesor na gymnáziu v Košiciach. Roku 1938 odišiel učiť do Bratislavy, kde prednášal aj na Slovenskej vysokej škole technickej aplikovanú matematiku. Roku 1947 v Košiciach vznikla Vysoká škola poľnohospodárskeho a lesníckeho inžinierstva, viedol na nej Katedru matematiky a deskriptívnej geometrie, neskôr ako riadny profesor Lesnícku a drevársku fakultu. Roku 1952 sa tu stal dekanom Strojníckej fakulty a vedúcim Katedry matematiky a deskriptívnej geometrie. Zaslúžil sa o odborné organizovanie matematikov a fyzikov, bol aktívnym vedeckým pracovníkom. Významná je jeho práca *Nomografia a iné grafické metódy*.

Daniel Rapant

(✻ 17. apríl 1897 Holíč – † 17. apríl 1988 Bratislava) – historik, archivár. Študoval históriu a slavistiku na Filozofickej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe, kde tiež absolvoval Štátnu archívnu školu. Od roku 1933 pôsobil ako profesor česko-slovenských dejín na Univerzite Komenského (UK) v Bratislave. Inicioval vznik Slovenskej historickej spoločnosti, roku 1964 sa stal jej prvým predsedom. Roku 1968 sa stal akademikom SAV. Venoval sa najmä problematike národného obrodenia, vydal päťdielne dielo *Slovenské povstanie roku 1848 – 1849*.

Anton Kotzig

(✻ 22. október 1919 Kočovce – † 20. apríl 1991 Montreal, Kanada) – matematik. Začal študovať na Univerzite Karlovej v Prahe, absolvoval v Bratislave na Prírodovedeckej fakulte Slovenskej univerzity. Od roku 1951 bol profesorom na Vysokej škole ekonomickej v Bratislave. Roku 1959 sa stal prvým riaditeľom Matematického ústavu SAV, roku 1965 vedúcim Katedry aplikovanej matematiky na Prírodovedeckej fakulte UK, neskôr dekanom fakulty. Založil známu slovenskú školu teórie grafov. Venoval sa širokému okruhu problémov, od konvexných mnohostenov cez hamiltonovské grafy, latinské štvorce a rozklady úplných grafov až po kombinatorické hry. Publikoval inšpirujúce otvorené problémy, napríklad dosiaľ nerozriešenú Ringelovu-Kotzigovu hypotézu. Jedno z jeho tvrdení sa všeobecne nazýva Kotzigova veta. Roku 1969 odišiel do Kanady, dlhodobo pôsobil v Montreale. Pri príležitosti jeho 60. narodenín vyšla publikácia *Theory and Practice of Combinatorics*, do ktorej prispeli významní odborníci z celého sveta.

Andrej Ľudovít Radlinský

(✻ 8. júl 1817 Dolný Kubín – † 26. apríl 1879 Kúty) – kňaz, jazykovedec, pedagóg, fyzik, vydavateľ. Študoval filozofiu v Oláhovom seminári v Trnave a v seminári v Bratislave, katolícku teológiu na Pázmáneu vo Viedni, venoval sa štúdiu jazykovedy, spoločenskovedným i exaktným predmetom. Pôsobil v Budíne a Zlatých Moravciach, dlhšie v Banskej Štiavnici, kde zriadil nedeľné školy. Značne prispel k vytváraniu slovenskej fyzikálnej terminológie. Svojimi všestrannými schopnosťami zasahoval do hospodárskeho a literárneho života, napomáhal rozvoj slovenského školstva. Zaslúžil sa o poslovenčenie a neskôr záchranu banskobystrického gymnázia. Vydával školské pomôcky a príručky, jeho vyše 300-stranová učebnica *Školník* pre katolícke elementárne školy bola významným prostriedkom pri pozdvihnutí vzdelanostnej úrovne národa. Obsahuje „hviezdovedu, zemepis, silozpyt, zemeznalstvo, prírodopis, domáce a poľné hospodárstvo, ovocinárstvo, včelárstvo, hodvábnictvo a náuku o právach a povinnostiach občianskych“.

Stranu pripravil Dušan MIKOLAJ

Správa o stave školstva na Slovensku na verejnú diskusiu

Príloha 1: Popis vývoja a analýza hlavných problémov regionálneho školstva

1. Charakteristika školského systému

1.1 Zásadné zmeny vo vývoji školského systému

(1) Školský systém v Slovenskej republike prešiel od roku 1993 viacerými reformnými zmenami. Do roku 2001 boli zmeny uskutočňované prevažne spontánne, bez hlbšej analýzy priebehu, ako aj dopadov zmien. Roku 2001 vláda SR schválila *Národný program výchovy a vzdelávania v Slovenskej republike na najbližších 15 až 20 rokov – Milénium*. Dokument pomenoval základné východiská a princípy zmien vo výchove a vzdelávaní. V nadväznosti na *Milénium* sa roku 2003 začalo s decentralizáciou v oblasti školstva a zároveň sa významne zmenilo financovanie regionálneho školstva. Zaviedlo sa tzv. normatívne financovanie, pričom niektoré výdavky sa naďalej ponechali na financovanie prostredníctvom nenormatívnych výdavkov.

(2) Ďalším zásadným reformným krokom bolo roku 2008 prijatie komplexného zákona o výchove a vzdelávaní (tzv. školský zákon). Dôraz zákona bol kladený na obsah vzdelávania tak, aby boli zabezpečené základné zručnosti a kvalita pre všetkých žiakov, riešené obsahové zmeny v oblasti výchovy a vzdelávania v regionálnom školstve. Základným prvkom reformných zmien je, že výchova a vzdelávanie v školách sa uskutočňuje prostredníctvom výchovno-vzdelávacích programov. V zákone bol definovaný štátny a školský vzdelávací program. Popri spoločných osnovách pre všetky školy si tak každá škola definuje časť svojho učiva, čím sa podporuje voľnosť škôl. Zákonom definované vzdelávacie štandardy sú súborom požiadaviek na osvojenie si vedomostí, zručností a schopností, ktoré majú deti a žiaci získať na svoje ďalšie pokračovanie vo vzdelávaní v nadväzujúcej časti vzdelávacieho programu.

(3) Zákon taktiež ustanovil povinnú školskú dochádzku ako desaťročnú s možnosťou zaradenia žiaka do nultého ročníka, ktorý je určený pre deti, ktoré k 1. septembru dosiahli fyzický vek šesť rokov, a nedosiahli školskú spôsobilosť. Nový zákon posilňuje výučbu cudzích jazykov, informačných a komunikačných technológií a informačnej výchovy. Zákonom sa zosúladili dosiahnuté stupne vzdelania na našich školách s medzinárodnou klasifikáciou ISCED. Novým prvkom na Slovensku je aj zavedenie individuálneho vzdelávania, ktoré sa uskutočňuje bez pravidelnej účasti na vzdelávaní v škole. Školským zákonom sa zaviedla aj bezplatná predškolská výchova detí v materskej škole jeden rok pred plnením povinnej školskej dochádzky. Pre deti, ktorých rodičia sú v hmotnej núdzi, je predškolská výchova v materskej škole bezplatná bez rozdielu veku.

(4) K zvýšeniu relevantnosti odbornej výchovy a vzdelávania na stredných školách pre potreby trhu práce prispel zákon o odbornom vzdelávaní a príprave schválený roku 2009. Stanovil práva a povinnosti všetkých účastníkov a vytvoril priestor na zapojenie sa zamestnávateľov a zamestnávateľských zväzov, ako aj súkromného investičného kapitálu do systému odborného vzdelávania a prípravy. Vytvoril podmienky na vznik funkčného systému koordinácie odborného vzdelávania a prípravy prostredníctvom zriadenia Rady vlády SR pre odborné vzdelávanie a prípravu, krajských rád a systému sektorových rád pre odborné vzdelávanie a prípravu.

(5) Roku 2009 sa taktiež ustanovili podmienky profesijného rastu pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov v tzv. kariérovom systéme. Zaviedol sa súbor pravidiel kariérového postupu a motivačného ohodnotenia. Rozlišujú sa začínajúci, samostatní pedagogickí a odborní zamestnanci, ako aj pedagogickí a odborní zamestnanci s prvou a druhou atestáciou. Zároveň sa nastavil kariérový systém, ktorý pedagogickým a odborným zamestnancom zabezpečil platový postup v platových stupňoch, možnosť príplatkov, ale aj poskytovanie voľna na účasť na vzdelávaní alebo na vykonanie atestačnej skúšky. V konečnom dôsledku motivuje pedagogických a odborných zamestnancov do odborného rastu.

1.2 Stupne vzdelávania

(6) Predprimárne vzdelávanie je výchova a vzdelávanie poskytované deťom od 3. do 6. roku veku. Jeho cieľom je osobnostný rozvoj detí v oblasti sociálno-emocionálnej, intelektuálnej, telesnej, morálnej, estetickej. Taktiež rozvíjanie schopností a zručností potrebných na plnenie povinnej školskej dochádzky v základnej škole a na život v spoločnosti. Absolvovanie predprimárneho vzdelávania v materskej škole nie je povinné, v záujme dobrej pripravenosti dieťaťa na základnú školu sa odporúča, aby dieťa navštevovalo materskú školu minimálne jeden rok pred začiatkom plnenia povinnej školskej dochádzky. Predprimárne vzdelanie získa dieťa absolvovaním posledného ročníka vzdelávacieho programu v materskej škole. Dokladom o získanom stupni vzdelania je osvedčenie o absolvovaní predprimárneho vzdelávania.

(7) Primárne vzdelávanie a nižšie stredné vzdelávanie poskytuje základná škola. Poskytuje žiakovi základné poznatky, zručnosti a schopnosti v oblasti jazykovej, prírodovednej, spoločenskovednej, umeleckej, športovej, zdravotnej, dopravnej a ďalšie poznatky a zručnosti potrebné na jeho orientáciu v živote a v spoločnosti a na jeho ďalšiu výchovu a vzdelávanie. Absolvovaním posledného ročníka vzdelávacieho programu pre prvý stupeň ZŠ (ISCED 1) žiak získa primárne vzdelanie. Absolvovaním posledného ročníka vzdelávacieho programu pre druhý stupeň ZŠ (ISCED 2) žiak získa nižšie stredné vzdelanie. Dokladom o získanom vzdelaní je vysvedčenie s doložkou.

(8) Nižšie stredné odborné vzdelanie, stredné odborné vzdelanie, úplné stredné všeobecné vzdelanie, úplné stredné odborné vzdelanie a vyššie odborné vzdelanie poskytujú žiakom stredné školy. Príslušné stupne stredného vzdelania poskytujú vo vzdelávacích programoch v študijných alebo učebných odboroch vzdelávania. Podľa zamerania sa delia na gymnázium, strednú odbornú školu a konzervatórium.

(9) Stredné odborné školy môžu vzdelávať žiakov aj v nadstavbovom alebo pomaturitnom štúdiu. Nadstavbové štúdium umožňuje žiakom, ktorí sa vyučili v niektorom učebnom odbore, získať úplné stredné odborné vzdelanie v nadväznom študijnom odbore, ktorý sa ukončuje maturitnou skúškou. Pomaturitné štúdium je určené pre žiakov, ktorí už maturovali v akomkoľvek študijnom odbore strednej školy a potrebujú si prehĺbiť vedomosti a zručnosti v už absolvovanom študijnom odbore, získať kvalifikáciu v inom študijnom odbore (maturita v ďalšom odbore štúdia) alebo získať špeciálne vedomosti a zručnosti a tým aj vyšší stupeň vzdelania (vyššie odborné vzdelanie). Pomaturitné štúdium na konzervatóriu je v súčasnosti v štádiu experimentálneho overovania.

Tab. 1: Prehľad stupňov vzdelania v regionálnom školstve

Vek	Stupeň vzdelania a doklad o vzdelaní	Zariadenie
3 – 6	**Predprimárne vzdelanie** (dobrovoľné) **ISCED 0** - osvedčenie o absolvovaní predprimárneho vzdelávania	materská škola, špeciálna materská škola
6 – 15	**Základné vzdelanie** - 9-ročná základná škola	základná škola, špeciálna základná škola
6 – 10	**Primárne vzdelanie** (I. stupeň: 1. – 4. ročník) **ISCED 1** - vo 4. ročníku vysvedčenie s doložkou „Žiak získal primárne vzdelanie“	základná škola, špeciálna základná škola
10	**Prechod na stredné školy**	
10 – 15	**Nižšie stredné vzdelanie** (II. stupeň: 5. – 9. ročník) **ISCED 2** - v 9. ročníku vysvedčenie s doložkou „Žiak získal nižšie stredné vzdelanie“	základná škola (osemročné gymnázium, konzervatórium), špeciálna základná škola
	Povinná 10-ročná dochádzka do 16 rokov	
15	**Prechod na ďalšie vzdelávanie**	
16	Ukončenie povinnej školskej dochádzky	
15 – 19	**Stredné vzdelanie:**	
	Nižšie stredné odborné vzdelanie ISCED 2C - vysvedčenie o záverečnej skúške a výučný list v odboroch, v ktorých to určuje štátny vzdelávací program	gymnázium, stredná odborná škola, konzervatórium, špeciálna stredná škola
	Stredné odborné vzdelanie ISCED 3C - vysvedčenie o záverečnej skúške a výučný list	
	Úplné stredné všeobecné vzdelanie ISCED 3A - vysvedčenie o maturitnej skúške	
	Úplné stredné odborné vzdelanie ISCED 3A - vysvedčenie o maturitnej skúške a výučný list v odboroch, v ktorých to určuje štátny vzdelávací program	
	Prechod na vyššie odborné vzdelávanie a vysokoškolské vzdelávanie	
19 – 21	**Vyššie odborné vzdelanie ISCED 5B:**	
	Konzervatórium (6- alebo 8-ročný vzdelávací program) - vysvedčenie o absolventskej skúške a absolventský diplom s právom používať titul DiS. art. (diplomovaný umelec)	konzervatórium, stredná odborná škola
	Stredná odborná škola (2- až 3-ročný vzdelávací program) - vysvedčenie o absolventskej skúške a absolventský diplom s právom používať titul DiS. (diplomovaný špecialista)	

Zdroj: MŠVVaŠ SR

2. Systém riadenia regionálneho školstva

(10) V systéme riadenia prichádzalo od roku 1990 k častým zmenám, ktoré výrazne narušili jeho stabilitu. Roku 1990 riadenie prostredníctvom odborov školstva krajských národných výborov a okresných národných výborov prešlo na systém štyroch veľkých školských správ v rámci krajov a malých školských správ, ktoré kopírovali okresy. Roku 1996 sa zaviedol systém riadenia prostredníctvom krajských a okresných úradov. Roku 2001 sa najskôr spustila decentralizácia a roku 2003 sa v súlade s *Miléniom* systém riadenia vrátil späť k špecializovanej miestnej štátnej správe prostredníctvom ôsmich krajských školských úradov (KŠÚ). Od začiatku roku 2013, po deviatich rokoch fungovania KŠÚ, nastal návrat k integrovanej štátnej správe prostredníctvom obvodných úradov v sídle kraja. Práva a povinnosti zamestnancov, ako aj majetok v správe KŠÚ prešli na Ministerstvo vnútra SR.

(11) Decentralizácia priniesla i zmeny na úrovni škôl a školských zariadení, ktoré získali samostatnosť v riadení vnútorných vzťahov školy. Riaditelia škôl a školských zariadení získali rozhodovacie kompetencie aj v oblasti profilácie školy a za ňu majú vlastnú zodpovednosť. Školy získali viac autonómie i v personálnej a ekonomickej oblasti. Školám, kde sa plní povinná školská dochádzka (plnoorganizované základné školy, základné školy s materskou školou, stredné školy a školy pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami), zákon udelil postavenie právnickej osoby. Taktiež bolo umožnené združovanie škôl napríklad zriadením základnej školy s materskou školou, spojenej školy s organizačnými zložkami škôl rôzneho druhu alebo typu, zriadenie strednej odbornej školy poskytujúcej vzdelávanie v študijných a učebných odboroch v dĺžke štúdia od dvoch do piatich rokov.

(12) Štátnu školskú politiku stanovuje vláda SR, pričom decíznym orgánom v oblasti školstva je Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu (MŠVVaŠ) SR, ktoré najmä vykonáva štátnu správu na úseku školstva, vypracováva koncepcie, vydáva všeobecne záväzné právne predpisy, spravuje sieť škôl a školských zariadení, zabezpečuje financovanie a vydáva štátne vzdelávacie programy pre všetky druhy a typy škôl.

(13) Na plnenie svojich úloh ďalej zriaďuje rozpočtové alebo príspevkové organizácie, ktorých štatutárov vymenúva a odvoláva minister. Sú to ústavy, ktoré plnia úlohy v oblasti výskumu, v usmerňovaní všeobecnej a odbornej zložky vzdelávania (Štátny pedagogický ústav, Štátny inštitút odborného vzdelávania) a organizácie, ktoré odborne a metodicky riadia školy a školské zariadenia (Ústav informácií a prognóz školstva, Ústav detskej psychológie a patopsychológie, Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania, metodicko-pedagogické centrá).

(14) Funkciu kontroly štátu nad úrovňou pedagogického riadenia, výchovy a vzdelávania plní Štátna školská inšpekcia (ŠŠI). Je to orgán štátnej správy, ktorý taktiež vybavuje sťažnosti a petície v tejto oblasti. ŠŠI riadi hlavný školský inšpektor, ktorého vymenúva a odvoláva minister. ŠŠI svoju činnosť vykonáva prostredníctvom školských inšpektorov.

(15) V slovenskom vzdelávacom systéme majú svoje osobité postavenie okrem škôl a školských zariadení aj ďalšie inštitúcie, rozličné združenia a nadácie, stavovské a profesijné organizácie, pracovníci tretieho sektora, ktorí participujú a pomáhajú vo výchove a vzdelávaní detí a mládeže.

(16) Riadenie na strednej úrovni vykonávajú obvodné úrady v sídle kraja, školské úrady a zriaďovatelia škôl.

(17) Zriaďovateľmi škôl a školských zariadení môžu byť: obec, samosprávny kraj, obvodný úrad v sídle kraja, štátom uznaná cirkev alebo náboženská spoločnosť, iná právnická alebo fyzická osoba. Kompetencie zriaďovateľov voči školám sú ustanovené v zákone o štátnej správe v školstve a školskej samospráve.

(18) Základné a stredné školy sú právnymi subjektmi a zamestnávateľmi učiteľov a ostatných zamestnancov školy. Školu alebo školské zariadenie riadi riaditeľ. Riadenie školy predstavuje základnú úroveň riadenia školského systému v SR.

(19) Riaditeľ školy zodpovedá za:
a) dodržiavanie štátnych vzdelávacích programov určených pre školu, ktorú riadi,
b) vypracovanie a dodržiavanie školského vzdelávacieho programu a výchovného programu (v prípade, ak je súčasťou školy aj školské zariadenie),
c) vypracovanie a dodržiavanie ročného plánu ďalšieho vzdelávania pedagogických zamestnancov,
d) dodržiavanie všeobecne záväzných právnych predpisov, ktoré súvisia s predmetom činnosti školy alebo školského zariadenia,
e) každoročné hodnotenie pedagogických a odborných zamestnancov,
f) úroveň výchovno-vzdelávacej práce školy alebo školského zariadenia,
g) rozpočet, financovanie a efektívne využívanie finančných prostriedkov určených na zabezpečenie činnosti školy alebo školského zariadenia,
h) riadne hospodárenie s majetkom v správe alebo vo vlastníctve školy alebo školského zariadenia.

(20) Okrem riaditeľa školy sa na riadení školy podieľajú aj samosprávne orgány (rada školy a žiacka školská rada) a poradné orgány riaditeľa školy (napr. pedagogická rada, metodické združenie, predmetová komisia, umelecká rada, atď.). Školská samospráva pôsobí ako iniciatívny a poradný samosprávny orgán presadzujúci verejné záujmy, záujmy žiakov, rodičov, zamestnancov v oblasti výchovy a vzdelávania. Školská samospráva plní aj funkciu verejnej kontroly, vyjadruje sa k činnosti školy a školského zariadenia, pri ktorej je zriadená. Uskutočňuje výber riaditeľa školy alebo školského zariadenia a zároveň má kompetenciu predloženia návrhu na odvolanie riaditeľa zriaďovateľovi.

3. Sieť škôl, školských zariadení, stredísk praktického vyučovania a pracovísk praktického vyučovania

(21) Školy a školské zariadenia tvoria ucelenú sústavu škôl a školských zariadení. Školy zaradené do siete škôl a školských zariadení zabezpečujú výchovu a vzdelávanie prostredníctvom vzdelávacích programov odborov vzdelávania poskytujúcich na seba nadväzujúce stupne vzdelania.
(22) Podrobnosti o zriaďovaní, zrušovaní a organizácii škôl a školských zariadení, stredísk praktického vyučovania a pracovísk praktického vyučovania a na zabezpečovanie ich výchovno-vzdelávacej práce ustanovuje MŠVVaŠ SR. Zároveň spravuje sieť a rozhoduje o zaradení, vyradení a zmenách v sieti.
(23) Zriaďovať a zrušovať školy, školské zariadenia, strediská praktického vyučovania a pracoviská praktického vyučovania môže zriaďovateľ na základe vydanej akreditácie ministerstva, vydaním rozhodnutia o zaradení do siete, resp. vyradení zo siete.
(24) Sústavu škôl tvoria tieto druhy škôl (obr. 1):
a) materská škola,
b) základná škola,
c) gymnázium,
d) stredná odborná škola,
e) konzervatórium,
f) školy pre deti a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami,
g) základná umelecká škola,
h) jazyková škola.

(25) Sústavu školských zariadení tvoria:
a) školské výchovno-vzdelávacie zariadenia:
   i) školský klub detí,
   ii) školské stredisko záujmovej činnosti,
   iii) centrum voľného času,
   iv) školský internát,
   v) školské hospodárstvo,
   vi) stredisko odbornej praxe;
b) špeciálne výchovné zariadenia:
   i) diagnostické centrum,
   ii) reedukačné centrum,
   iii) liečebno-výchovné sanatórium;
c) školské zariadenia výchovného poradenstva a prevencie;
d) školské účelové zariadenia:
   i) škola v prírode,
   ii) zariadenia školského stravovania,
   iii) stredisko služieb škole.

(26) Z hľadiska jednotlivých zriaďovateľov je podiel neštátnych zriaďovateľov najvyšší v prípade konzervatórií, základných umeleckých škôl, jazykových škôl a gymnázií. Cirkevní zriaďovatelia mali najväčší záujem o zriaďovanie gymnázií. Pomer počtu žiakov v školách podľa zriaďovateľa je porovnateľný s pomerom počtu škôl. Nepomer je zrejmý v prípade konzervatórií. Napriek takmer dvojnásobného počtu súkromných konzervatórií oproti štátnym sa v nich vzdeláva o polovicu menej žiakov ako v štátnych konzervatóriách. V prípade školských zariadení majú súkromní zriaďovatelia najväčší záujem o zriaďovanie centier voľného času (obr. 2 – 4).

3.1 Materské školy

3.1.1 Všeobecné informácie

(27) Materské školy a špeciálne materské školy poskytujú predprimárne vzdelávanie prostredníctvom školského vzdelávacieho programu, a to v rámci celodennej alebo poldennej výchovy a vzdelávania.
(28) Právne postavenie materskej školy určuje jej zriaďovateľ. Materská škola bez právnej subjektivity je spravidla súčasťou obecného úradu alebo inej školy. Materské školy sa zriaďujú ako samostatné alebo ako súčasť základnej školy s materskou školou, prípadne ako organizačná zložka spojenej školy. Prevažujú samostatné materské školy. Problémom v prípade subjektu základná škola s materskou školou je chýbajúca právna norma vymedzujúca kompetencie súvisiace s odborným riadením týchto škôl vo vzťahu k materským školám (napr. funkcia zástupkyne riaditeľa ZŠ s MŠ pre MŠ, spájanie z dôvodu nízkeho počtu žiakov v ZŠ, nekvalifikovanosť vyučovania).
(29) Materskú školu riadi riaditeľ, bez rozdielu zriaďovateľa alebo právneho postavenia materskej školy. Riaditeľom MŠ môže byť len osoba, ktorá spĺňa kvalifikačné predpoklady určené zákonom o štátnej správe v školstve a školskej samospráve. Musí to byť vždy osoba, ktorá má vzdelanie určené na pôsobenie v materskej škole.
(30) Do materskej školy sa prijíma dieťa spravidla od troch do šiestich rokov veku; výnimočne sa prijímajú aj deti od dvoch rokov veku. Prednostne sa prijíma dieťa, ktoré dovŕši piaty rok veku, dieťa s odloženým začiatkom plnenia povinnej školskej dochádzky a dieťa s dodatočne odloženým začiatkom plnenia povinnej školskej dochádzky. Materské školy sú určené pre všetky deti predškolského veku bez ohľadu na to, či sú ich rodičia zamestnaní, alebo nie. O prijatí dieťaťa rozhoduje riaditeľ materskej školy, pričom nie je viazané trvalým bydliskom dieťaťa, pretože vo vzťahu k materským školám nie sú vytvorené školské obvody. Dieťa môže byť prijaté aj v priebehu školského roka.
(31) Za čiastočnú úhradu sa môže predprimárne vzdelávanie uskutočňovať vo všetkých materských školách okrem materských škôl pri zdravotníckych zariadeniach. Výška príspevku rodičov/zákonných zástupcov na čiastočnú úhradu výdavkov mesačne na jedno dieťa materskej školy zriadenej obvodným úradom v sídle kraja je stanovená najviac sumou neprevyšujúcou 7,5 % sumy životného minima na jedno nezaopatrené dieťa. Výšku tohto príspevku v materskej škole zriadenej obcou určuje zriaďovateľ všeobecne záväzným nariadením. Na základe poznatkov z praxe je potrebné poznamenať, že niektorí zriaďovatelia výšku tohto príspevku stanovili veľmi neprimerane reálnym možnostiam mnohých rodín (viac ako 20 eur).
(32) Bezplatne sa predprimárne vzdelávanie poskytuje deťom:
a) ktoré majú jeden rok pred plnením povinnej školskej dochádzky,
b) ktorých zákonný zástupca predloží riaditeľovi materskej školy doklad o tom, že je poberateľom dávky v hmotnej núdzi a príspevkov k dávke v hmotnej núdzi,
c) ktoré sú v materskej škole umiestnené na základe rozhodnutia súdu.

3.1.2 Počet materských škôl

(33) Kým roku 2000 bolo v sieti škôl a školských zariadení zaradených 3 262 materských škôl so 7 576 triedami, k 15. septembru 2012 bolo v sieti škôl a školských zariadení zaradených len 2 861 materských škôl so 7 395 triedami. Pri zvyšujúcom sa počte detí prijatých do materských škôl, ako aj pri zvyšujúcom sa počte nevybavených žiadostí o prijatie detí do materských škôl sa roku 2012 celkový počet materských škôl znížil oproti roku 2011 o štyri, ale počet tried sa zvýšil zo 7 277 v roku 2011 na 7 395 v roku 2012. Dokazuje to, že zriaďovatelia sa snažia nepriaznivú situáciu pri prijímaní detí riešiť rozširovaním kapacít už existujúcich materských škôl, prípadne adaptáciou vhodných priestorov na triedy materských škôl (tab. 2).
(34) Materské školy sa líšia aj podľa vyučovacieho jazyka. Najviac detí navštevovalo roku 2012 materské školy s vyučovacím jazykom slovenským (139 955) a maďarským (9 076). Menšie zastúpenie má vyučovací jazyk ukrajinský (186 detí), nemecký (102) a francúzsky (74). Zastúpenie má aj bilingválny slovenský a anglický (57 detí), bulharský (44) a rusínsky vyučovací jazyk (17).

3.1.3 Deti v materských školách

(35) Vývoj počtu detí prijatých do materských škôl v období od roku 2000 do súčasnosti ovplyvňovala fáza výrazného poklesu detí – zo 154 232 detí v roku 2000 na 138 186 detí v roku 2008 (táto fáza poklesu počtu detí v materských školách sa začala už roku 1986). Od roku 2009 (138

Obr. 1: Sústava škôl a školských zariadení (schéma)

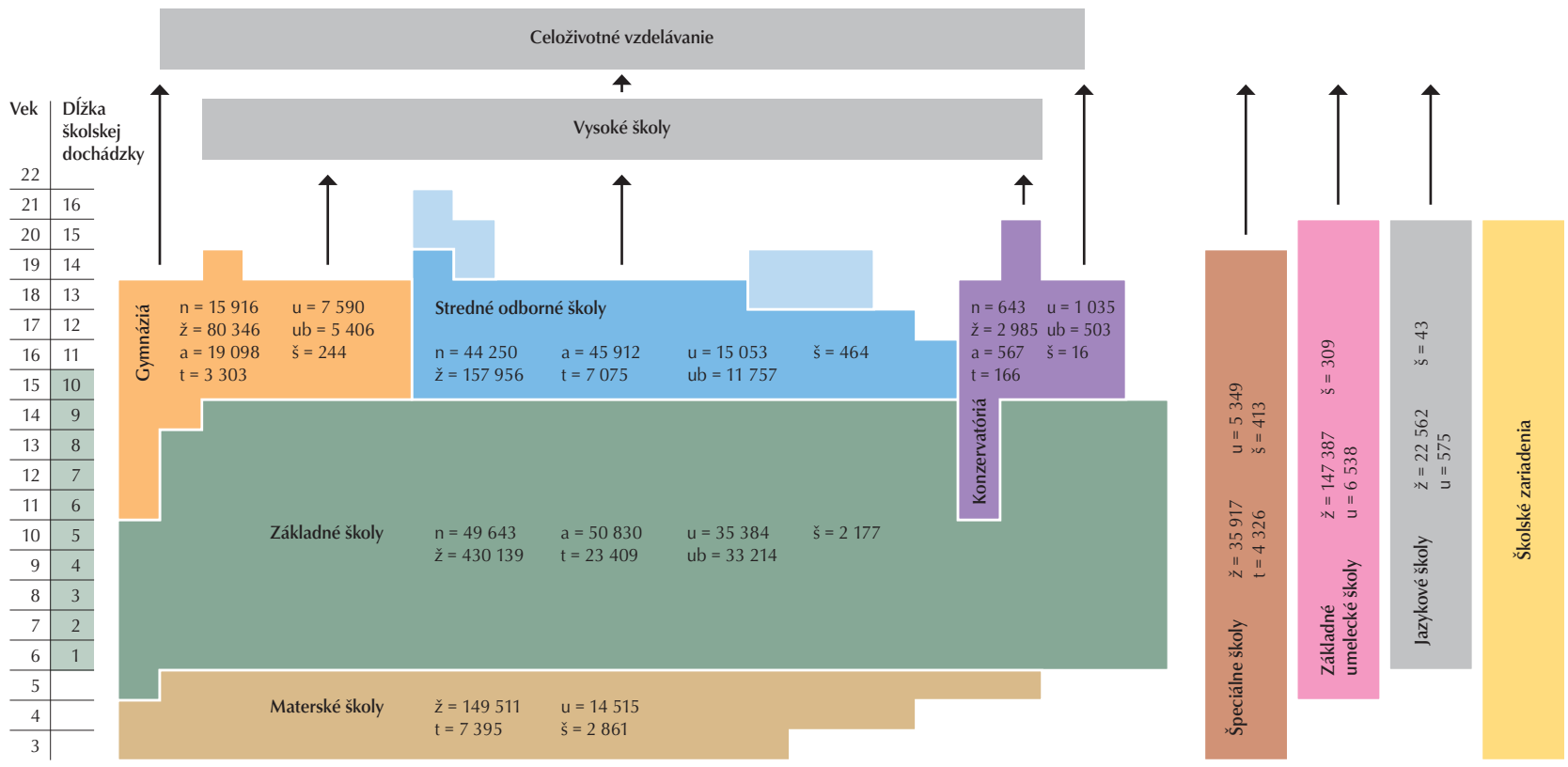

Legenda: n – novoprijatí, ž – žiaci/deti, a – absolventi, t – triedy, u – učitelia, ub – učebne, š – školy. *Zdroj: ÚIPŠ*

Poznámky: Povinná školská dochádzka: dĺžka je 10 rokov a trvá najviac do konca školského roka, v ktorom žiak dovŕši 16. rok života. Žiaci spravidla začínajú povinnú školskú dochádzku v 1. ročníku ZŠ a končia v 1. ročníku SŠ. Výnimky z toho upravuje zákon č. 245/2008 Z. z. v § 19 – 22. Nadväzujúce formy odborného vzdelávania: nadstavbové a pomaturitné štúdium v SOŠ. **Špeciálne školy:** materské školy, základné školy, stredné školy, praktické školy a odborné učilištia. Údaje sa vzťahujú na školský rok 2012/2013, a to na dennú formu štúdia v stredných školách.

Obr. 2: Prehľad škôl podľa zriaďovateľa v školskom roku 2012/2013

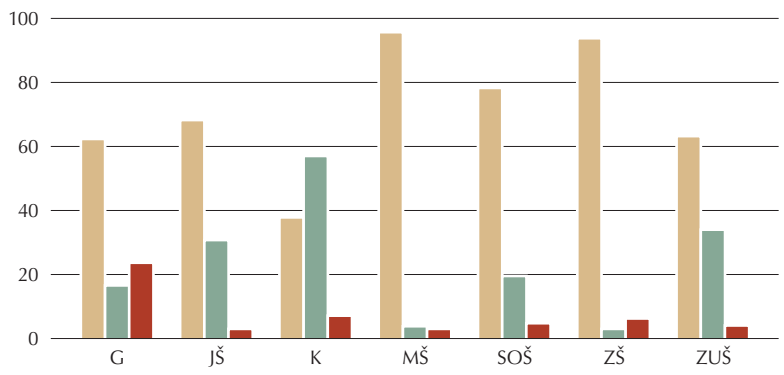

Legenda: % štátnych škôl, % súkromných škôl, % cirkevných škôl.
Zdroj: ÚIPŠ

Obr. 3: Žiaci v školách podľa zriaďovateľa k 15. 9. 2012

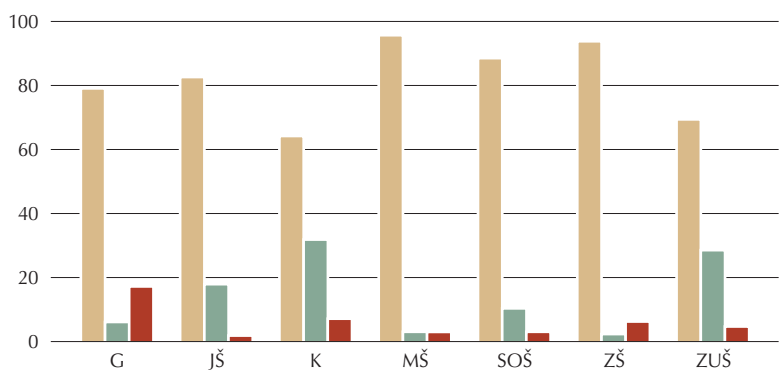

Legenda: % štátnych škôl, % súkromných škôl, % cirkevných škôl.
Zdroj: ÚIPŠ

Obr. 4: Prehľad školských zariadení podľa zriaďovateľa k 15. 9. 2012

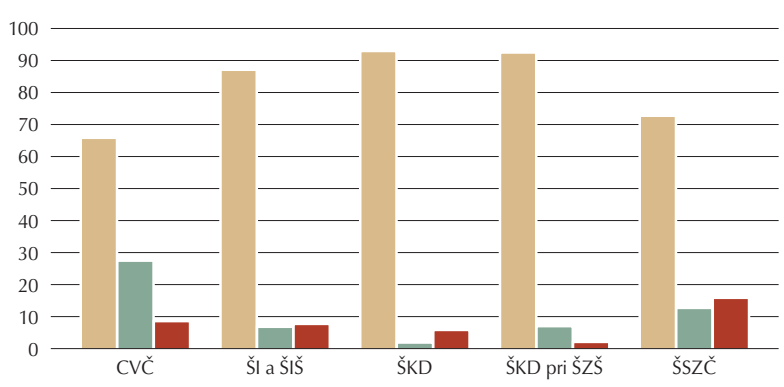

Legenda: % štátnych školských zariadení, % súkromných školských zariadení, % cirkevných školských zariadení. *Zdroj: ÚIPŠ*

Tab. 2: Vybrané ukazovatele v materských školách v školskom roku 2012/2013

	Zriaďovateľ						Spolu
	štátne				súkromné	cirkevné	
	obec	VÚC	KŠÚ	iný			
Počet škôl	2 724	•	•	•	75	62	2 **861**
Počet tried	7 028	•	•	•	204	163	7 **395**
Počet detí	142 816	•	•	•	3 281	3 414	149 **511**
Počet učiteľov	13 784	•	•	•	416	315	14 **515**

Poznámka: V tabuľke nie sú údaje o MŠ pre deti so ŠVVP; z počtu učiteľov je 26 mužov. *Zdroj: ÚIPŠ*

496 detí) začal počet detí prijatých do materských škôl výrazne ovplyvňovať nárast celkového počtu detí. Roku 2011 stúpol počet detí v materských školách na 144 130 a k 15. septembru 2012 je v materských školách prijatých 149 511 detí vo veku od dvoch rokov do veku začiatku plnenia povinnej školskej dochádzky. Rastová fáza by podľa dostupných prognóz mala trvať až do roku 2017.

(36) Z hľadiska vekového zloženia detí je v školskom roku 2012/2013 z celkového počtu detí v daných populačných ročníkoch v materských školách prijatých 11,5 % detí mladších ako 3 roky, 61,1 % 3-ročných detí, 73,3 % 4-ročných detí; 80,9 % 5-ročných detí a 36,4 % 6-ročných a starších detí. V posledných rokoch najviac klesol počet detí vo veku 3 rokov a detí mladších ako 3 roky, čo, samozrejme, súvisí aj s faktom, že do materskej školy sa prednostne prijímajú deti, ktoré dovŕšia piaty rok veku, deti s odloženým začiatkom plnenia povinnej školskej dochádzky a deti s dodatočne odloženým začiatkom plnenia povinnej školskej dochádzky.

(37) Od roku 2000 sa výrazne menil aj ukazovateľ hrubej zaškolenosti detí v materskej škole. Najvyššia miera hrubej zaškolenosti bola v rokoch 2004 (93 %) a 2006 (92 %). V súčasnosti je hrubá zaškolenosť detí v materských školách 87 %. V medzinárodnom porovnaní máme nižšiu účasť na predškolskej výchove, ako je priemer krajín EÚ. V porovnaní napríklad s Nemeckom či Veľkou Britániou však zaostávame ešte viac.

(38) Záujem o prijatie detí do materských škôl sústavne rastie, materské školy vzhľadom na svoje kapacity nestačia uspokojiť všetky požiadavky. Najnižší počet nevybavených žiadostí o prijatie do materskej školy bol roku 2006 – bolo ich len 1 074 (kým roku 2000 ich bolo 4 184), avšak od roku 2006 sa ich počet zvýšil 7,6-násobne, čo v súčasnosti predstavuje 8 144 nevybavených žiadostí. Tento stav je alarmujúci a vyžaduje si veľmi intenzívne a bezodkladné riešenie za strany zriaďovateľov.

(39) Miera participácie rómskych detí na predškolskom vzdelávaní je v porovnaní s nerómskou populáciou v danej lokalite výrazne nižšia. To môže spôsobovať reprodukciu chudoby a vytvárať vyššie individuálne aj spoločenské náklady v budúcnosti. Podľa správy Rozvojového programu OSN pred vstupom na základnú školu navštevovalo materskú školu aspoň v minimálnom režime spolu 53,1 % osôb. Takáto úroveň zaškolenosti značne zaostáva za žiakmi a študentmi z geograficky blízkej všeobecnej populácie, z ktorých malo skúsenosť s predškolskými zariadeniami vyše 88 % osôb. Ak sa pozrieme na situáciu za deti, ktoré boli v čase výskumu v predškolskom veku a boli vo veku 3 až 6 rokov, materskú školu navštevovala viac ako polovica detí všeobecnej (t. j. nerómskej) populácie (55,9 %). Z rovnako starých rómskych detí to bola iba necelá pätina (19,2 %). Navyše, v porovnaní so situáciou v ČR, Rumunsku, Bulharsku a Maďarsku je relatívna zaškolenosť Rómov na Slovensku nízka. Dokonca rómske deti v Maďarsku majú vyššiu mieru participácie ako nerómske deti v lokalitách, kde žijú na Slovensku Rómovia.

Obr. 5: Vývoj počtu materských škôl podľa zriaďovateľa od roku 1993

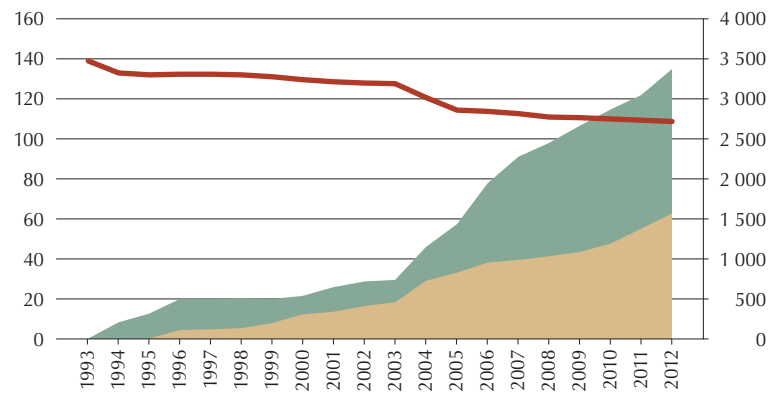

Legenda: cirkevné školy, súkromné školy, štátne školy.
Pozn.: Vývoj štátnych škôl sa vzťahuje na pravú os grafu. *Zdroj: ÚIPŠ*

Obr. 6: Vývoj počtu detí v MŠ od roku 1993 podľa zriaďovateľa

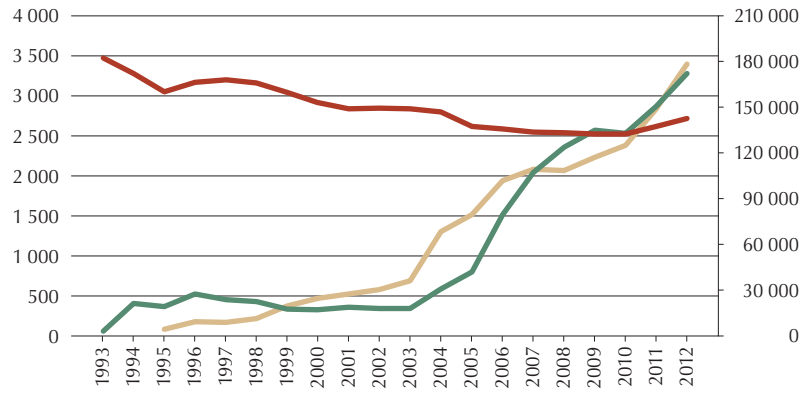

Legenda: cirkevné školy, súkromné školy, štátne školy.
Pozn.: Vývoj počtu detí v štátnych školách sa vzťahuje na pravú os grafu. *Zdroj: ÚIPŠ*

3.1.4 Učitelia

(40) Výchovu a vzdelávanie v materských školách zabezpečuje v súčasnosti 14 515 učiteliek a učiteľov, z ktorých 98,7 % spĺňa kvalifikačné predpoklady stanovené všeobecne záväznými predpismi. Prevažujú učiteľky s úplným stredoškolským vzdelaním, za nimi nasledujú učiteľky s vysokoškolským vzdelaním druhého stupňa a postupne pribúda počet učiteliek s vysokoškolským vzdelaním prvého stupňa. V materských školách pôsobí aj 64 asistentov učiteľa. Počet asistentov učiteľa pôsobiacich v materských školách nepokrýva reálne potreby materských škôl.

(41) Nedoriešenou do súčasnosti zostala aj príprava budúcich učiteľov materských škôl. Obsah, rozsah a spôsob stredoškolskej prípravy, ako ani obsah, rozsah a spôsob vysokoškolskej prípravy učiteľov materských škôl nezodpovedá potrebám a požiadavkám praxe. Vyriešená nie je ani problematika cvičných materských škôl.

3.1.5. Triedy

(42) Maximálne najvyššie počty detí v triedach určuje školský zákon: 20 pre 3- až 4-ročné deti, 21 pre 4- až 5-ročné deti, 22 pre 5- až 6-ročné deti, 21 pre 3- až 6-ročné deti. S účinnosťou od 1. septembra 2013 budú môcť riaditelia materských škôl prijať do triedy najviac tri deti nad stanovený počet.

(43) Zmena najvyššieho počtu detí v triedach platná od roku 2008 sa prejavila u všetkých zriaďovateľov. Najmenej početné sú triedy v súkromných materských školách, roku 2012 to bolo priemerne 16 detí na jednu triedu (obr. 7).

Obr. 7: Priemerný počet žiakov v materských školách podľa zriaďovateľa

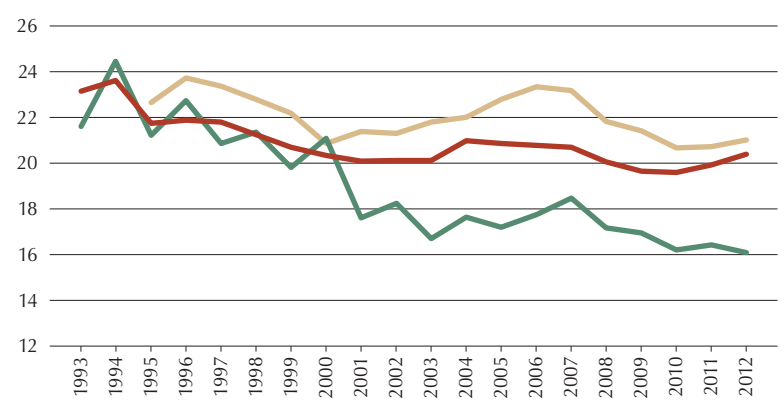

Legenda: cirkevné školy, súkromné školy, štátne školy. *Zdroj: ÚIPŠ*

3.2 Základné školy

3.2.1 Všeobecné informácie

(44) Základná škola poskytuje primárne vzdelávanie a nižšie stredné vzdelávanie. Ústava SR zabezpečuje každému občanovi právo na bezplatné vzdelanie v štátnych základných školách a možnosť zriaďovať aj iné školy ako štátne. Deti patriace k národnostným menšinám a etnickým skupinám majú právo na výchovu a vzdelávanie vo svojom materinskom jazyku za podmienok ustanovených školským zákonom.

(45) Základná škola má spravidla deväť ročníkov s možnosťou zriadenia nultého ročníka. Člení sa na prvý a druhý stupeň, v ktorých sa vzdelávanie realizuje samostatnými, na seba nadväzujúcimi vzdelávacími programami:

a) prvý stupeň základnej školy tvorí spravidla prvý až štvrtý ročník (súčasťou prvého stupňa je aj nultý ročník),
b) druhý stupeň základnej školy tvorí piaty až deviaty ročník.

(46) Nultý ročník je určený pre deti, ktoré k 1. septembru, ktorý nasleduje po dovŕšení šiesteho roku veku dieťaťa, nedosiali školskú zrelosť a zároveň pochádzajú zo sociálne znevýhodneného prostredia. Nultým ročníkom dieťa začína plniť povinnú školskú dochádzku a môže byť doň zaradené len s informovaným súhlasom zákonného zástupcu dieťaťa.

(47) Základné školy sa členia na typy:

a) plnoorganizovaná (so všetkými ročníkmi),
b) neplnoorganizovaná (nemá všetky ročníky).

(48) Zriaďovateľom základných škôl môžu byť:

a) obce a mestá – verejné základné školy,
b) fyzické alebo právnické osoby – súkromné základné školy,
c) cirkvi alebo náboženské spoločnosti registrované štátom – cirkevné základné školy,
d) obvodné úrady v sídle kraja – štátne špeciálne základné školy.

(49) Základné školy sú právnickými osobami, vystupujú v právnych vzťahoch vo svojom mene a majú plnú zodpovednosť vyplývajúcu z týchto vzťahov. Ak základná škola (neplnoorganizovaná) nie je právnickou osobou, v právnych vzťahoch vystupuje v mene zriaďovateľa.

(50) Riadenie základnej školy zabezpečuje riaditeľ, ktorého vymenúva na isté funkčné obdobie a odvoláva zriaďovateľ školy. Riaditeľ zodpovedá najmä za dodržiavanie štátnych vzdelávacích programov, vypracovanie a dodržiavanie školského vzdelávacieho programu a výchovného programu, dodržiavanie všeobecne záväzných právnych predpisov, rozpočet, financovanie, riadne hospodárenie s majetkom v správe alebo vo vlastníctve školy. Riaditeľ základnej školy vykonáva štátnu správu v prvom stupni (napr. prijatie žiaka, vykonávanie skúšok, povolenie foriem a spôsobov vzdelávania).

(51) Dieťa možno prijať do základnej školy na primárne vzdelávanie, keď dovŕši šiesty rok veku a dosiahne školskú spôsobilosť. Ak dieťa po dovŕšení šiesteho roku veku nedosiahlo školskú spôsobilosť a ak o to požiada jeho zákonný zástupca, riaditeľ školy rozhodne o odklade povinnej školskej dochádzky o jeden školský rok alebo zaradení do nultého ročníka. Odklad začiatku plnenia povinnej školskej dochádzky môže byť aj na návrh materskej školy, ktorú dieťa navštevuje, a to na základe predchádzajúceho odporučenia zariadenia výchovného poradenstva a prevencie s informovaným súhlasom zákonného zástupcu. O dodatočnom odložení povinnej školskej dochádzky môže riaditeľ rozhodnúť, ak sa u žiaka po nastúpení do prvého ročníka do konca prvého polroka zistí, že ešte nedosiahol školskú spôsobilosť. Do prvého ročníka môže nastúpiť aj nadané dieťa, ktoré nedovŕšilo 6 rokov, ak zariadenie výchovného poradenstva a prevencie a všeobecný lekár pre deti a dorast poskytne súhlasné vyjadrenie.

(52) Rodič môže pre budúceho školáka vybrať ktorúkoľvek základnú školu. Do základnej školy možno prijať na žiadosť rodiča aj žiaka so zdravotným znevýhodnením, vzdeláva sa podľa potrebného vzdelávacieho programu. V priebehu plnenia povinnej školskej dochádzky môže na písomnú žiadosť rodiča žiak prestúpiť na inú školu, ak s tým riaditeľ vybranej školy súhlasí.

(53) Základná škola môže organizovať vzdelávanie aj pre fyzické osoby, ktoré nezískali nižšie stredné vzdelanie, a to formou kurzu.

(54) Výchova a vzdelávanie v základnej škole sa organizuje prostredníctvom školského vzdelávacieho programu. Výchova a vzdelávanie žiakov ZŠ sa uskutočňuje v určených skupinách spravidla rovnakého veku, členených do tried. Triedy sú koedukačné. Neexistuje striktné členenie žiakov podľa schopností. V každom ročníku sú žiaci rovnakého veku, vekovú výnimku tvoria iba žiaci, ktorí opakujú ročník, alebo nadaní žiaci, ktorí môžu niektoré ročníky vynechať. Výnimku tvoria aj žiaci s odloženou povinnou školskou dochádzkou. Triedu podľa charakteru vzdelávacieho programu možno deliť na skupiny.

(55) Vyučovanie sa organizuje podľa rozvrhu hodín, ktorý určí riaditeľ školy po prerokovaní v pedagogickej rade. Ak z priestorových dôvodov nemožno za-

Tab. 3: Prehľad ukazovateľov o základných školách v školskom roku 2012/2013

	Zriaďovateľ						Spolu
	štátne				súkromné	cirkevné	
	obec	KŠÚ	VÚC	iný			
Počet škôl	2 016	3	4	•	41	113	**2 177**
Počet tried	21 791	23	39	•	318	1 238	**23 409**
Počet žiakov	402 249	486	705	•	4 348	22 351	**430 139**
Počet učiteľov vrátane učiteľov na kratší pracovný čas	32 690	33	62	•	644	1 955	**35 384**

Zdroj: ÚIPŠ

Rámček 1: Povinná školská dochádzka

V ZŠ sa začína plniť povinná školská dochádzka, ktorá je na Slovensku desaťročná. Žiak plní povinnú školskú dochádzku v základnej škole v školskom obvode, v ktorom má trvalý pobyt. Školský obvod základnej školy určuje obec všeobecne záväzným nariadením. Na plnenie povinnej školskej dochádzky nastupuje dieťa vo veku 6 rokov a končí najneskôr po dovŕšení 16. roku veku. Vo výnimočných prípadoch v zmysle školského zákona môže žiak skončiť plnenie povinnej školskej dochádzky vo veku 17 alebo 18 rokov. V základnej škole možno vzdelávať aj žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Osobitným spôsobom plnenia povinnej školskej dochádzky je individuálne vzdelávanie. Účinnosťou školského zákona od roku 2008 je umožnené individuálne vzdelávanie aj žiakom I. stupňa ZŠ, zabezpečované osobou, ktorá spĺňa kvalifikačné predpoklady (tzv. domáce vzdelávanie). Roku 2011 bol poskytnutý tento spôsob vzdelávania 12 žiakom. Podmienky individuálneho vzdelávania sú v školskom zákone vymedzené i pre žiakov, ktorým ich zdravotný stav neumožňuje účasť na vzdelávaní v ZŠ. Žiaci vo veku plnenia povinnej školskej dochádzky môžu túto plniť aj v školách mimo územia SR v zmysle pravidiel uvedených v § 25 školského zákona.

Podľa materiálu *Compulsory Education in Europe 2011/2012*, ktorý zverejnila informačná sieť Eurydice, sa v 24 zo 40 zverejnených európskych školských systémov (60 %) začína povinná školská dochádzka od šiesteho roku veku dieťaťa, v štyroch krajinách od siedmeho roku veku, v ôsmich krajinách od piateho roku veku a v štyroch krajinách od štvrtého roku veku. V prevažnej miere (22 krajín) sa povinná školská dochádzka končí dovŕšením 16. roku veku a trvá 10, resp. 9 rokov. Len v niektorých krajinách trvá dlhšie ako 10 rokov, takže Slovenská republika s jej začiatkom od 6. roku veku a trvaním do 16. roku veku, najdlhšie však do 18. roku veku, sa zaraďuje medzi väčšinu európskych krajín, ktoré majú priemernú dĺžku povinnej školskej dochádzky.

bezpečiť vyučovanie pre všetkých žiakov v dopoludňajších hodinách, môže sa organizovať aj popoludní. Základnou jednotkou je vyučovacia hodina, ktorá v prípade popoludňajšieho vyučovania nemusí byť 45-minútová, ale len 40-minútová. Dvojzmenové vyučovanie sa uskutočňuje v 169 triedach pre 3 257 žiakov, z toho je 656 žiakov II. stupňa.

(56) V oblastiach, kde nie sú podmienky na zriadenie všetkých deviatich ročníkov školy, možno zriadiť neplnoorganizovanú školu. Žiaci, ktorí ukončia posledný ročník neplnoorganizovanej školy, pokračujú v plnení povinnej školskej dochádzky v plnoorganizovanej škole so všetkými ročníkmi v príslušnom školskom obvode. Spájať triedy na I. stupni základnej školy je možné na základe novely školského zákona aj v plnoorganizovaných základných školách.

3.2.2 Počet základných škôl

(57) V školskom roku 2012/2013 je v sieti škôl a školských zariadení zaradených 2 177 základných škôl, z toho 2 023 štátnych, 41 súkromných a 113 cirkevných. Z toho neplnoorganizovaných základných škôl s ročníkmi 1. – 4. je 713 a s ročníkmi 5. – 9. len dve.

(58) Do roku 1996 počet základných škôl rástol, potom nasledovala fáza poklesu na súčasný počet 2 177 škôl. Počet verejných škôl začal prudko klesať roku 2000, v súkromných školách, naopak, prišlo k intenzívnejšiemu nárastu (z 3 na 41 škôl), v cirkevných školách bol nárast mierny (obr. 8).

(59) Priemerná veľkosť škôl meraná počtom žiakov na školu sa postupne znižovala. Kým roku 1990 mala priemerná štátna škola 306 žiakov, roku 2012 to bolo už len 199 žiakov. V súčasnosti evidujeme školy s počtom žiakov od 2 do 1 008, pričom máme až 110 základných škôl, ktoré majú menej ako 13 žiakov. Najviac základných škôl (248) je v intervale počtu žiakov od 13 do 24. Druhou najpočetnejšou skupinou sú školy s počtom od 25 do 36 žiakov (167 škôl).

3.2.3 Počet žiakov ZŠ

(60) Ukazovatele žiakov ZŠ sú v dôsledku plnenia povinnej školskej dochádzky určené demografickým vývojom. Počet žiakov v 1. ročníku najviac klesal v štátnych ZŠ (zo 68 122 žiakov v roku 2000 postupne na 48 449 žiakov v roku 2012). V súkromných školách počet prvákov mal stúpajúcu tendenciu, z počtu 35 žiakov v roku 2000 postupne vzrástol na 68 v roku 2012. Cirkevné ZŠ si udržiavajú priemerne rovnaký počet prvákov každý rok – 2 600.

(61) Počet žiakov v nultom ročníku stúpal, z celkového počtu žiakov v ZŠ 652 053 v roku 2000 bolo v nultom ročníku 1 087 žiakov, roku 2008 z celkového počtu žiakov 461 715 bolo v nultom ročníku 2 542 žiakov a roku 2012 z celkového počtu 430 139 žiakov bolo v nultom ročníku 3 487 žiakov. V školskom roku 2012/2013 sa v nultom ročníku vyučuje 3 326 žiakov v štátnych ZŠ, 34 v súkromných ZŠ a 91 žiakov v cirkevných ZŠ.

(62) Podobná situácia je aj s odkladom plnenia povinnej školskej dochádzky. Počet žiakov s odkladom plnenia povinnej školskej dochádzky má stúpajúcu tendenciu, od roku 2001 do roku 2012 sa zvýšil o 2 %. Kým z počtu zapísaných detí 67 074 v roku 2001 malo odklad plnenia povinnej školskej dochádzky 4 386 detí, roku 2012 bol z počtu zapísaných detí 56 766 odklad plnenia povinnej školskej dochádzky určený 4 872 deťom.

(63) Roku 2013 by malo prísť na zápis do 1. ročníka ZŠ 59-tisíc detí (počet detí, ktoré k 31. 8. 2013 dovŕšia šiesty rok veku, plus počet detí, ktoré roku 2012 mali odložený začiatok plnenia povinnej dochádzky). S odkladom sa však ráta takmer u 5 000 detí a do nultého ročníka nastúpi približne 3 600 detí.

(64) Z údajov ÚIPŠ o referenčnej populácii ZŠ vyplýva, že v prípade prvákov rastová fáza nastúpila roku 2009 a mala by trvať do roku 2017. Počet 6-ročných detí by mal vzrásť o 20 %, teda približne o 10 200. V ďalších rokoch bude opäť klesať (obr. 13). Na prvom stupni by rastová fáza mala mať tempo necelého 1 % za rok, roku 2020 by sme mali mať približne 240-tisíc žiakov. Veková skupina žiakov II. stupňa sa od roku 2000 znížila o 132-tisíc na súčasných 278-tisíc a mala by naďalej klesať. Roku 2015 bude mať ešte o 15-tisíc žiakov menej (obr. 14).

(65) Roku 2013 bude končiť dochádzku na ZŠ približne 46-tisíc žiakov. V ďalších rokoch bude ich počet mierne rásť a roku 2025 by malo základné školy opúšťať približne 54-tisíc žiakov.

(66) Vzhľadom na to, že povinná školská dochádzka v Slovenskej republike je 10-ročná, je prirodzené, že po ukončení nižšieho stredného vzdelávania v základnej škole spravidla každý žiak pokračuje vo vzdelávaní v niektorej strednej škole. Táto skutočnosť je považovaná za jeden z faktorov ovplyvňujúcich nízku úroveň podielu žiakov predčasne opúšťajúcich školský systém v Slovenskej republike. Roku 2011 mala Slovenská republika iba 5,0 % populácie vo veku 18 – 24 rokov, ktorá dosiahla najviac nižšie sekundárne vzdelanie a nepokračovala v ďalšom vzdelávaní alebo odbornej príprave, pričom priemer krajín EÚ27 bol 13,5 %.

3.2.4 Počet tried

(67) Základná škola je organizovaná v triedach podľa veku od 1. ročníka až po 9. ročník, s možnosťou zriadenia nultého ročníka. Najvyšší dovolený počet žiakov v triede základnej školy je v nultom ročníku 16 žiakov, v prvom ročníku 22 žiakov, v triede viacerých ročníkov I. stupňa 24 žiakov, v 2. – 4. ročníku 25 žiakov a v 5. – 9. ročníku 28 žiakov. Maximálny počet žiakov v triedach určený školským zákonom možno zvýšiť maximálne o troch žiakov. Dôvodom na zvýšenie je napr. zmena trvalého pobytu, odklad plnenia povinnej školskej dochádzky, opakovanie ročníka, prestup žiaka z inej školy, pokračovanie štúdia po prerušení, preradenie žiaka do základnej školy, prijatie žiaka do vyššieho ročníka, osobitný spôsob plnenia školskej dochádzky a pod. S touto zmenou sa počíta od 1. 9. 2013.

(68) V základných školách je v šk. roku 2012/2013 zriadených spolu 23 409 tried.

(69) V základnej škole má počet žiakov na triedu klesajúcu tendenciu z 22,4 žiaka v roku 2003 na 18,5 žiaka v roku 2012 (obr. 16). Medziročne počet žiakov na triedu klesá, čo ovplyvnila i úprava maximálneho počtu žiakov v roku 2008 v školskom zákone a zníženie počtu o žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

(70) Z medzinárodného porovnania vyplýva, že počet žiakov na triedu na I. a II. stupni v SR je nižší ako priemer krajín OECD. V ČR majú na I. stupni priemerne 19,9 žiaka na triedu, na II. stupni 21,4 žiaka na triedu.

3.2.5 Učitelia

(71) Výchovu a vzdelávanie v základných školách zabezpečuje v školskom roku 2012/2013 viac ako 30-tisíc učiteľov, 5-tisíc vychovávateľov a tisíc pedagogických asistentov.

(72) V posledných rokoch sa znižuje počet žiakov na jedného učiteľa. Kým roku 2000 bolo 15,4 žiaka na jedného učiteľa, roku 2008 klesol počet žiakov na jedného učiteľa na 13,0 a roku 2012 je na jedného učiteľa už len 12,2 žiaka. Počet žiakov na učiteľa ovplyvňujú najmä tieto ukazovatele:

a) maximálne počty žiakov v triede,
b) rozsah priamej vyučovacej činnosti učiteľov,

Obr. 8: Vývoj počtu základných škôl od roku 1990

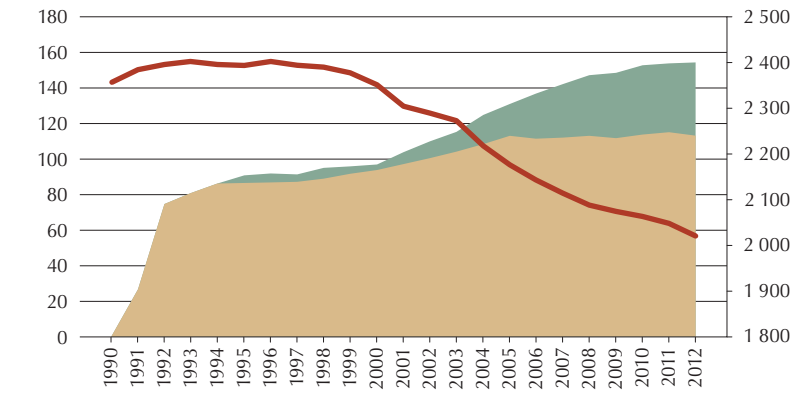

Legenda: cirkevné školy, súkromné školy, štátne školy.
Pozn.: Vývoj štátnych škôl sa vzťahuje na pravú os grafu. *Zdroj: ÚIPŠ*

Obr. 9: Vývoj počtu žiakov v základných školách podľa zriaďovateľa od roku 1990

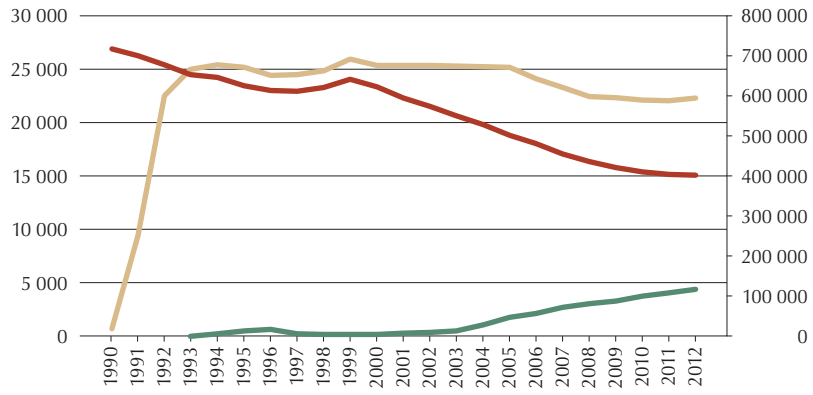

Legenda: cirkevné školy, súkromné školy, štátne školy.
Pozn.: Vývoj štátnych škôl sa vzťahuje na pravú os grafu. *Zdroj: ÚIPŠ*

Obr. 10: Histogram – prehľad počtu základných škôl v školskom roku 2012/2013 podľa počtu žiakov

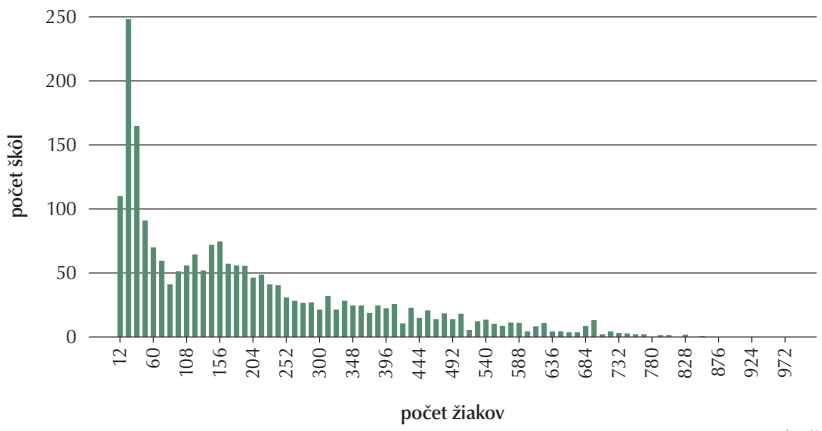

Zdroj: ÚIPŠ

Rámček 2: Vzdelávanie a výchova žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia

Počet žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia (SZP) od roku 2009 vzrástol z 57 286 na 64 744 v roku 2013, čo sa prejavuje aj celkovou vyššou neúspešnosťou všetkých žiakov v bežných triedach ZŠ v SR. V rámci SR sú žiaci zo SZP v základných školách percentuálne najviac zastúpení v nultom ročníku (čím vyšší ročník, tým nižšie percentuálne zastúpenie žiakov zo SZP). Najnižšie percentuálne zastúpenie žiakov zo SZP je v 8. a 9. ročníku základnej školy. Podľa prieskumu Metodicko-pedagogického centra povinnú školskú dochádzku skončilo roku 2009 v nižšom ako 9. ročníku základnej školy až 34 % žiakov zo SZP. Takmer 10 % žiakov zo SZP ukončilo povinnú školskú dochádzku v nižšom ako 7. ročníku základnej školy.

Celkový percentuálny podiel žiakov opakujúcich ročník je u žiakov zo SZP vo všetkých sledovaných prieskumoch najvyšší v 1. ročníku (30,2 % v roku 2009) a má narastajúci trend. Podobná situácia je aj v 5. ročníku (18,9 % v roku 2009). Roku 2009 bolo vyššie percento ako v 5. ročníku len v 8. ročníku (19,0 %). Na porovnanie, v priemere na Slovensku opakuje ročník 2,3 % žiakov základných škôl v bežných triedach. Jednou z príčin neúspechu žiakov zo SZP je ukazovateľ vymeškaných hodín, keď až 20 % z celkového počtu vymeškaných hodín vymeškali žiaci zo SZP.

Obr. 11: Vývoj miery neúspešnosti žiakov v bežných triedach základných škôl v SR v rokoch 1996 až 2012 (1. – 9. ročník spolu)

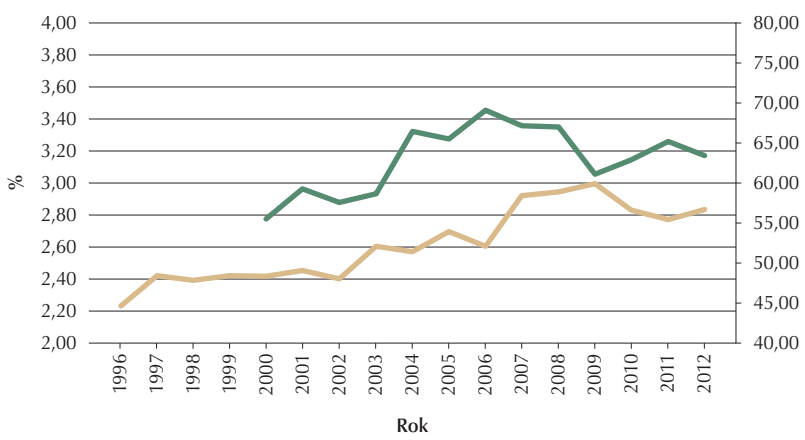

Legenda: % podiel neprospievajúcich žiakov na celkovom počte žiakov (ľavá os), % podiel neprospievajúcich žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia na celkovom počte neprospievajúcich žiakov (pravá os). *Zdroj: ÚIPŠ*

Obr. 12: Vývoj počtu novoprijatých žiakov a žiakov končiacich základné školy

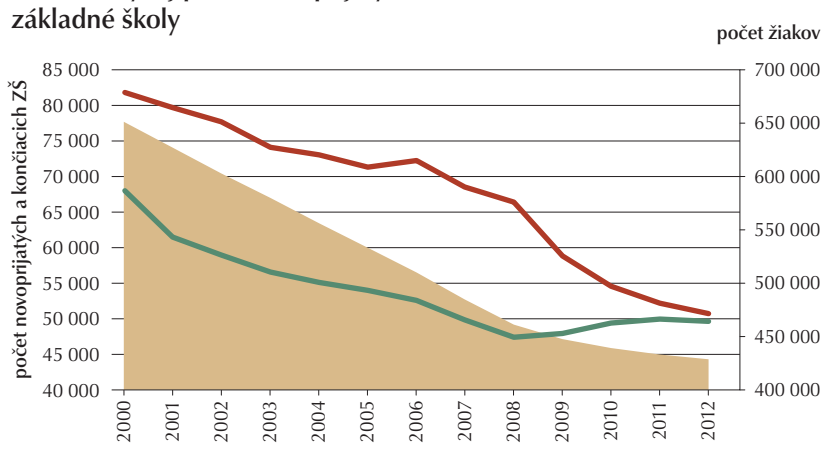

Legenda: žiaci, novoprijatí, končiaci základnú školu. *Zdroj: ÚIPŠ*

Obr. 13: Prognóza 6-ročných detí a novoprijatých do 1. ročníka ZŠ

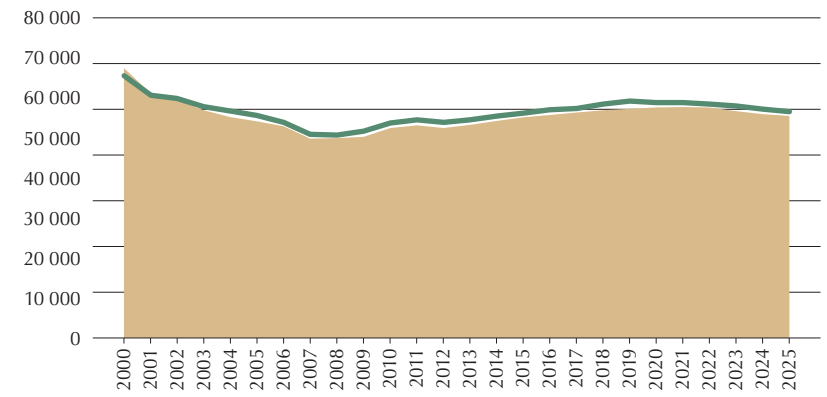

Legenda: novoprijatí do 1. ročníka, 6-ročné deti. *Zdroj: ÚIPŠ*

Obr. 14: Prognóza žiakov ZŠ podľa ročníkov

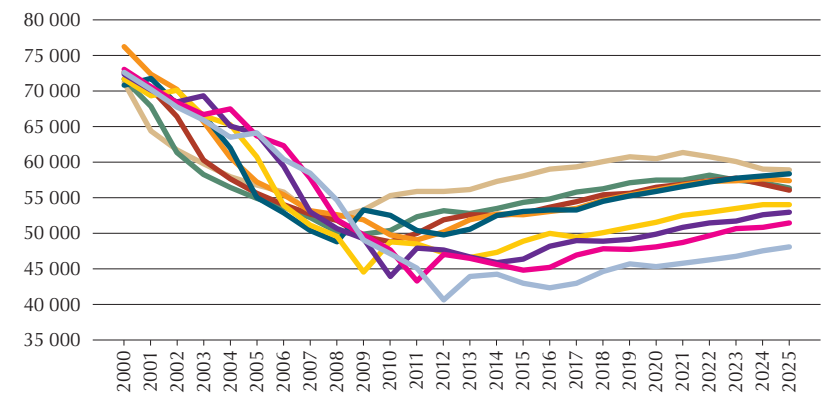

Legenda: 1. ročník, 2. ročník, 3. ročník, 4. ročník, 5. ročník, 6. ročník, 7. ročník, 8. ročník, 9. ročník. *Zdroj: ÚIPŠ*

Obr. 15: Vývoj počtu tried v ZŠ podľa zriaďovateľa

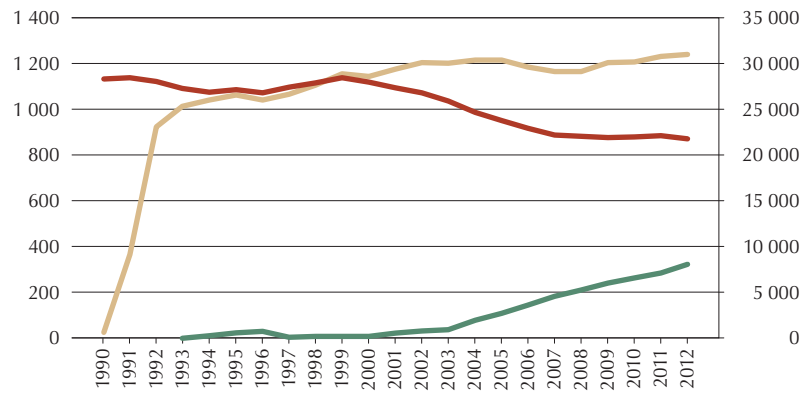

Legenda: cirkevné školy, súkromné školy, štátne školy.
Pozn.: Vývoj štátnych škôl sa vzťahuje na pravú os grafu. *Zdroj: ÚIPŠ*

Obr. 16: Počet žiakov na triedu ZŠ podľa zriaďovateľa

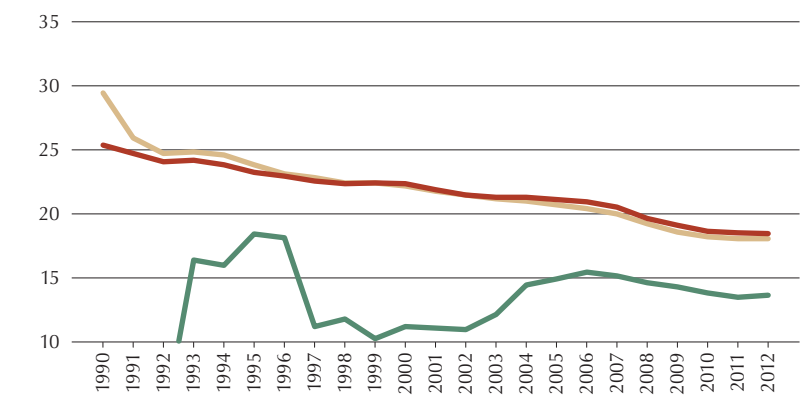

Legenda: cirkevné školy, súkromné školy, štátne školy. *Zdroj: ÚIPŠ*

Rámček 3: Záškoláctvo

V ostatných rokoch v základných školách výraznejšie vzrastá záškoláctvo. Kvantitatívnu mieru záškoláctva môžeme merať priemerným počtom neospravedlnených hodín. Priemer vymeškaných neospravedlnených hodín na žiaka základnej školy od roku 1998 stúpol z 2,1 hodiny na 6,1 hodiny v roku 2011.

Hodnoty ukazovateľa počtu neospravedlnených hodín na žiaka I. a II. stupňa ZŠ v sledovanom období ukazujú, že priemerný počet neospravedlnených vymeškaných hodín na žiaka bol vždy vyšší na II. stupni. No zaznamenala sa oveľa vyššia dynamika rastu na I. stupni, keď v porovnaní s rokom 1998 sa hodnota ukazovateľa zvýšila viac ako štvornásobne, na II. stupni vzrástla v sledovanom období dvojnásobne. Možno konštatovať, že rozdiel medzi oboma stupňami ZŠ sa výrazne zmenšuje (obr. 17).

Situácia je však veľmi odlišná v jednotlivých regiónoch a pohybuje sa od 19,39 neospravedlnených vymeškaných hodín na žiaka základnej školy v Košickom kraji do 0,67 hodiny v Trenčianskom kraji. Vyššie hodnoty počtu neospravedlnených vymeškaných hodín na žiaka boli evidované aj v Prešovskom kraji. Medzi okresom s najvyšším záškoláctvom (Michalovce: 58,41) a najnižšou hodnotou ukazovateľa (Námestovo: 0,26) je rozdiel až 58,15 neospravedlnených vymeškaných hodín na žiaka.

Medzi najčastejšie príčiny záškoláctva v SR patrí šikanovanie, nepriaznivé školské prostredie, narušené vzťahy v triede, ale aj rodinné prostredie, mierna forma úteku z domova, mentálne zaostávanie, nadpriemerné intelektuálne schopnosti a najmä zlá kontrola zo strany rodičov, resp. laxný postoj rodičov k školskej dochádzke.

Škola má povinnosť oznamovať zanedbávanie povinnej školskej dochádzky obci, obec je povinná v danej veci konať v súlade s platnou legislatívou. Treba upozorniť i na skutočnosť, že sa množia prípady, keď žiaci nenastúpia do školy a po zdĺhavých zisťovaniach školy sa preukáže, že s najväčšou pravdepodobnosťou sú deti v zahraničí.

Obr. 17: Vývoj priemerného počtu neospravedlnených hodín na žiaka základnej školy podľa stupňa

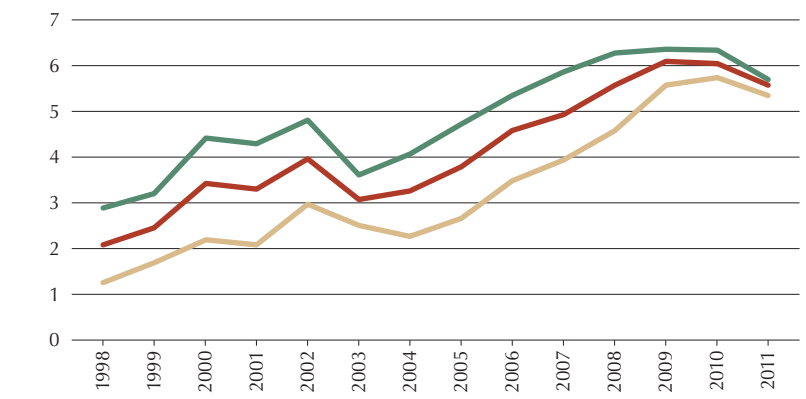

Legenda: I. stupeň, II. stupeň, ZŠ celkovo. *Zdroj: ÚIPŠ*

c) rámcové učebné plány – rozsah počtu hodín vyučovania jednotlivých predmetov,
d) delenie triedy na skupiny pri vyučovaní jednotlivých predmetov.

3.3 Stredné školy

3.3.1 Súhrnné údaje o stredných školách

(73) Stredné školy pripravujú žiakov na výkon povolaní a odborných činností v národnom hospodárstve, správe, kultúre, umení a v ostatných oblastiach života, na štúdium na vysokých školách a univerzitách a pripravujú ich aj na ďalšie štúdium v rámci celoživotného vzdelávania.

(74) Samosprávny kraj pri prenesenom výkone štátnej správy zriaďuje a zrušuje všeobecne záväzným nariadením stredné školy a strediská praktického vyučovania. Stredné školy môžu zriaďovať aj obvodné úrady v sídle kraja (štátne stredné školy), fyzické alebo právnické osoby (súkromné stredné školy) a cirkvi alebo náboženské spoločnosti registrované štátom (cirkevné stredné školy).

Obr. 18: Vývoj počtu žiakov v triedach primárneho vzdelávania v porovnaní rokov 2000 a 2010

Legenda: SR, OECD. *Zdroj: OECD*

Obr. 19: Vývoj počtu žiakov v triedach nižšieho stredného vzdelávania v porovnaní rokov 2000 a 2010

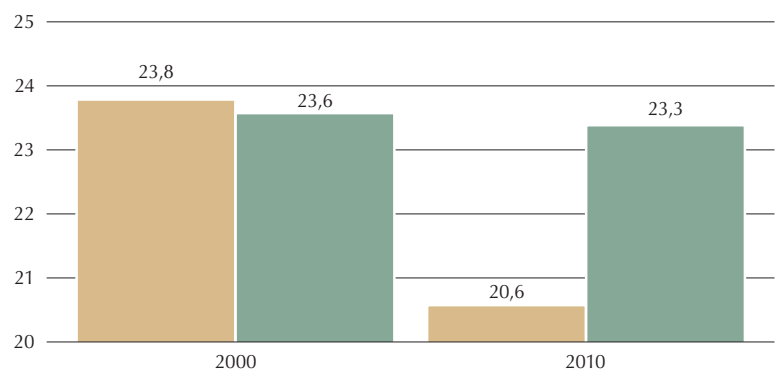

Legenda: SR, OECD. *Zdroj: OECD*

Obr. 20: Počet žiakov na učiteľa ZŠ podľa zriaďovateľa

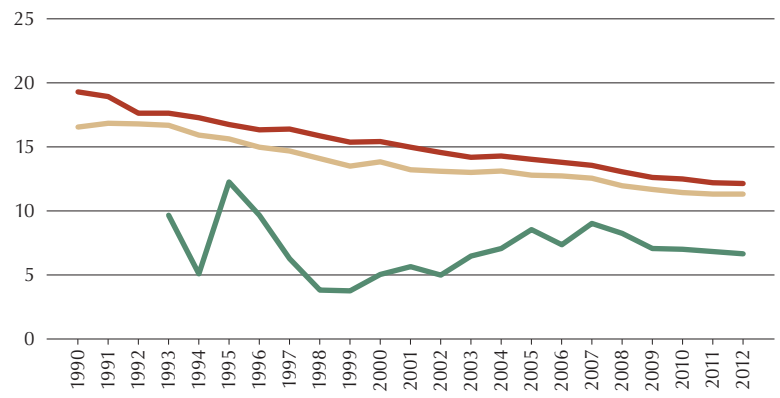

Legenda: cirkevné školy, súkromné školy, štátne školy. *Zdroj: ÚIPŠ*

(78) Od 1. 1. 2013 počet tried prvých ročníkov stredných škôl, ktoré sú financované zo štátneho rozpočtu, vo svojej územnej pôsobnosti určuje samosprávny kraj všeobecne záväzným nariadením v súlade s regionálnou stratégiou výchovy a vzdelávania v stredných školách. O návrhu počtu tried a počtu žiakov prvého ročníka osemročných gymnázií vo svojej územnej pôsobnosti a stredných škôl vo svojej zriaďovateľskej pôsobnosti rozhoduje obvodný úrad v sídle kraja.

(79) O prijatí žiaka do strednej školy rozhoduje riaditeľ školy. Uchádzača možno prijať do vyššieho ročníka štúdia. Podmienkou na prijatie do vyššieho ročníka štúdia, okrem vykonania prijímacej skúšky, je získanie stupňa vzdelania, ktorý je požadovaný na prijatie do prvého ročníka príslušného vzdelávacieho programu.

(80) Štúdium na všetkých stredných školách sa organizuje v prevažnej miere dennou formou štúdia v triedach s maximálnym počtom 30 žiakov, ktorý je možné v zákonom stanovených prípadoch zvýšiť na 33 žiakov.

(81) Využívaná je aj externá forma štúdia, ktorú školy organizujú ako večernú alebo diaľkovú. Dištančná forma sa zatiaľ nevyužíva. Dennú formu štúdia je možné kombinovať s externou formou štúdia a povoľuje sa aj vzdelávanie podľa individuálneho vzdelávacieho programu alebo podľa individuálneho učebného plánu. Stredné odborné školy môžu vzdelávať žiakov aj v nadstavbovom alebo pomaturitnom štúdiu.

(82) Stredné školy organizujú výchovu a vzdelávanie v študijných a učebných odboroch, ktoré sú súčasťou sústavy študijných a učebných odborov. Táto sústava je ustanovená vyhláškou o stredných školách. Štúdiom jednotlivých odborov vzdelávania možno v stredných školách dosiahnuť tieto stupne vzdelania:

a) nižšie stredné odborné vzdelanie,
b) stredné odborné vzdelanie,
c) úplné stredné všeobecné vzdelanie,
d) úplné stredné odborné vzdelanie,
e) vyššie odborné vzdelanie.

Tab. 4: Prehľad počtu pedagogických zamestnancov v ZŠ v školskom roku 2012/2013

	Zriaďovateľ						Spolu
	štátne				súkromné	cirkevné	
	obec	KŠÚ	VÚC	iný			
Počet učiteľov na hlavný pracovný pomer	28 184	30	51	•	396	1 534	**30 195**
- z toho mužov	3 908	6	6	•	63	230	**4 213**
Počet vychovávateľov	4 541	11	12	•	108	297	**4 969**
- z toho mužov	100	0	0	•	18	7	**125**
Počet pedagogických asistentov	977	3	0	•	8	50	**1 038**

Zdroj: ÚIPŠ

(75) Právne postavenie stredných škôl určuje ich zriaďovateľ. Zriaďujú sa ako samostatné školy s právnou subjektivitou alebo sú zriadené ako organizačná zložka spojenej školy. Na dokladoch o získanom vzdelaní sa uvádza len príslušný druh a typ školy, ktorá je organizačnou zložkou spojenej školy.

(76) Každú strednú školu riadi riaditeľ, bez ohľadu na jej zriaďovateľa alebo právne postavenie. Riaditeľom strednej školy môže byť len osoba, ktorá má vzdelanie určené na pôsobenie v príslušnej strednej škole.

(77) Väčšina žiakov 9. ročnej základnej školy musí po jej ukončení pokračovať v plnení 10-ročnej povinnej školskej dochádzky na niektorej strednej škole. Základnou podmienkou na prijatie do prvého ročníka príslušného vzdelávacieho programu strednej školy je získanie nižšieho stredného vzdelania, ktoré poskytuje základná škola. Uchádzači, ktorí túto podmienku nesplnili, pretože neukončili vzdelávací program základnej školy v poslednom ročníku alebo posledný ročník ukončili neúspešne, môžu byť prijatí len do prvého ročníka vzdelávacieho programu nižšieho stredného odborného vzdelávania.

(83) Sústava odborov vzdelávania je neustále priebežne upravovaná v súlade s požiadavkami trhu práce. Najčastejším dôvodom na vyradenie odboru vzdelávania zo sústavy je duplicita obsahu vzdelávania s iným odborom vzdelávania alebo skutočnosť, že trh práce nemá záujem o absolventov predmetného odboru.

3.3.2 Gymnázium

3.3.2.1 Všeobecné informácie

(84) Gymnázium ako všeobecnovzdelávacia, vnútorne diferencovaná stredná škola pripravuje žiakov v štvorročnom, päťroč-

Tab. 5: Prehľad dĺžky vzdelávacích programov, druhov stredných škôl, spôsobov ukončovania štúdia a dokladov o získanom stupni vzdelania a kvalifikácii

Stupeň vzdelania	Druh strednej školy	Dĺžka vzdelávacieho programu	Spôsob ukončovania štúdia	Doklad o získanom stupni vzdelania	Doklad o získanej kvalifikácii
nižšie stredné odborné vzdelanie	stredná odborná škola	2 roky	záverečná skúška	vysvedčenie o záverečnej skúške	vysvedčenie o záverečnej skúške
stredné odborné vzdelanie	stredná odborná škola	3 alebo 4 roky	záverečná skúška	vysvedčenie o záverečnej skúške	výučný list
úplné stredné všeobecné vzdelanie	gymnázium	4 alebo 8 rokov	maturitná skúška	vysvedčenie o maturitnej skúške	•
úplné stredné odborné vzdelanie	stredná odborná škola	4 alebo 5 rokov	maturitná skúška	vysvedčenie o maturitnej skúške	vysvedčenie o maturitnej skúške
vyššie odborné vzdelanie	stredná odborná škola	2 alebo 3 roky	absolventská skúška	vysvedčenie o absolventskej skúške a absolventský diplom	•
	konzervatórium	6 alebo 8 rokov			

Zdroj: ÚIPŠ

Obr. 21: Vývoj sústavy odborov vzdelávania v stredných školách

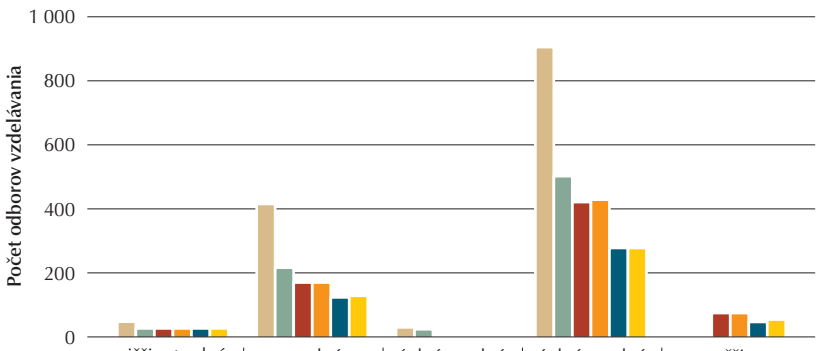

	nižšie stredné odborné vzdelanie	stredné odborné vzdelanie	úplné stredné všeobecné vzdelanie	úplné stredné odborné vzdelanie	vyššie odborné vzdelanie
1. 9. 2004	44	410	20	903	•
1. 9. 2005	15	208	14	499	•
1. 9. 2008	15	166	3	418	69
1. 9. 2010	15	166	3	423	69
1. 9. 2012	15	119	3	273	44
1. 9. 2013	15	122	3	272	48

Zdroj: MŠVVaŠ SR

Obr. 22: Vývoj počtu gymnázií podľa zriaďovateľa od roku 1990

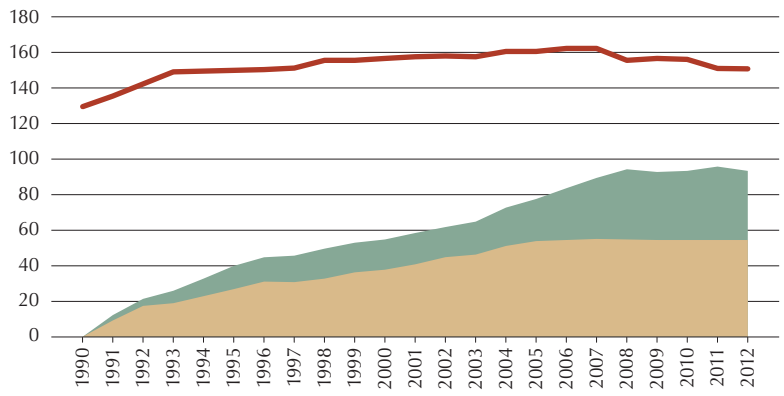

Legenda: cirkevné školy, súkromné školy, štátne školy. *Zdroj: ÚIPŠ*

Obr. 23: Vývoj počtu žiakov v gymnáziách podľa zriaďovateľa od roku 1990

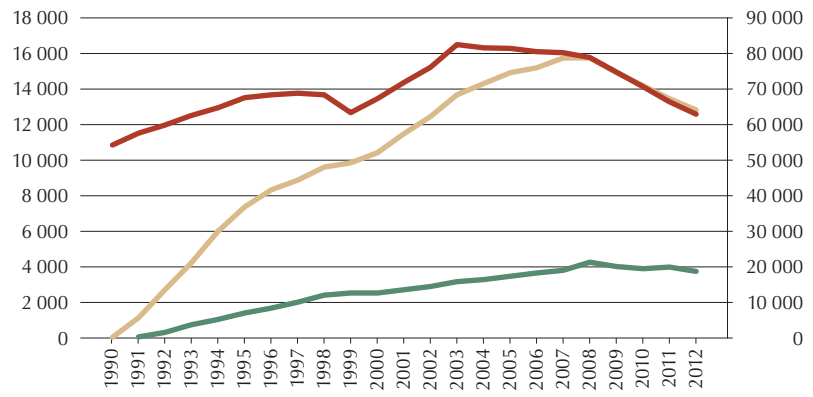

Legenda: cirkevné školy, súkromné školy, štátne školy.
Pozn.: Vývoj štátnych gymnázií sa vzťahuje na pravú os grafu. *Zdroj: ÚIPŠ*

nom alebo osemročnom vzdelávacom programe. Vzdelávacie programy gymnázia sú zamerané predovšetkým na prípravu na štúdium na vysokých školách, môžu pripravovať aj na výkon niektorých činností vo verejnej správe, v kultúre a športe.

(85) Výchova a vzdelávanie v gymnáziách prešli v poslednom období podstatnými zmenami s ťažiskom v transformácii gymnázia na moderný typ strednej všeobecnovzdelávacej školy, ktorej prvoradou funkciou je príprava žiakov na štúdium na vysokých školách. Táto príprava uskutočňovaná na kvalitnom základe v povinných predmetoch v kombinácii so širokým spektrom voliteľných predmetov súčasne utvára predpoklady aj na uplatnenie absolventov gymnázií v povolaniach, v ktorých je dôležitý všeobecný vedomostný a osobnostný rozhľad, kultivovaný prejav, intelektuálny potenciál, schopnosť adaptability a rýchleho získania ďalších poznatkov a zručností priamo v praxi.

3.3.2.2 Žiaci a školy

(86) V školskom roku 2012/2013 je v sieti zaradených 245 gymnázií, z toho 39 súkromných a 55 cirkevných.

(87) Rast počtu žiakov gymnázií z 90. rokov minulého storočia pokračoval až do roku 2003, keď dosiahol symbolickú 100-tisícovú hranicu. Nasledujúcich päť rokov ukazovateľ zotrvával v blízkosti strednej hodnoty 99 800 žiakov. Od roku 2009 nastúpil ukazovateľ klesajúcu trajektóriu, ktorá by mala do roku 2019 poklesnúť ešte o 16 %. Gymnáziá v súčasnosti navštevuje 80 346 žiakov vrátane gymnázií s 8-ročným štúdiom (z toho 3 839 žiakov v súkromných a 12 904 žiakov v cirkevných gymnáziách).

(88) Z pohľadu dĺžky štúdia má v súčasnosti najväčšie zastúpenie 4-ročné štúdium (57,4 %). Od roku 2000, keď v tomto druhu štúdia bolo 50,2 % žiakov, sa podiel zvýšil o 7,2 pb. Bolo to na úkor 8-ročných gymnázií, ktoré dosiahli najvyššie zastúpenie (45,8 %) roku 2001, v súčasnosti chodí na ne 32,7 % žiakov. Podiel bilingválneho 5-ročného štúdia sa zvýšil z 3,8 % v roku 2000 na 9 % v roku 2012.

(89) Rozširujúca sieť gymnázií sa negatívne prejavila najmä v 8-ročnom gymnaziálnom štúdiu nerovnomerne v jednotlivých regiónoch Slovenska, najmä v Bratislavskom kraji, v ktorom sa do tohto typu štúdia prijímalo vysoké percento žiakov základných škôl z daného populačného ročníka. Táto skutočnosť mala vplyv na znižovanie kvality výchovy a vzdelávania na základných školách a nepriaznivo ovplyvňovala kvalitu celého vzdelávacieho systému. Od roku 2008 sa zaviedlo pravidlo, podľa ktorého orgán miestnej štátnej správy v školstve rozhodne o návrhu počtu tried a počtu žiakov prvého ročníka pre všetky gymnáziá s osemročným štúdiom vo svojej územnej pôsobnosti pre nasledujúce prijímacie konanie tak, aby počet žiakov do týchto tried neprekročil 5 % z daného populačného ročníka v príslušnom školskom roku.

(90) Do prvých ročníkov gymnázií so 4-ročným a s 5-ročným štúdiom bolo prijatých spolu 12 205 žiakov, čo tvorí približne 27,6 % príslušného populačného ročníka. Do prvých ročníkov 8-ročných gymnázií bolo prijatých spolu 3 295 žiakov, čo je v rámci SR približne 6,7 %.

(91) Počet žiakov v gymnáziách všetkých zriaďovateľov od roku 2000 rástol. Prvý sa zastavil rast počtu žiakov v štátnych gymnáziách roku 2003 a odvtedy klesá. Rast počtu žiakov súkromných a cirkevných gymnázií sa zastavil roku 2008. Od roku 2008 počet žiakov cirkevných gymnázií klesá rovnakým tempom ako v štátnych gymnáziách, počet žiakov v súkromných gymnáziách klesá od roku 2008 len veľmi mierne.

(92) Pomerové veličiny gymnázií rástli do roku 2003, potom klesali. Priemerná naplnenosť triedy sa od roku 2000 do roku 2012 znížila z 30,2 na 24,3, počet žiakov na učiteľa z 13,1 na 12,4.

3.3.3 Stredná odborná škola

3.3.3.1 Všeobecné informácie

(93) Stredná odborná škola (SOŠ) je vnútorne diferencovaná stredná škola, ktorá pripravuje žiakov v najmenej dvojročnom a najviac päťročnom vzdelávacom programe príslušného odboru vzdelávania. Môže sa členiť na typy. Vzdelávacie programy SOŠ sú zamerané predovšetkým na výkon povolaní a odborných činností v národnom hospodárstve, zdravotníctve, vo verejnej správe, v kultúre, umení a ostatných oblastiach. Žiakom zabezpečuje teoretické vyučovanie a praktické vyučovanie a môže pripravovať aj na ďalšie štúdium.

(94) Neoddeliteľnou súčasťou odborného vzdelávania a prípravy v SOŠ a konzervatóriách je praktické vyučovanie. Poskytuje žiakom najmä praktické zručnosti, návyky a získanie schopností nevyhnutných na výkon príslušných povolaní a pracovných činností.

(95) Žiaci môžu absolvovať praktické vyučovanie skupinovou formou v školách, v strediskách praktického vyučovania, strediskách odbornej praxe, školských hospodárstvach, zdravotníckych zariadeniach alebo individuálne na pracoviskách praktického vyučovania a pracoviskách iných právnických osôb alebo fyzických osôb.

(96) Zákon o odbornom vzdelávaní a príprave roku 2009 znovu vytvoril podmienky na inštitucionalizáciu spolupráce škôl a podnikov, ktorá je predpokladom na poskytovanie praktickej prípravy žiakov priamo na pracovisku zamestnávateľa.

(97) Podľa predbežného odhadu cca 3 000 žiakov, ktorí sa dnes hlásia na štúdium študijného odboru SOŠ, nespĺňa predpoklad na prijatie, t. j. priemerný prospech do 2,75 z povinných vyučovacích predmetov na konci druhého polroku štúdia predposledného ročníka štúdia na základnej škole a na konci prvého polroku posledného ročníka štúdia na základnej škole. Do tohto priemeru sa nezapočítava priemer z vyučovacích predmetov s výchovným zameraním. Tento predpoklad na prijatie platí i na konci druhého polroku posledného ročníka štúdia.

(98) Podľa zákona o odbornom vzdelávaní a príprave môže SOŠ, stredisko praktického vyučovania, školské hospodárstvo alebo stredisko odbornej praxe pôsobiť ako centrum odborného vzdelávania a prípravy, ak o tom so súhlasom zriaďovateľa rozhodne príslušná stavovská alebo profesijná organizácia. Podmienkou je spolupráca s príslušnou stavovskou alebo profesijnou organizáciou, vybavenie modernými technologickými zariadeniami, ktoré nie sú súčasťou normatívu materiálno-technického a priestorového zabezpečenia, a poskytovanie odborného vzdelávania a prípravy na výkon daného povolania a odborných činností.

(99) S cieľom zvýšiť dostupnosť výchovy a vzdelávania v SOŠ, strediskách praktického vyučovania, strediskách odbornej praxe a školských hospodárstvach vybavených modernými technológiami, ktoré sú nad rámec normatívov materiálno-technického a priestorového zabezpečenia, je potrebné v spolupráci s regionálnymi samosprávami a zamestnávateľmi podporovať vznik a dobudovanie nových centier odborného vzdelávania a prípravy. V tejto súvislosti bola od 1. januára 2013 vytvorená možnosť podpory vzniku centier odborného vzdelávania a prípravy prostredníctvom poskytovania účelových finančných prostriedkov zriaďovateľom SOŠ a dotácií zriaďovateľom stredísk praktického vyučovania, stredísk odbornej praxe a školských hospodárstiev z rozpočtovej kapitoly rezortu školstva.

3.3.3.2 Školy

(100) Zníženie celkového počtu SOŠ od roku 1989 po súčasnosť je nevýrazné. Roku 1989 existovalo 492 SOŠ, roku 2012 ich bolo 468. Súbežne so znižovaním počtu štátnych SOŠ sa uskutočňovalo zvyšovanie počtu súkromných a cirkevných SOŠ (obr. 24).

Rámček 4: Horizontálna a vertikálna priepustnosť systému stredoškolského odborného vzdelávania

Vertikálnu priepustnosť zabezpečuje v školskom zákone ustanovený systém na seba nadväzujúcich stupňov vzdelania. Jediné obmedzenie v ďalšom postupe na vyšší stupeň vzdelania majú žiaci, ktorí ukončia základnú školu v nižšom ako deviatom ročníku alebo deviaty ročník ukončia neúspešne, a tým nezískajú nižšie stredné vzdelanie. Takíto žiaci môžu byť prijatí iba na štúdium učebných odborov stredných odborných škôl, ktorých absolventi získavajú nižšie stredné odborné vzdelanie. Aby mohli pokračovať v štúdiu akéhokoľvek iného odboru, ktorého absolvent získava výučný list alebo vysvedčenie o maturitnej skúške, musia si najskôr doplniť nižšie stredné vzdelanie, ktoré poskytuje základná škola.

Do týchto odborov sú často prijímaní žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia a podľa údajov ÚIPŠ približne 3 % z nich odchádzajú zo vzdelávacieho systému predčasne, čo im znemožňuje dosiahnutie vyšších stupňov vzdelania a zaradenie sa do kvalifikovaných pracovných pozícií na trhu práce.

Do 31. decembra 2012 vzdelávacie programy na doplnenie nižšieho stredného vzdelania poskytovali iba základné školy. Od 1. januára 2013 tieto vzdelávacie programy môžu poskytovať aj stredné odborné školy, čo zvyšuje dostupnosť vzdelania aj fyzickým osobám, ktoré nezískali tento stupeň.

Ide o zvýšenie dostupnosti vzdelávania, pretože žiaci jednoducho doobeda študujú učebný odbor strednej odbornej školy na získanie nižšieho stredného odborného vzdelania a poobede môžu ostať v tej istej miestnosti (nemusia fyzicky prechádzať do inej – základnej – školy) a pokračovať v štúdiu vzdelávacieho programu na doplnenie nižšieho stredného vzdelania.

Horizontálna priepustnosť systému je zabezpečená ustanoveniami školského zákona, ktoré žiakovi strednej školy umožňujú zmenu študijného i učebného odboru, aj prestup na inú strednú školu. Zmenu študijného odboru alebo učebného odboru povoľuje riaditeľ strednej školy spravidla na začiatku školského roku. Podmienkou na povolenie zmeny je zdravotná spôsobilosť žiaka na štúdium a spôsobilosť na vykonávanie povolania, na ktoré sa má pripravovať v novozvolenom študijnom alebo učebnom odbore.

Prestup žiaka do inej strednej školy na ten istý alebo iný študijný odbor alebo učebný odbor povoľuje riaditeľ strednej školy, do ktorej sa žiak hlási. V obidvoch prípadoch je podmienkou úspešné vykonanie rozdielovej skúšky, ak ju riaditeľ určil.

Tab. 6: Poskytované stupne vzdelania, dĺžka štúdia a spôsob ukončovania štúdia na gymnáziu

Stupeň vzdelania	Dĺžka vzdelávacieho programu			Doklad o získanom stupni vzdelania
	4 roky	5 rokov	8 rokov	
nižšie stredné vzdelanie	•	úspešné absolvovanie 1. ročníka žiakom prijatým z 8. ročníka ZŠ	úspešné absolvovanie 5. ročníka	vysvedčenie s doložkou
úplné stredné všeobecné vzdelanie	maturitná skúška			vysvedčenie o maturitnej skúške

Zdroj: ÚIPŠ

Tab. 7: Prehľad ukazovateľov v stredných školách v dennej forme podľa zriaďovateľa v školskom roku 2012/2013

	Zriaďovateľ						Spolu
	štátne				súkromné	cirkevné	
	obec	KŠÚ	VÚC	iný			
Počet škôl	1	5	353	•	86	19	**464**
Počet žiakov spolu	50	1 485	137 616	•	15 030	3 775	**157 956**
Počet novoprijatých spolu	15	318	38 604	•	4 222	1 091	**44 250**
Počet absolventov spolu	11	508	40 725	•	3 643	1 025	**45 912**

Zdroj: ÚIPŠ

Tab. 8: Prehľad ukazovateľov v stredných školách v externej forme podľa zriaďovateľa v školskom roku 2012/2013

	Zriaďovateľ			Spolu
	štátne	súkromné	cirkevné	
Počet škôl	108	40	13	**161**
Počet žiakov	5 895	2 586	1 023	**9 504**
Počet novoprijatých žiakov do 1. ročníka	3 246	745	583	**4 574**
Počet absolventov za minulý školský rok	2 857	871	685	**4 413**

Zdroj: ÚIPŠ

3.3.3.3 Žiaci

(101) Počet žiakov v štátnych SOŠ a konzervatóriách od roku 2000 kulminoval roku 2003 s počtom žiakov 214 726, odvtedy rovnomerne klesá priemerne o 8 397 žiakov ročne. Počet žiakov v súkromných SOŠ a konzervatóriách od roku 2000 s miernym poklesom v rokoch 2006 a 2007 stúpal až do roku 2011 (16 475 žiakov) a roku 2012 (15 030 žiakov) poklesol takmer na úroveň roku 2008 (14 953 žiakov). Počet žiakov v cirkevných SOŠ a konzervatóriách od roku 2000 stúpal až do roku 2006 (4 655 žiakov), odvtedy mierne klesá s najväčším medziročným poklesom o 355 žiakov v roku 2012 – na 3 775 žiakov (obr. 25).

(102) Počet novoprijatých žiakov na SOŠ a konzervatóriá sa znížil zo 76 800 v roku 2000 na súčasných 44 900. Priemerným 4-% ročným tempom klesol až o 32-tisíc. Klesajúci trend by mal pokračovať aj v nasledujúcom období, približne do roku 2017. Vtedy by malo na odborné školy nastupovať o 11 % žiakov menej.

(103) Počet absolventov klesol v porovnaní s rokom 2000 o 20 500 na úroveň 46 500. Zlom trajektórie v rokoch 2001 – 2003 spôsobilo povinné napĺňanie 9. ročníkov základných škôl. Klesajúca fáza by mala pokračovať približne až do roku 2021, keď tieto školy bude opúšťať o 27 % absolventov menej ako v súčasnosti.

(104) Až 84 % žiakov stredných škôl (vrátane špeciálnych škôl) končí v študijných odboroch, ktoré poskytujú úplné stredné odborné vzdelanie (maturitná skúška). Týchto žiakov je päťnásobne viac ako žiakov len so stredným odborným vzdelaním (dokladom o kvalifikácii je výučný list). Táto skutočnosť je v súlade s úlohou *Milénia* „zvýšiť podiel maturantov (až na 80 % do roku 2010)“, avšak na trhu práce spôsobuje znižovanie počtov absolventov s kvalifikáciami na úrovni stredného odborného vzdelania.

(105) Významný podiel žiakov v odboroch poskytujúcich úplné stredné odborné vzdelanie tvoria žiaci v študijných odboroch s rozšíreným praktickým vyučovaním, ktorí zároveň s maturitným vysvedčením získajú aj výučný list. Tento model odborného vzdelávania a prípravy by mal kombinovať okamžitú relevanciu pre trh práce so schopnosťou vyrovnať sa so štrukturálnymi zmenami, keďže dáva žiakom príležitosť ďalej sa vzdelávať a prístup k terciárnemu vzdelávaniu.

(106) Pomerové veličiny SOŠ vykazujú v posledných rokoch klesajúci trend. Priemerná naplnenosť triedy kulminovala roku 2004 a odvtedy sa znížila z 26,2 na 22,3. Počet žiakov na učiteľa bol najvyšší roku 2007 a odvtedy sa znížil zo 14,2 na 12,2.

Tab. 9: Počty žiakov SOŠ v školskom roku 2012/2013 podľa stupňa poskytovaného vzdelania (denná aj externá forma štúdia)

	Zriaďovateľ						Spolu
	štátne				súkromné	cirkevné	
	obec	KŠÚ	VÚC	iný			
Nižšie stredné odborné vzdelanie	•	•	2 971	•	400	61	**3 432**
Stredné odborné vzdelanie	39	88	22 703	•	2 951	700	**26 481**
Úplné stredné všeobecné vzdelanie	•	•	1 299	•	•	•	**1 299**
Úplné stredné odborné vzdelanie	11	1 411	112 294	•	13 165	3 277	**130 158**
Pomaturitné vzdelanie (kvalifikačné)	•	•	2 582	•	671	655	**3 908**
Vyššie (špecializačné) odborné vzdelanie	•	•	1 648	•	429	105	**2 182**

Zdroj: ÚIPŠ

Tab. 10: Poskytované stupne vzdelania, dĺžka štúdia, spôsob ukončovania a doklady o získanom vzdelaní na konzervatóriu

Stupeň vzdelania	Dĺžka vzdelávacieho programu		Doklad o získanom stupni vzdelania
	6 rokov	8 rokov	
Nižšie stredné vzdelanie	•	úspešné absolvovanie 4. ročníka	vysvedčenie s doložkou
Úplné stredné odborné vzdelanie	maturitná skúška po ukončení 4. ročníka	maturitná skúška po ukončení 8. ročníka	vysvedčenie o maturitnej skúške
Vyššie odborné vzdelanie	absolventská skúška po ukončení 6. ročníka	absolventská skúška po ukončení 8. ročníka	vysvedčenie o absolventskej skúške a absolventský diplom

Zdroj: ÚIPŠ

Tab. 11: Základné štatistické ukazovatele o konzervatóriách v školskom roku 2012/2013 (denná forma)

	Zriaďovateľ						Spolu
	štátne				súkromné	cirkevné	
	obec	KŠÚ	VÚC	iný			
Počet škôl	•	•	6	•	9	1	**16**
Počet žiakov spolu	•	•	1 889	•	914	182	**2 985**
Počet novoprijatých žiakov spolu	•	•	375	•	234	34	**643**
Počet učiteľov	•	•	613	•	358	64	**1 035**
Počet absolventov spolu	•	•	405	•	129	33	**567**

Zdroj: ÚIPŠ

3.3.4 Konzervatórium

(107) Konzervatórium poskytuje komplexné umelecké a umelecko-pedagogické vzdelanie. Pripravuje žiakov na profesionálne umelecké uplatnenie a na vyučovanie umeleckých a odborných predmetov vo vzdelávacích programoch umeleckého zamerania. Výchova a vzdelávanie v konzervatóriu sa uskutočňuje individuálne, v skupinách alebo kolektívne.

(108) Konzervatóriá sa členia na dva typy: hudobné a dramatické konzervatórium a tanečné konzervatórium.

(109) Hudobné a dramatické konzervatórium poskytuje výchovu a vzdelávanie v odbore spev, hudba, tanec a hudobno-dramatické umenie podľa 6-ročného vzdelávacieho programu, v ktorom žiak po ukončení 4. ročníka vykoná maturitnú skúšku a po ukončení 6. ročníka absolventskú skúšku.

(110) Tanečné konzervatórium poskytuje výchovu a vzdelávanie v odbore tanec podľa 8-ročného vzdelávacieho programu, ktorý sa v poslednom ročníku ukončuje maturitnou skúškou a absolventskou skúškou.

(111) Stabilizovaný počet štátnych a cirkevných konzervatórií bol od roku 2006 do roku 2011 sprevádzaný nárastom počtu súkromných konzervatórií, ktorý sa oproti štátnym konzervatóriám takmer zdvojnásobil (obr. 26).

(112) Priemerná naplnenosť triedy konzervatórií, podobne ako pri gymnáziách a SOŠ, kulminovala roku 2003 a odvtedy sa znížila z 22,4 na 18,0. Počet žiakov na učiteľa oproti iným stredným školám stúpal až do roku 2010, odvtedy sa znížil iba nepatrne, zo 4,8 na 4,7.

3.4 Špeciálne školy a integrácia/inklúzia

3.4.1 Všeobecné informácie

(113) Podľa platného školského zákona má každé dieťa bez ohľadu na druh a stupeň zdravotného postihnutia (ZP) nielen právo, ale aj povinnosť vzdelávať sa. Touto legislatívnou úpravou sme sa dostali na úroveň niektorých štátov EÚ, pretože dáva rovnaké šance všetkým deťom v prístupe ku vzdelaniu plnením si povinnej školskej dochádzky. Do výchovno-vzdelávacieho procesu sú zaradení aj žiaci s viacnásobným postihnutím, ktorí by za iných okolností boli odkázaní na celodennú starostlivosť rodičov alebo sociálnych zariadení (napr. v Portugalsku, kde nie je tradícia vzdelávania žiakov so ZP v špeciálnych školách, žiaci so stredným a s ťažkým stupňom postihnutia sú umiestňovaní v sociálnej sieti bez prístupu ku vzdelaniu).

(114) V špeciálnych školách sa vzdelávajú žiaci so sluchovým, zrakovým, s telesným, mentálnym postihnutím, s narušenou komunikačnou schopnosťou, autizmom, chorí a zdravotne oslabení žiaci, žiaci s viacnásobným postihnutím a žiaci s poruchami správania.

(115) Žiaci s ľahkým stupňom postihnutia (zrakové, sluchové, telesné a mentálne) sú začlenení aj do bežných materských a základných škôl a s výnimkou žiakov s mentálnym postihnutím aj do stredných škôl.

(116) Výchova a vzdelávanie detí a žiakov so zdravotným znevýhodnením sa uskutočňuje v špeciálnych školách, špeciálnych triedach bežných materských škôl, základných škôl a stredných škôl, ako aj v triedach bežných škôl spolu s ostatnými žiakmi (individuálna integrácia).

(117) Špeciálne školy zriaďujú:

a) obvodné úrady v sídle kraja – štátne školy,
b) fyzické alebo právnické osoby – súkromné školy,
c) cirkvi alebo náboženské spoločnosti registrované štátom – cirkevné školy.

(118) Špeciálne školy vykonávajú svoju činnosť v súlade s vyhláškou o špeciálnych školách. Poskytujú výchovu a vzdelávanie deťom a žiakom s preukázateľným ZP, pre ktoré sa nemôžu úspešne vychovávať v materskej škole alebo vzdelávať v základnej škole alebo strednej škole.

(119) Špeciálne školy sa zriaďujú aj ako internátne. Okrem vzdelávania poskytujú zaopatrenie deťom a žiakom, ktorí sa z dôvodu svojho zdravotného postihnutia nemôžu úspešne vzdelávať v bežných školách a špeciálnu školu nemajú v mieste alebo blízkosti svojho bydliska. Od roku 2000 počet žiakov v internátoch špeciálnych škôl klesá.

(120) Do špeciálnych škôl sa prijímajú deti a žiaci na základe odborných diagnostických vyšetrení, písomnej žiadosti zákonného zástupcu o prijatie do špeciálnej školy a písomného súhlasu zákonného zástupcu. Každé dieťa, ktoré nenavštevovalo materskú školu a pri zápise do 1. ročníka ZŠ sa prejaví ako nedostatočne zrelé na školskú dochádzku, je vyšetrené psychológom, prípadne inými odborníkmi v školskom zariadení výchovného poradenstva a prevencie. Deti sú vyšetrené na základe žiadosti a písomného súhlasu rodiča, resp. zákonného zástupcu. Pri diagnostikovaní sa používajú štandardizované psychologické pomôcky a testy a počas testovania je im poskytovaná nadštandardná pomoc (napr. centrá pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie disponujú špeciálnymi testami pre deti zo sociálneho znevýhodneného prostredia zameranými na vylúčenie mentálnej retardácie – ide o nové psychologické metodiky pri diagnostikovaní detí predškolského a mladšieho školského veku).

(121) Podmienkou na integrované vzdelávanie je písomná žiadosť zákonného zástupcu a závery špeciálnopedagogického a psychologického vyšetrenia centra pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie a centra špeciálnopedagogického poradenstva. Legislatíva teda umožňuje zákonným zástupcom dieťaťa so ZP rozhodnúť, v akom type školy sa bude ich dieťa vzdelávať, čo možno považovať za prejav demokratickosti spoločnosti. Ak by rodičia nedostali možnosť rozhodnúť o spôsobe vzdelávania vlastného dieťaťa, mohli by sme hovoriť o diskriminácii a nedobrovoľnej segregácii pri výchove a vzdelávaní. V tých krajinách EÚ, kde neexistujú špeciálne školy (napr. Taliansko, Portugalsko), prípadne boli za niekoľko desaťročí utlmené (Švédsko) alebo zrušené, rodičia nemajú možnosť rozhodnúť, v akom type školy sa budú ich deti so ZP vzdelávať. V ostatných krajinách EÚ, ako Nemecko, Francúzsko, Belgicko, Írsko, Anglicko, si špeciálne školstvo zachovali a systém vzdelávania žiakov je veľmi podobný nášmu, no žiaci so stredným a s ťažkým stupňom postihnutia sú oveľa častejšie ako

Obr. 24: Vývoj počtu SOŠ a konzervatórií podľa zriaďovateľa od roku 1991

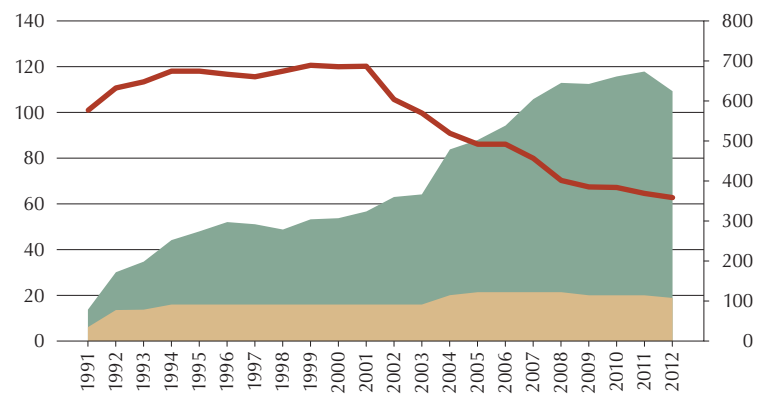

Legenda: cirkevné školy, súkromné školy, štátne školy.
Pozn.: Vývoj štátnych škôl sa vzťahuje na pravú os grafu. *Zdroj: ÚIPŠ*

Obr. 25: Vývoj počtu žiakov v SOŠ a konzervatóriách podľa zriaďovateľa od roku 1991

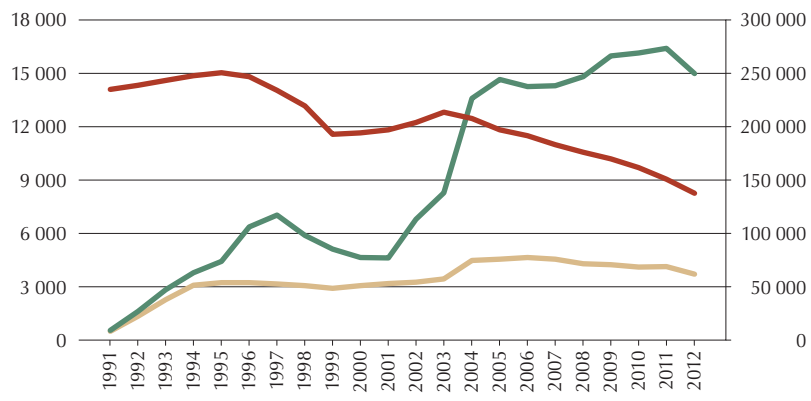

Legenda: cirkevné školy, súkromné školy, štátne školy.
Pozn.: Vývoj štátnych škôl sa vzťahuje na pravú os grafu. *Zdroj: ÚIPŠ*

Obr. 26: Vývoj počtu konzervatórií podľa zriaďovateľa od roku 2000

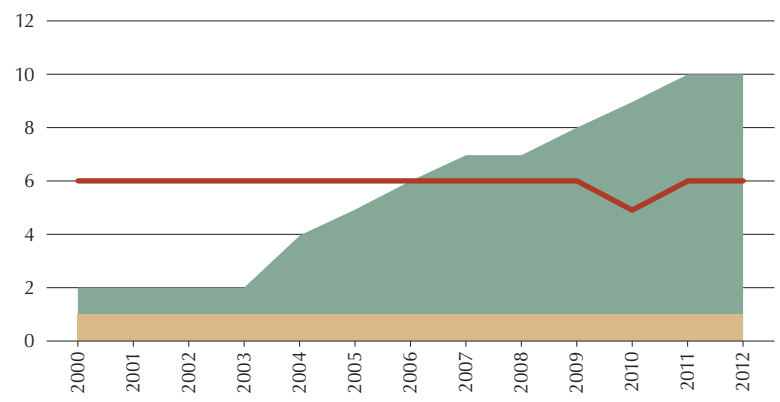

Legenda: cirkevné školy, súkromné školy, štátne školy.
Zdroj: ÚIPŠ

Obr. 27: Vývoj počtu žiakov v konzervatóriách podľa zriaďovateľa od roku 2000

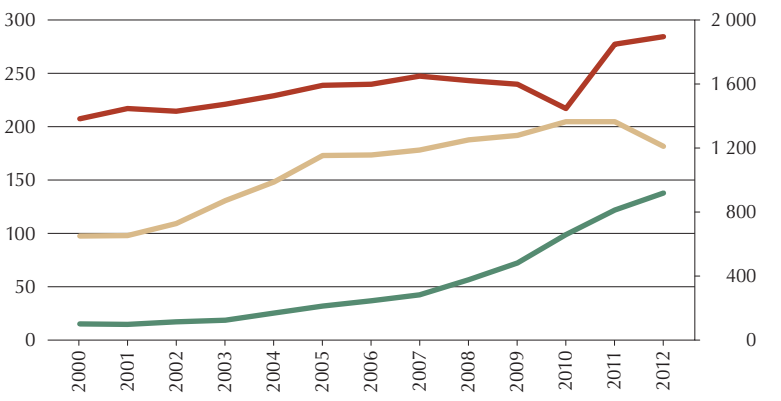

Legenda: cirkevné školy, súkromné školy, štátne školy.
Pozn.: Vývoj štátnych škôl sa vzťahuje na pravú os grafu. *Zdroj: ÚIPŠ*

Tab. 12: Počet špeciálnych škôl a špeciálnych tried v školskom roku 2012/2013 (bez škôl pri zdravotníckych zariadeniach)

	Zriaďovateľ						Spolu
	štátne				súkromné	cirkevné	
	obec	KŠÚ	VÚC	iný			
Počet špeciálnych škôl	•	365	3	1	27	17	**413**
Počet bežných škôl, pri ktorých je zriadená špeciálna trieda	334	•	3	•	2	10	**349**
Počet špeciálnych škôl a škôl so špeciálnou triedou spolu	334	365	6	1	29	27	**762**

Zdroj: ÚIPŠ

Tab. 13: Počet žiakov v špeciálnych školách, špeciálnych triedach a v individuálnej integrácii v školskom roku 2012/2013 (bez škôl pri zdravotníckych zariadeniach)

	Zriaďovateľ						Spolu
	štátne				súkromné	cirkevné	
	obec	KŠÚ	VÚC	iný			
Počet detí a žiakov v špeciálnych školách	•	23 214	680	150	1 041	399	**25 484**
Počet detí a žiakov v špeciálnych triedach	10 201	•	59	•	32	141	**10 433**
Počet detí a žiakov individuálne integrovaných	20 635	158	5 231	•	967	1 465	**28 456**
Spolu	**30 836**	**23 372**	**5 970**	**150**	**2 040**	**2 005**	**64 373**

Zdroj: ÚIPŠ

v SR vzdelávaní v špeciálnych súkromných a cirkevných školách a zariadeniach. Z dostupných informácií z oblasti špeciálneho vzdelávania v štátoch EÚ je zrejmé, že ani po 30 rokoch snahy o integráciu žiakov so ZP nemajú situáciu s ich vzdelávaním celkom zvládnutú, pribúda najmä počet žiakov s viacnásobným postihnutím, ktorí sa vďaka kvalitnej lekárskej starostlivosti dožívajú v súčasnosti vyššieho veku ako v minulosti.

3.4.2 Počty detí a žiakov v špeciálnych školách a v školskej integrácii

(122) Počty žiakov v triedach špeciálnych škôl určujú príslušné ustanovenia školského zákona a ďalších vykonávacích predpisov, pričom zohľadňujú druh a stupeň zdravotného znevýhodnenia vzdelávaných detí alebo žiakov.

(123) Roku 1996 bolo v špeciálnych školách v Slovenskej republike vzdelávaných 17 140 žiakov, roku 2012 už 18 517 žiakov. Počet žiakov v špeciálnych základných školách v období uplynulých rokov zaznamenal mierny nárast. V špeciálnych stredných školách, odborných učilištiach a praktických školách bolo roku 1996 vzdelávaných 4 229 žiakov, roku 2012 už 6 054 žiakov, čo predstavuje nárast o 1 825 žiakov. Tento nárast vznikol okrem iného zriaďovaním nového typu školy pre žiakov s ťažkým mentálnym postihnutím – praktickej školy, a zrušením možnosti oslobodiť dieťa od povinnej školskej dochádzky.

(124) Roku 2000 bolo v MŠ 1 188 individuálne integrovaných detí, najviac s poruchami reči (372) a telesným postihnutím (249). Počet integrovaných detí postupne klesal, v porovnaní s rokom 2012 na počet 481 žiakov s rovnakými druhmi postihnutia, teda viac ako o polovicu. Stúpa však počet integrovaných detí zo sociálne znevýhodneného prostredia, od roku 2010 (1 222) takmer trojnásobne (3 779 v roku 2012).

(125) Počet integrovaných žiakov v ZŠ sa z počtu 9 593 v roku 2000 postupne vyšplhal na 21 754 žiakov v roku 2012. V tomto porovnaní klesal počet žiakov s telesným postihnutím (z 1 248 žiakov v roku 2000 na 664 žiakov v roku 2012), naopak, stúpal počet žiakov s mentálnym postihnutím (z 2 103 žiakov v roku 2000 na 3 563 v roku 2012). Najviac je žiakov s vývinovými poruchami učenia, ktorých počet od roku 2000 vzrástol o 70 %.

(126) Počet individuálne integrovaných žiakov v stredných školách postupne tiež rástol. Z pôvodných 429 žiakov v roku 2000 sa počet zvýšil na 6 221 žiakov v roku 2012. Z toho najviac žiakov je s vývinovými poruchami učenia (5 277), čo roku 2012 činí 84 %.

(127) Za štatisticky významný možno pokladať nárast počtu žiakov so zdravotným znevýhodnením vzdelávaných v bežných školách. Roku 2000 sa v bežných základných školách vzdelávalo formou školskej integrácie 1,42 % žiakov, roku 2012 bolo integrovaných žiakov už 5,06 %. Pri integrácii žiakov so zdravotným znevýhodnením v stredných školách je situácia podobná, roku 2000 stredné školy vzdelávali 0,15 % integrovaných žiakov, roku 2012 už 2,56 % integrovaných žiakov.

(128) Nárast nastal aj v počte žiakov v špeciálnych triedach základných škôl a stredných škôl. Roku 2000 bolo v špeciálnych triedach základných škôl vzdelávaných 3 171 žiakov so zdravotným postihnutím, roku 2012 až 10 207, čo je vyše trojnásobný nárast.

(129) Paradoxné je, že nárast počtu žiakov so zdravotným postihnutím v hlavnom vzdelávacom prúde (integrácia v základných školách a stredných školách a špeciálne triedy v základných a stredných školách) nespôsobil pokles žiakov so zdravotným znevýhodnením vzdelávaných v špeciálnych školách.

(130) Roku 2000 bolo z celkovej populácie v základnom vzdelávaní 4,65 % žiakov so zdravotným znevýhodnením, roku 2012 až 11,73 %. Berúc do úvahy, že roku 2012 bolo z celkovej populácie 11,73 % žiakov v základnom vzdelávaní so zdravotným znevýhodnením a percento žiakov so zdravotným postihnutím od roku 2000 neustále stúpa, je potrebné zaoberať sa kritériami určovania zdravotného znevýhodnenia žiaka, resp. tieto kritériá sprísniť.

(131) Je potrebné uviesť, že na počet žiakov vzdelávaných naďalej v špeciálnych školách – napriek výraznému zvýšeniu počtu žiakov vzdelávaných v školskej integrácii – v priebehu uplynulého obdobia vplývalo viac faktorov, ktoré dokladujú skutočnosť, že nešlo o prijímanie žiakov so zdravotným znevýhodnením do špeciálnych škôl na úkor ich prijímania do školskej integrácie. Z faktorov, ktoré vplývajú na prijímanie žiakov do špeciálnych škôl, možno uviesť tieto:

a) zosúladením školskej legislatívy s Ústavou SR v intenciách Dohovoru o právach dieťaťa bola zrušená možnosť oslobodzovania od povinnej školskej dochádzky a vytvorili sa podmienky na vzdelávanie žiakov s ťažkým stupňom mentálneho postihnutia, žiakov s autizmom, ale aj s rôznymi stupňami viacnásobného postihnutia,
b) v súlade s cieľmi *Milénia* sa predĺžilo obdobie vzdelávania žiakov so zdravotným postihnutím – vytvoril sa prípravný ročník ako súčasť povinnej školskej dochádzky na podporu vývinu žiakov so zdravotným postihnutím, vytvorili sa kompenzačné zručnosti potrebné na ich vzdelávanie, čo predĺžilo ich vzdelávanie o jeden rok,
c) ďalší faktor, ktorý zapríčinil, že napriek zvyšovaniu počtu žiakov v školskej integrácii a v špeciálnych triedach sme v špeciálnych školách nezaznamenali rovnako výrazné zníženie počtu žiakov, je ten, že pre žiakov, ktorí museli v minulosti svoje vzdelávanie ukončiť absolvovaním posledného ročníka svojho základného vzdelávania, bol vytvorený nový typ školy – praktická škola, so zameraním ich vzdelávania a prípravy na vykonávanie jednoduchých pracovných a samoobslužných činností a vytváranie návykov nevyhnutných na ich život v dospelosti.

3.5 Základné umelecké školy

3.5.1 Všeobecné informácie

(132) Vzdelávanie v základných umeleckých školách (ZUŠ) sa uskutočňuje v odboroch: hudobnom, výtvarnom, tanečnom, literárno-dramatickom a v odbore audiovizuálnej a multimediálnej tvorby. ZUŠ poskytujú základné umelecké vzdelávanie pre veľmi širokú vzorku záujemcov vo vekovom rozpätí od detí predškolského veku až po dospelých uchádzačov.

(133) Základné umelecké vzdelanie sa člení na:

a) primárne umelecké vzdelanie, ktoré získa žiak úspešným absolvovaním posledného ročníka vzdelávacieho programu pre prvú časť prvého stupňa základného štúdia ZUŠ; dokladom o získanom stupni vzdelania je záverečné vysvedčenie s doložkou,
b) nižšie sekundárne umelecké vzdelanie, ktoré získa žiak úspešným absolvovaním posledného ročníka vzdelávacieho programu pre druhú časť prvého stupňa základného štúdia ZUŠ; dokladom o získanom stupni vzdelania je záverečné vysvedčenie s doložkou.

(134) Záujemcom o štúdium ponúka prípravné štúdium, základné štúdium (člení sa na I. a II. stupeň), rozšírené štúdium, skrátené štúdium a štúdium pre dospelých.

a) Prípravné štúdium má najviac dva ročníky. Je určené pre žiakov I. stupňa základnej školy a pre nadané deti vo veku pred plnením povinnej školskej dochádzky.
b) Základné štúdium sa člení na dva stupne. Prvý stupeň má najviac deväť ročníkov a druhý stupeň má najviac štyri ročníky; pre žiakov, ktorí nenavštevovali prvý stupeň základného štúdia, možno zriadiť jednoročné prípravné štúdium. Prvý stupeň štúdia sa člení na prvú a druhú časť.
c) Rozšírené štúdium je určené žiakom, ktorí v základnom štúdiu preukážu mimoriadne nadanie a vynikajúce študijné výsledky.
d) V skrátenom štúdiu sa žiaci pripravujú na štúdium na stredných školách, konzervatóriách a vysokých školách pedagogického alebo umeleckého zamerania.
e) Štúdium pre dospelých má najviac štyri ročníky.

(135) ZUŠ pripravujú na štúdium odborov vzdelávania umeleckého zamerania v stredných školách a v konzervatóriách; pripravujú aj na štúdium na vysokých školách s pedagogickým alebo umeleckým zameraním.

(136) Vyučovanie je individuálne a skupinové. Počty žiakov v jednotlivých vyučovacích predmetoch určujú učebné plány.

(137) Zriaďovanie a zrušovanie ZUŠ je originálnou kompetenciou obcí a samosprávnych krajov. Väčšinovým zriaďovateľom ZUŠ sú obce (verejné ZUŠ). Zriaďovateľom ZUŠ môžu byť aj fyzické alebo právnické osoby (súkromné ZUŠ) a cirkvi alebo náboženské spoločnosti registrované štátom (cirkevné ZUŠ). Všetky ZUŠ sú právnickými osobami.

(138) Výšku príspevkov žiakov v ZUŠ zriadenej obcou alebo samosprávnym krajom určuje zriaďovateľ všeobecne záväzným nariadením. Riešenie sociálnych prípadov je v kompetencii zriaďovateľa školy. Ten môže rozhodnúť o znížení alebo odpustení príspevku žiaka, ak plnoletý žiak alebo zákonný zástupca neplnoletého žiaka o to písomne požiada a predloží doklad o tom, že je poberateľom dávky v hmotnej núdzi a príspevkov k dávke v hmotnej núdzi.

(139) ZUŠ riadi riaditeľ školy. Riaditeľom ZUŠ môže byť len osoba, ktorá spĺňa kvalifikačné predpoklady určené zákonom o štátnej správe v školstve a školskej samospráve. Musí to byť vždy osoba, ktorá má vzdelanie určené na pôsobenie v ZUŠ. Pri efektívnom riadení školy má dôležitú úlohu pedagogická rada, umelecká rada, predmetové komisie, v ktorých sa prerokúvajú odborno-metodické problémy a hľadajú sa riešenia a postupy zabezpečujúce dosahovanie požadovaných výchovno-vzdelávacích výsledkov.

(140) Veľmi dôležitým predpokladom úspešnej a efektívnej činnosti ZUŠ je aktívny výber talentovaných žiakov, ktorých na štúdium v ZUŠ prijíma riaditeľ školy. Tento výber spravidla predchádza prieskum, ktorý vykonávajú v materských školách a v základných školách poverení učitelia ZUŠ v spolupráci s učiteľmi príslušných materských škôl a základných škôl. Prihláška na štúdium v ZUŠ sa podáva na schválenom tlačive. Podmienkou prijatia na prípravné štúdium je splnenie požadovaných predpokladov a podmienkou prijatia na základné štúdium a štúdium pre dospelých je úspešné vykonanie prijímacej skúšky vo zvolenom umeleckom odbore.

(141) Umelecké vzdelávanie v ZUŠ sa uskutočňuje podľa Štátneho vzdelávacieho programu ZUŠ (ISCED 1B, ISCED 2B). Nedávno boli schválené Rámcové učebné plány a učebné osnovy Štátneho vzdelávacieho programu základnej umeleckej školy odboru audiovizuálnej a multimediálnej tvorby.

(142) Slabou stránkou ZUŠ je, že sa nepodarilo zabezpečiť a postupne zaviesť informačné a komunikačné technológie a multimediálnu techniku na požadovanej úrovni do všetkých ZUŠ a zabezpečiť vzdelávanie učiteľov ZUŠ v oblasti využívania IKT a multimediálnej techniky.

(143) Stav odborných pracovníkov pre oblasť umeleckej pedagogiky v priamo riadených organizáciách ministerstva (ŠPÚ, MPC) stagnuje a neumožňuje kvalitne pokryť všetky oblasti umeleckého vzdelávania. Taktiež nedostatok inšpektorov ŠŠI pre oblasť základných umeleckých škôl neumožňuje vykonávať účinnú kontrolu nad pedagogickým riadením a nad úrovňou výchovy a vzdelávania a materiálno-technických podmienok v týchto školách.

3.5.2 Vývoj počtu ZUŠ a počtu žiakov

(144) Podľa štatistických údajov ÚIPŠ sa počty žiakov v ZUŠ v 90. rokoch minulého storočia zvyšovali iba pomaly. Zo 76 657 žiakov v roku 1991 vzrástol ich počet na 95 280 v roku 2000. Enormný nárast počtu žiakov bol zaznamenaný najmä v súkromných a cirkevných ZUŠ začiatkom tohto storočia. Stalo sa tak na základe prijatia zákona o školskej správe v školstve a zmenách vo financovaní škôl a školských zariadení od roku 2004 (obr. 29).

(145) Oproti miernemu nárastu počtu štátnych ZUŠ, ktoré vznikali spravidla delením už existujúcich škôl, bol v sledovanom období zaznamenaný obrovský nárast počtu súkromných škôl a cirkevných škôl.

(Pokračovanie dokumentu prinesieme v budúcom vydaní Učiteľských novín.)

Tab. 14: Prehľad ukazovateľov v základných umeleckých školách v školskom roku 2012/2013

	Zriaďovateľ						Spolu
	štátne				súkromné	cirkevné	
	obec	KŠÚ	VÚC	iný			
Počet škôl	193	•	•	•	105	11	**309**
Počet žiakov spolu	101 775	•	•	•	40 821	4 791	**147 387**
Počet učiteľov na ustanovený pracovný čas	3 032	•	•	•	581	114	**3 727**
Počet učiteľov na kratší pracovný čas	1 779	•	•	•	923	109	**2 811**

Zdroj: ÚIPŠ

Obr. 28: Vývoj počtu ZUŠ podľa zriaďovateľa od roku 1991

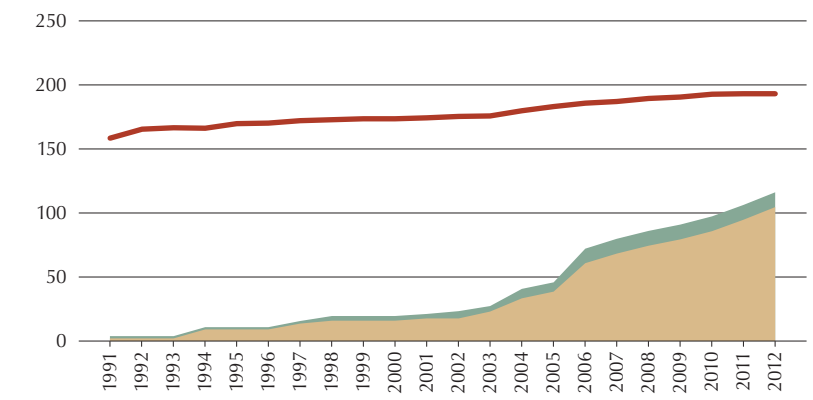

Legenda: súkromné školy, cirkevné školy, štátne školy. *Zdroj: ÚIPŠ*

Obr. 29: Vývoj počtu žiakov v ZUŠ od roku 1991

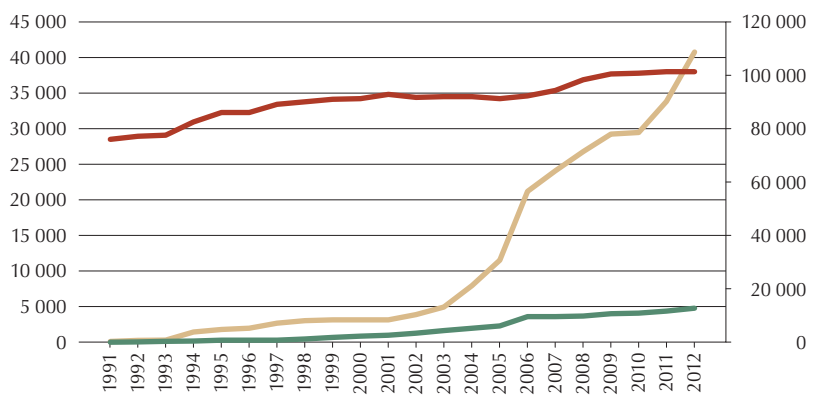

Legenda: súkromné školy, cirkevné školy, štátne školy.
Pozn.: Vývoj štátnych škôl sa vzťahuje na pravú os grafu. *Zdroj: ÚIPŠ*